
SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

UTGIFNA AF

UPSALA UNIVERSITET

FÖRSTA AFDELNINGEN

DEL. I

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1907

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

MED UNDERSTÖD AF SVENSKA STATEN

UTGIFNA AF

UPSALA UNIVERSITET

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1907

BREF OCH SKRIFVELSER

AF OCH TILL

CARL VON LINNÉ

FÖRSTA AFDELNINGEN

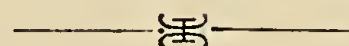
DEL. I

SKRIFVELSER TILL OFFENTLIGA MYNDIGHETER OCH TILL KUNGL. VETENSKAPSSOCIETETEN I UPSALA

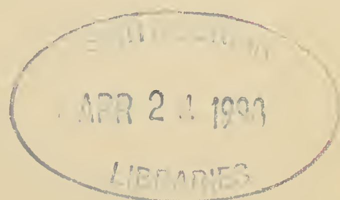
UTGIFNA OCH MED UPPLYSANDE NOTER FÖRSEDDA

AF

TH. M. FRIES.

STOCKHOLM
AKTIEBOLAGET LJUS
1907

UPSALA 1907
AKADEMISKA BOKTRYCKERIET
EDV. BERLING.

Utgifvande af en Linnéansk brefsamling, omfattande ett urval af de såväl af honom själf, som hans in- och utländska korrespondenter skrifna brefven, har länge utgjort ett önskningsmål, enär man därigenom blefve satt i tillfälle att vinna en vidgad kännedom om hans egen personlighet och hans rastlösa verksamhet på olika områden samt om de förhållanden, hvarunder han lefde och verkade. Därjämte kunde man ock erhålla en klarare och säkrare uppfattning af det friska lif, som då rådde på vetenskapliga, särskildt naturhistoriska, områden samt af det betydande, i många afseenden dominerande inflytande, han därvid utöfvade. Förtjänstfulla ansatser till utgifvande af en sådan brefsamling hafva ock blifvit gjorda, men dels de med ett sådant företag förknippade ekonomiska uppoffringarne, dels de betydande svårigheterna vid uppletande och samlande af de numera öfver snart sagdt hela verlden spridda Linnébrefven hafva lagt hinder i vägen för dylika företags fullbordande. Däremot hafva såväl i Sverige som framför allt i utlandet talrika smärre publikationer sett dagen, i det att dels enstaka bref blifvit aftryckta i en mängd tidningar, tidskrifter, biografier och lärda samfunds handlingar, dels Linnés korrespondens med enskilda utländska vetenskapsmän blifvit offentliggjord i särskildt tryckta afhandlingar. Största delen af brefven, både af och till honom, ligger dock ännu opublicerad i in- och utländska arkiv och bibliotek eller hos enskilda personer.

Bland de sätt, hvarpå 200-års-dagen af Linnés födelse kunde värdigt firas, ansåg Upsala universitets större konsistorium äfven borde vara utgifvande af en omfattande Linné-brefsamling, hvarför det ock hos Kgl. Maj:t gjorde hemställan om att till 1906 års Riksdag proposition måtte aflåtas om beviljande af härför nödiga medel. Så skedde äfven, och utan diskussion beviljade Riksdagens båda kamrar enhälligt hvad sålunda begärts. Upsala universitet, som sålunda fått sin uttalade önskan och förhoppning uppfylld, lemnade sedan undertecknad i uppdrag att ombesörja utgifvandet, äfvensom att, där så syntes behöfligt, tillfoga upplysande noter.

Att jag vid fullgörande af detta hedrande och ansvarsfulla förtroendeuppdrag skall gå till väga med den största pietet, torde vara öfverflödigt att försäkra, men däremot må det tillåtas att framhålla en del svårigheter, som mött, och de sätt, hvarpå jag trott desamma kunna undanrödjas.

Redan valet af hvad i samlingen bör intagas är egnadt att uppväcka tvekan och villrådighet, och goda grunder kunna för visso anföras för olika meningar härutinnan. Efter moget öfvervägande har jag emellertid funnit det vara nödvändigt, att man ej inskränker sig till *bref* i detta ords alldagliga bemärkelse, utan att därtill böra fogas skrifvelser och inlagor till offentliga myndigheter och vetenskapliga samfund. Detta synes vara så mycket mera berättigadt, som för Linné själf ej förefanns någon bestämd gräns mellan privata bref och officiella »memorial»; ej sällan afbrytes t. ex. i skrifvelser till Vetenskaps-akademien den officiella stilen helt oförmodadt af fullkomligt privata meddelanden till dess sekreterare o. s. v. Dessutom lemna de officiella skrifvelserna, hvilka — med mycket få undantag — hittills ej blifvit publicerade, utan legat gömda och glömda i arkiv och andra dokumentsamlingar, i flera afseenden värdefulla upplysningar och låta oss få en inblick i dåtida förhållanden, särskildt vid Upsala universitet.

Äfven med den sålunda gjorda begränsningen äro svårigheterna ej fullt undanröjda. Bland Upsala Consistorii academici Acta finnas nämligen jämte de af Linné egenhändigt skrifna eller af andra renskrifna, men af honom undertecknade inlagorna, åt hvilka han gifvit öfverskriften »vördsamt memorial» e. d., många andra, som visserligen ej äro försedda med, men fullt lika väl förtjänta af en sådan benämning. På grund häraf har det ansetts berättigadt att i samlingen intaga alla i ett eller annat afseende anmärkningsvärda inlagor, anföranden m. m., som där anträffats sådana de af Linné nedskrifvits eller dikterats. Däremot har utlemnats allt, som är bekant endast genom akademisekreterarens referat af Linnés yttranden, äfven fastän säkerligen i många fall dennes lemnade koncept blifvit ordagrannt återgifna.

Än vidare har det ansetts lämpligt att här intaga en del skrifvelser och utlåtanden, som blifvit afgifna i Medicinska fakultetens namn. Skälet härtill är, att Linné från sitt tillträde till professuren (1741) ända till midten af Juni 1758 i själfva verket äfven tjänstgjorde såsom fakultetens notarie, förde alla protokoll samt författade — med mycket få undantag — alla därifrån utgående skrifvelser och utlåtanden, hvilka ock äro fullständiga uttryck af hans tankar och åsigter. Först efteråt inträdde ett annat förhållande, i det den hans embetsbroder, som var dekanus, full-

gjorde en notaries skyldigheter. Endast sådana skrifvelser, som efter 1758 aflåtits under de halfår, då han var dekanus och som med all säkerhet eller sannolikhet flutit ur hans penna, hafva därför här erhållit plats.

Vid återgifvande af hvad Linné skrifvit har det ansetts ej blott berättigadt, utan rent af nödvändigt att behålla det af honom själf använda stafningssättet med dess ofta förekommande, lätt i ögonen fallande inkonsequenser. All modernisering har därför samvetsgrannt undvikits. Endast i de fall, då uppenbar felskrifning egt rum (t. ex. då samma ord upprepats), har rättelse ansetts tillåtlig; likaledes då i brådskan *å, ä, ö* och *t* fått utseende af *a, o, l* o. s. v. Uppenbarligen öfverhoppade ord hafva tillsatts inom klammer. Skiljetecken har Linné ofta försummat att använda; sådana hafva tillsatts, då det för sammanhanget ansetts behöfligt. Då däremot sådana af honom blifvit utsatta, hafva de bibehållits, äfven då det strider mot nu gällande regler.

Upsala i Maj 1907.

Th. M. Fries.

1. Kungl. Majestät.

1.

Stormäcktigste Allernådigste Konung!

Eder Kongl. Maij:t täcktes Sig nådigst föredraga låta, huruledes jag med ganska dryg kostnad blifwit fordrad och måst erlägga dubbel Bewillnings afgift så wäl för min innehafwande Professors lön wid Academien i Upsala, som ock för den mig nådigst tillagde Archiaters Caracteren. Och som HögstSal. Hans Kongl. Maij:t år 1747 in Januario, utan ringaste min kundskap, mindre ansökning, nådigst behagat hugna mig med Archiaters fullmackt[1]; så bönfaller hos Eder Kongl. Maij:t jag underdånigst om befrielse för Bewillningens erläggande därföre, samt återfående af den redan således betalte, på sätt, som andre Eders Kongl. Maij:ts trogne undersåtare, af samma skiäl, en dylik hög Kongl. nåd åtnjutit[2]. Med all undersåtelig wördnad framhärdar til dödsstunden

Stormäcktigste Allernådigste Konung
Eders Kongl. Maij:ts
allerunderdånigste och troplichtigste
tienare och undersåte
Carl Linnæus.

Originalskrifvelsen, odaterad, i Riksarkivet (Biographica). Endast underskriften af Linnés hand.

[1] Linnés utnämning till Arkiater, hvilken skedde förnämligast genom C. G. Tessins inflytande, egde rum den 10 Januari 1747. Den afgift, som därför af honom måste erläggas och hvaraf restitution sedan begärdes, utgjorde enligt en bland Upsala Consistorii Acta för 1752 befintlig anteckning 140 dlr s:mt.

[2] Ärendet förekom i Rådet den 14 April 1752, hvarvid Linnés ansökan bifölls. Kgl. Stats-Contoiret underrättade härom Upsala Consist. academicum genom en den 4 Maj daterad skrifvelse, som där föredrogs den 24 Maj.

2.

Stormächtigste Allernådigste Konung.

Som till wåre, med mycken kostnad, samlade Naturaliers wid macht hållande, oumgängeligen för hwarje åhr åhrfordras 30 kannor Spiritus Vini; Och som samma Liqueur, sedan all Bränwins bränning öfwer Riket blifwit förbuden och Pannorne oss ifråntagne, uti hwilka wi tillförene, för ganska lindrigt pris sielfwa kunnat låta tillwärka den wahran, nu skulle falla oss alt för dyr och kostsam att anskaffa; hälst Apothequen icke sälja kannan utaf den starkaste sorten, som endast för detta bruk är tienlig, under 36 dlr kopp:mt. Alt derföre äro wi efterskrefne föranlåtne, att underdånigst anhålla, det täcktes Eders Kongl. Maij:t i nåder förunna oss frihet, att anten sielfwe, uti någons af Cronobetienternas öfwerwaro, få tillwärka så mycken Spiritus Vini, som för oss till förenämbde behof är nödig, eller ock utifrån få åhrligen införskrifwa 30 kannor däraf.[1]

Wi afwachta, i underdånighet, en Nådig Resolution, och framhärda in till wårt sidsta

Stormächtigste Allernådigste Konung,

Eders Kongl. Maij:ts

Underdånigste och Troplichtigste tienare

och undersåte

Charles De Geer[2] Carl Linnæus

för museum Hort. acad. Ups.

Originalet, odateradt, i Riksarkivet (Biographica). Endast underskriften af Linné, hvilken dock antagligen är skriftens författare.

[1] Enligt Rådsprotoc. öfwer Inrikes Civile ärender för 1757 del 1 sid. 649 föredrogs detta ärende den 19 April, hvarvid »Deras Excellencier funno angelägenheten för bemälte Kammarherre och Archiater, at i denna ansökning på något sätt willfares, och ehuru de bäst wore hulpne med det förra alternativet, at sielfwa få tillwärcka så mycken spiritus vini som behöfwes; doch som nu warande brist på spannemål lade betänckelighet härwid i wägen; så resolverades at de i år skulle få införskrifwa begiärda 30 kannor deraf».

[2] Charles De Geer, född 1720, hofmarskalk 1750, friherre 1773, död 1778. Mycket framstående naturforskare, särskildt entomolog, och egare af värdefulla naturaliesamlingar på sin egendom Leufsta bruk i Upland.

3.

Stormägtigste Allernådigste Konung.

Then mer än faderliga omwårdnad Eders Majestät altid låter skina öfwer sine trogne undersåtare gör att jag fördristar mig aller underdånigst framgifwa bilagde mine oförgripelige tankar wid then närwarande tid, tå så månge tusinde fattige medborgare hotas med then förskräckeliga landsplågan som är hunger, hwaraf the icke allenast sjelfwe måste förtwina, utan ock, thet ännu grufweligare är, höra sine små barns jämmer, nöd och dödsångest för brist på mat, utan att kunna hjelpa them, sedan the anwändt all sin ringa egendom på brödfödan och änteligen icke mera kunna få then[1].

En sådan nöd har tillförne twungit then fattige landmannen att gripa till hasel- och ek-knopp och mycken annor onaturlig spis, som haft then påfölgden, att ther i genom the tänkt rädda sitt lif, hafwa the störtat thet uti ett ännu oumgängeligare öde, tå the gulnadt, swulnadt och eländigt satt lifwet till.

Jag wet intet om något annat rike i Europa har mer tillgång på hälsosamma och födande wäxter än wårt kära Fäderneslaud, så att mig tyckes nog sällsamt om folket hos os, åtminstone om sommartiden och tå tillgång är på inlänska wäxter, någonsin skulle dö af hunger, som kände och kunde utwälja hälsosamma ifrån the farliga.

Jag har i mine yngre år mäst genomfarit alle Rikets Provincier och gjordt mig noga underrättad om theras wäxter, att jag tycker mig äga then förfarenhet härutinnan, som någor annor, och jag har läsit snart sagt alle Auctorer som om wäxter och theras nytta skrefwit.

Förlitandes på thenna ringa insicht har för Eders Kongl. Majestät jag härmed underdånigst fördristadt mig inlämna en kort specification på the wäxter, som jag finner förnämligast tjäna för mine käre landsmän, som nästkommande sommar torde blifwa utsatte för en swår hungersnöd.

Jag hafwer dock wäl tillförene uti ett Academiskt ämne, under namn af *Plantæ Esculentæ Patriæ*[2] utgifwit mine tankar öfwer samma sak; then samma har ock på hans Excellences högwälborne Herr Baron Löwenhielms[3] befallning blefwit förswänskad

och trykt, men som wid närwarande beklageliga tillfälle fordras icke allenast en kortare, utan ock mer för landmannen appliquable underrättelse, icke om alt hwad kan ätas, utan om hwad som förnämligast bör utwäljas till att dämpa hungren, så har jag tyckts fordra att en speciailare underrättelse framgofwes.

Skulle thenna underrättelsen för then fattiga landmannen winna Eders Kongeliga Majestäts allernådigsta approbation eller något kunna theraf dragas till nytta, har jag wunnit all min åstundan, tå jag såsom en underdånig undersåte fådt wisa min undergifwenhet emot min öfwerhet och min tillbörliga ömhet för min jämn-Christen och nästa.

Wärkställigheten af thessa mine oförgripelige tankar tyckes mig tämmeligen lätt kunna wärkställas, sedan så många studerande haft tillfälle här wid Academien att lära känna landets Producter, och som redan äro utplanterade mästedels öfwer alla Provincier och Sockner, så att om landmannen icke sjelf känner wäxterna, torde han finna tillfälle therom att underrättas.

Skulle ock icke allestäds i Provincierne finnas tillgång på dem som welat gjordt sig bekante om inlänske wäxter, så kunde här wid Academien finnas en tillräckelig hop af studerande, som anwändt så mycken flit på Botaniquen, att the med trygghet måtte sändas omkring på samma sätt, som wid slutet af förra Seculo Salig Wertmüller[4] i lika omständigheter blef sänd åt Norrlanden.

Wid hwar ört har jag tillsatt Numrerne utaf then förra och andra Edition af *Flora Svecica*, utur hwilken then kan hämta närmare underrättelse, som örterne förut icke känner.

Jag har ock tillagt the mäste Swänske namnen på wäxterne, hälst som the ofta äro olika på örterne uti särskilte Provincier.

Framhärdar med oaflåtelig djup wördnad

Eders Kongelig Majestäts

underdånigste och troplichtigste

tienare och undersåte

Carl Linnæus.

Berättelse om The Inhemska wäxter, som i brist af Säd kunna anwändas til Bröd- och Matredning.

Bröd kan tilredas af åtskillige wäxter, men som the mäste äro rötter, får sådant nödbröd icke gjerna bakas på samma sätt, som allmänt bröd, hwilket förut gäses, thy thet skulle therigenom

aldeles sönderfalla; utan bör thet utan gäsning gräddas på järn, såsom Norrlänningarnes Tunnbröd eller Söderlänningarnes Stenkakor.

1. *Polygonum viviparum* Fl. Sv. 360 : 340, *Myrtog* i Dahl, *Swingräs* i Medelpad, som wäxer ymnogt på torra ängar kring Norrland, åt Wärmelands Dahl etc. at ofta på hela felten ingen annan ört kan med henne trifwas. Roten, som är föga större än en Hassel-nöt, hafwer uti sig mycket mjöl och födande kraft, tå then males eller kokas; ther som thenne wäxer, kan roten samlas til en stor quantite af en enda karl om dagen med en hacka, och är ett af the förnämsta til föda, så att Samojederne, som icke hafwa mer än en enda månad Sommar, och hwarken så eller skära, anwända then korta Sommartiden endast at samla thesse rötter, til en lång winter, och theraf lefwa med hustru och barn.

2. *Epilobium angustifolium* Fl. Sv. 304 : 327, som kallas *Allmocke* i Wästerbotn, *Almycke* i Ångermanland, *Almecke* i Medelpad, *Illermjölk* i Hälsingeland, *Himmelgräs* i Dalarne,. *Getstabb* i WästerGötland, *Elgerams* i Dahl, *Kalfrumpa* i Upland, *Ållenmärke* i Småland, *Råmjölksgräs* i ÖsterGötland, *Mjölkgräs* i Bergslagen, *Räfrumpa* i Skåne, *Kropp* kring Christianstads tracten, wäxer i oändelig myckenhet i Norrland och mäst allmän wid åkrar öfwer hela landet, hälst kring stenrör. Rötterne äro stora, långa, hwita och långt utskjutande under jorden; thesse rötter kokade, ätas allmänt af folcket kring Chamschatca, hwilka koka allmänt thesse rötter, som äro smakelige, lefwa theraf och trifwas wäl, ty kunna och rötterne på lika sätt hos oss nyttjas och äfwen til Tunnbröd tilredas.

3. *Convallaria polygonatum* Fl. Sv. 315 : 294 eller *Sigillum Salomonis, Getrams*, wäxer allmänt i bergsskrefwor uti sielfwa springorne af klipporne med hwita rötter. Thesse rötter kokas af Turkarne och ätes som Sparis. I Finland hafwa the för thetta försökt, at af rötterne baka Tunnbröd och mådt theraf wäl.

4. *Carum Carvi* Fl. Sv. 260 : 245, *Kumin* eller *Kommen*, wäxer allmänt på ängarne i the Norre orter alt ifrån Upland och besynnerligen ymnogt öfwer hela Norrland, at then af en person til hela hästlass kunde samlas om dagen. Ehuru thess rötter icke brukas hos oss i mat, äro the likwäl thertil ganska tienlige, smakelige och hälsosamme, så at Ängelsmännerne häldre äta them kokte och med större smak, än någonsin Palstenackor.

5. *Scorzonera humilis* Fl. Sv. 647 : 685, *Ringormarot* i Skåne, och allmänt *Swinrot* kallad, efter som Swinkreaturen upgräfwa ängarne, hwarest then wäxer, som är besynnerligen i Wäster Götland, Dahl, Småland och Skåne i sidlänte ängar. Rötterne kokte smaka angenämt och wäl.

6. *Tragopogon pratense* kallad *Sal-sofi* af Trägårdsmästare, som undertiden så thesse rötter för theras behageliga smak til kjöksbehof, men eljest wäxa rötterna nog allmänt wilde i Upland, ÖsterGötland, Skåne och flere orter, mäst på slättbygden och i ängar, til smaken lika behageliga som i trägårdarne, ofta til half alns längd såsom Palstenackor. Rötterne kokade, smaka snart sagt bättre än någon annan af wåre Inländske wäxter och gifwa en ganska hälsosam spis.

7. *Calla palustris* Fl. Sv. 744 : 822, *Missne* och *Mäss* i Norrlanden kallad, wäxer så wäl i Norrland, som i the Södre Rikets Provincier, besynnerligen skoglanden, på många ställen til stor myckenhet, altid i kärr wid rinnande watn, theräst rötterne krypa ofwanpå dyen, at man kan med ringa möda samla theraf största myckenhet. Af thenna rot bakas allmänt i Norrlanden et Tunnbröd, som kallas Misse-bröd. Rötterne ränsas ifrån blad och the små trådrötterne; äro bäst förr än bladen om wåren slå ut. De samme sönderhackas til stycken af Hassel-Nötters storlek, och torkas hårdt, males sedermera sönder til mjöl, som nödwändigt måste kokas i en kittel watn, wid pass 1 timmas tid, tå man låter thet sedan stå till thes mjölet satt sig til botn och thet klara watnet afhälles och bortkastas, genom hwilket sätt, mjölet mister sin hetsiga och brännande kraft. Thetta mjölet uptorkadt blandas med litet Sädes-mjöl och bakas til Tunnbröd, som blifwer hwitt, tämmeligen smakeligit och födande, samt månge gånger hälsosammare än Bark-bröd.

8. *Triticum repens* Fl. Sv. 105 : 114, *Qwikrot* i Upland, *Qwicka* i Helsingeland, *Hwitrot* i WästerGötland, *Röte* i Skåne och Småland, *Axing* eller *Efsing* i Norrlanden, äro the hwita trådlike rötter, som förderfwa wåra mästa, magra och sandblandade åkrar i Riket, them Landtmannen måste utrota med flitigt körande och plögande, samt upwräka på renar och stenrösjor. Thesse hwite rötter ränsas, twättas, torkas, sönderhackas, malas, blandas med litet Sädes-mjöl och bakas til Tunnbröd, som wäl kan föda och uppehålla the arme, fast thet icke gifwer then aldrabästa föda.

9. *Ornithogalum luteum* Fl. Sv. 270 : 285, *Wåfferdagslök*, wäxer til myckenhet esomoftast i Kål-landen, at han them aldeles förgör och med sina gula blommor täcker. Rötterne likna nötter med sin storlek och runda form; kunde och upgräfwas mycket lätt på sådane ställen i tilräckelig quantité; Thesse torkas, söndermalas och med en liten quantité af mjöl bakas til bröd.

10. *Daucus Carota* Fl. Sv. 224 : 233 eller *hwita Morötter*, wäxa wilde wid wägen, hälst på slättbygd i Upland, Skåne, Öster-Götland &c. hafwa aldeles samma smak och egenskaper med wåra trägårds Morötter, kokade och ätne på samma sätt.

11. *Cichorium intybus* Fl. Sv. 650 : 711 eller *Wägwårda*, wäxer något på Öland och Gottland, men besynnerligen på Skånska slätten, wid alla wägar och Åkerrenar. Roten förr än hon skjuter stjelk kokas och smakar wäl, hwarföre hon ock sås bland alla andre utwalde rötter i the förmögnares trädgårdar; hon kan ock torkas, sönderhackas, malas och bakas til et hälsosamt Tunnbröd.

12. *Festuca fluitans* Fl. Sv. 90 : 95, *Mannagräs* och *Gåsgräs* kalladt, kommer ifrån Polen och Preusen undertiden at säljas hos oss under namn af Mannagryn för the förmögnares bord och räknas ibland gryn näst intil Segogryn [!] för the bästa. Gräset wäxer på sidlänte ängar och i wåta diken mera hos oss allmänt och ymnogt, än någonstädes utomlands; inemot slåttertiden går man ut om morgonstunden, medan daggen ännu sitter på gräset, slår med en hatt, såll eller träskål åt axen, tå the mogne kornen falla af och fastna, så at en person ofta en morgonstund kunde samla några kannor häraf. Thesse korn blandas med hackelse och stötas uti en stor trädmortel til thes fröen blifwa helt klare, tå bosset afblåses eller afdröftas. Frön kokade til wälling smaka och föda bättre än hwete och äfwen sönderstötte och malne gifwa bättre bröd än hwete, hwarmed the fattige, som ofta hafwa stugan full med barn kunde them syselsätta och rikeligen bärga.

13. *Trifolium pratense* Fl. Sv. 615 : 666 eller *Rödwäpling* som kallas *Rödkolla* i WästerGötland, *Rödtuppa* i Skåne, *Mjölontuppa* i Dalarne, *Smäregräs* i Bohus, *Honungsblomster* på Gottland. The röda blomknopparne, så wäl af thenne, som knopparne af all annan wäpling plåckade och torkade, malas til mjöl och bakas til Tunnbröd, som gifwer god föda och hwarigenom Skottarne under dyr tid hafwa bärgadt sig från undergång.

14. *Onopordon acanthium* Fl. Sv. 653 : 724 wäxer ofta wid gårdar och i åkrar til anseenlig högd. Stjelkarne afskurne

förr än the wisa blomknoppar skalas och ätes, så wäl rå som kokte.

15. *Arctium Lappa* Fl. Sv. 651 : 312. *Karborrar* wäxa öfwer alt kring gårdar och hus. Tå thenne wäxer upp, och förr än hon wisar blomknopparne, kan stjelken afskäras och skalas, hwilken så wäl kokad som rå, är smakelig och hälsosam föda.

16. *Chenopodium bonus henricus* Fl. Sv. 208 : 214, *Mjölkrot* och *Lungrot* kallad, wäxer allmänt kring hus och byar. Stjelkarne, tå the ännu äro unge, ätas kokade med samma behagelighet som Sparis af Ängelsmännerne och föda wäl, utom thet at bladen sednare på Sommaren kunna brukas til Grönkål.

17. *Primula veris* Fl. Sv. 161 : 171 eller *Oxläggor*, *Mariænyklar* i WästerGötland, *Nyckelblomster* i Medelpadd, *Gjökblomma* på Gottland, *Käringtänder* i Småland, *Gullhwifwor* i Hälsingeland, *Yxläggor* i ÖsterGötland, *Sompertupp* [!] i Gästrikeland, wäxa allmänt öfwer Swerje, af hwart barn kände; bladen ätas allmänt i Ängland af the förmögnare, och hos oss kunna wara tilräckelige til Grönkål.

18. *Sinapis arvensis* Fl. Sv. 548 : 610 eller *Åkersenap*, kallas *Åkerkål* på Öland, *Prästekål* i Bohus, *Swinkål* i Wäster Götland, *Gulört* i Uppland. Et ogräs, som på mästa ställen förderfwar Kornsädet; bladen samlade färska, tiäna til Grönkål.

19. *Sonchus oleraceus* Fl. Sv. 643 : 688, *Miölktistel* och *Watutistel* kallad, thet förnämsta ogräset i Träd- och Kål-gårdar och ofta i saftfullaste åkrar; bläden tiäna aldeles til Grönkål.

För öfrigit gifwer Fäderneslandet nog tilräckelige örter til Grönkål, tå färske bladen hämtas.

Såsom *Anchusa* Fl. Sv. 153 : 161 eller *Oxtunga*.

Allehanda slags willa *Lökar*.

Alla slags *Syra*.

Ranunculus ficaria Fl. Sv. 460 : 496.

Cardamine pratensis Fl. Sv. 559 : 585 eller *Ängkrasse*.

Erysimum barbaræa Fl. Sv. 557 : 599 eller *Winterkrasse*.

Malva rotundifolia Fl. Sv. 580 : 626 eller *Kattost*.

Leontodon taraxacum Fl. Sv. 627 : 693 eller *Skallnacke*.

Hieracia eller *Hökrötter* af alla slagen.

Carduus palustris 659 : 720, tagen om wåren förr än han skutit til blomknoppar, til blad och stjelk, at förtiga andra.

Själfva skrifvelsen finnes, dock ej i original, i Riksarkivet bland Collegii medici handlingar 1754—60. Beträffande den därtill hörande berättelsen om matnyttiga wäxter se längre ned på denna sida.

[1] Den svåra hungersnöd, som i Sverige rådde på grund af missväxt 1756, föranledde, såsom af ofvanstående framgår, Linné att till Kgl. Maj:t ingifva en skrifvelse med uppgift på en del inhemska nödbrödsämnen. Den inkom den 9 Mars 1757 och remitterades af Riksrådet den 11 s. m. till utlåtande af Collegium medicum. Vid dess sammanträde den 4 April upplästes Linnés skrift, liksom ock en annan af anonym författare till Kgl. Maj:t senare ingifven, hvari framhålles s. k. qvickrots användbarhet såsom näringsämne, och härvid förklarades, att »Collegium hade emot de i bägge dessa skrifter upgifna wäxters bruk til matredning ej något at ärhindra, emedan desamma ej på något sätt skada eller innehålla något farligit för människio kroppen, i följe hwaraf Herr Archiatern och Præses anmodades at i morgon i Rådet aflemna Collegii tankar öfver detta ärendet, samt at Collegium i underdånighet styrker til desse wäxters nyttiande til de ändamål, som auctorerne föreslagit».

Frågan förekom åter i Riksrådet den 5 April, hvarvid »Hans Excellence Herr RiksRådet Baron Scheffer berättade, at Archiatern Beck till följe af den i går Collegium medicum gifna befallning, at utlåta sig om ett af en Anonymus upgifwet project till förekommande af hungersnöd wid existerande Spannemålsbrist, medelst Radix Graminis eller Qwickrot, som till bröd med nytta brukas kan, hade gifwit Hans Excellence tillkänna at sådant ej wore något nytt, utan tillförene bekant, samt at Archiatern Linnæus uti dess d. 9 sidstledne Martij till Kongl. Maij:t ingifne underdåniga Memorial, som den 11 ejusdem till Collegium medicum blifwit remitterat, ibland andre örter och wäxter, till brödfödan tienlige, äfwen hade uppfördt qwickroten, samt beskrifwit huru den borde tillredas.

Förenämnde Archiatern Linnæi beskrifning uplästes, såsom af Collegio Medico approberad, och fants godt at Collegium anbefalles den samma på publique bekostnad trycka låta och nödiga exemplar deraf till orterna afsända till underrättelse för allmänheten. I följe häraf funno ej deras Excellencier någon anledning at tillägga den obekante Auctoren något præmium för dess således upgifne påfund om qwickrotens nyttiande, som och det tillförene wore en nogsamt bekant sak».

Collegium medicum utgaf till åtlydnad häraf: *Archiaterns och Riddarens af Kongl. Nordstjerne Orden Carl Linnæi Berättelse om The inhemska wäxter, som i brist af Säd kunna användas til Bröd- och Matredning*, Stockh. 1757. Denna Berättelse har ofvan aftryckts, då Linnés manuskript ej kunnat anträffas.

[2] *Plantæ esculentæ patriæ*, Ups. 1752. — Samma år utkom i Stockholm *Plantæ esculentæ patriæ eller våra inländska ätelige växter . . . et Academiskt snilleprof, år 1752 den 22 febr. på Latin, och nu med någon tillökning på modersmålet framställdt af Johan Hiorth.*

[3] Carl Gustaf Löwenhielm, född 1701, justitie kansler 1747, friherre s. å., president i Svea Hofrätt 1750, grefve 1762, kanslipresident 1765, död 1768.

[4] Antagligen Johan Ulric Wertmüller, någon tid medicine studerande i Upsala, sedan innehafvare af apoteket Lejonet i Stockholm, död 1712.

4.

Stormäktigste Allernådigste Konung.

Eder Kongl. Maj:t täktes allernådigst tillåta mig få i underdånighet andraga, huruledes, sedan jag ifrån år 1730 publice underwist den wid denna Eder Kongl. Maj:ts Academie studerande ungdom samt ifrån år 1741 här warit ordinarie Professor, hwarunder jag nu uphunnet en ålder af 70 år; så tillåta mig icke widare mina krafter, som igenom et träget arbete blifwit medtagna, at med den drift som wederbör, bestrida de publique Lectionerne.

Af denna orsak är jag föranlåten, at i underdånighet bönfalla, det måtte min nu warande vicarius få träda til utöfning af Sysslan, men som jag ingen ting högre önskar, än at, så länge jag lefwer, min undersåtliga plikt likmätigt, göra alt det gagn jag förmår; så will jag icke undandraga mig at fortfara med Inspectionen öfwer Botaniska trägården samt deltaga i Consistorii Academici och Medicinska Facultetens göromål så widt mina krafter det kunna medgifwa.

Wärdes Eder Kongl. Maj:t härtill gifwa dess allernådigste bifall, så wågar jag så mycket mer i underdånighet hoppas, det mig i nåder tillåtes at få tillträda den wid Upsala Academie nu lediga lön, som för en emeritus Professor är anslagen och som icke af någon sådan Professor sökes, som åtskillige utomlands, de der troget och arbetsamt til sin Öfwerhets nådiga nöje förrättat sine tjenster, blifwit på ålderdomen och för deras återstående korta lifstid hugnade med en sådan och ofta större förbättring i deras willkor, än den mig skulle tilflyta, i fall Eder Kongl. Maj:t skulle täckas allernådigst bifalla, at jag, jemte den lön och öfrige Professionen tillhörande förmoner som jag hittils innehaft, finge komma til åtnjutande af den efter framl:ne Archiatern och Riddaren Rosén von Rosenstein ledige emeriti lönen. En Nåd, som äfwen innom Riket wederfarits en och annan förtjent man och ibland hwilka jag i underdånighet wågar nämna Archiatern Rosenstein, som, jemte dess på Eder Kongl. Maj:ts Hofstat innehafde Archiaterslön, äfwen allernådigst blef hugnad med Emeriti Professors lön.[1]

Den utmärkta höga Nåd Eder Kongl. Maj:t härigenom skulle allernådigst täckas låta mig wederfaras, skal för mig blifwa den gladaste upmuntran at til Eder Kongl. Maj:ts och Fäderneslandets tjenst använda de dagar som Försynen mig ännu unnandes warder, under det jag med undergifnaste trohet och nit til dödsstunden framhärdar,

Stormäktigste allernådigste Konung,

Eder Kongl. Maj:ts

allerunderdånigste och troplichtigste

tienare och undersåte

Carl v. Linné.

Originalet i Riksarkivet (Biographica). Endast underskriften af Linné.

[1] Denna ansökan anmäldes hos Kgl. Maj:t den 1 Maj 1776, hvarvid resolverades: »Som Kongl. Maj:st ogjärna wille lämna sitt Nåd. tillstånd til des anhållan att få afstå sin sysla til sin Vicarius; så wille Kongl. Maj:st i nåder updraga Hr R. R. Grefwe Rudenschöld at förmå Linnée til quarblifwande wid syslans utöfning, hwaremot Kongl. Maj:st wore benägen och fant äfwen billigt tillägga honom den efter Rosenstein lediga blifne Emeriti Professoris Lönen; och skulle Kongl. Maj:st desutom med särdeles nöije anse om Consistorium i Upsala på något widare sätt utan Academiens gravation skulle kunna förmera des förmåner». Detta gick ock i fullbordan, sedan Grefve Rudenschöld anmält, »at Linnée med underdånigste erkjänsla af Kongl. Maj:ts Nåd, förblifwer wid sin innehafwande Sysla, emot de honom i Nåder bewiljade förmåner». Kungl. Maj:t befallde nämligen den 18 Juni, att »ordres afgår til Academie Cancelleren at inställa honom uti Lönetilökningen», samt förklarade den 15 Juli, att i enlighet med Consistorii förslag bewiljades »Archiatern von Linné och des Barn besittnings rätten å Upsala Academie hemman Ubby». (Riksarkivet, Cabinetts Archivet T. II och III.)

Den ekonomiska fördel, som härigenom tillskyndades Linné, var ytterst ringa. Endast halfannat år fick han uppbära den dubbla lönen, och hvad beträffar Hubby (såsom det vanligen skrifves), hvars egor voro »öfverallt sammanblandade» med det angränsande Hammarbys, så innehade Linné redan förut detsamma på arrende för samma afgift, som det äfven sedan ålåg honom att erlägga. Den enda vinsten af »detta wedermäle af Consistorii Academici wälwilja» bestod alltså endast däri, att arrende-kontraktet ej kunde under Linnés och hans barns lifstid uppsägas, ej heller afgiften höjas.

5.

Stormäcktigste Allernådigste Konung.

Som Eder Kongl. Maj:t på min i början af sistledne år giorde underdånigste ansökning, at få lämna förvaltningen af min innehafde Profession vid denna Eder Kongl. Maj:ts Academie genom allernådigste skrifvelse af d. 1 Maji till Hans Excellence Herr R. R. Högvälborne Grefve Rudenschiöld, behagat förklara det Eder Kongl. Maj:t ogerna skulle se om jag i mer eller mindre mån lämnade min Sysla; Så har jag min undersåteliga plikt likmätigt varit angelägen at fullgöra denna Eder Kongl. Maj:ts nådigste åstundan, hvilket jag ansedt som ett dyrbart vedermäle af den höga och ovärderliga Nåd, hvarmed Eder Kongl. Maj:t täckes anse den nit, hvarmed jeg sökt, och altid så vidt krafterna tillåta, skal söka upfylla det mig anförtrodde kall.

Till underdånigst följe häraf, har iag sielf förrättat alla min sysla tillhöriga göromål, utom de Publique Lectionerne, ifrån hvilka jag som ledamot af Eder Kongl. Maj:ts Bibel Commission varit befriad. Men då mina krafter nu mera börja så aftaga, at iag under de svårare Årstiderna ej vågar mig ut i fria luften, och åtskillige af mine angelägnare Ämbetssyslor därigenom skulle komma at eftersättas, så vågar iag i underdånighet bönfalla det värdes Eder Kongl. Maj:t allernådigst tillåta det min Son Professoren Carl v. Linné, som nu någon tid förrättat min sysla, måtte i anledning af den för honom d. 19 Mart. år 1763 utfärdade och härhos i afskrift bifogade Nådigste fullmagt, genom introduction få träda till full utöfning af denna dess sysla, hvilken han redan innehaft längre än någon af de öfrige Professorerne i Medicinska Faculteten, inom hvilken han såleds är den äldsta.

Då i den händelsen, at Eder Kongl. Maj:t allernådigst skulle täckas til denna underdånigste ansökning lämna allernådigst bifal, jag äntå icke vill undandraga mig, at så vidt krafterne tillåta förrätta de syslan tilhörige göromål, för at upfylla Eder Kongl. Maj:ts förklarade vilja, samt såmedelst göra mig förtjent af de uti högstbemälte skrifvelse mig allernådigst tillagde förmoner, vid hvilka jag i underdånighet hoppas, at allernådigst blifva bibehållen; och då ungdomen icke annat kan än härmed vara mera betjent, så vågar

jag så mycket mer at i underdånighet göra mig försäkrad om Eder Kongl. Maj:ts allernådigste tillstånd härtil, som jämte den hugnad, som mig på mina sidsta dagar genom ett sådant förnyat vedermäle af Eder Kongl. Maj:ts höga och oskattbara Nåd vederfores, jag äfven finge den, at se det min son på ett lika värdigt sätt upfyller de öfrige til dess sysla hörande skyldigheter, som han redan förrättat de dit hörande göromål, hvilka honom varit anförtrodde.

Minnet och den underdånigsta ärkänsla af den höga Nåd, hvarmed Eder Kongl. Maj:t och tvänne Dess Stora Företrädare Sveriges Glorvördigste Monarcher mig allernådigst behagat anse, blifver den sidsta känsla som iag här i tiden förlorar: de skola följa mig i grafven, tillika med den alra underdånigsta vördnad, hvarmed iag framhärdar

Stormäcktigste Allernådigste Konung

Eder Kongl. Maj:ts

allerunderdånigste och tropligtigste

undersåte och tienare

Carl v. Linné.

Originalet i Riksarkivet bland Biographica. Endast underskriften af Linné d. ä., men det öfriga skrifvet af Linné d. y., hvilken ock med största sannolikhet är skriftens författare, enär fadren redan då var både kroppsligen och andligen i hög grad försvagad. Datum saknas, men påskrifvet står: »Ank. d. 6 Febr. 1777, föredr. hos K. M. på St. Slott d. 14 Febr. 1777 och bifallet». — På grund häraf blef Linné d. y. den 17 Oktober s. å. installerad såsom professor och tillträdde därigenom det ämbete, hvarå han 14 år förut erhållit fullmakt. Det dröjde ytterligare två år, innan han fick uppbära professorslönen.

2. Kongl. Cancellie-Collegium.

6.

Facultatis Medicæ utlåtelse på den af Magnifico Domino Rectore med Faculteten communicerade remisse ifrån Hans Kongl. Maij:stts och Riksens Högl. Cancellie Collegium angående studiernas forthielpande wid Academien.

Medicinska Faculteten ser nogsamt, hwad ogemen nytta skulle tilflyta publicum, om endast sådane kommo uti studier at upodlas, som därtil woro fallne, utan at andra til dessas prejudice och publici skada sig insmygade. Hwad de föreskrefne medlen til en sådan träffelig saks erhållande angår, finner Faculteten för sin del nödigt at gifwa alla sig kunnoga swårigheter wid handen, at derigenom, då de å sido rödjas, saken må så mycket snarare och säkrare bringas til ett önskeligit slut.

Examina, som med Diäcknar ifrån scholen anställas, då de til studenter antagas, äro wäl offta nyttige, doch lära ei altid wara de tilförliteligaste: ty Diäcknar komma merendels til Academien wid sitt 15:de—18:de el:r 20 åhr, och altså förr än de hunnit til fulkomlig wäxt. Hiernen är det blötaste och lösaste i kroppen, mognar och kommer til sin wäxt och fasthet aldra senast. Så lenge Barnen ännu hafwa en lös, fuchtig och ännu mindre hierna, äro de af naturen aldeles oskickeliga till sådane saker, som behöfwa en skarp efftertanka; deräst de ei genom siukdommar och hård education twingas därhän at ei allenast fibrerna uti utwärtes musclarne, utan äfwen i sielfwa hiernen i otid blifwa spänte. Sådena blifwa præcoces flores, som sällan frucht frambringa, och besanna dageliga ordspråket, at qwicka barn blifwa merendels dumma karlar. Dessa præcocia ingenia blifwa de bästa Diäcknar; deremot andra, som senast mogna, få altid den starkaste hierna,

och med tiden den diupaste penetration; desse äro just sådane, som böra utwäljas, fast de ei doga i begynnelsen.

Här på har man oändeliga exempel, at de slätaste Diäcknar blifwit de lärdaste män, och de dumbaste barn de qwickaste karlar, samt vice versa. Utom alt detta tracteras wid scholarne allenast latinska språket och elementa, för hwilka få kunna winna smak; men wid Academierne helt annat, nemligen sciencer; kan altså ingen säga förut, om ei en Diäckne, som warit trög wid scholen uti elementis, torde blifwa den störste Mechanicus, Physicus etc.

Faculteten finner äfwen swårighet wid Fältskiärs Gossars och Gesällers ankomst til Academien, dem man skulle tycka ei böra förnäkas wid Academierne få studera Medicinen, Anatomien, Botaniquen etc., fast de uti humanioribus ei skulle hafwa de nödige partier, hälst som inlendska Fältskiärs Geseller hos os saknas nog wid Barberstugorna och Armeen, som offta ei kunna för penningar utifrån inkomma, och de för dem så omistelige delar Anatomie och Botanique torde ei så lätt på andra ställen ärnås som wid academien.

Hwad Examina för dem, som skola få honores, angår, håller Faculteten för sin dehl så mycket mera onödigt omorda, som hon är fulleligen säker, at denna saken henne ingalunda rörer, emedan de härtils i Upsala promoverade Doctores Medicinæ, åtminstone af de närwarande Facultetens ledamöter, äro sådane, att de, en och hwar, med all distinction kunna gå och giälla för wärdiga Doctorer.

Faculteten håller ock före, att det är och bör wara hennes skyldighet, som aldra strängast examinera inlendska promovendos, emedan härpå dependerar så mångas lif och wälfärd; däräst icke utlendske skulle komma hit til Academierne, då man med dem aldeles kunde förfara, såsom Frantsoserne, Hollendare och Tyskar giordt härtils, när wåra eller andra nationer til dem ankommit, at söka honores.

Man fruchtar allenast, om examina skulle anställas publice, det flere torde resa ut at antaga graden, och hålla för långt lättare sak, at en gång sielfwa wid hemkomsten præsidera än at exponera sig flere gånger uti äfwentyrligare prof. Dessutom torde en sådan förordning för litet blifwa wärkstäld, som den hwilken biuder at ingen må i Stockholm practicera, som utomlands tagit graden, förr än han i Collegio medico blifwit examinerad.[2] Utom det at man ei ser, huru saken kan remidieras dermed at publique examina anställas: ty där någon Professor skulle wara så förgäten af sin Ed

och skyldighet, at han härwid misbruk tillåta wille, kunde han ju likafult förut communicera med examinando quæstionerne.

Det skulle wara os kiärast och Academiens största heder, om endast sådane här promoverades, som sig distinguerade uti studier och lärdom, hwarigenom Academici honores blefwo uti sitt wärde, ty difficultas acquirendi och pretium äro och borde wara oskiljachtige, som guldet och des wärde äro. Men här wid förefaller en ganska stor swårighet uti tiden: emellan hwar promotion e. gr. Magistralis äro 3 åhr, hwartil släppas 60 promovendi; hwardera af dem skall undergå 3 examina, Theologicum, Stili och Rigorosum, och hwardera 2 gånger disputera; altså giör 5 gånger 60 tilsammans 300 dagar; desutan, om man tager allenast på 3 åhr 150 dagar til Diäcknars examinerande, blifwa 450 dagar borttagne, och altså åhrligen 150 dagar, utom ferierne och högtidsdagarne, endast på dessa saker anwända, som aldeles förqwäfwa så de publique, som de privata lectionerne, hälst emedan lögerdagarne och onsdagarne mästedehls måste anwändas på Consistoriele sammankomster. Sluteligen böra wij ock nämna det wår hälsa icke gierna tillåter, at om wintertid flera gånger sittia uppe i academien 4 timmar för middagen och 4 äffter middagen.

[Underskrifter saknas.]

Den till Cancellie-Collegium aflemnade skrifvelsen har, oaktadt sorgfälligt letande, icke kunnat anträffas; det ofvanstående är efter ett i Medicinska fakultetens arkiv befintligt, af Linné dikteradt och egenhändigt korrigeradt koncept. Att han är den verklige författaren, framgår dels däraf, att han då var fakultetens dekanus och som sådan skyldig — och villig — att skrifva de utlåtanden, memorial m. m., som skulle afgifvas, dels af en jämförelse med det af Linné förda protokollet, däri en alldeles öfverensstämmande redogörelse för fakultetens åsikter finnes intagen.

[1] Anledningen till denna »utlåtelse» var en kanslersskrifvelse, som den 1 Juni 1744 upplästes i Consistorium academicum och hvari infordrades dettas yttrande rörande ett uppgjordt förslag, innehållande bland annat, »at icke allenast til Academien ankommande Gymnasister af Decano uti några timars tid publice på Academien skola examineras, samt, hwar de icke finnas tilräckeligen grundade, försändas til scholan tilbakas, eller inrådas at utwälja sig et annat vitæ genus; utan ock de, som i någon wetenskap åstunda taga gradum, skola undergå examen Theologicum, stili och rigorosum publice på Academien, uti Rectors, Facultetens ledamöters och hela Academiska societetens närwaro, under behörigt protocolls förande, och alt detta ifrån kl. 8 om morgonen til 12 och ifrån 2 til 4 efftermiddagen, sedan Decanus til en slik act 8 dagar förut

offentligen intimerat, med hwad mera, som högbemälta skrifwelse widlyfftigare innehåller».

Härpå skulle svar insändas till Cancellie-Collegium »högst 14 dagar efter undfåendet». Consistorium beslöt hänskjuta ärendet till de särskilda fakulteterna, för att sedan insända hvad dessa haft att andraga. I medicinska fakulteten behandlades och afgjordes frågan den 13 Juni, och antagligen inlemnades utlåtandet någon af de närmaste dagarna. I Consistorium åtog sig den 16 Juni Professor Ullén, »som nu tänker at resa til Stockholm», att medtaga och öfverlemna detsamma. I registret öfver de till Collegium inlemnade handlingarna finnes det dock ej upptaget.

[2] Genom en Kgl. förordning af den 26 April 1737 var stadgadt, att ingen utomlands promoverad medicine doktor finge utan föregående, inför Collegium medicum aflagd examen praktisera som läkare. I början öfvervakade ock sagda Collegium noga efterlefnaden däraf, men snart nog tröttnade det därvid. Linné själf var i detta afseende fullt vittnesgill, ty under hans treåriga Stockholmsvistande (September 1738—Oktober 1741), då han hade en mycket vidsträckt praktik, blundade Collegium medicum helt och hållet för hans underlåtenhet att underkasta sig en dylik examen.

---

3. Kongl. Cammar-Collegium.

7.

Högwälborne Herr Grefwe, President &c. &c.

Eder Excellence och höglofl. Kongl. Cammar Collegium har benäget af den 19 Januarii sidstl. med mig communicerat en vid namn Hedenbergs ansökning[1], at i Riket och besynnerligen i Åbo och Biörneborgs Lähn få idka Perlefiskerie, hwilken konst han i China skolat lärdt, samt tillika täckts öfwersända de för honom giorda frågor om Perle Musslornas art och natur, med hans derpå gifne Swar, till utrönande, huruwida förenämnde Hedenberg skaffat sig tillräckelig insigt, hwaröfwer Eders Excellence åstundar min ödmiukaste utlåtelse, den iag härmed så oförgripeligen, som wördsammast aflämnar.

Jag undrade länge at Perlor månde wara så främmande till sin generation, hälst då iag såg de som woro hema i Naturkunnigheten och sökt beskrifwa deras framalstrande warit så skiljacktiga i meningarne, at man hos dem ingen redighet kunnat ernå, intill dess iag sielf år 1732 kom till det namnkunniga Purkiaurs Perlefiske i Luhleå Lappmarck[2], der jag uppehölt mig ett par dagar at fiska Perlor med Bönder, då iag blef warse, huruledes Perlorne genererades innan på skahlet, och huruledes någon Matsk merendels warit ordsaken till första ämnet; iag begynte då först at speculera, huruledes man med konst måtte kunna imitera Naturen, hwarföre iag ock anstält sedermera åtskilliga försök och förundrat, huru en så simpel sak kunnat så länge fördölja sig för den curieuse menniskan, sedan luxen satt så högt pris på sådant i sig sielf ringa wärde.

Alla Musslor kunna bära Perlor både genom natur och konst, och hwad angår wåra Musslor, så äro de stora och hos oss under

namn af Perlemusslor allment bekanta der till de tienligaste, hwilka finnas i de mästa och största strömmar i Swerige, hälst uti forssarne, at iag icke twiflar med mindre sådan Perleplantering här mycket lyckeligen kunde anställas.

Jag har läsit i Resebeskrifningarne öfwer China, och som redan mer än för 15 åhr sedan af trycket utkommit, hurusom Chineserne, hwilcka i åtskilliga måhl öfwerträffa Europæerna at imitera Naturen, hafwa påfunnit at med konst förmå Musslorne till at frambringa perlor, ty är mycket möijeligit, at förenämde Hedenberg hafft tillfälle i China at se perleplantering och lärdt den konsten, som i sig sielf är ganska simpel.

Den som läs förenämnde beskrifningar och något litet förstår sig på naturen af musslor, kan intet annat, än lära konsten, om han gifwer sig tid at något litet experimentera, hwarföre iag icke ser ordsaken, at mer bemälte Hedenberg uti sine swar till Höglofl. Kongl. Collegium behöfwer hålla en konst, som redan så godt som tydeligen är beskrefwen, hemlig, och jag undrar nogsamt, hwarföre icke andra Europeiska nationer redan stält i werket Perleplantering på sina orter.

Musslorna præpareras till perlor i China på 2:ne handa sätt; det ena skier, då corpus till Perlan på inre sidan häfftas, det andra, då skahlet genomboras och corpus inträdes samt häfftas med tutanego[3]. Sjelfwa corpus brukas hos Chineserna af 2:ne handa slag: antingen af en solid swärfwad skahlglob, eller ock af dess miöhl, som blifwit coagulerat med safften af bladen på Cheta kong-lao[4] etc.

Sedan iag skaffat mig någorlunda kundskap om Perlors productionen, har iag hållit det hemligt och förnögt mig sielf af det som ett curieust experiment i naturen, utan at uptäcka det för någon dödelig. Jag har wäl offta tänckt ingifwa det i Wetenskaps Academien eller ock framställa det i en publique Disputation, men då iag på andra sidan ansedt saken har iag detta aldeles å sido satt, som iag hållit för betänkeligit at med curieusitet skada många och besynnerligen mitt fädernesland; ty om denna konsten skulle allmänt blifwa bekant och wercksträld, skulle ofehlbart åtskillige lida, ty iag kan intet annat se, än at Perlor redan i fäderneslandet, såsom ett redbart Capital, nu för tiden stiga till några tunnor guld, hwilcka derigenom aldeles kunnat mista sitt pris; iag har ock sedt förut, at, om Perleplanteringen skulle allmänt hos oss anställas, kunde hon icke länge hållas döljd, förrän wåra grannar i Norige,

Ryssland och Sibirien, som äga ömnogare förråd på Perlemusslor, så aldeles deruti kunde öfwerwinna oss i myckenheten, ja äfwen Nationerna, som bo i Södra Europa, och hafwa en myckenhet af stora och skiöna Skiölp, skulle kunna producera både flera och klarare perlor.

Af förenämde Hedenbergs swar kan iag tämmeligen inhämta, at han förstår wälja stället på skahlen, der corpus bör fästas, utan at skada Muschelen, som öppnar skalet, och äfwen at få en rätt glants på Perlan; dock wore werdt at af honom fråga 1:o. huru många musslor en karl om dagen effter hans process kunde præparera till perlor, och altså huru många perlor hwar karl om åhret kunde oculera. 2:o. Huru många år fordras till en perlas mognad af någon wiss storlek. 3:o. Om icke hans perlor blifwa något lättare, än de naturella. 4:o. Om han tänker lägga de imprægnerade Musslor uti någon dam på Chinesiska sättet, och huru han tror sig det werkställa med wåra perlemusslor, som icke trifwas utan i starkaste forssen. 5:o. Hwilket sätt at oculera perlor han lärdt i China. 6:o. Hwad han tänker at taga till at fästa och coagulera corpus till perlan. Finge iag tillfälle sielf at questionera mannen, kunde iag tryggare utlåta mig om hans capacitet.

Jag lämnar Eders Excellence och högloffl. Kongl. Collegio sielf at öfwerwäga den politiska reflectionen om Perleplanteringen, såsom den är utom min cirkel, huru och på hwad sätt denna må anställas utan skada för fäderneslandet.

Jag för min dehl ser icke at denna konsten kan länge hållas döljd, sedan Hedenberg lärdt sättet, och hwar och en som reser till China kan lära det samma, ja, och utur tryckte Böcker inhämta mäst hela processen, så at om Swerige eij begynner, kunde lätt hända, at Utlänningar begynte till wår större skada; eller ock om det wore rådeligit at straxt på en gång begynna Perleplanteringen öfwer hela Swerige, hwar som hälst Pärlemusslor finnas, at wår nation kunde winna första priset; samt ändteligen om det wore möijeligit hålla en sådan konst hemlig för Utlänningar, som ofehlbart antingen genom läsande af Resebeskrifningar eller genom det de kunde förmå någon, som warit brukad wid perleplanteringen hos oss, komma till sig och genom wårt arbete fingo öppna ögon och sökte på all sätt at få dehla winsten med oss, till dess perlorna äntel. kommo i det wanpris, att de sedermera föga acktades.

Om Eders Excellence och Kongl. Collegium finna för godt at werckställa perleplanteringen, tyckes merbemälte Hedenberg tienligast kunna antagas till läromästare för dem, som sådant komma at i wercket ställa, hälst som han ofelbart lärdt några korta handgrepp i China, der detta arbete är längst brukadt, och han derigenom kunde upmuntras för sin upmärksamhet, då han derigenom gagnade sitt fädernesland. förblifwer &c.

Upsala d. 25 Jan. 1751.

Carl Linnæus.

Originalet, tillhörigt Kammarkollegium, blef antagligen förstördt genom 1802 års brand; afskrift finnes i Riksarkivet bland samma kollegiets skrifvelser till Kgl. Maj:t.

[1] Till Kgl. Maj:t inlemnades den d. 14 Jan. 1751 en skrifvelse af FRIEDR. HEDENBERG, hvari denne anhöll att erhålla inseende öfver pärlfiskerierna och skogarne i Åbo och Björneborgs län. Denna skrifvelse remitterades samma dag till Cammar-Collegium, som från sökanden infordrade svar på en hel mängd frågor »angående Pärlemuslors Lefnadsart och Natur», hvilka svar redan d. 16 s. m. afgåfvos. Samtliga handlingarne öfversändes därpå till LINNÉ, hvilken skyndade att till Presidenten Grefve C. F. PIPER öfversända ofvanstående bref. De däri framställda frågorna meddelades därefter HEDENBERG, hvilkens svar därå dock blefvo ganska knapphändiga och förbehållsamma; särskildt på sjätte frågan ville han alls icke svara, »hälst jag», säger han, »wid min återkomst från China hade den nåden att giöra min undersåteliga upwaktning för Theras Kongel. Maj:ter på Carlberg uti en Chinesisk habit, då jag blef benådad med tillstånd få framföra en ganska widlöftig Relation om China och min resa». Dessa hans senare svar blefvo öfversända till LINNÉ, hvarpå följde dennes till Sekreteraren i Cammar-Collegium OLOF LINDBERG ställda bref, som i det följande meddelas.

[2] Pärlmusslan *(Mya margaritifera)* förekom under 16- och början af 17-hundratalen flerestädes inom Sverige i sådan myckenhet, att indräktigt pärlfiske där bedrefs; särskildt voro, såsom OL. RUDBECK D. Y. uppgifver, flera af de norrländska floderna »myckit rika af wackra sköna pärlor», delvis »hafwandes ett så kosteligit watn, att de wäl kunna trutza och de aldra bästa orientaliska, ja och dem öfwergå». I största omfattning synes dylikt pärlfiske hafva egt rum vid Purkijaur i Luleå lappmark, hvilken plats besöktes både af OL. RUDBECK D. Y. och LINNÉ. Genom sina där anstälda iakttagelser kom den senare till den öfvertygelsen, att pärlorna voro en slags sjuklig bildning, uppkommen genom aflagring kring ett främmande, inkommet föremål, under det att RUDBECK trodde sig finna, att »pärlorna födas utaf sielfwa skalen, ifrån hwilka de genom mogenhet falla och lössna såsom nötter från sitt fnas»; de äro nämligen »lika såsom små musselungar, hwilka, när de fallit ifrån de större och få ligga på siöbotn, småningom mer och mer tilltaga, till des de äntelig spricka i tvenne delar och blifva sedan såsom de, af hwilka de äro komna».

[3] »Tuttanego» eller *metallum album stanneum* »är en ganska skör hvit metall och tilredes af 2 delar Tenn mot 1 del Vismut sammansmälte» (J. G. Wallerius, *Mineralriket* s. 464).

[4] Osäkert är, hvilken växt härmed menas.

8.

Högachtad Herr Secreterare.

För gunstig Communication af Hedenbergs swar tackar jag öfwermåttan. Det tyckes på alt att han förstår saken, fast han håller henne mycket hemlig. Jag förstår sielf intet att gå in uti Politiska Reflexionen, om Pärleplanteringen är nyttig eller skadelig för Riket. Men thet tycker jag att om han skall begynna i Finland, borde tillika Pärleplanteringen anläggas öfwer hela Riket. Ty, all winsten winnes i konsten, och det blifwer aldrig många år fördoldt. Ty hwar och en som får en præparerad musla i strömmen, eller kan fylla en arbetskarl, kan straxt lära en konst, som är den simplaste.

Jag kan intet utlåta mig widare, än att jag tycker på långt håll, att han förstår Chinesiska processen, den han dock håller på alt sätt hemlig. Men han borde obligeras att lära flere på en gång. Ty elliest får intet Riket i många år avancen deraf[1].

Påsten stränger mig i dag, att jag ej kan swara som jag borde till Kongl. Collegium. förblifwer

Högachtad Herr Secreterarens

1751 1/29 hörsamme tienare

Upsala C. Linnæus.

Afskrift i Riksarkivet bland Kammarkollegii skrifvelser till Kgl. Maj:t.

[1] Resultatet blef, att kollegiet d. 12 Febr. hos Kgl. Maj:t hemställde, att Hedenberg skulle få ett årligt arfvode af 400 dlr samt 200 dlr »till arbetsmanskapets betalande», — »till en början på försök och wissa år .... då beskaffenheten och nyttan häraf så mycket bättre kan utrönas». Det visade sig emellertid, att Hedenberg oaktadt upprepade påminnelser ej på tillfredsställande sätt skötte sin befattning, hvarför han efter några års förlopp entledigades.

4. Riksens Ständers Utskott och Deputationer.

9.*

Ödmiukast Memorial.

At demonstrera den nytta, som Landet ärnår, genom wäxter uti medicin, œconomie, manufacturer &c. håller iag onödigt här, såsom förut bekant.

Men at wisa huru de nödige och nyttigaste wäxter måge blifwa för inbyggarne i wårt fädernes land mögligast bekante, är det iag här söker.

Uti Petersburg, Berlin, Breslau, Kiöpenhamn, Nörimberg, Breda, Amsterdam, Harlem, Chelse wid London, Paris, Rom &c. äro medicinal trägårdar anlagde, uti hwilka cultiveras allenast alla de wäxter, som i apothequen brukas och böra förwaras. I dessa trägårdar läses publice några gångor om weckan, at alla wäxter på en sommar kunna absolveras och framwisas. Åhörare wid desse Lectioner äro alla fältskiärare gesäller och apothequare gesäller och gåssar, ja ofta sielfwa mästarene.

---

* Redan den 7 December 1738 hade Linné till Secreta Utskottet inlemnat ett memorial, hvari han anhöll »att blifwa benådad med samma gratial af 600 dlr s:mt, som Capitain Triewald år 1726 blifwit tillagt, men sedan indragits . . . , då han om Wintren för den i BergsCollegio ausculterande Ungdomen will läsa öfwer Collegii Cabinett, och om Sommaren uti Auditorio illustri öfwer Botaniquen». Denna ansökning blef med förord sänd till Riksens Ständers Statsdeputation, där den behandlades den 24 Jan. 1739 och därpå återsändes till Secreta Utskottet. Ärendet förekom där å nyo den 17 Mars. Oaktadt flitig efterspaning har sagda memorial icke kunnat anträffas. Liknande är förhållandet med en Linnés i samband därmed stående supplik, som i November s. å. bifölls i Rådskammaren.

Wid mäst alla Academier ser man inrättade Academiska trägårdar, såsom i Padua, Bolonie, Pisa, Montpellier, Oxford, Edinburg, Leiden, Ytrect, Harderwik, Gröningen, Regensburg, Strasburg, Heidelberg, Altdorf, Helmstad, Wittenberg, Leipsig, Jena, Königsberg, Upsala. I desse trägårdar införas mäst alla wäxter, som möglige äro, nyttige och onyttige, at den studerande ungdomen må lära kienna alla, dem se och röra.

Om nödwändigheten at kienna wäxter endast skulle sträckia sig til de nyttige plantor, så wet iag intet om de äro få el:r många; ty här är knapt någon wäxt, som ej hafwer någon synnerlig förmon til föda, foder, hushåld, kläder, färg, medicin, prydnad eller uti någon manufactur, hälst sädan man dagel. funnit at nya nyttigheter observerats wid de för detta aldra onyttigaste gräser, ja så at man snart kan säga det mossar, gräs och swampar, som af alla äldre mehrendels förgiätits, blifwit in vita communi de högst nödwändigaste och oumgängeligaste.

At få denna kunskapen endast utsträckt hos wåra apothequare och fältskiärare, blefwo lät practicerat, om alle desse woro obligerade, för än de blefwo magistri in sua arte at præstera examen uti Botaniquen, men förr än det kan skie borde sielfwa Doctores medicinæ förstå Botaniquen, alt så ingen af dem få honores academicos eller släppas til practiquen, för än han præsterat här uti nöjachtig examen, och wist sig detta förstå; så, at han sedermera wore i stånd at examinera andra.

Apothekarena examineras wäl uti materia medica, men jag skulle hãldre önska at de igenkiände sina apothekare wäxter på marcken gröna, än i apotheket törra, hwilket ej altid sker.

Fältskiärarne, som bo i små städer och på landet skulle ej stå så ofta tomma af medicamenter, om de förstodo sielfwe plåcka sina medicinal gräs.

Men at hela Nationen skulle få mera smak för wäxternas kunskap, som är grunden til all œconomie, är långt swårare.

Om man sätter Botaniquen uti minne af några namn, såsom de gambla, är den ej wärd at läras, såsom hon lika snart glömes; men om den läres såsom en science, winnes hon både lättare, hastigare och förgiätes aldrig.

Academier hafwa i långa tider warit seminaria för alla sciencer uti alla riken i Europa; tror altså at det lättast practicerades der hela rikets utwaldaste ungdom sammanflyter, och hwar ifrån den sedermera blifwer öfwer hela riket utgiuten. Då graveras ej staten

med nya docentes, ej med Hortis academicis, ej för discentes, hwilkom det skulle blifwa alt för swårt sig uppehålla på et annat ställe, endast för at lära Botaniquen.

I Upsala är gamal academisk trägård; i Lund är en skiön academisk trägård; i Åbo är plats där til, men om der äro örter och wäxter i trägårdarne, el:r docentes Botaniquen kunna, som sig bör, och lära, wet iag ej.

Nu, fast wore trägårds platsen aldrig så god, trägårds mästaren aldrig så färdig, trägårdarne aldrig så proppade med wäxter och Professoren sielfwe Aesculapius, wore dessa dock föga nyttiga för riket, om ej discentes woro ömnoga, som all denna kunskapen sedermera kunna utsprida öfwer hela landet.

Wid Academierna war på min tid och wid wissa epocher wissa sciencer i mode och flor. En tid måste alla studenter förstå Historien, om de skulle få conditioner och blifwa achtade; en tid galt endast Metaphysiquen, så högt som nu, Gudi lof, Mathesis.

En god Professor giör mycket at kunna persvadera auditores, doch mindre om de andra docentes, som hafwa inspectionen öfwer discentes, afråda ungdomen ifrån sådane kunskaper, som hafwa namn af blotta curieuxiteter emedan de sielfwa ej weta nyttan.

Ingen ting kan drifwa så snart och fort någon sak som belöning, fast wore det ofta til blotta hedren, altså

Om de som skulle blifwa Magistri ej tilsläptes för än de förstodo Botaniquen eller om de som förstodo den hade någon prærogatio til säte, stipendier, conditioner &c.

eller om allenast 12 stipendier blefwo tildelte af Stipendiis regiis åt dem, som mäst lagt sig på Botaniquen och deruti wore kiäckast, såsom här tils de fåt, hwilcka bäst kunnat spela och warit i capellet (hwarmed staten ej graverades) eller något dylikt, wore iag säker at denna wettenskapen på någre åhr skulle wara kring riket spridd, ty ingen wettenskap gifwer mera nöije åt den henne förstår, ingen handleder til flere nyttiga försök för riket, och hon har ingen sig förhatelig, mehra än enda okunnogheten.

Wid föreläsningarne och upwisandet af örterna, håller iag doch före ej wara nog at efter gambla trallen uprächna 365 dygder (: ofta så många osanningar :) efter böcker, utan må hwar och en wisa örtens namn, rätta kiänne märken, rummet hwar hon wäxer, och där efter huru hon bör cultiveras, des utwalda nytta i medicinen; hwad delar bewaras på apothequen, hwad præparat deraf

gïöras til Medicinen och fram för alt, all den nytta hon kan åstakomma uti œconomicis. E. gr.

Tall. Furu. det är ej nog at iag wet hon heter Pinus och ej Abies; el:r at hon drifwer urinet och är god för skiörbiugg; at af henne fins på apothequen kåda, harts, tallstruntar, beckolia, tallolia. Utan iag bör och wetta huru alla desse tillredas och at Terpentin med des olia och spiritus här af hoos utlänningarne förfärdigas. Man bör lära skilnaden på tall, fur, gårtall &c. Man bör weta at detta trädet wäxer på de aldra magraste platser i landet, der knapt et ogräs kan wäxa. At detta Trä är det förnämsta och nyttigaste samt indrächtigaste för riket, såsom af det winnes Bielkar, bräder, master, timber, Beck och tiera, kohl &c. så at med detta drifwes de mästa bruk; hur här igenom de mäste Swedior tilarbetas, med hwad winst eller skada för Landtmannen. Hur thetta Träd mognar; hwad Lapparnas Buxboms hårda Kiörn är, och huru der af giöras bogar, pulker &c.

Huru bröd giöres af tallbark; hur swinen härmed kunna giödas; hur ... tweden[2] på landet försummas; hwad safwan har för nytta; hwad sågspånen doger til för sämskmakar; huru de kunna planteras och hwarföre swårt. Huru kiära och beck tillagas och på hwad sätt bäst; huru kohl böra brännas; när timber bör huggas &c.

Och således med alla andra wäxter.

Torde altså kundskapen om alla nyttige wäxter lättast läras wid Academierna, och bäst låta sig practiceras om någon förmon eller nödwändighet obligerade i förstone studiosos, til des at denna wettenskapen blefwe wanlig och allmänt antagen.

Stockholm 1741 Maj. 2.

Carl Linnæus.

Originalet i Riksarkivet bland Manufactur- och Handels-Deputationens Handl. 1741 Band. II. n. 106 B; endast datum och namnet med Linnés handstil.

[1] Det mycket lifliga intresse, som under Frihetstiden var i vårt land rådande med hänsyn till det ekonomiska tillståndets förbättrande, hvartill ock hörde ett vidsträcktare tillvaratagande af de produkter, som inom vårt eget land kunna erhållas, föranledde, att man under riksdagen 1741 sökte att tillgodogöra sig Linnés insikter och erfarenheter äfven på detta område, hvarpå han — utan tvifvel till stor del på grund af sina i Stockholm hållna, flitigt besökta föreläsningar — ansågs vara en fullt sakkunnig person. Början gjordes med att förslag väcktes (d. 29 Jan.) om hans försändande på statens bekostnad till Öland och Gotland, förnämligast för »at efterse hurudana ört- eller gräsarter der wara kunde, som antingen uti Apothequen woro nyttiga eller till färgerier tienliga»,

hvartill, sedan Riksens Ständer lämnat sitt bifall, lades att efterspana »åtskillige ler- och jord-arter . . . , som till hel och half Porseleiner, Tobakspipor, klädens walkande, med flera manufacturernas nödiga behof kunna brukas». Såsom ett bihang härtill lades ock »at underrätta sig om hwad som hörer till Historiam Naturalem, såsom allehanda mineralier, Trä och Wäxter, Diur, Foglar, Kräk etc.».

Samtidigt härmed (den 7 April 1741) blef i Riksens Högl. Ständers Cammar Oeconomie och Commercie-Deputations Förordnings-Utskott föredraget »Wettenskaps Academiens memorial af den 24 Martii sidstl., som uppå Cammar Oeconomie Utskottets begieran upgifwit en af H. Doctor Linnæus författad förteckning uppå de i riket befintel. samt til Medicamenter tienlige örter, hwilka elliest dageligen ifrån Utrikes orter förskrifwas. och hwarföre apotechen niuta wissa friheter i tullen, jemte Collegii medici memorial och förteckning uppå sådana här befinteliga wäxter, med mera, hwarwid ibland annat deruti finnes wara anfördt, at det til rikets wärkel. förmohn lända skulle, om tienlige mått och utwägar påtänktes til olika örters utrönande och tilhopa samlande som i Swerige kunna wäxa och til apotechens förnödenhet uti myckenhet finnas, hwilket torde i framtiden kunna förorsaka någon lindring uti den nyligen igenom trycket utfärdade Apotechare Taxans försälgningspriser, samt apotechens tullfriheter på något sätt äfwen inskränkas». Till det protokoll, hvarur det nu anförda blifvit hämtadt, har sedan fogats Linnés ofvan intagna Memorial. hvilket ej föranledde någon åtgärd från Deputationens sida, förmodligen emedan Linné helt kort därefter utnämndes till professor i Upsala och därigenom fick tillfälle att anordna sin undervisning på det sätt, som han själf ansåg vara det gagneligaste.

Linnés omtalade förteckning på inhemska medicinal-växter, hvilken Vetenskaps-akademien af fruktan för apotekarnes förbittring anhållit »noga måtte förwaras, emedan om hans wälmenta arbete blefwe kunnigt, torde sådant för des egen del tilskynda honom någon förtretelig påfölgd», finnes ej bland Deputationens handlingar. Antagligen blef den återlemnad till Vetenskaps-akademien, som, sedan de nämnda farhågorna skingrats, i sina Handlingar 1741 införde en af Linné författad *Uppsats på de Medicinalväxter, som i apotheken förvaras och hos oss i fäderneslandet växa.*

[2] Oläsligt.

10.

Högwälborne Herr Baron, Öfwerste och Riddare af Kongl. Swerds Orden.

Uti bref af d. 29 Januarii sistl. täckes Högwälborne Herr Baron, Öfwerste och Riddaren, såsom Ledamot af Riksens Höglofl. Ständers Oeconomie och Commercie Deputations Cammar Oeconomie Utskott, Höggunstigast infordra mitt betänkande om Pärlefiskerierne här i Riket m. m.

Til allerödmiukast fölie häraf har jag bort lemna föliande:

Wåra, såkallade, pärlemusslor äro allmänt bekanta i de starkaste forssarne af de Lappska floderne; men de finnas också här nedre i Landet på de fläste ställen, der dylika forssar förekomma. Jag har sett huru pärlemusslor fiskas wid Purkijaur, det namnkunnigaste pärlefisket i Luleå Lappmark; der karlen gör sig en flotta af stockar och styrer ut åt starka forssen samt kastar ankar med en sten, bunden wid et eländigt rep; på hwilken flotta han liggande uphemtar med långa Trätänger musslorna utur botten; hwilka endtel. samlade til myckenhet, föras til lands. At undersöka om desse musslor hålla pärlor, måste de sönderbrytas, då skalen wräkas på stranden, hwaraf en förfärlig myckenhet skal ännu qwarliggande intyga, huru många tusende musslor blifwit fåfengt dödade; ty man får ofta bräcka hela 1000:de, ja ofta 2000:de utan at få någon betydande pärla.

På detta sättet tyckes mig pärlefiskeriet wara föga mödan wärdt.

Pärlan i musslan är icke naturell, utan en siukdom. Den som kan giöra denna sjukdomen på musslan, han kan ock få henne at nödwändigt bära pärlor.

Kunde man göra med konst, at hwar mussla, som man uptoge och nedlade igen på sitt ställe, skulle bära pärla, så kunde wäl intet något annat wara mera profitabelt.

Altså lärer det blifwa den första grund til pärlefisket, at först rätt impraegnera musslan med pärla; utom hwilket alt blir mera betydande beswär än winst.

Naturen gör sina wärk ganska simpelt, men det simplaste är dock oftast swårast at råka. Pärlemusslan ligger altid och gapar med ena ändan. Det är dock omöjeligit at undersöka musslan om hon har pärla, utan at hon med detsamma skal wåldsamt öpnas och tillika dödas; ty intet utwärtes tecken, af alla eftersökte, är grundat på naturen. Pärlan wäxer med hinna eller skahl, den ena utöfwer den andra, continuerl. Pärlan blifwer på 6 år stor som en ärta, och på 12 år nästan dubbelt större. Hwar och en mussla kan impraegneras med pärla högst för 1 styfwer depence; men en pärla om 12 år säljes, som jag menar, för 300 à 600 dlr kpmt. — En omogen pärla blir aldrig af naturen mogen; men det står hos den, som impraegnerar musslan, at göra, det musslan skall bära en mogen eller en omogen pärla, och kostar det icke mera at få musslan til at bära en mogen, än en omogen pärla.

En enda karl kan om dagen impraegnera 100:de musslor, då 2 andre beställa det, som til impraegnation fordras. Figuren på pärlan står hos den at ernås, som impraegnerar, at hon kan blifwa rundad, aflång eller af annan skapnad. Ingen mussla, som blifwer impraegnerad, kan slå felt at bära pärla, allenast hon nedlägges och får lefwa i sin Forss.

Som alla naturens handgrep äro ganska simpla, så är ock detta, då man rätt råkat detsamma, hwarföre ock största omsorgen tyckes böra wara at holla wärkställigheten häraf hemlig, at icke utlänningar få kundskap derom; ty samma pärlemusslor finnas äfwen tämmel. mycket i Österrike, Sweitz, Skottland och andra Bergaktiga länder; så at, om utlänningar lärde denna konst, skulle pärlor, för myckenheten, i wärde falla. Det tyckes ock kunna lempel. förekommas genom publique Inrättning; hälst som desse musslor endast lefwa i de starkaste forssar, som aldrig frysa, at ingen kan komma åt musslorna, utan med flotta och widlyftig rörelse; så at om et torp bygdes wid forssen och en trogen mussle-wäktare der bodde, kunde omöjel. någon der uphemta någon mussla, utan hans wetskap.

Jag har wäl hört, at folk skolat warit till, som kunnat giort gull; men jag wet ingen som kunnat giort pärlor[2]. Nog war en för några år sedan, hwilkens namn jag förgätit, som af Högl. Kongl. Camar Collegio anhölt, at i Finland få anlägga pärledammar, men af de honom giorda frågor och lemnade swar, war icke til at sluta, det han war på wägen deråt; ej heller har jag mera hört deraf.

Jag har med mycken omsorg och möda sökt utforska hwad orsaken woro til pärlornas generation och huru naturen procederade at detta werkställa. Jag har och redan för flera år sedan funnit clav dertill, och är i stånd hwar timma, at lägga detta för en så lius dag, at den simplaste kan se det med ögonen och taga derpå med händerna, men som jag sielf bott långt från de ställen, der rätta pärle-musslor finnas, har jag icke kunnat anwändt detta mig til gagn; utan förnöjt mig med experimenter på wåra eländiga siömusslor[3]; ty man kan wärkställa samma process lika på alla slags musslor, efwen på sielfwa ostrona, men pärlan blifwer different efter musslans watten; och altså de klaraste, bäste och ädlaste i de såkallade pärlemusslor; och som jag icke sett, at pärlefiskeriet hos oss med besynnerlig aktning drifwits, hade jag ärnat communicera konsten med någon utländsk magt mot wedergällning, til något min under-balances lindrande[4]. Men om mitt eget kära

fädernesland skulle åstunda konsten af mig, kunde jag äga dubbel fägnad, som jag är säker, det Riksens Högl. Ständer häldre förunte mig någon tilbörlig wedergällning, än en främmande, som jag den icke toge med mig utur landet; och tyckes det ej obilligt förtiena något, som kunde gagna det allmänna mycket; hälst som jag kan heligt försäkra, at jag ännu aldrig uptäckt denna konsten för någon dödelig.

Jag förblifwer

Högwälborne Herr Baronens, Öfwerstens och Riddarens

Upsala 1761 ödmiukaste tienare

d. 6 Februarii. Carl Linnæus.

Originalet har, oaktadt allt sökande, ej anträffats; afskrift däraf finnes i Linnean Society och aftryck i *Öfvers. af Vet. Akad:s Förhandl.* 1859 s. 96.

[1] För Linnés metod att producera äkta pärlor samt de i samband därmed stående förhandlingarna vid 1760—62 års riksdag har blifvit redogjordt flerestädes, särskildt af O. I. Fåhræus i afhandlingarna: *Om perlfisket och Linnés hemliga konst att befordra perlbildningen hos musslor* (Öfvers. af Vet. Akad:s Förh. 1859 s. 89—117) och *Utredning af frågan om national-belöning åt Carl von Linné vid 1760—62 årens riksdag* (Vitt. Hist. o. Ant. Ak. Handl. 1869 s. 289), äfvensom i Th. M. Fries, *Linné II s. 380—84,* samt af W. A. Herdman i *Address delivered at the anniversary meeting of the Linnean Society of London on the 24th of May, 1905.* Här må därför anföras endast ett och annat, som står i direkt samband med de af Linné författade skrifvelser, som här meddelas.

Då under sagda riksdag Secreta utskottets Cammar Oeconomie deputation förehade till behandling frågan om rikets pärlfiskerier, föranledd dels af den i det föregående omtalade Hedenbergs afskedande, dels af klagomålen öfver pärlmusslornas hänsynslösa utrotande, föreslog Prosten P. N. Mathesius, en af Linnés studentkamrater, den 17 Jan. 1761, att man borde hänvända sig till denne med begäran om upplysningar och råd. Dessa befunnos ock så mycket mer behöfliga, som af deputationens medlemmar ingen hade något att omförmäla utom Amiralen Lagerbielke, som uppgaf, att »pärlorna böra fiskas i ny, men icke i nedan». Ordföranden, Öfversten Friherre Carl Funck, tillskref därför Linné ett den 29 jan. dateradt bref, hvarpå såsom svar ankom det den 8 Febr. daterade, här införda brefvet. Detta upplästes vid deputationens sammanträde den 11 s. m., hvarefter man »fant godt att genom extractum protocolli... yttra sin benägenhet öfwer bemälde Archiaterns och Riddarens aflämnade berättelse». Tillika uppdrogs åt Ryttmästaren Printzensköld, som skulle resa till Upsala, att öfverlemna detta protokollsutdrag.

Den 18 Februari hade Printzensköld återkommit och »berättade, at han, efter Utskottets anmodan, uti Upsala angående pärlefiskerierna talt med Herr Archiatern och Riddaren Linnæus, hwilken ytterligare aflämnat ett pro Memoria,

som för Utskottet uplästes. Hwarefter bemälte Ryttmästare widhanden gaf, thet Herr Archiatern Linnæus, uppå gjorde föreställning icke welat sig utlåta, hwad præmium han åstundade, utan aldeles öfwerlämnat thet till Utskottets och Riksens högl. Ständers bepröfwande, samt at det begärda profwet till å daga läggande af thes hemlighet, woro så mycket swårare för honom att wärckställa, som saken i sig sielf är ganska simple, och sjelfwa hemligheten i samma ögnablick uptäcktes, enär then bestyrckes, och hade han warit af then tancka, om icke för wissa af Utskottets Deputerade honom må tillåtas at giöra prof». Den här omtalade promemorian är tvifvelsutan den, som i det följande meddelas.

Att närmare redogöra för detta ärendes vidare behandling är här ej rätta platsen. Här må blott nämnas, att deputationen den 4 Juli utsåg »wissa ledamöter, som inom sig på heder och tro försäkra, att eij uppå minsta sätt yppa hemligheten»; att Linné vid sammanträde den 27 s. m. för dessa utförligt redogjorde för sin »hemlighet»; att han företedde af honom i flodmusslor i Upsala-ån producerade pärlor, som af Juveleraren Berg ansågos »för ganska wackra och af så besynnerlig godhet, att han, såsom okunnig om försökets ändamål, förklarat wara skada någon af dem söndra» för undersökning af deras inre byggnad; att den 30 s. m. för deputationen anmäldes, att »sådana omständigheter sig yppat, att the [de delegerade] ansett nödigt till at wända sig till Höglofliga Secreta Utskottet med de Considerationer, som derwid förefallit, samt hwad mått och utwägar derwid borde tagas»; att Secreta utskottet efter åtskillig öfverläggning den 28 Jan. 1762 beslöt uppskjuta frågans afgörande, »till dess man finge se, hurudan penninge-tillgången framdeles kunde blifwa».

I Secreta utskottet hade Linné tvenne kraftiga förespråkare i biskoparne E. Halenius och C. Fr. Mennander, och särskildt den senare gjorde allt, hvad han förmådde, för att åt Linné skulle lemnas en nationalbelöning ej blott för »pärleympningen», utan äfven, och ännu mer, för hans öfriga förtjenster. Genom honom inlemnades ock till utskottet det Memorial, som här meddelas såsom n. 12. Jfr. f. ö. härom Linnés bref till Mennander d. 29 Jan. 1762, som i det följande skall meddelas. — Med detta icke att förblanda är ett annat Memorial, som finnes tryckt i *Handlingar ur v. Brinkmanska archivet på Trolle-Ljungby, utgifne af Gust. Andersson I* s. 247, hvilket uppgifves vara af Mennander den 29 Jan. 1762 inlemnadt, »men författadt af Linné sjelf». Detta har nämligen helt säkert flutit ur Mennanders egen penna. Därur må här blott citeras följande: »Till slut kan jag rent ut säga, hvad som föranlåtit mig att underkasta detta R. H. Ständer, neml. att då jag senast råkade Linnæus såsom en gammal bekant, berömde honom för sin flit, men beklagade, att jag såg åldren gjort honom gammal, då fick jag till svars: Jag har sökt, om flit och arbete hos oss kan göra någon förtjenst. Jag har vunnit denna utmärglade kroppen. Jag har förkortat mina dagar, att allenast några få ligga öfrige i dräggen. Men det mest grämer mig, är att jag således mördat mina många omyndiga barns fader utan att kunnat lämna dem droppfritt tak öfver hufvudet». — Resultatet blef, att den »nationalbelöning», som Svenska staten lemnade, endast bestod i Linné tillerkänd rättighet att själf utse sin efterträdare.

Ej osannolikt är, att Linné utom de nu omnämnda inlemnat ännu ett Memorial till Secreta utskottet, och detta ett synnerligen viktigt. Sedan näm-

ligen Riksens Ständer beslutat, att en enskild man, köpmannen i Göteborg P. Bagge, skulle för en summa af 6000 dlr smt. få köpa Linnés hemlighet med hänsyn till pärleympning, beslöts, att honom skulle tillställas »en fullständig beskrifning, hvaraf duplicatet bland Secreta Utskottets handlingar behörigen skulle förvaras». Detta har dock, oaktadt allt letande, icke kunnat anträffas. Hurudant Linnés tillvägagående för pärlors frambringande var, framgår emellertid af protokollet för den 27 Juli 1761, då »Cammar- Oeconomie- och Commerce-Deputations Cammar Oeconomie Utskotts deputerade till pärlefiskeriernas upphjelpande i Riket» sammanträdde och Linné var närvarande. Se närmare härom *Öfvers. af Vet. Akad:s Förhandl. 1759* s. 99—102.

2. Naturligtvis menas här: i Sverige eller i Europa. Att kineserna sedan länge egt en sådan förmåga, omtalar ju Linné själf i det ofvan under n. 7 meddelade brefvet.

3. Antagligen började Linné strax efter sin förflyttning till Upsala att i Fyrisån experimentera med frambringande af pärlor i vanliga flodmusslor. Detta framgår däraf, att han redan 1748 kunde meddela såväl Haller som Hårleman, att han lyckats härutinnan. Att han ej vidare fortsatte härmed, torde vara att tillskrifva dels saknaden af verkliga pärlmusslor vid Upsala, dels Hårlemans svar, hvilket väl ej kunde annat än verka afkylande på Linnés ifver. »Förwänta aldrig, min *princeps*», skref nämligen denne den 21 Juni 1748, »någon belöning af en förnuftig regering för den, som skulle göra pärlor... ty så snart konsten blefwe bekant, måste ju nödwändigt pärlorna falla i wanprijs och ej blifwa mer ansedda, än hwad man annars kan med händer tillwärka». — Enligt Heldman (anf. st.) finnas original-musselskalen och de af Linné frambragta pärlorna ännu bland hans samlingar i Linnean Society.

4. Härmed afses utan tvifvel den skuld, hvari Linné nödgades sätta sig till följe af det kort förut skedda köpet af Hammarby och Edeby, och hvaröfver han högeligen oroade sig.

11.

Pro Memoria.

Till pärleplantering skulle jag oförgripeligen tycka att Purkijaur i Luleå Lappmark woro bequämligaste stället. Ty då jag där war åhr 1732, funnes där ännu en otrolig myckenhet Pärlemusslor i Caratselfwen, som stryker där förbi och giör en stark fors. Där lågo på stranden en oändelig quantitet upbrutne pärlemusslor, uti hwilka man sökt pärlor; men icke des mindre sågs hela botten i forssen, på 2 famnars diup, aldeles täckt med desse musslor som lågo och gapade, men tillslutade sig, då wattnet rördes med tången under uptagandet. Den som skall resa hit måste

med stor båt föras från gambla Luleå hela 8 milen till Hares [= Harads], gå till fots flera mil wid Pajarim inan han kommer till Jockmocks kyrkia i Luleå Lappmark, åter både segla och gå innan Purkijaur wisar sig, så att ingen utom wägwisare kan passera, och således allmänt blifwer bekant på en ort, där få färdas.

Bygdes här ett hus wid Caratsforssen och där uti bodde den· som pärleplanteringen bewakade, kunne wäll aldrig någon komma ut i forsen med flotta, utan att observeras; ty pärlemusslorne finnas på diupet och ej wid landet, ej häller är någon tillgång till forsen utan med flotta.

Sättet att där upfiska Musslorna war wäll det aldra grofwaste med långa trädtänger af 2 famnars längd, men kunne snart hielpas med där till tjenligare instrumenter af jern, om inrättning gjordes.

Jag skulle tycka, fast jag tillstår mig det icke hafwa försökt, men ser ingenting som hindrar, at de imprägnerade musslor kunne åter nedsänkas uti en bur af Ståhltråd, att bequämligare återfås, då pärlorna äfter några åhr skulle uttagas. Men för öfrigt är det wist, att då de nedläggas åter på bottnen i floden, kunna de icke flytta sig 1 quarter där ifrån, utan blifwa som ostron quarliggandes, ty de äga inga delar att flytta sig utur stället. Äljest kunne man ock med stenar gjöra dammar i forsen, lika som Osterdamarne gjöras i Engeland.

At hålla saken hemlig komme altså endast an på pärlemakarens beskedlighet, ty skulle jag tycka, att här till tjenligast utwaldes någon stadgad och mogen karl, som hade famille men af olyckor kommit af sig, at han räknade detta för sin högsta förmon; har porcellains fabriquen i Saxen kunnat hållas hemlig, ser jag ej mera omöglighet här ligga i wägen.

Pärlemusslor gifwas i flere länder, men i intet mig bekant, så många och allmänna, som hos oss. I de store Ryske Siberiske floder har jag nyligen haft underrättelse, att de icke skola finnas; altså är man tämmelig säker på den sidan. Ifrån Norska och wästra sidan kan ingen komma hit utan att gå öfwer fjellen, passera Quickjocks kyrkia, föras sedermera hela 10 milen med båt, gå wissa trakter, sättas öfwer till Purkijaur, hwilket alt icke kan ske utan wägwisare, roddare och flera ombyten af lappar, så att en främling aldrig här kan passera, utan allas wettenskap.

Originalet, helt och hållet skrifvet af Linné, eges af Linnean Society i London.

12.

Memorial.

Wettenskaper hafwa i alla florerande Riken warit De Regerandes ömmaste ögnemärke, som de skillia folk ifrån Barbarer och giöra att ett litet förstendöme i Europa lyser mer än det största keyserdöme i orient. I wårt k. Fäderneslan står det endast och allena hos Riksens högl. Ständer att wettenskaper uplifwa och upmuntra, hwilket sker, då de som sökt updrifwa wettenskaper till någon högd, därföre finna speciell upmuntran, hwilken sedermera en hwar täflar at giöra sig wärdig. Men där ingen upmuntran är, där blifwer ock ingen æmulation och där falla wettenskaperne.

Riksens högl. Ständer hafwa i detta afseende täkts hugnat åtskillige af dem som lefwat i wår tid. Ty fördristar jag härmed andraga mine ringa meriter i den förtröstan, at om jag giort mig någon speciell hugnad wärdig, jag ej allena torde blifwa förgiäten.

Wid min syssla, nu öfwer 20 åhr, har jag å sido satt all praxis medica, all egen hushållning och egna bequämligheter, at jag måtte med alla krafter giöra min tienst redeliga och ej bränua twänne jern på en gång.

Diæten har jag förökt med så många rön och observationer, at jag twiflar om någon annor giort där uti större samblingar. Mine åhörare Riksens ungdom lära det bewitnat; jag tänker dem utgifwa till Nationens nöje och nytta.

Systema Morborum som jag på latin utgifwit, torde blifwa för Tabelle-wärket et oumgängeligit hielpmedel, då det på modersmålet öfwersättes.

Fäderneslandets Historia Naturalis, som för min tid låg uti ett tiokt mörker, har jag med mer än troligt arbete hopsamblat till 1300 differente Wäxter och 2300 särskilde slags Diur, så att intet rike i werlden äger så fullständig Flora och Fauna, som nu Sverige.

Till academiæ trägården har jag inskaffat så många 1000:de, aldrig tillförene i Sverige sedde wäxter, och dem alla utan wedergiellning. Där ibland är Jalappa, som brukas i alla purgerande Piller och hos oss lätt kan cultiveras; den tatariske Rhabarbaren

har jag giort allmän i fäderneslandet, och den dyrbara chinesiska Rhabarbaren, som så mycket consumeras i apothequen och aldrig warit i Europæiska trägårdar, har jag nyl. fått; han tohl wårt climate och borde med sorgfällighet planteras såsom en clenode och rikets product.

Hela wettenskapen af Historia Naturalis har jag upbygt af ny grund till all den högd han nu ärnåt; jag wet icke om någon wågar sig fram denna tiden i denna wettenskapen, utan att hålla mig wid handen. Men för än jag så långt kunnat kommit, har jag måst resa både in och utom fäderneslandet. Jag har måst hafwa mine elever till de aflägsnaste orter på jordklotet, fast jag haft för dem intet understöd af publico, om jag ej kunnat utbedia mig ett litet stipendium academicum. Jag har måst correspondera med alla curieuxa öfwer hela werlden. Jag har måst skaffa mig de dyraste böcker, att först wetta hwad redan woro uptäckt. Således har jag änteligen fått sedt mera af Skaparens dråpelige wärk än någon som nu lefwer äller för mig lefwat; alt har jag med oändeligit observerande stält i naturlig systematisk ordning och således bracht wettenskapen till den högd hon nu äger.

Jag har utgifwit flere wärk än någon som nu lefwer, wid pass 40 särskilde böcker, alla skrefna på egna rön, hwilka fodrat all omtanka. Många hafwa tyckt att endast Species plantarum äller Systema Naturæ warit tillräckelige arbeten för en mans lefnad. Mången torde swichta wid att endast afcopiera de wärk jag redan utgifwit; men som det ej kommer an på huru många wärk en skrifwit, utan huru han dem förfärdigat, så har jag där wid ej annat att andraga, än att mine mäste wärk äro afcopierade och uplagde i Tyskland, Holland, Frankrike, Italien &c. hwilket icke skedt, om de ej haft afgång och funnits äga det, man ej fått i andra. Mine egne editioner har wåre inlandske bokförare uplagt till Nationell winst, och som jag ej haft rygg att på egit förlag dem utgifwa, hafwa uppläggarena niutit min swett till godo.

Jag har genom alt detta wunnit, at utlänningar besökt wåra academier; at mine disciplar så inom som utom lands wunnit fördelachtigare poster och Professioner, än jag hugnar mig af; at jag blifwit inviterad med största offerter till de orter jag ej kunnat komma. Men det wissasta för mig har warit en utsläpad kropp; jag är stadd på en wäg som slutar sig sielf. Tienste-åhr och meriter kunna intet sätta mig i bättre omständigheter. Hade jag så anwändt min möda

på egen hushållning, som på wettenskaper, hade minas utkomst och min omsorg blifwit drägeligare.

Wettenskaper äro Riksens ständers egne pupiller; har jag warit trogen amma för en af dem, så kan jag hoppas att så ömma som mächtige förmyndare ej låta mig gå bort ur werlden utan någon hugnad.

Carl Linnæus.

Af mig skrefne wärk

Systema Naturæ	Lugd. bat.	1735	fol.
	Halæ	1740	4:to
	Holmiæ	1740	8:vo
	Paris	1744	8:vo
	Halæ	1747	8:vo
	Holmiæ	1748	8:vo
	Lipsiæ	1748	8:vo
	Holmiæ	1753	8:vo
	Lipsiæ	1756	8:vo
	Lugd. bat.	1758	8:vo
	Holmiæ	1758	8:vo
	Halæ	1760	8:vo
Fundamenta Botanica	Amsteled.	1736	8:vo
	Aboæ	1740	8:vo
	Holmiæ	1740	8:vo
	Amsteled.	1741	8:vo
	Paris	1744	8:vo
	Halæ	1747	8:vo
Philosophia Botanica	Holmiæ	1750	8:vo
Critica Botanica	Lugdb.	1737	8:vo
Genera Plantarum	Lugdb.	1737	8:vo
	Lugdb.	1742	8:vo
	Paris	1743	8:vo
	Halæ	1752	8:vo
	Holmiæ	1754	8:vo
Classes plantarum	Lugdb.	1738	8:vo
	Halæ	1747	8:vo
Bibliotheca Botanica	Amstel.	1735	8:vo
	Halæ	1747	8:vo
	Amstel.	1751	8:vo

Flora Svecica	Holmiæ	1745	8:vo
	Holmiæ	1755	8:vo
Flora Lapponica	Amstel.	1736	8:vo
Flora Zeylanica	Holm.	1747	8:vo
Hortus Cliffortianus	Amstel.	1748	fol.
Species Plantarum	Holmiæ	1751	8:vo
	Lugdb.	1753	8:vo
Musa Cliffortiana	Lugdb.	1736	4:to
Materia Medica	Holmiæ	1749	8:vo
Ichthyologia Artedii	Lugdb.	1738	8:vo
Fauna Svecica	Holmiæ	1746	8:vo
	Holmiæ	1761	8:vo
Iter œlandicum	Holmiæ	1751	8:vo
— gotlandicum	Holm.	1751	conjunct.
— wgothicum	Holm.	1748	8:vo
— scanicum	Holm.	1751	8:vo
	Lips.	1756	8:vo
Museum Regis	Holm.	1754	fol.
Museum Tessinianum	Holm.	1753	fol.
Amoenitates academ. v. 1	Lugdb.	1749	8:vo
	Holm.	1749	8:vo
——— vol. 2	Holm.	1751	8:vo
——— vol. 3	Holm.	1751	8:vo
——— vol. 4	Holmiæ	1749	8:vo
——— vol. 5	Holmiæ	1760	8:vo
Iter Hasselquisti	Holm.	1757	8:vo
Iter Lœflingii	Holm.	1758	8:vo
Viridiarium Cliffortian.	Amster.	1737	8:vo
Methodus sexualis	Leidæ	1737	8:vo
Corollarium generum	Leidæ	1737	8:vo
&c. &c.			

Originalet, 4 folio-sidor samt helt och hållet af Linnés hand, finnes i Kungl. Biblioteket i Berlin. Antagligen har det jämte andra handlingar öfverlemnats till P. Bagge, då denne köpte »hemligheten» och rättigheten att i Sverige verkställa »pärlympning». Säkert är nämligen, att dennes sonson hade för afsikt att (omkr. 1820) erbjuda detsamma till köparen af Linnés samlingar, J. E. Smith, i utbyte mot de af Linné producerade pärlorna och de därvid använda musselskalen. Något sådant byte kom dock ej till stånd. Huru manuskriptet sedan förirrat sig till Berlin, torde blifva svårt att afgöra.

---

4. Upsala Universitets Kanslerer.*

13.

Professores Medicinæ i Upsala

komma äffter Constitutiones Academicas
at läsa som föllier

D. Rosén	*D. Linnæus*
Physiologia	Institutiones
Historia morborum	Diæta
Semiotica	Praxis
Anatomia	Methodus medendi
Botanica	Chirurgia
Chymia	Pharmacia
Physica	

altså om D. Rosén lämnar Botaniquen till Linnæus, får han tillbakas hwilken dehl han sielf will sig utwällia af Linnæi partes, såsom Praxis eller någor annor;

är ock Linnæus nögd emottaga Botaniquen, utan at D. Rosén skall beswäras med något af Linnæi giöromåhl.

Om ock hela Professionerne skola bytas, önskade doch Linnæus at ej på sig taga Anatomien.

Naturliga delningen tycktes wara beqwämligare, då Partes medicinæ distinguerades secundum objecta in

---

* Kanslerer under Linnés professorstid voro C. Gyllenborg (1739—46), arffursten Adolf Fredrik (1747—51), C. Ehrenpreus (1751—60), A. J. von Höpken (1760—64), kronprinsen Gustaf (1764—71), C. Rudenschöld (1771—83).

Corpus humanum &	*Materiam medicam*
Anatomia	Botanica
Physiologia	Historia naturalis:
Pathologia	Mineralogia, Zoologia
Semiotica	Pharmacia
Praxis	Chemia
	Diæta

Komma altså Doct. Rosén at kallas Professor Medicinæ & Anatomiæ, men Linnæus däremot Medicinæ & Botanices.

Egenhändigt original i Riksarkivet (Upsala Kansl.-Emb.:s Handl. 1741).

Denna af LINNÉ till kanslern öfverlemnade skrift är visserligen odaterad, men det torde med all säkerhet kunna antagas, att den förskrifver sig från våren 1740. Genom OL. RUDBECK D. Y:S död var den ena af professurerna inom medicinska fakulteten då ledig, och liknande var förhållandet med den andra, genom att den gamle L. ROBERG tvingats att taga afsked. Att dessas efterträdare skulle blifva NILS ROSÉN och CARL LINNÆUS, antogo nog de flesta — och alldeles säkert kanslern, grefve C. GYLLENBORG — vara en gifven sak. Det vill väl synas helt naturligt, att LINNÉ bort erhålla den efter RUDBECK lediga platsen, hvilkens förnämsta läroämne var naturalhistorien. samt ROSÉN den Robergska professuren, till hvilken hörde anatomi och praktisk medicin. Som emellertid den senare hade större meriter såsom universitetslärare, blef resultatet det, att kanslern »jämkar så emellan Competitorerna, att ROSÉN skulle få denna vacancen [efter RUDBECK], och som Professor ROBERG nu för sin ålder tog afsked, skulle LINNÆUS succedera honom, och de bägge sedermera byta Professioner.» Uppenbarligen var det med anledning häraf, som LINNÉ, innan någon professorsutnämning skett, till kanslern ingaf ofvan meddelade skrift.

Sedan bägge professionerna blifvit tillsatta, öfverlade ROSÉN och LINNÆUS med hvarandra om lämpligaste fördelningen af de till medicinska fakulteten då hörande ämnena. Resultatet häraf blef nedanstående, till kanslern ingifna förslag, som den 18 December 1741 förordades af Consistorium academicum och följande år den 21 Januari af kanslern fastställdes.

»Hos Eder höggrefwelige Excellence understå wij oss at inkomma med wårt ödmiukaste förslag till repartition af Föreläsningarne oss emellan, och underkasta det Eder höggrefwelige Excellences högwijsa ompröfwande, förbättrande el:r nådiga stadfästande.

Som wij härwid endast hafft afseende på hwad hwar af oss med största nöije drifwer, och synes wara mäst fallen till; så lefwa wij ock i den ödmiuka förtröstan at Eder höggrefwelige Excellence anser detta som ett prof af wår hiärteliga åtrå till at med förenade kraffter bringa Studium Medicum härstädes i anseende, och dymedelst giöra oss till någon del wärdige Eder höggrefweliga Excellences wälbewågenhet.

I så måtto är iag Nils Rosén sinnad at åtaga mig Praxin medicam, Anatomien, Physiologien, Pathologien och Chymia Pharmaceutica. Hvaremot iag Carl Linnæus tänker at informera uti Botaniquen, chemia metallurgica, semijotica, Diætetica och Materia medica, samt at antaga intendencen öfwer Botaniska Trägården. Och emedan iag således kommer att bo husfritt uti det Botaniska huset, hwilken förmån nu annars tillhörer mig Nils Rosén, ty utbeder iag mig deremot at likaledes utan hyra få bebo äfwenså många rum uti Nosocomio academico, hwarest iag är sinnad at wissa dagar i weckan, i medicinæ Studiosorum närwaro, examinera siukt folk, igensöka deras siukdom, och effter bästa wett derföre meddela råd.

Skulle Eder höggrefwelige Excellence nådigast behaga gilla detta wårt ödmiuka Förslag, utbe wij oss allenast, at Eder höggrefwelige Excellence genom bref till Consistorium Academicum nådigast täckes det stadfästa. Wij framhärda med diup wyrdnad

Eder höggrefwelige Excellences

allra ödmiukaste Tienare

Ups. d. 3 Nov. 1741. Nils Rosén. Carl Linnæus.

Originalet i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); skrifvet af N. Rosén samt endast med Linnés egenhändiga namnteckning.

14.

Högwälborne H:r Grefwe, Riksens Råd,
President, Upsala Academiæ Cancellaire.

Till ödmiukt föllie af Eders höggrefl. Excellences nådiga befallning det Facultas Medica skall inkomma med sin ödmiukaste förklaring hwarföre D:r Bäck blifwet af förslaget till Adjuncturam Medicam utesluten; så har, hwad mig angår, jag där utinnan ingen dehl, äffter jag i anseende till hans wakra meriter upfört honom uti första rummet på min votering.[1] Underställandes Eders Högrefl. Excellences högwisa ompröfwande, huru wida uti en Facultet, som består allenast af twenne Ledamöter, den som Decanus voterat uppå uti tredie rummet, kan komma at utesluta den, som jag nämt uti det första, och om icke således detta måhlet är utaf en annor

beskaffenhet, än det som åberopas till præjudicat uti Facultate Philosophica.

förblifwer oaflåtel.

Eders högGrefl. Excellences

underdånödmiuka

Upsala tienare

1741 Nov. 20. Carl Linnæus.

Finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); helt och hållet med Linnés handstil.

[1] Såsom sökande till den efter Rosén lediga adjunkturen inom Medicinska fakulteten hade äfven anmält sig Doktor Abr. Bäck. Vid förslagets uppsättande afgaf Linné enligt fakultetens af dekanus, Professor Rosén, till kanslern insända skrifvelse ett votum af följande lydelse:

»Jag Carl Linnæus voterar primo loco på Doctor Abraham Bæck, som uti flere delar af medicinen, utom det han är en complet academicus, sig här wid academien distingueradt; och at ännu mehr perfectioneras rest till utlänska academier. Secundo loco på Doctor Johan Gotschalck Wallerius, såsom äldsta medicus, hwilken en tid warit adjunctus i Lund, och här wid Academien hållit några åhr privata collegia. Tertio loco på Doctor Olof Kalmether, som ock eger ansenlig lärdom och förfarenhet.»

Professor Rosén uppförde däremot på förslaget: 1) J. G. Wallerius, 2) O. Kalmether och 3) Med. Licentiaten Strandberg, och som han i egenskap af decanus hade votum decisivum, blef detta äfven fakultetens förslag. Kanslern kunde ej annat än finna det egendomligt, att åt Licentiaten Strandberg gafs företräde framför Bäck, »som likwäl redan wärkel. antagit gradum in Medicina och förut förwärfwat sig utaf facultate medica et särdeles godt låford», hvarför han infordrade förklaring häröfver. Linnés svar är ofvan anfördt. Äfven Rosén androg »de skiäl och orsaker, som föranlåtit honom at sätta Strandberg framför bem:te Doctor Bäck», men kanslern förklarade (i skrifvelse till Consist. acad. d. 23/11 1741), att dessa »intet warit tilräckelige eller giltige, ity at den färdighet uti Praxi, som Doctor Bäck will betagas, . . . effter Professor Roséns egit medgifvande kanske aldeles hafwa kunnat utesluta Doctor Wallerius, som nu likwäl af faculteten är i det främsta rummet upförd. Icke desto mindre», fortsätter han, »har jag för denna gången funnit godt at låta denna saken aldeles bero wid facultetens förslag, och nämt den till adjuncturen, som af bägge Professorerne föreslagen blifwit», d. v. s. Wallerius. Härtill fogade han dock följande beska uttalande: »Jag förmodar för öfrigit, at Adjunctus Wallerius lärer ansee denna befordran som et önskeligit tillfälle at få wisa, det de owarsama steg han wid et eller annat tillfälle till äfwentyrs tagit, tiena honom till at med så mycket större försiktighet hädaneffter hålla sig wid et så alfwarsamt wäsende som den anstår, hwilken Ungdomen med underwisning och efftersyn bör tilhanda gå».

Tvifvelsutan var det den skandal, hvartill Wallerius genom sin hätska, mot Linné, hans medsökande till medicinska professuren, riktade skrift gifvit anledning, som föranledt kanslern att till adjunktsfullmakten foga ett så ovanligt bihang. Jfr. ock Th. M. Fries, *Linné* I s. 186 not. 3 samt 294—297, hvarest utförligare finnes redogjordt för åtskilliga, i samband härmed stående förhållanden.

15.

Kongl. Maj:ts och Riksens Råd, Præsident samt Upsala Academie Cancelair.

Den af Eders Excellence mig anförtrodde Academie-Trägården skall iag med all flit och åhåga söka uparbeta, til Eders Excellences nöije och Academiens nytta. Men wid sielfwa inrättningen möter mig en ganska stor swårighet wid giödselens förskaffande, hwilken här på orten näppeligen för penningar står at bekomma, utom hwilcken Academie Trägården, som i flera år blifwit illa skiöt, omöijeligen kan uphielpas; eij heller i den drifbänkar anläggas.

Hade altså tänkt, at rid-Stallen som står på Academiens Stat och af Academien underhålles woro obligerad til Academie-Trägården lämna giödselen fram för til någor annor privat Person; ty talte iag munteligen med Stallmästaren för några weckor sedan, om giödsels bekommande til Trägården, som sade sig lämnat giödselen til Stalldrängarnes förnödenhet at den disponera, wille dock hos dem så laga, at iag giödselen hädan efter emot betalning kunne til Trägården få låta afföra; och ändteligen at Stallet dageligen kastade af sig wid pass ett lass giödsel, låt mig förstå.

Efter några weckors wäntande, skickade iag Academie TrägårdsMästaren till Stallet, giödselen at afhämta låta, som fick swar af Stalldrängarne at ingen giödsel woro at tilgå, utan woro dels redan, dels skulle af Herr Baron och Landshöfdingens betienter, som sades, kanskie och af andra, bortföras. At iag således icke ser mig utwäg de rara utländska frön, mig af åtskillige Botanicis blifwit tilskickade, kunna en gång updrifwa.

Ty lämnas til Eders Excellances nådigste ompröfwande, om eij trägården, framför någor annor, årligen kunde af Stallgården bekomma 100 lass giödsel, emot skiälig betalning, och om eij Stall-

drängarna kunna förbiudas låta något lass giödsel försäljas eller bortföras, för än Academie Trägården fått sin fyllnad. Afwaktar en nådig Resolution,[1] förblifwande

Eders HögGrefliga Excellences

1742 Mart. 5 underdån-ödmiukaste tienare

Upsala Carl Linnæus.

Finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); endast datum och namnteckning af LINNÉS hand.

[1] Kanslerns svar blef naturligtvis bifall till LINNÉS begäran.

16.

Högwälborne Herr Grefwe, Konglig Maijstets
och Riksens Råd, Præsident samt
Upsala Academiæ Cantzler.

Eders Höggrefliga Exellence har sig mehr än noga bekant, at öfwer hela Norland ifrån Gefle til Åbo, öfwer 200 mihls district, ingen Medicus för de sjuka är at tilgå, och huru inbyggarena nu på få åhr, mehr än til tredie delen smält bort af farsoter, som mehrendels pläga kunna häfwas af förståndige Medicis; samt änteligen hwad högst hälsosamma medel Hans Kongliga Maijstet, på Riksens ständers underdåniga tillstyrkande, wid sista Riksdag, tagit, medelst en Physices Lectors insättiande wid Hernösands Gymnasium, som är Promotus Medicus.

Nu som vacance existerat wid samma Gymnasium medelst Lector Söderströms transport til pastorat, och ehuru man eij twiflar det Consistorium loci emot en så högstnödwändig och nyttig anordning hafwer något at inwända, fördristar in för Eders Höggrefliga Exellence facultas Medica allerödmiukast recommendera Medicinæ candidaten Nils Gissler[1], som torde wara det tienligaste subjectet til en sådan bestälnings förwaltande, såsom han sielf i Norland födder är och altså wid nationen och climatet wan. Och som man förnummit at dysenterien, den förledit åhr i Norlanden så många hundrade bortryckte, nu åter begynner sig utsprida, är man försäkrat at Eder Höggrefliga Excellence af städs bepriselig ömhet för nationen, med sin högst gällande föreställning hos Hans

Kongliga Maijstet begår, at detta tilfället wid Hernösand eij å sido sättjes; hwarigenom bemälte Gissler, som redan giort faculteten fult nöije wid Examen Theoreticum, och nu är färdig at aflägga examen practicum, samt söka Honores in Medicina, sielf winner det han åstundar.

Förblifwa oaflåteligen

Eders Höggrefliga Exellences
underdån ödmiukaste tienare
(Namnteckningar saknas).

Originalet ej anträffadt, men väl ett koncept af annan hand bland Medicinska fakultetens Acta. Odateradt, men utan tvifvel skrifvet i April 1744. Att Linné var den verklige författaren, är otvifvelaktigt.

[1] Nils Gissler, född 1715, erhöll den sökta platsen, hvilken han såsom Logices, Physices et Medicinæ Lector innehade till sin död 1771. Att han allt framgent behöll sitt intresse för naturalhistorien, därom vittna hans talrika, i Vetenskaps-akademiens Handlingar intagna skrifter, hvarför han ock 1748 invaldes till ledamot i densamma.

17.

Högwälborne Herr Grefwe
Kongl. Maij:tts och Riksens Råd
President och wår Cancellaire.

I går ankom Hans Kongl. Höghets, genom Eders högg. Excellences nådgunstiga bemedlande, dyrbara skänk hit till Academie trägården, där det af mig blef uptagit i 2:ne professorers närwaro.[1] Samblingen är ganska stor, bestående wid pass af 80 flaskor, med diur, ormar, grodor, ödlor, fiskar, insecter, alla ifrån en främmande werld härkomna. Här blifwer tillfälle för mig at arbeta ett hårt wärk med nöje och hiertans ro; här blif:r tillfälle at beprisa gifwaren, at underrätta den lärda werlden, at föröka sciencen, at pryda academien. Jag hade lust först utgifwa detta alt i disputationer, om jag wiste något sätt at upmuntra studenterne härtill. då woro inventarierne tryckta och sciencen fingo sitt lius. det kunde sedan framdeles alt upläggas uti ett wärk.

Det förnämsta hwar med Eders Höggrefl. Excellence för denna gången oroas af min underdån. ödmiuka skrifft är det, at jag blefwit af Consistorium Academicum anbefalt, såsom med ett privat bref, underdån.-ödmiukast förfråga om Consistorium academicum törs med tacksäjelse skrifft sielf inkomma till Hans Kongl. Höghet, äller på hwad sätt och med hwad wördnad academien skall betyga sin tacksamhet hoos en så hög herre? Eders Högg. Excellence torde af wanlig hög nåd lämna mig här om ett par ord, så snart Eders Höggr. Excellences tid och tillfälle medgifwer[2].

förblif:r oafl.
Wår Store Cancellaires
Upsala d. 10 Sept. underdån ödmiukaste tienare
1745. Carl Linnæus.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); helt och hållet med LINNÉS handstil.

[1] Den 26 September 1745 »gaf Rector Consistorio Academico wid handen, huruledes the af Hans Kongl. Höghet hitskänkte naturalier woro ankomna och af Professor Linnæus, i Rectoris samt Professor Klingenstiernas närwaro, behörigen emottagna, och befundne, såsom här specificeradt följer:

1. Ormar af åtskilliga slag, til antalet 21 st. — 2. Ödlor, 20 st. — 3. Grodor, 5 st. — 4. Sköldpadda, 1 st. — 5. Quadrupedia, 7 st. — 6. Insecta, 7 st. — 7. Vermes, 4 st. — 8. Fiskar, 28 st., tilsammans 87 Individua, alla inlagda i Flaskor, fyllda med Spiritu vini, af hwilka twänne äro under wägen sönderslagne». (Cons. prot.)

[2] Härtill svarade Kanslern den 11/9, att han »håller både för tienligt och anständigt att Consistorium Academicum med det foderligaste med en sådan tacksägelseskrift inkommer» (Riksarkivet, Ups. Kansl.-Emb:s concepter).

18.

Högwälborne Herr Grefwe
Kongl. Maij:ts och Sweriges Rikes Råd
President uti Kongl. Cancellie Collegio
Upsala Academie Canceller.

Den synnerliga och prijswärda ömhet, som Eders Excellence altid behagat hysa för wår Academie och allehanda Wettenskapers upkomst, giör at jag fördristar mig med denna min Böne skrifft allerödmiukast inkomna.

De store och dyrbare samlingar af Naturalier: Diur, Foglar, Fiskar, Insecter, Ormar &c. som dels af Hans Kongl. Höghet, dels af Eders Excellence[1] siälf hit til Upsala Academie äro förärade och under mitt upseende stälde, wore jag sinnad at rätt beskrifwa och till allmen nytta giöra, om jag allenast härtill ägde de subsidier af Böcker som fordrades.

Till Consistorium Academicum ingaf jag derföre ett wördsamt Memorial med anhållan at utur Bibliotheca Publica, till ett sådant wärks utförande, då och då få låna en eller annan oumgängelig Bok, emedan mig wore omögeligt at draga med mig Flaskor och Diur tillika med mina egna adversaria och skrefne samlingar, dageligen och så ofta de behöfdes uti Bibliothequet; men ehuru denna min ansökning war utan all egen nytta och endast grundad på Sciencens upkomst, måste jag likwäl se mig få afslag af dem, som Sciencer mäst favorisera skulle.[2]

Är altså till Eders Excellence, som uti alla mål så högt uphulpit Studiernas flor wid Upsala Academie, nu min underdån ödmiuka ansökning, det täcktes Eders Excellence antingen af egen myndighet, eller ock där så finnas skulle nödigt för mig utwercka Hans Kongl. Maij:ts tillstånd at få af Bibliotheca Publica utbekomma nödige Böcker. Hwaremot jag skall winlägga mig at utarbeta sådant, som få andra skola åstadkomma och alt detta till Publici nytta och Academiens heder.[3] Framhärdar oaflåteligen

Eders HögGrefl. Excellences
underdån ödmiuke tienare
Carl Linnæus.

Upsala d. 1 Octobr
1745.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); helt och hållet med Linnés handstil.

[1] Såsom grundläggaren af Upsala universitets zoologiska museum kan anses Universitets-kanslern Grefve Carl Gyllenborg genom den gåfva af 24 i sprit förvarade, utländska amfibier, som han i Sept. 1745 öfverlemnade, hvartill följande år lades en ny gåfva, »bestående i Coraller, Chinesiska foglar och andra curieuse Samblingar af Naturalie saker» (Cons. acad:i tacksägelsebref d. 28/5 1745).

[2] I skrifvelse af d. 26/9 1745 hade Linné hos Consistorium anhållit om tillstånd att få af Bibliotheca Publica låna böcker, »allenast twå i sönder», »med försäkran, at hvardera efter 14 dagar återställa. Men, som Consistorium Academicum icke kunde tiltro sig at på något sätt gå ifrån af Hans Kongl. Maj:t inskränkte böckers utlånande af Bibliothequet; ty blef thenna hans begäran afslagen» (Cons. acad:i prot. s. d.). Det var med anledning häraf, som Linné

ingick till Kansleren med ofvanstående skrifvelse. Resultatet häraf blef, att genom Kanslern utverkades ett Kungl. bref af den 18/10 s. å., hvari bestämdes, att åt »enhwar af Docentes wid Academien i Upsala», som »har något nyttigt arbete under händer», »lemnas tillstånd att emot behörig revers utur Kongl. Bibliotheket derstädes till låns erhålla de Böcker, som han till ett sådant sitt arbete kan hafwa af nöden».

Glädjen häröfver blef så stor och allmän, att Consistorium d. 26/10 häraf tog sig anledning att besluta, att man »til sin wördnads betygande borde låta göra en Medaille åt merhögbemälte Excellence». Endast Bibliotekarien Norrelius tredskades att ställa sig kungabrefvet till efterrättelse, därvid åberopande sig på ett samtal med Kansleren. Detta föranledde upprepade ordskiften i Consistorium. Vid ett af dessa (den 1 December) yttrade sig Linné till protokollet:

»Jag kan aldrig föreställa mig annat, än at Bibliothecarien Norrelius antingen intet rätt proponerat saken för Hans Excellence, eller ej rätt förstått Hans Excellences mening; ty jag är säker på, at Cancelleren ej är contradictoir, och gör then nåd kraftlös, som Konungen behagat lemna oss på Cancellerens föreställande. Och wet jag ej hwarföre Bibliothecarien gör så många instantier wid Bibliothequets nyttiande, i synnerhet, som han ej kunnat förete et enda exempel på missbruk med lånen. För mig är det omöjeligit at få köpa the böcker, som äro mig nödige, och Biblothecarien måtte tilstå, at jag warit sparsam i lånande, och på thetta sättet oroar han Consistorium Academicum. Jag håller therföre före, at ett bref bör härom afgå til Cancelleren.»

För denna hotelse fann Norrelius rådligast att falla till föga.

[3] De erhållna naturalierna lemnade material till Linnés akademiska afhandlingar *Amphibia Gyllenborgiana* (1745) och *Museum Adolpho-Fridericianum* (1746). Efter mottagande af den förra förklarade Kanslern i bref till Linné d. 24/6 1745, att »iag kan eij underlåta besynnerl. at tacka för den del iag mig får tilägna af ändamålet, som Herr Professoren med berörde disputation haft, försäkrandes, at hos mig skal altid swara den åtanke, som Hr Professorens wänliga sinnelag för mig förtienar».

19.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maj:ts och Riksens Råd, Præsident samt Upsala Academie Canceller.

Eder Hög. Ex. behagar nådgunstigast påminna sig, huruledes Tit. behagat genom Bref till Consist. Acad. af d. 21 Jan. 1742 nådigst stadfästa den oss emellan giorda repartition af föreläsningarna, samt tillägga oss den förmånen at wij få utan hyra bebo den ena det Botaniska och den andra wissa rum uti Nosocomii huset.

Wij erkänna med ödmiuk wyrdnad en sådan E. Ex. ynnest, hwilken nu och framgent skall tiena os till upmuntran at med all flit bestrida de Sysslor, till hwilka wij oss, emot en sådan förmåns åtniutande, förbundit.

Wår glädie skulle wara stor, om wij en gång finge här se Tit., då wij giöra oss hopp om at E. Ex. med nöije skulle anse den omsorg, med hwilken wij söka den ena uti Nosocomio manuducera medicinæ studiosos till sielfwa Praxin medicam, och den andra till at uprätta Botaniska Trägården.

Nu åhuruwäl af alt detta följer at den ena af oss har intendance öfwer Trägården, dess Betiänter och medel, och den andra öfwer Nosocomium, dess wid makt hållande och inrättande till medicinæ studiosorum bästa, och consist. academ. redan för detta committerat oss hwar för sig at öfwer dessa husens reparerande hafwa inseende, det wij ock willigt effterkommit; dock som wij för framtidens skull och på det wij i det wij finna nödigt till dessa wärkens befrämjande och uprätthållande at föranstalta, måga wara nog autoriserade, ha wij effter noga öfwerwägande funnit för oss nödigt i underdån-ödmiukhet utbedia oss Eder H. Ex., såsom wår högsta förmans, constitutorial.

Som det wid wissa föreläsningar will för auditorum nytta skull wara oumgängeligit at wijsa örter, Stenar, diur, anatomiska Præparata, Taflor, medicamenter samt chymiska instrumenter, och sådant icke kan låta sig giöra uppe i academien, ty är wår underdån-ödmiuka förfrågan, om wij wid de omständigheterna ega Tit. nådiga tillstånd at äfwen hålla wåra Publique Föreläsningar den ena uti Orangerie salen och den andra uti Stora Nosocomii Salen, på samma sätt som här H. Professoren Celsius effter högt wederbörligit tillstånd giör uti observatorii salen.

Faculteten afwacktar med all wyrdnad Tit. nådiga utslag[1] och framhärdar in till döden.

[Inga namnteckningar]

Endast kändt genom ett efter Linnés dictamen uppsatt och af honom egenhändigt korrigeradt koncept bland Medicinska fakultetens Acta. Odateradt, men säkerligen skrifvet i förra hälften af 1740-talet.

[1] Kanslerns svar på denna skrifvelse har ej anträffats; antagligen bestod det i ett helt kort bifall. Linnés föreläsningar höllos emellertid under hela hans professorstid nästan alltid å Gustavianum och endast undantagsvis i botaniska trädgårdens orangerisal, då växterna därifrån voro utflyttade.

20.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maij:s och Swärges Rikes Råd.
President uti Kongl. Cancellie Collegio samt
Upsala academiæ Canceller.

Det hafwer Eder HögGrefweliga Excellence nådigast behagat til Faculteten remittera twenne Joh. Darelii[1] ansökningar om renovation af Stipendio regio uti Facultate Medica. Men genom det at Facultetens ledamöter på någon tid warit åtskilde, har denna saken kommit at upskutas till denna dag. Faculteten hafwer för sin dehl här wid intet annat at föredraga, än at samme Darelius är en stilla, alfwarsam och arbetsam yngling, den der om sig gifwer wackert hopp; ty hemställer til Eders HögGrefweliga Excellences nådigaste bepröfwande Faculteten underdån ödmiukast, huruledes samme Darelius kan uti sin ansökning wilfaren blifwa. Wi förblifwe samt och synnerligen med oaflåtelig diup wyrdnad

Eders HögGrefwelig Excellences

Upsala 1746
d. 13 Maji.

underdånödmiuke tienare
Carl Linnæus Nils Rosén.
fac. med. p. t. Dec.

I Riksarkivet bland Ups. Kansl.-Emb:s Handl. Endast underskriften (utom Roséns namn) af Linnés hand. — Påskrift: »1746 d. 5 Novemb. bifallit och afgått bref til Consist. Acad:m i Upsala».

[1] Johan Anders Darelius, adlad (1773) af Darelli, född 1718, student i Upsala 1733, respondent (1741) till J. G. Wallerii disputation *Decades binæ thesium medicarum* (den bekanta skriften, hvari W. på ett hänsynslöst sätt angrep sin medsökande till medicinska professuren, Linné), assessor i Collegium medicum 1750—1780, död samma dag som hans afskedsansökan beviljades. Genom inrättande af ett lasarett vid Sätra brunn befrämjade han i hög grad dennas uppblomstring, hvarjämte han ock förmådde egaren, Biskop Kalsenius, att skänka densamma till Upsala universitet.

21.

Durchläuchtige Allernådigste ArfFurste.

Det har här wid Academien några Medicinæ studiosi, som uti 9 à 12 år med all flit idkadt sine Studia medica, nu ändtligen kommit till den mognad, at de med adprobation icke alenast hwardera publice twenne gånger disputeradt, utan ock i Faculteten undergådt så Examen theoreticum, som practicum, samt dessutom resolveradt de dem af Faculteten föresatta casus, utom Lectiones præcursorias.[1]

Således hafwa desse præsterat alt, som efter Kongl. Academiska constitutioner åligger dem, som böra få antaga gradum uti Facultate Medica.

Sådane äro följande Licentiati Medicinæ, som nu söka Gradum Doctoris:

Joh. Darrelius, W.gothus.
Jon. Kiærnander, O.gothus.
Joh. Ott. Hagström, Jemtlandus.
Laur. Klase, Smolandus.
Godof. Dubois, Stockholmiensis.[2]

Ty hemställer till Eder Kongl. Höghet facultas medica i underdånighet föregående Licentiater, med lika djup underdånighet anhållandes, det täcktes Eders Kongl. Höghet, såsom Academiens höga Cancellér, meddela faculteten för dessa veniam promovendi.

Men som Eders Kongl. Höghets närwaro icke kan af Faculteten åstundas, ty anhåller Faculteten i djup underdånighet, det täcktes Eders Kongl. Höghet tillstädja Rectori magnifico efter wanligt bruk, at å Eders Kongl. Höghets wägnar under sielfwa acten meddela Promotori veniam promovendi.[3]

Wi framhärda med underdånigste zele

Eders Kongl. Höghets
underdånigste och troplichtigste
tjenare

Upsala d. 21 Martii
1749.

Carl Linnæus   Nils Rosén.
p. t. Decan.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast namnteckningen med Linnés handstil.

[1] Sedan alla examina och disputationer blifvit fullgjorda, måste den, som ville blifva promoverad till medicine doktor, dels författa en uppsats, hvari redogjordes för diagnosen och behandlingen af ett af fakulteten framställdt sjukdomsfall, dels hålla en offentlig föreläsning, en s. k. *lectio præcursoria.*

[2] Om de här uppräknade licentiaterna torde följande böra meddelas: Johan Darelius se ofvan sid. 49. — Jonas Kjernander, född 1721, död 1778 såsom praktiserande läkare i Stockholm. — Johan Otto Hagström, född 1716, provincial-medicus i Östergötland, död 1792. En af Linnés mest begåfvade och honom tillgifna lärjungar. — Lars Klase, född 1722, en tid provincial-medicus i Jönköping; dog 1766 i största elände på Stockholms lasarett efter en på grund af ostadigt sinnelag vexlande lefnad. Var respondent å den första af Linné såsom professor utgifna disputationen (*De Betula nana*, 1743). — Gottfrid Dubois, född 1725, Förste provincial-medicus i Stockholms län, död 1790. En af Linnés följeslagare på resan till Öland och Gotland.

[3] Kanslern lemnade härtill sitt bifall den $^5/_4$, hvarefter promotionen egde rum den 27 s. m. Rosén skulle egentligen varit promotor, men alldenstund han såsom lifmedicus kvarhölls vid hofvet, anmodade han Linné att fungera. »Altså utgafs programa 1749 d. 26 April om utlänska promotioner... Linnæus orerade de metamorphosi humana. Myckenheten af auditores, musique, collation och alt war prächtigare, än någon promotion tillförene». I motsats härtill är det om promotionen den 12 April 1743, då Linné äfven var promotor, antecknadt: »Wid denna acht bruktes ingen Musique, såsom Facultas Medica, långt för detta, all musique wid slika tillfällen aflagt» (Med. fak:s protokoll).

22.

Durchläutigste Allernådigste Arffurste.

Att Hans Kongl. Maij:t genom skrifwelse till Eders Kongl. Höghet, hwilken Eders Kongl. Höghet under d. 17 februari sistledne Consistorio i nåder föreständigat, täckts förklara thes Nådigste wählbehag öfwer the ringa arbeten, jag likmätigt min undersåtelige plicht, i afseende på fäderneslandets nytta, giöra kunnat, thet ärkienner jag med underdånigst wördnad för then största Kongl. Nådh, som en undersåte någonsin kan wederfaras[1].

Hans Kongl. Maij:tts Nådigste befallning att then samma, genom en uti instundande sommar till Skåne och andra orter i riket anställande resa,[2] fortsätta, är i lika måtto för mig then krafftigste förbindelse och upmuntran, att med fulkomligaste åtrå hädan äffter söka, att i hela min lifstid uppoffra hälsa, kraffter och all förmåga till winnande af Hans Kongl. Maij:tts och Eders Kongl. Höghets ofwan högst bem:te owärderliga nåd och åtanka.

Hwad nu thenna mig i sommar i Nåder anbefalte resan beträffar, så ehuru wähl jag med all undersåtelig undergifwenhet högst berörde Hans Kongl. Maij:tts Nådiga willia ärnar ställa mig till underdånigst äffterlefnad, har doch inför Eders Kongl. Höghet jag härmedelst i underdånighet berätta bort, huru som i anseende till then *apparatus* af åtskillige nödige instrumenter, som till hwariehanda röns anställande ärfodras, hwilka ej så snart kunna blifwa färdige, mer bemälte resa ej torde med den förmon och nytta, som åstundas, nu i sommar kunna företagas, så mycket mindre, som till thetta ändamålet warit oundgängeligit, att jag redan nu wid thenna årstiden mig uti orten infunnit, på thet jag, ibland annat, måtte kunnat få se hela processen af åckerbruket.

Hwarförutan hoos Eders Kongl. Höghet jag i underdånighet får anmäla, thet jag icke allenast redan måst lofwa min private information i thenne sommar åt en Monsieur Missa,[3] som nu lärer wara på wägen hit ifrån Paris, utan ock att min närwarelse wid then renovation af ena flygelen på orangeriet, som i sommar, till wäxternas altför myckna trängsel, kommer att ske, torde wara aldeles nödig. Såsom jag ock nu för tiden har åtskillige arbeten under händer, såsom *Hortus Upsaliensis*, *Systema Naturæ auct.*, som nu äro under trycket och således ej kunna, utan förläggarens största skada, afstadna och uppehållas. Hwar till komme, att the twänne andra arbeten, *Materia Medica* och *Systema Morborum*,[4] hwilka redan äro af mig utarbetade, äfwenledes torde nu i sommar blifwa fultryckte och afdragne. De widlöfftige experimenter, jag förra åhren begynt om hwad wäxter af Boskapen ätas och icke ätas, kunne jag äfwen i sommar få tillfälle att fulborda til fäderneslandets och wår oeconomies wärkeliga nytta.

Skulle förthenskull Eders Kongl. Höghet, i anseende til ofwanför bemälte skiähl och hinder, i nåder täckas tillåta, att jag får wara hemma uti nästkommande sommar, så kunde jag nästkommande åhr, om Gud lifstiden förlänar, både i acht taga tiden, såsom ock för ut förse mig med alt, hwad till en slik resas nyttiga företagande kunne erfodras. Hwilket är hwar om hoos Eders Kongl. Höghet jag i underdånighet medelst thetta dristat anhålla.[5]

Förblifwer med diupaste underdånighet till dödsstunden

Eders Kongl. Höghets

underdånigste och

Upsala 1748 troplichtigste tienare

d. 22 Martii. Carl Linnæus.

Linnés egenhändiga skrifvelse finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Denna kungl. skrifvelse har hvarken i Riksarkivet eller Upsala universitets arkiv kunnat anträffas.

[2] På grund af ett af Öfverhofintendenten Hårleman författadt memorial beslöt Riksdagen 1747, »at Hr Professor Linnæus måtte anbefallas uppå Publique bekostnad, hwartil wisse resepenningar kunde utsättas, åter företaga sig sådane resor, hwarmed han nu i Sommar til Skåne kan giöra en början och sedan widare til de orter, hwarest Producterne ej ännu blifwit bekante» — ett beslut som den $^{21}/_{1}$ 1748 af Kgl. Maj:t godkändes.

[3] Den första utlänning, som kom till Upsala för att åtnjuta undervisning af Linné, var Henri Missa, hvilken, försedd med rekommendationsbref af Alb. v. Haller, dit anlände i Augusti 1748 och af Linné mottogs med största välvilja. I början af följande år återvände han helt plötsligt till Frankrike efter att hafva mot sin lärare uppfört sig på ett otacksamt och opassande sätt. Om hans senare öden är intet bekant. Linné nämner honom sedan aldrig bland sina lärjungar.

[4] Af de här uppräknade arbetena utkom *Hortus Uplandicus* och den nya upplagan af *Systema Naturæ* 1748 samt *Materia medica* 1749. *Genera morborum* publicerades däremot först såsom disputation 1759, sedan som självständigt arbete 1763.

[5] Denna af Linné gjorda anhållan blef den 28 April af Kgl. Maj:t beviljad.

23.

Durchläutige Allernådigste ArfFurste.

Hans Konglig Majestät har, genom Eder Konglig Höghet, af den 16 Martii och den 13 Maji 1748, effter Riksens höglofliga Ständers underdåniga tilstyrkande, allernådigast anbefallt mig, at, nu i Wår och Sommar, giöra en resa på publici omkostnad, genom Skåne och närgränsande orter, der at beskrifwa Naturalier och andra märckwärdigheter.

Til underdånigst effterlefnad af så hög Konglig befallning, är jag sinnad nu i April anträda resan åt Skåne så tidigt, at jag må komma dit neder för Maji begynnelse.

Ty är, til Eder Konglig Höghet, min underdåniga bön, det täktes Eder Konglig Höghet utwerka hos Hans Maijestät för mig Stat och resepenningar til denna resa, som wid pass lärer kunna aflöpa på Etthundrade dagar.

Då jag i äfwen lika underdånighet anhåller, at en Amanuense måtte mig bestås, som hjelper mig om nätterna, sedan jag är

dageligen trött af resan, at de om dagen anstälte rön och arbeten straxt upsätta. Jag har wäl tilförene, på Öländska, Gottländska och Wästgiöthiska resorna, sielf hållit mig en sådan Amanuense, och derföre, at någorlunda utkomma med Staten, redit hela wägen, men sedan jag nu är mera bruten, af år och arbete, kan jag icke uthärda med ridande en så lång wäg. Och at af egen Stat hålla mig Amanuense blifwer omögligit, då halfwa Staten åtgår til wagn och resekläder. Utom det, at jag eftersätter hwad jag wid Academien genom mit arbete, den tid jag borto är, som mina Colleger, kunde förtiena mig, genom privat information.[1]

Jag framhärdar til min död

Eders Kongl. Höghets

Upsala d. 3 Martii 1749. underdånige och troplichtigste tienare

Carl Linnæus.

Skrifvelsen finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast underskriften af Linnés hand.

[1] Genom Kgl. bref af den 4/4 beviljades Linnés anhållan om en amanuens, »hwilken för honom synes wara oundgängelig», och skulle åt denne »bestås skiuts på en häst och 1 dlr silf:mts tractamente om dagen». Till sådan sin medhjälpare utsåg Linné studenten Ol. Söderberg, sedan docent i Upsala, men vid riksdagen 1756 dömd till tre års landsflykt för delaktighet i författandet af en politisk saga om »Lejonet och Räfwen». År 1758 kallades han till professor i Halle, men drunknade på ditresan mellan Köpenhamn och Lübeck.

24.

Durchläutige Allernådigste ArfFurste.

Hos Eder Konglig Höghet fördristar jag mig i största underdånighet anhålla om permission, at på några dagar få förresa til stockholm,[1] at der equipera mig til den resa, Hans Konglig Maijestät mig allernådigst anbefalt, at i Wår och Sommar anställa genom Skåne.[2]

Jag framhärdar oaflåteligen

Eders Konglig Höghets

Upsala 1749 d. 3 Martii underdånige och troplichtigste tienare

Carl Linnæus.

Originalet finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast underskriften af LINNÉS hand.

[1] En egenhet hos LINNÉ är, att han nästan alltid skrifver Stockholm och och ganska ofta första ordet i ny mening (särskildt jag) med liten begynnelsebokstaf. »Icke är Herr Linné», säger C. G. TESSIN i sin *Dagbok,* »en Sectetaire af Voltaire, men med honom en hatare af initial bokstäfwer».

[2] Detta och några i det följande meddelande bref äro talande bevis på den stränga disciplin, som universitets-lärare den tiden voro underkastade. Ej ens en hastig Stockholmsresa fick under terminerna företagas utan kanslerns tillstånd, och detta t. o. m. om ingen föreläsning därigenom behöfde inställas. Men också hörde Stockholms-färder till sällsyntheterna. Af kanslers-handlingarne framgår, att LINNÉ därutinnan vidare öfverträffade alla sina ämbetsbröder med undantag af N. ROSÉN, hvilken såsom lifmedicus ofta och för längre tider måste uppehålla sig vid hofvet.

25.

Durchläutigste Allernådigste Arffurste.

Efter Hans Konglig Maij:ts igenom Eder Kongl. Höghet mig allernådigst gifne befallning, har jag til underdånig efterlefnad förleden sommar ifrån d. 29 April til d. 12 Augusti anstält en resa öfwer Skåne, och med all mögelig flitéffterspanat alt, som kan lända til upbyggelse för Naturkunnigheten, och nytta för privata œconomien, hwarigenom jag förwärfwadt en myckenhet Rön, som dels äro curieuxes, dels oumgängeliga, hwilcka jag ernar utgifwa på trycket och til allmänn nytta wända, så snart jag wid Professionen får så mycken tid, at jag alt detta kan renskrifwa.

Eders Kongl. Höghet har allernådigast behagat befalla, at jag skulle följande puncter specielt och noga efterse:

1:o. Hwaräst Walnöteträd bäst kunde planteras i Skåne. Jag har uptecknadt noga alla Walnöteträd jag kunnat upsöka, och funnit, at Skånska slätten emillan Lund, Ystad, Trelleborg och Malmö, är för desse Träder det mildaste Climatet, hwaräst de ock bäst trifwas. Den hårda Wintren emillan 1739 och 1740 ödelade de mäste, som här wäxte, dock så, at några effter et års falnande, åter qwicknade, hwaraf dömes, at planteringen med Walnötter til nytta af trädet, har åtskillige swårigheter, häldst man icke kan wara försäkrad om dess beständighet framdeles, utan torde de kostsammaste plantagier ödeläggas af en oförmodelig winter, som gerna inställer sig wid pass hwart 20:de år, efter gemene mans rön.

2:o. Oxel wäxer wäl wacker i Skåne och frodigt, dock icke så will och sjelfmant, som på wästra sidan af Öland, ei eller wet jag någon ort i werlden, der oxel sjelfmant och bättre framkommer, än på förenämnde Ö, ty kunde oxel-planteringar aldralättast wärckställas kring Kongs Ladugården Halltorp och nästgräntsande soknar på Öland.

3:o. Gips har jag noga eftersökt i Skåne, men funnit dertil ingen anledning; ty mästa slätten består af sandsten, med skiffer, som på östra sidan håller alun, och på wästra stenkol. Allenast har jag kring Malmö hördt omtalas, at Gipsstycken skolat synts kring den der anlagde Kalckugnen, men många famnar neder i jorden. För en resande är omögligt, at göra skerpningar, hwartil fordras tid, folck och omkostningar, hwilcka lättare kunna af en Bergmästare anställas, om Höga Öfwerheten skulle finna för godt, at på blotta traditioner sådant anställa låta.

4:o. Flintor finnas öfwer hela Skåne-slätt, men de bästa söder om Lund, och i tillräckelig myckenhet, dock något swarta och bräckelige, men gifwa skön eld, som de Lybeckske. Inga flintor har jag funnit, som likna de franske, mer än endast på sanden eller ödemarken emillan Skanör och Skåneland; der finnas på et par ställen i sanden flintor, som til färgen och godhet likna de franske, men huru tilräckeliga desse kunna wara nedre i jorden, kommer an på flere års försök.

Detta alt med mera skal jag nogare och tilräckeligen utstaka i sjelfwa resebeskrifningen[1].

Hans Maij:t har pä Eder Kongl. Höghets allernådigste föreställning af d. 5 April 1749 bifallit, det jag på resan åt Skåne, uti skiuts och underhållspenningar må åtnjuta lika med hwad mina wederlikar i dylika tilfällen plägar bestås; men som detta af Kongl. Stats-Contoiret uttydes för mig såsom Professor, der likwäl Hans Maij:t tillagt mig heder och onera med Archiater, är min underdånige förfrågan, antingen mig bör bestås fyra hästar och fyra d:r silfwermynt, som Archiater, eller tre som Professor. Får jag det förra, har jag gjordt resan skadeslöst, men icke så, om jag får det sednare; dock är altid tilfrids med hwad Hans Kongl. Maij:t nådigst täckes stadga.[2] förblifwer med ouphörlig nit

Eders Kongl. Höghets

Upsala 1749 underdånigste och troplichtigste

d. 10 Novembr. tienare

Carl Linnæus.

I Riksarkivet bland kanslers-skrifvelser till Kgl. Maj:t. Endast underskriften af Linnés hand.

[1] Någon liknande kortfattad redogörelse för resultaten af resan till Öland och Gotland synes ej hafva aflemnats. Däremot omtalas i Manufactur-Contoirets protokoll för den 1 Sept. 1746, att »Professor Linnæus ingaf en skriftelig berättelse om des uti nästförflutna Junii och Julii månader anstälte resa igenom Westergiöthland, samt beskrifning öfwer the rön och Nymären, som han under bemälte resa försökt och påfunnit». Sagda berättelse har fruktlöst efterspanats.

[2] Denna Linnés hemställan föranledde en till Konungen ställd kanslers-skrifvelse af den 16 November 1749, hvari det heter: »Denna Archiatern och Professor Linnæi förfrågan har iag eij kunnat med mindre at Ed. K. M:tt i underdånighet föredraga jemte lika hemställande, at som Archiatern Linnæus giort denna resan, icke såsom Professor å Embetets wägnar, utan såsom en, den Ed. K. M:tt uppå Rijksens Ständers underdån. föreställning har för des nogsamt bekandta lärdom, skickelighet och erfarenhet i nåder utsedt och pålagt samma resa til publici tienst och nytta, om icke Ed. K. M:tt skulle nådigast täckas låta honom wid detta tilfället niuta lijka förmohner med sådana wederlijkar, med hwilka han i öfrigt lijka onera draga måste, och han således såsom Archiater undfå skiuts och dagtractamente». Sedan Stats-Contoiret tillstyrkt, »at Archiatern Linnæus.... må beräkna skiuts och tractamente som Archiater, dock at sådant icke drages til præjudicat för andra», blef Kanslerens hemställan den 12/12 i Rådskammaren bifallen.

26.

Durchläuchtigste Allernådigste Arffurste.

Sedan Medicinska adjuncturen här wid Upsala Academie förmedelst Doctor Wallerii transport till den nylig. inrättade Chemiæ Professionen, redan för trenne månader sedan blefwit vacant, så har inför Eders Kongl. Höghet Medicinska Faculteten funnit sin skyldighet wara, at till samma Adjuncturs återbesättande inkomma med underdånigst förslag.

Emedan ingen har sig anmält till thenna vacancen, så har Medicinska Faculteten noga öfwerwägat, hwilka ämnen kunne wara de skickeligaste, at icke allenast förestå med grundelig underwisning den nu studerande ungdomen, utan äfwen hwilka tillika gofwo hop om sig att med tiden kunna till sin och nationens heder emottaga en Medicinæ Profession och therföre, med enhällige röster, utnämner följande tre Medicinæ Licentiater såsom de skickeligaste.

1:o. Licent. Fredr. Hasselquist,[1] hwilken förwärfwat sig mycket wacker kundskap i de fläste delar af Medicinen och naturkunnigheten, samt af egen drift och kiärlek för wettenskapens widare uparbetande antagit en så äfwentyrlig som mödosam resa till Ægypten, Arabien och Terra sancta, hwaräst han ofelbart och nu wistas.

2. Licent. Joh. Gust. Wahlbom,[2] hwilken utom grundelig kundskap i Medicinen och naturkunnigheten, äfwen är underbygd med solide studier i philosophien, och där till äger en mycket färdig tunga till informations wärket.

3. Licent. Jonas Sidrén,[3] hwilken utom solida studier uti philosophien bewist sig äga then kundskap, som fodras af en förfaren Medico, och ther ibland giort besynnerlige Progresser uti Anatomien; har äfwen, till at widare perfectionera sig, nyl. rest till Göttingen och till andra utlänska Academier.

Inför Eders Kongl. Höghet fördristar Medicinska Faculteten med all underdånig wördnad föreslå desse tre Licentiater: 1. Hasselquist, 2. Wahlbom, 3. Sidrén, då den som af Eders Kongl. Höghet här till allernådigst blifwer utsed komer at tiena utan lön, intill des Professor Chemiæ D:r Wallerius, genom vacance af Poeseos Professionen, lämnar den Medicinska adjuncts lönen.

Facultetens ledamöter framhärda med oafl. nit

Eders Kongl. Höghets

[underskrifter saknas.]

Af Linné egenhändigt skrifvet koncept bland Medicinska fakultetens Acta. Odateradt, men ärendet förehades i fakulteten den 26 Oktober 1750.

[1] Denne Linnés lärjunge (född 1722) företog 1749 en forskningsresa till Egypten och Orienten, hvarunder han d. 9 Febr. 1752 afled i byn Bagda nära Smyrna. Hans efterlemnade manuskript och samlingar inköptes af Drottning Lovisa Ulrika, hvilken uppdrog åt Linné att ordna, bearbeta och publicera desamma.

[2] Johan Gustaf Wahlbom, född 1724, provincial-medicus i Kalmar län, död 1807. En af Linnés mest älskade lärjungar, hvilken ända till sin död med varm kärlek egnade sig åt naturens studium.

[3] Jonas Sidrén, född 1723, af kanslern utnämnd till Med. adjunkt; sedan Anatomiæ och Medicinæ practicæ professor i Upsala, död 1799. »Känd för lärdom och mångsidig samt vidsträckt utöfning af Läkarevetenskapen» (Sacklén *Sveriges Läkare-historia* I s. 531).

27.

Högwälborne Herr Grefwe,
Kongl. Maij:ts och Sweriges Riksråd,
Præsident, wid Upsala Academie Canceller,
samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maij:ts
orden.

Som Medicinæ Licentiati Johan Lindhult, Nericius, Laurentius Balk, Gestricius, Martin Kæhler, Stockholmensis, och Sveno Brodd, VestroGothus,[1] redan absolveradt sina Studier, och til Faculteten aflagt de prof, som Constitutionerne äska af dem, som förtiena at hedras med Doctors Graden; Fördenskull har Faculteten den äran förenämde Licentiater hos Eders HögGrefliga Excellence uti underdån ödmiukhet anmäla, samt i lika ödmiukhet utbedia sig Eders HögGrefliga Excellences Nådiga tillstånd, at dem till Doctores Medicinæ promovera, och tillika nådigast utnämna den, som å Eders HögGrefweliga Excellences höga namn under Promotions Acten kommer at gifwa Promotori Archiater Rosén tillstånd at promovera dem til Doctorer. Faculteten framhärdar med beständig wördnad

Eders HögGrefweliga Excellences
underdån ödmiukaste tienare

Upsala 1752
d. 3 April.

Carl Linnæus Nils Rosén.
Fac. Med. h. t. Dec.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast datum och underskriften (utom Roséns namn) med Linnés stil.

[1] Beträffande de här nämnda licentiaterna må följande meddelas: Johan Lindhult, född 1718, provincial-medicus i Malmöhus län, sedan Andre stadsphysicus i Stockholm och Assessor i Collegium medicum, död 1770. — Lars Balk, född 1726, Assessor i Collegium medicum och provincial-medicus i Stockholms läns norra distrikt, död 1790. — Mårten Kähler, se sid. 66 not. 1. — Sven Brodd, född 1722, provincial-medicus i Skaraborgs län och tillika Logices et Physices Lector vid Skara gymnasium, död 1773.

28.

Högwälborne H:r Grefwe, Kgl. Mt:s och Riksens råd, President, Riddare och Commendeur af alla K. Mt:s ordens, samt Upsala academie Canceller!

Nådigste Herre.

Eders Höggrefl. Excellences nådiga befallning genom Rectore magnifico at ödmiukast inkomma med relation om disputationen äller quæst. *Cui bono*[1], har jag här medelst den ähran aflämna kort idea.

Då mig åligger at demonstrera Naturalier, hälst de minste Mossar, Swampar, insecter, matskar &c. giöres altid den frågan Cui bono? ty det är en antagen satts äfter förra tider, at hwad som ej doger till föda, kläder äller medicin, det skall wara en fruchtlös curieuxitet; at swara på detta med ett par ord i hast, är ofta swårt nog, men då man får tid på sig, kan det ske tillräckeligen; ty jag har blifwit anmodad af många at engång uptaga detta argument och det utföra, som kunne sedan wändas på modersmåhlet, at den kunne läsa det som hade lust och få där igenom tillräckeligit lius. jag är och här om af den befalt, som jag ej kunnat näka.

Förnämligast har jag här uti drifwit den mediate nytta menniskorne hafwa af ting som äro minst, och tiena uti den stora hushållningen som skaparen inrättat på jordklotet. E. gr. Rofdiuren, en hop insecter &c. tyckas wara oss mera till plåga än gagn, men woro werlden dem förutan, skulle ske en alt för stor olägenhet.

Jag understår mig fördenskull ödmjukast här innelycht at öfwersända de redan tryckte arken; de följande skola nästa postdag så fort de blifwa tryckte öfwersändas.

Skulle Eders Höggrefl. Excellence ej finna dem sådane som stå prof äller tolas, skall jag straxt förquäfja dem, at de ej utkomma.[2]

Jag framhärdar med oaflåtelig diup wördnad

Eders Höggrefl. Excellences
underdån ödmjuke tienare
Carl Linnæus.

Upsala d. 9 Octobr.
1752.

Egenhändiga originalet finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Den akademiska disputationen *Cui bono?* utgafs i Oktober 1752, och följande år en svensk öfversättning af respondenten Christopher El. Gedner med titel: *Hvartil duger det?*

[2] Kansleren (C. Ehrenpreus) svarade den 12 Oktober på detta bref och yttrade däri:

»Jag har med mycket nöje igenomläsit så wäl Herr Archiaterns behageliga skrifwelse af d. 9 i denna månad, som den medskickade Disputationen om Cui Bono. Jag tilstår at ämnet i början föreföll mig besynnerligt, hälst det både Theologice och Philosophice kunde uti en widsträkt rymd drifwas, men sedan jag af sielfwe Disputationen med fägnad sedt, att den med förnuft och qwickhet är författad, och i alla delar likt de arbeten, som under H:r Archiaterns granskning och inseende i dagsliuset komma, så kan jag eij annat än wara nögd med dess publicerande, och finner äfwen för det allmänna nyttigt om den på Modersmålet blefwo öfwersatt, och om mig då frågas, Cui Bono? Så swaras: det är et alster af den Wittre Linnæi hiärna, som willigt underwisar sine kiäre Landsmän ifrån högsta kungasätet til lägsta Torparhyddan. Skjäl nog at blifwa almänt. För öfrigit önskar jag respondenten lycka, förkofring och framsteg på dygdens och ärans wäg, samt at hans snille och kunskap i framtiden måtte likna hans wärda lärofäders frägd och han således äfwen som de blifwa omnibus bonus».

29.

Högwälborne H:r Grefwe, Kongl. Maij:ts
och Rikets Råd, President, Academiæ Canceller,
samt Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Innelychte af Eders Höggrefl. Excellence med mig höggunstigast communicerade Kongl. Cammar Collegii resolution, angående giödsel från Stallet i Upsala till slots trägården, har jag härmedelst den ähran allerödmiukast återställa.

Academiæ trägården har ifrån den första tiden, jag här å nyo anlade trägården, årligen låtit hämta ifrån Riddstallet Strögiödsel och den betalt till stalldrängarne med 1/2 dlr lasset och där af årligen consummerat 60, 70, högst 100 lass, alt som man fått mer äller mindre rare fröen.

Alla Indianiska wäxter, som finnas inter tropicos, kunna hwarken af sine fröen utkläckas äller updrifwas, utan drifbänkar. Drifbänkar kunna hos oss utan strögiödsel icke ärnås, ty garfwarne bruka ej Ekbark till den qvantitet at man af dem kan få lasstals,

utan åtnöja sig i stället med miölon ris, som ej tienar till drifbänkar; så at om Academiæ trägården skulle förnäkas giödsel ur stallet, skulle och igenom detta så ringa medel hela academiæ trägården, som med så mycken omkostnad och möda är anlagd, owedersägeligen ödeläggas.

Hwad slots trägårds mästaren angår, så näkas honom aldrig den öfriga giödselen, at anwända till sine melonbänkar, som kunna få tillräckeligit strö, utan at hela academiæ trägården för dem skulle ruineras, ty till Lustträgården anwändes intet någon strögiödsel, och at kiöpa strö till at brinna i hop till giödsel, som då blifwer ganska ringa, woro den odrygasta hushållning för en trägårdsmästare.

Hästarne till stallet hållas af Cronan, och academien underhåller stalldrängarne; men Academie trägården tyckes wara et så angeläget object för Cronan, som någonsin slots trägårds mästarens private Melonbänkar till salu.

Ty är till Eders Höggrefwelige Excellence min allerödmiukaste bön, at Academie trägården måtte få årligen, äfter wanligheten, af academie stallet låta hämta 100 lass giödsel, då så många åtgå, at Academiæ trägården må hafwa bestånd.[1] förblifwer

Eder Höggrefl. Excellences

Upsala d. 26 januari 1753. — allerödmiukaste tienare Carl Linnæus.

Egenhändigt original i Riksarkivet bland Ups. Kansl.-Emb:s Handlingar.

[1] Denna Linnés hemställan bifölls af Cammar-Collegium, men arrendatorn af slottsträdgården Burman fortsatte ända till sin död envist sina försök att afhända botaniska trädgården, hvad af vederbörande myndighet sålunda tillerkänts densamma. Jfr. de i det följande meddelade skrifvelserna, äfvensom den af Th. M. Fries, *Linné* II s. 110—114, lemnade redogörelsen för denna gödselstrid, som vållade Linné så mycken förtret och möda.

30.

Högwälborne Herr Grefwe,
Kongl. Maij:tts och Swea Rikes Råd, Præsident,
Academiæ Canceller, samt Riddare och
Commendeur af Kongl. Maij:tts orden.

Eder HögGrefwelige Excellence hembär Facultas Medica en ödmiuk tacksägelse för communicationen af Prosector Rothmans[1] yttrande om tiden till dess återkomst. Faculteten har ock efter den undfångna nådiga befallning innom sig öfwerlagt, hwad den samma uti denna saken måtte kunna föreslå. Eders HögGrefwelige Excellence har gifwit Faculteten här utinnan den säkraste eftersyn uti den ömhet att befrämja Academiens tjänst och nytta å ena sidan, och å den andra att nyttja alla lindriga utwägar till att bringa Rothman till sin skyldighets i ackt tagande. Men när nu dessa alla förgäfwes förut gådt, när Rothman en sådan emot sig brukad lämpa och foglighet understår sig att anse för anslag, emot hwilcka han Eder HögGrefwelige Excellences beskydd söker, när han och än ytterligare en uppenbar olydna wisar, för de honom flere resor gifne påminnelser och befallningar, och icke en gång nämner någon tid, då han är sinnad att återkomma, och när han fast mehra förklarat sig räkna för en lycka att blifwa entledigad från Prosectors Sysslan, så som utdraget ur Plenipot. Ministerns Baron Scheffers bref det utwisar; så finner Faculteten för sin del intet annat öfrigt wara, än att Consistorium Academicum skrider till dom och wärckställer den befallning, som det härutinnan undfått. Det widriga, som Rothman derigenom torde hända, har han sig sjelf allena att till skrifwa, och wij för wår del trodde oss eftersättja, hwad både Eders HögGrefweliga Excellence och wåra Samweten af oss kräfja, om wij tillstyrkte ett längre upskof, Academien och den medelst en Prosectors förordnande gjorde nyttige inrättning till mehn och afsaknad. Jag Rosén förbigår hwad Herr Rothman om mig enskildt yttrat. Det misshag jag råkat uti hos honom, kan icke oroa mig, emedan jag långt ifrån att gifwa honom anledning dertill, haft i flere år omsorg både om hans underwisning och underhåll. Jag smickrar mig ock dermed, att äga hos Eders HögGrefwelige Excellence den nådiga omtancka, att jag uti

mål, som med min Embetes plickt hafwa gemenskap, icke kan uppå något sådant hafwa afseende. Facultetens tancka, hwilcken Eders HögGrefwelige Excellences högt uplyste ompröfwande underställes, är gemensam och uppå lika grund och afsickt bygd. Wi se med olust att Rothman lupit till sitt förderf, och ej welat låta rädda sig. Men detta lärer ej få gälla, när frågan är om ett högre ändamål, och när eftergifwenhet för en Persons räddande kan blifwa räknad för eftergifwenhet uti det allmännas tjänst.

Faculteten framhärdar med djupaste wyrdnad

Eders HögGrefwelige Excellences

underdån ödmiukaste tienare

Upsala d. 11 Maji 1753 — Carl Linnæus h. t. Dec. — Nils Rosén.

Finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Renskrifvet af annan person; endast underskriften (utom Roséns namn) af Linnés hand.

[1] Jacob Gabriel Rothman, son till Linnés faderlige gynnare och kunnige lärare vid Wexiö gymnasium, var född 1721 och blef student i Upsala 1741. Under en del af sin studenttid vistades han i Linnés hus och åtnjöt där både undervisning och underhåll. År 1747 blef han utnämnd till prosektor och fick sedan tillstånd att företaga en utländsk resa. Då han ännu två månader efter permissionstidens utgång ej afhörts, nödgades Linné, såsom dekanus, anmäla detta i Consistorium (d. 20/3 1751). Oaktadt upprepade uppmaningar och varningar tredskades han att icke återvända, utan kvarstannade i Paris. Till sist förklarades han (d. 29/11 1755) af Consistorium afsatt, men slapp dock att återbära de under sin själftagna bortovaro uppburna lönerna och stipendierna. Att han äfven hänvändt sig till kansleren, framgår af det här ofvan meddelade.

Om R:s senare öden må här blott nämnas, att han fick någon befattning i London, dit han efter ett hastigt besök i Sverige 1762 återvände; kom därpå 1765 tillbaka till Stockholm och blef samma år af Vetenskapsakademien prisbelönt för en afhandling: *Skäl och Orsaker til Swenska Folkets Utflyttning;* sysselsatte sig därefter med öfversättning af franska arbeten samt politiskt skriftställeri i mösspartiets tjänst, hvarför han till belöning 1767 erhöll föreståndareskapet för »Handelsbalanscontoiret»; ådrog sig allmän ovilja för den hätska tonen och de våldsamma personliga angreppen i sin politiska publikation *Philolaus Parrhesiastes eller den pratsjuke Fritalaren* (32 n:r), hvarför han, då hattpartiet 1769 kom till makten, ansåg klokast att rymma ur landet; återvände dock ej långt därefter till Stockholm, där han afled 1772.

31.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. M:ts och Riksens Högstbetrodde Man och Råd samt Præsident uti Kongl. Lag-Commission och Upsala Academias Cancellair, så ock Riddare och Commendeur af Kongl. M:ts orden

Nådige Herre.

Eder HögGrefweliga Excellence täktes nådigt för kort tid sedan hos Hans Majestät, wår allernådigste Konung, utwerka resolution för Doctor Kähler[1], at få lyfta 300 plåtar ur ærario academico härstädes, til sin resas anstellande på utlendska orter och åt Italien. Samme Doctor antog därpå ofördrögeligen resan, och stadnade wid Bourdeaux, hwarifrån han skref d. 28 Aug. sidstl., då han dagen därpå skulle stiga om bord på et annat fartyg åt Marseille. I detta sit bref föreställer han de beswär han utstådt, och den omkåstnad han redan måst göra til Bourdeaux, samt huru han ikke wågar gå från Marseille til Italien, innan han får några flera penningar, ty at på en så fjerran och fremmad ort stella sig utan nervo rerum gerendarum, woro det äfwentyrligaste: hwarföre han begär alla sina wenners handrekning om intercession til penningars prænumererande.[2]

Då wi herom äre sorgfällige, finne wi ingen annan utwäg, än at hos Eder HögGrefweliga Excellence, som tagit wetenskaperne i Sin protection, aldraödmiukast supplicera, det Eder HögGrefweliga Excellence tektes än widare i Sin höga ynnest fortfara, och hos Hans Kongl. Majestät lika nådigt utwerka assecurance på bemälte Doctors lif, i så motto, at det honom tilslagne Stipendium Vredianum må, ehwad han lefwer eller dör, löpa til ända för hans rekning; aldenstund, utom en sådan Kongelig resolution, ingen worde wågande at göra honom något förskott därpå; då wi sedermera wilja söka at förmå någon Patronum Scientiarum til penningars prænumererande.[3]

Jag framherdar med oaflåtelig wördnad

Eder HögGrefweliga Excellences

underdånödmiukaste tienare

Upsala d. 23 Oct. 1753. Carl Linnæus.

Finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast underskriften af Linnés hand.

[1] Mårten Kähler, född 1728, död som amiralitets-läkare i Karlskrona 1773, anträdde 1753 en forskningsfärd med mellersta och södra Italien till mål. Först 1757 återkom han efter att genom iråkad sjukdom, ytterlig fattigdom och motgångar af många slag hafva varit en sann martyr för sin forskningsifver.

[2] Prænumerera = förskottera eller lyfta i förskott.

[3] Denna Linnés begäran blef ock af Kgl. Maj:t beviljad.

32.

Högwälborne Hr Grefwe, K. M:ts och Riksens råd,
President uti K. Lag Commissionen, Upsala Academiæ
Canceller samt Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Min närwaro i stockholm, at regulera det som där tryckes,[1] har en tid bort åht warit för mig nog angelägen; trägna syslor hafwa alt hit intils hållit mig quar, till dess jag nyligen fått underrättelse at jag måste oförtöfwat dit, om wärket älliest skall kunna fortsättas.

Ty anhåller hos Eders HögGrefl. Excellence jag ödmiukast, at wid näst instundande wecka få med Eders HögGrefl. Excellences nådige samtycke, samma resa mig afbörda. jag framhärdar med oaflåtelig nit

Upsala 1754 Eders HögGrefl. Excellences
d. 16 April. allerödmiukaste tienare
Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Härmed afses antingen *Genera plantarum* ed. II eller *Museum Regis Adolphi Friderici*, hvilka båda utkommo 1754.

33.

Hennes K. Majestet täcktes för afresan aller nådigst befalla mig i ordningställa och med namn utmärka den örtesambling, som sal. D:r Hasselquist giort uti Ægypten och Palæstina. Men för än detta kunne wärkställas borde samblingen inklistras på sine sär-

skilte papper, som och nu snart lärer wara skedt, ty anhåller hos Eders HögGrefl. Excellence jag allerödmiukast, att få Eders HögGrefl. Excellences tillstädielse at på några dagar få resa till Drotningholm, då jag för mig det finner lämpeligast, at jag må kunna äfterkomma Hennes K. M:ts höga befallning innan Deras K. Majesteters hemkomst sker; då jag hoppas at saken skall blifwa expedierad på ett par dagar i Drotningholm. förblifwer med ouphörlig nit

Eders HögGrefl. Excellences
underdånödmiukaste
tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1754
d. 27 Augusti.

Egenhändiga originalet i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb.:s Handl.). Öfverskriften förstörd af fukt.

34.

Högwälborne H:r Grefwe, K. M:ts och Riksens råd, President, Academiæ Canceller, Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Som igenom hög och nådig kallelse jag i dag blefwit befalt att på ett par dagar komma till stockholm, att rangera något litet som återstår, så har jag ärnat nästkommande torsdag resa, men des förinnan här om gifwa Eders HögGrefl. Excellence, såsom min nådige Canceller, wid handen; wägarne och mina hushållsomständigheter förhindra mig äfwen att nu straxt resa. jag förblifwer med ouphörlig wördnad

Eders HögGrefl. Excellences
underdån ödmiuke
tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1755
d. 12 Febr.

Egenhändiga originalet i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

35.

Högwälborne H:r Grefwe, Kongl. Maij:ts och Riksens Råd,
President uti K. Lag Commissionen
samt denna Academiens Nådigste Canceller,
Riddare och Commendeur af alla K. M:ts orden.

Då Eders Höggrefl. Excellence nu snart lärer bortgifwa det Falsburgiske Stipendium, understår jag mig med detta underdån ödmiukast intercedera för Theologiæ Candidaten Gottmark,[1] som äfwen är en af de sökande till samma stipendium, och ehuru detta ej specielt angår mig, kan jag doch icke annat än som en ledamot af denna academien fägna mig, då jag får se distinguerad flit hogkommas, andra där igenom upmuntras, och så anseligen begynt wettenskap blifwa understödd at kunna drifwas till sin anseligasta högd.

At förenämda Candidat är en af de aldra ypperste af alla nu warande discentes här wid Academien, kan jag så mycket mer försäkra, som några åhr tillbakas hwar och en honom det sielfmant lämnat, och at han äfwen uti allwarsamt och ärbart upförande liknat sin å daga lagde flit, är lika allmänt bekant, så at han woro, me judice, i stånd at giöra utländska resor med mera gagn än någon af sine competitorer, ty den reser med största förmonen, som för uht wet mäst, och en begynnare giör de fruchtlösaste resor.

Eders Höggrefl. Excellence täcktes ej onådigt uptaga at jag med detta understådt mig falla beswärlig, hwar till kiärlek för wettenskaper endast drifwit mig.

framhärder med ouphörlig wördnad

Eders Höggrefl. Excellences
underdån ödmiukaste tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1755
d. 5 Junii.

Egenhändigt original i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Huruvida här menas Johan eller Erik Gottmark, Dalekarli, hvilka båda sökt det lediga Falzburgska stipendiet, kan ej afgöras. Den förre, född 1726, blef Theologiæ Doctor, Theologiæ Lector primarius och Gymnasiirektor i Västerås, prost och kyrkoherde i Badelund, och dog såsom senior bland stiftets präster-

skap 1812. Den senare, född 1736, blef prost och kyrkoherde i Norrberke och dog 1797. Såväl teologiska fakulteten som Consistorium academicum ansåg dem ej böra komma i fråga, emedan de aflagt examina både inom teologiska och filosofiska fakulteten samt alltså kunde anses hafva slutat sina akademiska studier. I protokollet för det Consistorii sammanträde (d. 31/5), då ärendet där förekom, står antecknadt: »Archiatern och Riddaren Linnæus botanicerar», hvarför han ej kunde vara närvarande och föra sin skyddslings talan; i dess ställe ansåg han sig böra hänvända sig direkt till kanslern. Denna Linnés åtgärd kan anses vara fullt berättigad, då i reglementet för samma stipendium af den 29 Oktober 1754 finnes stadgadt, »att den Stipendiat, som winlägger sig om Oeconomien, Chemien, Historia Naturalis med flere wettenskaper, hwartill inrikes resor omkring Landet pröfwas nödige, må härtill hafwa tillstånd samt .... med ett efter resan lämpat understöd och tillökning behörigen underhielpas». Stipendiet skulle nu för första gången bortgifvas. — Kanslern utnämnde dock till stipendiat den af teologiska fakulteten och Consistorium förordade teol. studeranden Sv. Ullholm.

36.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maij:ts och Riksens Råd,
Præsident i Kongl. LagCommission,
Upsala Academie Canceller
samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maij:ts Orden.

Det hafwer Eders HögGrefwelige Excellence uti nådig skrifwelse af den 22 Decemb. sidstledne, genom Consistorium Academicum, antydt Facultas Medica, at til den ledige Prosectors sysslan och lönen efter Rothman utse någon annan skickelig man, som den samma kan tilträda, samt der med til Eders HögGrefwelige Excellence underdån-ödmiukast inkomma. Här af föranlåtes til Eders HögGrefwelige Excellences nådiga ompröfwande Facultas Medica föredraga, huru som til samma ledige Prosectors syssla ännu ingen sig anmält, utom endast Medicinæ Adjuncten Herr Doctor Sidrén, som på siette året här wid Academien warit Adjunctus Facultatis, utan minsta understöd af någon lön, emedan samma Adjuncts lön hit intil innehollits, och ännu torde länge nog innehollas af Chymiæ Professorn här wid Academien, innan han någon annan lön kommer at åtniuta; ty anholler mer bemälta Adjunctus och Doctor, at hos Eders HögGrefwelige Excellence, Faculteten underdån-ödmiukast wille supplicera, det han måtte blifwa hugnad med Prosectors löns

åtniutande, intil dess vacancen af Adjuncts lönen honom kunde tilfalla, då samma Adjunctus och Doctor wille sig åtaga, at utom ordinarie Adjuncts tiensten, äfwen til alla prickar bestrida Prosectors sysslan.

Faculteten har sig nogsamt bekant, huru som Adjuncten Sidrén, under de åren han med all heder förestått Adjuncturen, måst lida brist på nödigt uppehälle, samt huru han med mycken flit på sine utländske resor uparbetat sig i Anatomien, at han wore snart sagdt den endaste, som nu straxt kunde förrätta Prosectors sysslan, samt är wid de år och den vigeur, at han wäl kunde uthärda med en så beswärlig förrättning; men der emot om någon annan til Prosectors sysslan skulle utses, som at winna nog insikt här utinnan, åter nödgades flere år besöka utländska Academier, för at lära sig Anatomien, skulle åter flere år löpa förbi, innan Academien fingo fägna sig af nödige Anatomier för den Studerande ungdomen, som der igenom årligen nödgades besöka främmande Universiteter, at perfectionera sig uti denna oumgängeliga wettenskap.

I betraktande här af fördristar hos Eders HögGrefwelige Excellence Facultas Medica underdån-ödmiukast anhålla af Eders HögGrefweliga Excellence, at Doctor Sidréns flit, capacité, och af det, at han flere år tient utan lön, måtte hugnas med combination af begge tiensterne, til dess den ordinarie Adjuncts lönen honom tilfallandes warder.[1]

Faculteten framhärdar med djup wördnad

Eders HögGrefwelige Excellences

Upsala 1756 underdån ödmiukaste tjenare

d. 7 februari. Carl Linnæus Nils Rosén.

fac. Med. Decan.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Endast underskriften (utom Roséns namn) samt datum med Linnés handstil; för öfrigt renskrifvet af annan person.

[1] Kanslern biföll, hvad fakulteten sålunda föreslagit. Ofvanstående skrifvelse kan tjäna till att belysa dåtida aflöningsförhållanden vid Upsala universitet.

37.

Högwälborne H:r Grefwe, K. M:ts och Riksens råd, Président, Academie Canceller samt Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Af Eders Höggrefl. Excellence, min nådigste Canceller, fördristar jag mig underdånödmiukast anhålla, att på ett par dagar få öfwerresa till stockholm för mine åtskillige angelägenheter; ibland hwilka förnämligast är att få en beskedelig trägårdsgesell till academiæ trägården.

Winnes Eders Höggrefl. Excellences nådgunstige bifall, ärnar jag resa om freddag äfter slutade lectioner, och wara tillbakas om måndag till Lectionerna, däräst jag icke af detta fatale wäglaget på en enda dag blefwo strandsatt. afwachtar nådgunstig resolution och framhärdar med ouphörlig nit

Eders Höggrefl. Excellences
underdånödmiukaste
tienare

Upsala d. 16 Nov. 1756.

Carl Linnæus.

Egenhändigt original i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

38.

Enligt den kronologiska ordningen borde här följa den skrifvelse, som Linné i slutet af September eller början af Oktober 1758 ingaf till kanslern med anhållan om inrättande af en demonstratorsplats vid Upsala botaniska trädgård. Detta är dock ej möjligt, då så godt som inga kanslers-ämbetets handlingar för sagda år finnas i behåll; ej heller finnes någon afskrift bland Upsala universitets eller Rådskammarens Acta. Sagda skrifvelse remitterades den 5 Oktober till Upsala Consistorium, som den 14 s. m. tillstyrkte bifall till den gjorda framställningen; därefter ingick kanslern den 1 December till Kgl. Maj:t med förord till Linnés ansökan, hvilken ock redan d. 5 s. m. beviljades. Om innehållet af Linnés memorial kan man emellertid erhålla en fullt tillförlitlig föreställning af kanslerns till Kgl. Maj:t ställda skrifvelse, hvilken säkerligen till största delen utgör en ordagrann afskrift af den Linneanska. Det torde därför vara lämpligt att därur meddela följande utdrag:

Wid Eder Kongl. M:sts Academie i Upsala är genom Archiatern och Riddaren Linnæi oförtrutna möda och flit samt diupa insigt under de 18 år han därstädes waret Professor, en hortus Botanicus anlagd, med den lyckeliga framgång i Wårt hårda climat, att derstädes nu finnas många 1000:de utrikes wäxter, dels i sielfwa quarteren, dels i Orangerien, så att föga flera därstädes nu kunna rymmas, och denne kan täfla med alla wid utrikes Universiteter. Till en sådan rare och rik samlings skötande och underhållande framgent, fodras en grundelig kunskap, huru hwar ock en wäxt serskildt bör hållas på wissa årsens tider uti starkare warme eller köld, med mycken eller liten wattning, uti dag eller skugga, i mylla, sand eller lera, med oändeliga omständigheter, som af den derstädes antagne TrägårdsMästaren ej kan förmodas, hwilken, då han i den ringaste af dessa nödwändigheter felar, förlorar wäxten, som uti hela ens lifstid ofta ej står att återfå. Så länge Archiatern Linnæi helsa och lifstid warar, är ej något twifwel om denna kostbara Trägårdens trefnad och tillwäxt, som deruppå anwänder all upptänkelig hog och möda. Men för dess conservation i framtiden är oundgängeligt, att någon ung skickelig Demonstrator härwid antages, efter utrikes Academiers wärda exempel, som dageligen under Archiaterns mogna handledande uppammas uti Trägårdens fullkomliga skötsel, på det wid existerande vacance uti en ny och owan Professors händer, under läroåren, de fleste örter ej måga förgås, som nu nyligen med Petersburgska trägården händt, hwilken war försedd med alla de Europeiska och Orientaliska wäxter, som genom pengar och resor kunnat förskaffas, och hwaraf knappt rudera nu äro öfrige. Denna Demonstrator kunde äfwen correspondera med utrikes Bothanicis, skaffa nya frön, underwisa ungdomen och sköta det kostbara Museum af Naturalier. Dessa och flera nog betydande considerationer hafwa föranlåtet så wäl bemälte Archiater, som Consistorium Academicum, att hos mig anhålla, det wille jag hos Eder Kongl. M:stt denna Kongl. Academiens angelägenhet underdånigst andraga, och bönfalla om nådigste tillstånd, att framdeles när något skickeligt ämne gifwes, få antaga en sådan Demonstrator, med min fullmagt, och samma förmoner, som Oeconomiæ Adjuncten nyligen blifwet förundte, när tillgång till dess aflöning i Academiens Räntekammare framdeles torde blifwa. — — —

I Riksarkivet (Kansl:s skrifvelser till Kgl. Maj:t).

39.

Högwälborne H:r Grefwe, Riksens Råd, Præsident,
Riddare och Commendeur af K. M:ts orden
samt Upsala academie höga Canceller.

Sedan Hans Kongl. Maij:t genom Eders HögGrefl. Excellences nådigste tillstyrkande stadfäst, att en Demonstrator må wid Upsala academiæ trägård antagas, som icke allenast är mig behielpelig wid de nu tilltagande åhren, då munterhet och minne aftyna, utan ock alt framdeles wid existerande vacancer och ombyten har wakande öga, at alt som är anskaffat må conserveras; finner jag min största skyldighet wara, at Eders höggrefl. Excellence därföre hembära all den diupaste wördnad och innerliga ärkientsla, som någonsin dygd och tacksamhet kan åstadkomma.

Eders höggrefl. Excellence hafwa wij alla här wid academien tienstgiörande af innersta hierta wördat, såsom wår högsta förman, såsom en makalös, nådig, rättwis och om wettenskaperna högst ömsint Canceller, at wij aldrig utan med hiertans rörelse hogkomma Eders Excellences dageliga nåd, och aldrig utan största fruktan ärhindra oss Eders Excellences grå hår. Wår lycka, wår inwärtes ro, wåra wettenskaper hafwa blomstrat under en Canceller, hwars stoft wij engång få önska oss kunna upgnaga.[1]

Jag för min dehl har af Eders höggrefl. Excellence åtniutit, så oförtient! oändelig mycken nåd, till hwilken jag nu får lägga den aldra sensiblaste, af alt hwad mig wederfarits i mitt korta lefnads lopp. Jag bör wisserligen skatta mig dubbelt lyckelig, at jag fåt lefwa den tid professor, då Eders höggrefl. Excellence warit så stor Canceller wid Upsala academie. jag försäkrar på det heligasta, at jag städse skall för denna och alla andre nådestekn dyrka och älska Eders höggrefl. Excellence af alt mitt hierta, af all min hog och alla mine krafter, så länge jag får lefwa i werlden och min ouphörliga ärkientsla skall icke återwända för än i grafwen.

Som nu endast återstår att till Demonstrators sysslan någon blifwer af Eders höggrefl. Excellence utnämd och med Eders Excellences höga fullmakt stadfästad, torde Eders höggrefl. Excellence nådigst tillstädia at jag, som den Botaniska professionen har den nåden förestå, må där till få underdånödmiukast recommendera någon, som där till tyckes bäst kunna inrättas.

Emedan till Demonstrators sysslan en ung studerande bör utwällias, at ifrån spädare åhren där wid upammas, at han må äga tid där uti att mogna; äfwen at en sådan bör wara i den situation, att som tiensten torde i flere åhr blifwa lönlös, han likwähl må kunna bärga sig; utom det att han bör äga nöje och application för wettenskapen; så täckes Eders höggrefl. Excellence ej onådigt anse, at jag underdånödmiukast fördristar recommendera min enda son. Carl Linnæus,[2] och det i afseende på fölliande:

Denne min son är nu på 19:de åhret, altså wid den tid, som bör fästas wid något wist lefnadssätt.

Han är upammad alt ifrån de spädaste åhren uti academiæ trägården, där han städse afhört mine Lectioner, Demonstrationer och Herbationer alt ifrån det han lärde gå. Han har ock säkert kommit så långt, at ingen jämnårig kan med honom i Botaniquen jämnliknas. Han har sielf gjort sig anseliga samblingar uti 3 naturens riken af Diur, insecter, conchilier, Herbarier &c., hwilka säkrast intyga hwars och ens hog. Han har dageligen wistats med mig i trägården, at han redan om des handhafwande insupit mera, är en annor skulle skaffa sig på flere åhr.

Han torde lättast uthärda wid en på många åhr ännu lönlös syssla, utan at där af för nödigt och dyrt uppehälle wid academien upgifwas.[3]

Han kunne ock intet annat än hafwa bästa tillfället at dageligen och stundeligen wistas wid min sida, som bor med mig i sielfwa academiæ trägården, at han wid alla tillfällen och förrättningar kan wara till hands och se hwad förehafwes; utom det att han icke annat kan än få den ömmasta och mäst oförtrutna underwisning, af alt hwad jag kunnat sielf förwärfwa mig.

Änteligen som den där i en sådan wettenskap skall skaffa sig insikt bör rådföra kortsamare botaniske bibliothequer och örtesamblingar, kan icke häller någon här wid hafwa bättre tillfälle, som jag sielf äger tämmelig complett Bibliotheca Botanica, och ofelbart större Herbarier än någor annor i något land, till hwilka min son har dagelig tillgång, som sielf blifwer af dem enda arfwingen.

Som Eders höggreff. Excellence altid täkts distinguera dem af oss med besynnerlig nåd, som sökt äfter yttersta krafter giöra sin tiänst till academiens heder, ungdomens nytta och wettenskapens högd, hwilket uptändt den æmulation och det lif, som nu lyser wid detta uniwersitet, ty hwem wille icke önska sig stå bäst hos en

så dråpelig stor Canceller, så twiflar jag ock icke at Eders höggrefl. Excellence låter den oförtrutna flit wid professionen, på hwilken jag upoffrat alla mine swage krafter och hälsa, komma i nådig åtanka; hälst som jag sielf sökt uplifwa denna wettenskapen i fäderneslandet och sökt upbringa den längre än hon för mig warit; at förtiga det jag skaffat alt hwad som finnes i academiæ trägården utom academiens minsta omkostnad; hwilket alt aldrig kunne mig nådigare och på sensiblare sätt tillkiännas, än om Eders Höggrefl. Excellence låto, som Gud sielf giör, sin wälsignelse sträcka sig alt till barnen. jag sågo äfwen där igenom alla mine samblingar af böcker, herbarier och förnämligast af Manuscripter, som jag utarbetat så i Botaniquen, som för alla delar af min profession, för framtiden conserverade, hwilka alla älliest, där min son skulle nödgas söka ett annat vitæ genus, säkerligen kommo äfter hand att skingras, utan att komma wettenskaperne till gagn.

Denna min underdånödmiukasta ansökning underkastar jag Eders Excellence, min nådiste (!) Canceller,[4] med försäkran att aldrig spara flit och omsorg att giöra sonen så skickelig, som någonsin kan fodras till en sådan sysslas nogasta bestridande, som med ouphörlig diup wördnad framhärdar

Eders höggrefl. Excellences

Upsala d. 18 Januarii 1759. — underdånödmiukaste tienare
Carl Linnæus.

LINNÉS helt och hållet egenhändiga skrifvelse finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Antagligen skriffel i stället för *uppgräfwa*.

[2] Angående denna sak se TH. M. FRIES, *Linné* II s. 107.

[3] Löneförmånerna voro icke synnerligen lockande. Till en början skulle demonstratorn »tiena utan lön, in till des Academiens Räntcammare framdeles kan finna tillgång där till»; sedan fick han uppbära ett första klassens kungligt stipendium (som han nog utan att vara demonstrator bort erhålla), och först från början af 1763 erhöll han en af 150 dlr smt bestående årlig lön jämte en s. k. »benådning» af 65 tunnor spannmål.

[4] Utnämningen lät ej vänta på sig, utan skedde redan den 26 Januari.

40.

Till Prosectors sysslan voterar jag
1:mo på H:r Licent. Ziervogel[1] och det af de orsaker
att Z. har lagt sig flere åhr med all flit på anatomien, och giort den till sitt hufwud studium;
att han ett par åhr tillbakas gådt H:r Lifmedicus wid anatomierne tillhanda och warit behielpelig wid præparationerne, samt denna terminen aldeles agerat wärkelig prosector; och änteligen, som denna sysslan förnämligast står under Anatomiæ Professoren, finner jag ganska skiäligt att Han ock där med bör äga mäst att säga wid voteringen; och som H:r Lifmedicus finner sig hafwa största förtroendet till Z.; så föllier ock att om Han honom får till Prosector, H:r LifM. genom honom kan det bästa uträtta i sin Profession till Academiens tienst.
2. Voterar jag på D:r Fagræus,[2] såsom en fast och stadgad Medicus i de fläste delar af Medicinen, och är dess utom underbögd med fasta academiska studier. Men huru wida han det åstundar äller will emottaga wet jag icke; dock som 3 personer skola på förslaget upställas, där 2 allena äro sökande, finner jag mig skiäligast böra honom ihogkomma.
3. Voterar jag på Licentiaten Hedenberg,[3] som är den andra hwilken sökt denna tienst. Han säges skolat i Stockholm arbetat uti dissectionibus och giort några framsteg där utinnan, fast jag icke har mig dem så noga bekante.

Linné.[4]

1 Medicinska fakultetens protokoll d. 29 November 1759; Linnés votum egenhändigt. — Den om detta befordringsärende handlande paragrafen i sagda protokoll börjar sålunda:

»I anledning af H:s HögGrefl. Excell:ces Cancellerens, i Cons. Acad. d. 24 sistl. upläste Resol. i saken angående Prosector Syslan, och Högbem:te Herres deruti faculteten gifna tillstånd, att med förslag till samma syslas återbesättande inkomma, företog Faculteten detta ärende, hwarwid som allenast twänne hade sig till förenämda syslas erhållande, och det

länge sedan, anmält, neml. Licentiat S. Ziervogel och Licentiat Anders Hedenberg, pröfwade Faculteten nödwändigt till förslagets lagliga fullständighet, att wända sin omtancka till andra wäl kända personer, som förmodel. kunde med denna sysla wara förnögde, och skedde deruppå ordentel. votering som följer.»

[1] Samuel Ziervogel, född 1730, sedan intendent för Sätra brunn och titulär e. o. professor i Upsala, död 1793.

[2] Johan Theodor Fagræus, född 1729, stads-physicus i Alingsås, hvarjämte han biträdde kansliradet Claës Alströmer vid vården af dennes naturalie-kabinett och botaniska trädgård vid Göteborg, död 1797. Linné förklarade om honom, att »ingen af alla, som studerat i Upsala medicinen i min tid, har haft starkare hufwud och *acumen ingenii* än D:r Fagræus». Han uppkallade ock efter honom växtslägtet *Fagræa*.

[3] Anders Hedenberg, född 1737, Kungl. Hofmedicus, assessor i Collegium medicum, ifrig kemist, död 1798.

[4] Professor Sam. Aurivillius röstade på 1) Ziervogel, 2) Hedenberg, 3) Licentiaten Jacob Hidén. Den af bägge i första rummet uppförde Ziervogel erhöll platsen.

41.

Högwälborne H:r Grefwe, K. M:ts och Riksens Råd, Præsident, Academiæ Canceller samt Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Eders Höggrefl. Excellences nådigst gifne ordres af d. 29 Novemb. sistledne har jag i dag med posten ödmiukast inhändigat, hwar på jag straxt lät kalla H:r Professor Forskåhl och tillhölt honom bekiänna, huru många exemplar af sin Borgeliga frijhet[1] han ännu hade quar, och huru många han aflämnat och till hwilka; samt tillsade honom att ofördrögeligen infinna sig i stockholm, som hans innelyckte tillstår. jag sände ock straxt på boklådan att inhändiga de ännu få quarstående exemplaren och befallte Cursorerne att föllia Professoren straxt ifrån mitt hus till Professorens logement, att uptaga och mig promt tillställa alla de exemplar som hos honom funnes. för öfrigit har jag nu åtskillige i staden utsände att incassera alla de exemplar som jag kunnat, antingen genom Professor Forskåhls egen bekiennelse äller Bokförarens som dem föryttrat,[2] få spaning uppå, hwilka med nästa

post, och så snart jag dem kan få, skola öfwerstyras. förbl. med oafl. diup wördnad

Eders Höggrefl. Excellences

allerödmiukaste tienare

Upsala 1759 Carl Linnæus

d. 30 Novembr. Ac. h. t. Rector.

Linnés egenhändiga skrifvelse finnes i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.).

[1] Pehr Forskål, en af Linnés mest begåfvade och af honom högst skattade lärjungar, hvilken på grund af dennes rekommendation af danska regeringen utsetts att medfölja en vetenskaplig expedition till Orienten och därvid erhållit professorstitel, råkade kort före afresan från Sverige i åtskilligt bryderi på grund af sin 1759 utgifna skrift: *Tankar om medborgerliga Friheten,* hvilken ansågs innehålla »oförnuftiga satser, ledande icke mindre till irriga, än missnöjda och vidriga tankar om rikets regeringssätt och den deruti för Kongl. Maj:ts undersåtare befästa frihet och säkerhet». Universitetskanslern hade därför på yrkande af Cancellie-Collegium befallt, ej blott »at alla Exemplaren, som Auctor ännu kan i händer hafwa, warda honom fråntagna, utan ock at jemwäl de, som redan kunna wara kringspridda eller til salu utbudne, warda så mycket gjörligit är och med behörig försigtighet indragna». Verkställandet häraf tillkom Linné i egenskap af universitetets d. v. rektor; med hvilken raskhet han fullgjorde detta, för honom själf säkerligen mycket obehagliga uppdrag, framgår af detta och följande bref.

[2] På baksidan af Kanslerens skrifvelse (Ups. Consist. acad:i Acta) finnes följande af Linné gjorda anteckning, antagligen innehållande Forskåls egen uppgift om de af honom utlemnade exemplaren:

	Linnæus	2
H:r Biskop	Bentzelstierna	4
	Amnel	2
	Dahlman	1
	Ekerman	1
	Gotsch. Wallerius	2—1
	Ihre	1
	Domei	1
M:sr	Planman	1
	Annerstedt	1
	Solberg	1
D:r	Hydrén	1
M:r	Hydrén	
Vicebibl.	Arrhenius	1
M:r	Ahlström	30
Boklådan		50—3 in natura
af dessa sålt till	Mallet	8
	Ullholm	2
	Victorin	1
	Observator	8.

42.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maj:ts och Sweriges Rikes Råd, Président i Kongl. LagCommission, Academie Canceller, samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden.

I anledning af Eders HögGrefl. Excellences aflåtna höggunstiga skrifwelse och befallning af d. 29 Novembr. sistledne, har jag widare låtit mig angeläget wara, at i mögeligaste måtto upspörja och indraga de Exemplar af en utkommen skrifft: Borgerliga Friheten kallad, hwilka så wäl ännu kunde finnas i behåll hos Auctoren, Professoren Forsskål, som de hwilka här i Staden blifwit kringspridde; til följe hwaraf jag i all djup ödmjukhet, jemte min alraödmjukaste af d. 30 Novembr. sändt Eders HögGrefl. Excellence 13 Exemplar deraf tilhanda. Sedermera hafwa genom all oförtruten effterfrågan 52 Exemplar än ytterligare af mig blifwit insamlade, hwilka härjemte i lika ödmjukhet öfwersändas.[1]

Eders HögGrefl. Excellences berörde höggunstiga skrifwelse, at med mögeligaste försigtighet indraga de kringspridde Exemplaren, har jag å ena sidan sökt ställa mig til nogaste effterfölgd, men å den andra saknat den wärckan, som någon alfwarsammare min Embetes åtgärd kunnat å stad komma, hwarföre til Eders HögGrefl. Excellences höggunstiga wälbehag jag ej underlåta bordt at hemställa, antingen jag bör låta bero wid de Exemplar, som redan i godo på skedd erhindran til mig blifwit inlämnade, och än ytterligare aflämnas kunna, eller bruka någon krafftigare utwäg, der skälig anledning gifwes, på det de som mottagit Exemplar måga påläggas at wisa til hwilka de i orterna sändt samma papper och tilhållas at skaffa de samma tilbakars, med mera, til ändamålets winnande af den Höggunstiga befallning Eders HögGrefl. Excellence mig i detta mål gifwit.

Med oaflåtelig djup wördnad framhärdar at lefwa

Eders HögGrefl. Excellences

allerödmiukaste tienare

Carl Linnæus

Ac. h. t. Rector.[1]

Upsala d. 4 Decembr. 1759.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). — Endast underskriften af Linnés hand.

[1] På sista (tomma) sidan står med Linnés handstil:

af Observator Mallet	8
Bokföraren . . .	16
Prof. Amnel . .	1
Dalman	1
Wallerius . . .	1
Hydrén	1
Bisk. Bentzelst. .	2
Prof. Ekerman .	1
Domei	1
Ullholm	1
Victorin	1
Planman . . .	1
Alström	23

43.

Högwälborne H:r Baron, K. M:ts och Riksens Råd, President i K. Cancelliecollegio, samt Riddare af alla K. M:ts ordén.

Min nådigste Canceller.

Den nåd med hwilken Eders Excellence städse täckts uplifwat mig, föranlåter mig nu så mycket mer få hugnas uti min nådigste Canceller.

Genom det jag på allt mögligt sätt uparbetat min profession, har jag haft den hugnaden at åtskillige Nordske och Danske funnit nyttigt at resa till denna academien, hwar af nu för tiden 3:ne Danske och en Tysk här studera min wettenskap.

För ett par postdagar hade jag bref, så från Botanices Professoren Burmannus[1] i Amsterdam, som från Pr. Schreber[2] i Halle, at deras söner redan afrest och snart lära wara i Upsala at af mig profitera. Den ena af desse ungkarlar äller Doctor Schreber är quick och wähl studerad, som sändt mig åtskillige wackra observationer och rare Insecter, under det wij några åhr corresponderat, samt en liten bok med många vackra observationer.

Denne har sökt i 3:e åhr få höra mig; war ock förledit åhr helt resfärdig, om ej mässlingen förhindrat honom. När han nu

rifwit sig änteligen lös och kommit till Hamburg, skrifwer han där ifrån af d. 30 april, att han hoppas wara hos mig innan Pingest. jag som altid warit rädd för theologiska och politiska saker, bör fruchta att någon kunne hos Eders Excellence mig illa uttyda äller anklaga, att jag emottogo denne ifrån Halle i. e. från fiende land, ehuru wåra innocente nöjen med blomster och insecter äro så fierran från krigswäsendet, som att käppas med ägg.[3] Ty wågar och fördristar inför Eders Excellence jag allerödmiukast underrätta mig, om jag får lof bemöta denne Doct. Schreber, på wanligit sätt mot studerande och främmande, utan att fela emot manifester wid krig &c., ty i annat fall bör jag aldeles undandraga mig hans sälskap, ehuru öfwertygad jag är om hans enda upsåt att lära, och ehuru hos de mäst polerade nationer warit öfligt att låta de studerande fritt passera.

Eders Excellence wisar mig ett nytt prof af sin ogemena nåd, om jag får hugna mig af Eders Excellences befallning här utinnan, att jag ej owettande må fela.[4] förblifwer med oafl. diup wördnad

Eders Excellences

underdån ödmiuke

Upsala 1760 tienare

d. 14 Maji. Carl Linnæus.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); helt och hållet af Linnés hand.

[1] Johan Burman, född 1707, vid 21 år ålder botanices professor i Amsterdam. Hans son Nicolaus Laurent B., född 1734, slutligen professor i Amsterdam, död 1793.

[2] Johan Christian Daniel Schreber, född 1739, död 1810 såsom professor i Erlangen, var en af Linnés mest framstående och honom innerligast tillgifna lärjungar. Han anlände till Upsala kort efter ofvanstående brefs afsändande, åtnjöt under sommaren på Hammarby privatissime undervisning och återvände sedan till Tyskland, där han genast utnämndes till professor. Han ombesörjde sedan utgifvande af andra, tredje, fjärde och femte upplagorna af Linnés *Materia medica* (1772, 1773, 1782, 1787), *Genera plantarum* ed. VIII (1789—91), *Termini botanici* ed. II (1767) och *Amœnitates academicæ* VIII—X (1785—90), äfvensom en ny upplaga af I—VII (1787—89).

[3] En den tiden vanlig lek.

[4] Härpå svarade kanslern d. 18 Maj:

»Jag tackar H. Archiatern för dess förtroende till mig. Dess försichtighet i anseende till D:r Schreber förtienar och winner det största beröm. Hans K. M., som med mycken nåd gillar denna warsamheten, tillåter bem. studerande at få komma uti Riket och till Upsala och således är ingen ting, som kan afhålla H. Archiatern ifrån den ömhet uti undervisning och den höflighet uti umgänge, hwarmed H. Archiatern plägar upmuntra de lärgiruge och bemöta fremmande.

Wid D:r Schrebers första ankomst lärer blifwa lätt för H. Archiatern at uptäcka, om denne Mannen endast och alenast är intagen af studio Bothanico eller om han finnes benägen för politiska nyheter och discurser, uti hwilcken sednare händelse någon skickelig studerande kunde utsees till hans sällskap, som närmare i acht toge hans upförande och lemna H. Archiatern derom kundskap. Detta tyckes blifwa den enda försichtighet, som behöfwer anwändas och det för en mycket kort tid allena, till dess man hunnit kiänna denna främlingens inre caractere, wäsende och böijelser» (Riksarkivet, Ups. Kansl.-Emb:s concepter.)

44.

Högwälborne H:r Baron, K. M:ts och Riksens Råd, Præsident uti Kongl. Cancellie Collegio samt Riddare och Commendeur af Kongl. M:ts orden.

Denna Academiens Nådigste Canceller.

Som åtskillige Medicinæ Licentiater anhållit hos Faculteten om Doctors gradens ärnående, föranlåtes hos Eders Excellence Facultas medica allerödmiukast udbedia sig veniam promovendi, till d. 16 junii nästkommande, för de Licentiater, som Faculteten funnit wärdige en sådan heders åtniutande, hwilka äro af 3:ne handa beskaffenhet.

1. De som här wid Academien aflagt alla de specimina, som Kongl. Constitutioner af Doctorandis fodra med examina uti Theologicis, Philosophicis, Chemicis samt theoretica och practica Medicina, äfwen disputerat pro exercitio et pro gradu &c. nämligen

Hidén, Jacob Medicus provincialis Biorneburg.
Ziervogel, Sam. Prosector Anatomiæ Upsal.
Grufberg, Isac. Holmensis.
Schröder, Joh. Gothoburgensis.
Österman, Fierdhundrensis.

2:do. De som aflagt examina uti Theologien, Philosophien, Medicinen samt disputerat pro Exercitio, men ej pro gradu. Desse blefwo wid fälttogets början af K. Collegio Medico uttagne at skiöta de siuke wid armeen, och då de äfter ett par åhrs wistande i Pomeren, sågo denna expedition nog långsamt utdragas på tiden, at de således skulle komma äfter sine hemma warande Camerater, anhöllo att antingen få dimission ifrån armeen äller ock absentes åtniuta de wanlige honores academicos. De fingo här på Com-

menderande General. [1] promotorial till då warande illustrissimum Cancellarium, som här öfwer täcktes höra faculteten. Faculteten fant att om de skulle resa hem, att afbörda sig Disputationen pro gradu, kunne den intet så snart absolveras och därföre ödmiukast tillstyrkte, att de allenast måtte præstera examen practicum, hwilket ock skedde förleden sommar. Detta blef af illustrissimo Cancellario nådigst bewilliat; af desse äro

Hiort Medicus provincial. Gotland.
Odelius, Joh. Medicus på flottan
Hedenberg, And. Holmensis
Hoffberg, Carl Holmensis
Gahn, Nicol. Dalekarlus
Åhman, Nic. Jemtus
Stickman, Olaus Smolandus
Palmærus, Isac Ostrogothus.

3. Utom detta har Faculteten funnit den bok, som af H:r Professor Acrell är utgifwen öfwer siukdomarne på lazarettet, wara af så mycken wicht och wärde för Medicinska wettenskapen, att man kan billigt räkna henne för ett af de wackraste wärk, som i desse stycken någonsin framkommit, hwilken intygar den ogemena insicht och färdighet dess auctor äger uti så wähl de chirurgiska stycken, som den förswarliga kundskap han sig förwärfwat i sielfwa Medicinen, och fördenskull till upmuntran för andra, at med lika drift uparbeta den nödiga chirurgien, gierna skulle tillägga H:r Prof. Acrell doctors graden, ehuru han, såsom in munere honoratiore constitutus, icke aflagt de wanlige Examina och Disputationer; utan anser Faculteten hans bok långt högre än några andra Specimina. Doch på det sådant ej måtte gifwa præjudicater för sådane, som utan synnerlig förfarenhet åstunda dylik heder, och därföre kiöpa sig Doctors graden wid utländska academier, utan att wisa sin capacitet, har faculteten förmått bemälte Professor, att sistera här uti Facultetens rum, där han af Facultetens ledamöter blefwit quæstionerad och noga hörd uti de fläste och fastaste stycken af Medicinen, uti hwilka alla han giort faculteten det nöje, som af en promovendus kunnat åstundas.

Ty anhåller hos Eders Excellence facultas Medica aller ödmiukast, att få proclamera, d. 16 junii nästkommande, så Professor Acrell som de andre Medicinæ licentiater till Doctores Medicinæ, genom då blifwande Promotore LifMed. och Profess. Aurivillio; näml.

Profess. Acrell | Carl Hoffberg
Hiort | Nicol. Gahn
Jacob Hidén | Nicol. Åhman
Sam. Ziervogel | Johan Schröder
Johan Odelius | Österman
Andr. Hedenberg | Olaus Stickman
Isac Grufberg | Isac Palmærus[2]

och om Faculteten ej skulle winna den oskattbara fägnaden att wörda Eders Excellence då närwarande, det Eders Excellence täcktes gifwa någon annan macht, att i sitt höga namn lämna promotori veniam promovendi.[2] faculteten förblifwer med oaflåtelig diup wördnad

Eders Excellences

aller ödmiukaste tienare

Carl Linnæus Sam. Aurivillius.
Decanus.

I Riksarkivet bland Ups. Kansl.-Emb:s Handl. 1760. Helt och hållet med Linnés handstil med undantag af Aurivillii namn. Odateradt, men säkerligen skrifvet i början af Juni 1760.

[1] Tomrum i manuskriptet. Det felande namnet är J. A. von Lantingshausen, hvilkens bref till kanslern, dateradt Stralsund den 12/8 1759, finnes bland Ups. Kansl.-Emb:s handlingar.

[2] Om de här uppräknade må följande korta notiser meddelas: Olof Acrel, adlad af Acrel, född 1717, då öfverkirurg vid Serafimerlasarettet och titulär professor, »fastän han icke studerat academice», död 1806. — Johan Hjorth, född 1729, död såsom provincialmedicus på Gotland 1804. — Jakob Hidén, född 1731, utnämnd till provincialmedicus i Björneborg, hvilken plats han dock ej tillträdde, utan blef genom ackord stadsphysicus i Norrköping, död 1769. — Sam. Ziervogel se ofvan sid. 78 not 1. — Johan Lorens Odhelius, född 1737, på olika platser och områden mycket anlitad läkare och kommunalman, flitig (företrädesvis medicinsk) författare, medicinalråd, död 1816. — And. Hedenberg se ofvan sid. 78 not 1. — Isaac Olof Grufberg, född 1736, sekreterare i Collegium medicum, beröfvade sig själf lifvet 1764. — Carl Fredrik Hoffberg, född 1729, Kungl. hofmedicus, död 1790. Författare till det mycket spridda och anlitade arbetet: *Anvisning till Naturens kännedom. Första delen om växtriket,* hvaraf trenne upplagor utkommo 1768, 1784 och 1793. — Nils Gahn, född 1733, efter tjänstgöring vid armeen och flottan »Medicus Nobilium» i Arboga-trakten, död 1820. — Nils Åman, född 1730, fattigläkare och Anatomiæ prosector i Stockholm, sedan Logices et Physices Lector i Hernösand, död 1783. — Johan Schröder, född 1727, andre stadsphysicus i Göteborg, död 1764. — — Magnus Gabriel Österman, född 1730, provincialmedicus i Lifgedinget i Södermanland samt tillika Medicinæ et Historiæ Naturalis Lector i Strängnäs,

död 1794. — Olof Stickman, född 1731, fattigläkare i Stockholm, därpå bergsläkare, slutligen privatman (landtbrukare), död 1798. Nitisk naturforskare, särskildt entomolog. — Isaac Nilsson Palmér, född 1735, praktiserande läkare i Stockholm, död 1787.

[3] I skrifvelse den 29 Maj 1760 lemnar kanslern sitt bifall till hvad fakulteten beträffande denna »Doctoral Promotion» föreslagit samt tillägger: »I synnerhet har jag med fägnad förmärkt, at Professor Acrel är ibland deras antal, och at Faculteten giordt justice åt hans insicht och nyttiga förtienster. Om detta wahl giör honom mycken heder, tillskyndar Faculteten sig eij mindre beröm, thermedelst huru hon belönar Meriter utan afseende på de Præjudicier, som stadgat en skilsmässa emillan Medicine och Chirurgien».

45.

Högwälborne H:r Baron, K. M:ts och Riksens Råd, Præsident i Kongl. Cancellie Collegio, Riddare och Commendeur af K. M:ts orden samt denna Academiens nådigste Canceller.

Den hit till Academien nyligen anlände Medicinæ Licentiaten Joh. Christian Dan. Schreber har anhållit hos Faculteten att wid nästa termins begynnelse få antaga honores Doctorales. Faculteten har honom examinerat,[1] och funnit honom aldeles wärdig en sådan heder, samt förmärkt uti honom en ogemen insicht i Botaniquen och hela Historia naturali och att han wärkeligen excellerar uti Insecternas historia. Men som här icke är wanligt att hwar termin anställa Promotioner, mindre att inom Facultets rummet promovera, såsom i Tyskland, hade Faculteten tyckt wara bäst att han nu nästkommande måndag, med de flere, på samma gång fingo honores Doctorales, hälst sådane acterne spilla tid både för Docentes och Discentes.

Ty är till Eders Excellence facultetens underdån-ödmiuka underställande, om Eders Excellence skulle nådigast täckas gifwa Faculteten lof, at äfwen honom nästa måndag promovera, och att de Theses Medicæ, som af honom utgifna äro, nästa lördag fingo ventileras, fast de ej aldeles liggat sine 11 dagar utdistribuerte innan ventilations dagen. Skulle Eders Excellences dyra tid och högst wichtige Rikswårdande ärender kunna gifwa nästa postdag Eders Excellences nådigste behag här utinnan, så kunne detta wärkställas.[2]

För öfrigit är denna Licentiaten Schreber äfter nogare undersökning icke till nationen Preutzare, utan Saxe; ty han är född i Thuringen, fast hans Fader några åhr warit extraordinarius Professor wid Halle, hwar ifrån han nyligen är transporterad till att wara œconomiæ Professor wid den nyligen inrättade Academien Byzow i Mecklenburg.

Faculteten afwachtar Eders Excellences nådigste befallning och med diupaste wördnad framhärdar

Eders Excellences

Upsala 1760 underdånödmiukaste tienare
d. 10 junii. Carl Linnæus Sam. Aurivillius.
Decanus.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Helt och hållet med Linnés handstil med undantag af Aurivillii namn.

[1] Det dröjde ej länge efter Schrebers ankomst till Upsala, innan Linné ej blott gjort sig förvissad om hans solida kunskaper, utan ock kände sig högeligen tilltalad a hansf sympatiska väsen. Han uppmanade därför Schreber, hvilken hade för afsikt att först i början af nästa termin aflägga de prof, som fordrades för medicinska gradens vinnande, att genast låta sig examineras och därefter disputera. På grund häraf anställdes med honom examen den 10 Juni 1760, hvarvid det (enligt medicinska fakultetens protokoll) befanns, att »han war uti Historia naturali extraordinairt quick och hade där uti större insicht än någon tillförene wisat sig för faculteten». Äfven i andra ämnen befanns han ega fullgoda kunskaper, hvarför »han approberades med synnerligt nöje».

[2] Kanslern biföll den gjorda framställningen, hvarefter promotionen egde rum den 16 Juni.

46.

Högwälborne H:r Grefwe, K. Maij:ts och Riksens Råd, Præsident uti K. Cancellie Collegio, Upsala Academiæ Canceller samt Riddare och Commendeur af K. M:ts orden!

Under det jag mer än tiugu åhr warit Botanices och Medicinæ Professor wid Upsala Academie, har jag med all ospard flit, möda och omtanka sökt giöra min tienst redeligen; och des utan å nyo upbygdt wettenskapen i dett stånd, hon nu af hela Europa är antagen. Men då jag således mera wårdat wettenskapen än mitt

egit lif, har jag utsläpat min kropp, kortat mine dagar och ådragit mig, alt för tidigt, åldrens bräkligheter. Detta skulle, då jag wände mig tillbakas, hierteligen ångra mig, om jag ej sågo min möda, så af en Nådig Öfwerhet ärsatt med åtskillige hederstekn, som af mine k. Landsmän och Riksens högl. Ständer behiertat, hwilka hos Hans K. Maij:t mig i underdånighet recommenderat, att få afstå min innehafwande Profession till någon som woro skickelig henne förrätta och som jag sielf där till upammade, hwilket Hans Kongl. Maij:t, af d. 29 junii sistledne, allernådigst täckts bifalla.

Wid den Profession jag beklätt fodras åtskillige differenta delar, som ej lätt finnas hos någon förenade; nämligen

1 en grundelig förfarenhet uti Botaniquen och Historia naturali, såsom grund för Materia medica, Diæten och privata hushållningen.

2 en långsam förfarenhet att rätt handhafwa de månge wäxter uti en Botanisk trägård, som är belägen i det kallaste climate.

3 insicht uti Medicinen för Semiologien, Materia medica och Diæten.

Ty är till Eders höggrefl. Excellence min allerödmiukaste bön, det täcktes Eders höggr. Excellence, äfter förenämde Kongl. Majestäts allernådigsta resolution, hos Hans Kongl. Majestet i underdånighet, till successionen äfter mig insinuera min son, Carl Linnæus, som några åhr warit Adjunctus äller Demonstrator wid denna samma Professionen, och som jag här till ifrån späda åhren sökt upamma.

Uti Botaniquen och Historia Naturali är min son längre kommen än någon annor i riket, den han ock docerat privatim för åtskillige, så inländske, som utländske studerande. Denna wettenskapen kan aldrig tydeligen afhandlas, förklaras äller begripas, utan tillgång på tillräckelige Samblingar och tillräckeligt Bibliotheque. Biblioteque här utinnan kan näppeligen förskaffas, ty de äldre Authorer stå mera ej att fås för penningar och de nyare äro merendels upfylde med de prächtigaste figurer, att de icke kunna kiöpas under 20000 d:lr kop:mt. Jag har doch änteligen, genom min widlöftiga correspondance, förskaffat mig ett tämmelig complett Bibliotheque. Åfwen så hwad Samblingar till denna Profession hörande angår, lärer ingen kunna näka, at jag äger större quantum af wäxter i Herbarier, än någor annan i werlden, utom anselige samblingar uti Insecter, Conchilier och andra naturalier; af hwilket alt denna min enda son blifwer arfwinge.

Att handhafwa wäxterna uti Botaniska trägården är en wettenskap, som aldrig kan läras af böcker, utan måste inlifwas genom många åhrs förfarenhet. Min son är den enda i riket, som detta kunnat lära, under det han warit uppföd i Academie trägården, och der omgåts med wäxterne ifrån späda åhren; hwar igenom han ock de 2:ne siste åhren anseligen lättat min möda, då han nästan allena bewakat inseendet öfwer Academie trägården.

De delar af Medicinen, som enkannerligen höra till denna profession, har han åtskillige gånger flitigt afhört, men denna fodrar ock sin tid, och bör förökas så länge han lefwer, ty ingen födes så wis, som han dör; emedlertid skall han få där till anseligare subsidier än någon annor, ty de förste åhren, då jag kom till professionen, anwände jag dagar och nätter att, i mögligasta måtto, sambla af alla närwarande authorer, alt hwad som woro redigt i wettenskapen uptäkt, och det samma i redig ordning ställa; detta har jag sedermera årligen förökt, genom nya authorers läsande; hwilket alt jag lämnar min son till hemgift.

Skulle, hos Hans Kongl. Majestet, Eders höggrefl. Excellence nådigst täckas underdånigst föreslå denna min son, Demonstratoren Carl Linnæus, till stadfästelse på Professionen äfter mig,[1] att han fingo, så länge mine krafter uthärdade med akademiska arbeten, profectionera sig alt mer och mer i de här till hörande stycken, giöra nödige resor, och arbeta under mitt inseende, så hoppas jag, näst den högstas wälsignelse, att den wettenskap jag mögligen uparbetat, skall i hans tid winna bestånd, då och mine samblingar af observationer och naturalier, samt bibliotheque, som mig kostat så mycken möda, kunna komma till nytta, och utom hwilka ingen annor skall giöra det samma.

Här wid utbeder jag mig lika underdånigt, att i min lifstid få behålla min lön, husrum och de andre med professionen förknippade förmoner, på samma sätt, som H:r Archiater Rosén och Profess. Strömmer[2] åtniutit, då min Successor till mitt frånfälle böra wara nögd med sin innehafwande Demonstrators lön och hwad han kan förtiena genom flit och arbete. Hwar emot jag, så länge jag lefwer, skall beflita mig att gagna och augmentera wärket.

Den nåd mig således wederfares, lika med H:r Arch. Rosén och flere, äro de starkaste driffiädrar att wid denna hedersamma Academien, genom Docentium æmulation, få wettenskaper brakte till den största högd, då hwar och en gierna upoffrar tid, lif och

krafter, när den ser sig på slutet därföre hugnas af en nådig öfwerhet.[3]

Jag framhärdar med oafl. diup wördnad

Eders Höggrefl. Excellences

Upsala 1763 underdånödmiuke tienare

d. 18 januarii. Carl Linnæus.

I Kungl. Biblioteket (Svenska Biographica); helt och hållet af LINNÉS hand.

[1] Förut hade LINNÉ vändt sig till sin lärjunge DANIEL SOLANDER och erbjudit honom att blifva sin successor. Denne hade emellertid redan då en vida förmånligare anställning i British Museum i London, så att han föredrog att där kvarstanna.

[2] MARTIN STRÖMER, född 1707, Astronomiæ professor i Upsala 1745, död 1770.

[3] Kanslern öfverlemnade med förord denna ansökan till Kgl. Maj:t, som förklarade sig visserligen »i nåder gerna önskat, det bemälde Archiater än längre welat qwarblifwa wid Professionens förwaltande», men dock »ej kunnat undfalla honom i berörda hans ansökning», hvarför professors-fullmakt för CARL VON LINNÉ D. Y. den 19 Mars utfärdades. Någon ekonomisk fördel vann denne ej härigenom, utan han fick behålla sin demonstratorslön, tilldess fadren aflidit. Denne fortsatte ock att så som förr fullgöra alla en professor tillkommande göromål. Det hela inskränkte sig alltså så godt som uteslutande till en titelförändring.

47.

Meritlista.

CARL V. LINNÉ.
Archiat. Reg.
Med. et Botan. Prof. Ups.
Riddare af K. M:ts Nordst.

1707 Maji 13. Född i Smoland, Stenbrohult, Råshults gård. Fadren Nils Linnæus, Comminister och sedan pastor i Stenbrohult.

1717. Introducerades i Wexiö schola, gick classerne och Gymnasium igenom till 1727.

1727. Reste till Lunds academie.

1728. Reste från Lund till Upsala academie.

1730, 1731. Blef antagen, att under sal. Professor, archiat. Rudbecks vacatione ætatis publice läsa Botaniquen uti Horto academico Upsaliensi.

1732. Sändes af Kongl. Wettenskaps Societeten till Lapland att beskrifva dess Naturalier, då jag reste öfver Umeå och Luleå lapmarker, Lapska fjellen, fjällryggen, gick där öfver till norska Finmarken, var ute på norrska hafvet alt till Salleröen.

1733. War den förste, som föreläste Proberkonsten för de studerande i Upsala.

1734. Sändes af Landshöfding Reuterholm i Fahlun att på Dess bekostnad resa och beskrifva Dalarne på samma sätt som tillförene jag beskrifvit Lapland. Resan ställdes genom Österdalarne, Dalska Fiellen, alt in till Rörås i Norie, Westerdalarne.

1735 först på åhret begaf mig på utlänska resor, genom Danmark, Tyskland till Holland.

Promoverade samma åhr till Medicinæ Doctor uti Haderwijk.

Blef antagen till Præfectus öfver den stora Botaniska trägården, som Clifford anlagt i Holland, hvarest jag äfven hade ett complett Botaniskt Bibliotheque.

1736. Reste till Engeland att se hvad curieuxt fants uti London, Oxford etc.

1737. Under det jag hörde Boerhaven och förestod Cliffordiska trägården, utgaf jag flere värk i Botaniquen;

på senaste hösten halp Professor van Royen att rangera växterne i ny ordning, uti Horto academico Leydensi.

1738. Reste till Frankrike, besåg i Paris Botaniska och Naturalie samblingar.

1739. Hemkommen från mine Resor, nedsatte mig i Stockholm. blef af Riksens ständer befalt att publice på Riddarhuset läsa öfver K. BergsCollegii Stencabbinet emot årlig pension, hvilket continuerades till 1741. fick tillika af Hans Kongl. Maj:t constitutorial att vara Ammiralitets Medicus i Stockholm. war en af de 6 Fundatores till Kongl. Wettenskaps academien, och blef academiens första præses.

1741. Constituerades af Hans K. M:t att vara Medicinæ och Botanices Professor i Upsala.

Sändes tillika af Riksens ständer att resa öfver Oeland och Gotland, att beskrifva deras Naturalier, och om hösten emottog Professionen i Upsala.

1742. Begynte att å nyo anlägga den aldeles förfallna Hortum Botanicum i Upsala, den jag sedermera richtat med flere växter, än någon Botanisk trägård ägt i Europa; och har sjelf skaffat alla växter utan publici äller academiens depence.

1743. Begynte sambla Naturalie Cabinett för academiæ Trägården, som nu är ansenligt.

1744. Antogs till secreter vid K. Wettenskaps Societeten i Upsala, det jag lämnade 1765.

1747. Reste på Riksens ständers befallning öfver Westergöthland, Bohus, Vermeland att upsöka fäderneslandets producter.

1747. Vardt af Hans Kongl. Maj:t benådad med Archiaters Caracter, utan att den medel äller omedelbart söka.

1749. Reste på Riksens ständers befallning öfver Skåne, i lika ändamål med de förre Resor.

1751. Beskref Hennes Kongl. M:ts Cabbinet på Drottningholm.

1753. Beskref Hans Kongl. M:ts cabbinet på Ulricsdahl.

Blef af Hans Kongl. M:t allernådigst dubbad till Riddare af Kongl. Nordstierne orden.

1760. Fick dett första præmium, som af utlänska academier för wettenskaper tilldelts någon svensk literat, näml. af Ryska äller Peterburgiska academien 100 ducater för demonstration af sexus plantarum.

1761. Hade den nåden af Hans Kongl. M:t at blifva nobiliterad.

1762. Wettenskaps Academien i Paris har uti sine constitutioner befallning att utvälja 8 utlänska Professorer af de lärdaste som äro i Europa; nämligen 4 medicos och 4 Mathematicos. denna största hederspåst för litteratis hände mig detta åhr, som ingen swensk tillförene ärnått.

1763. Blef af Hans Kongl. Maj:t allernådigst lättad ifrån tjänstgörande med venia ætatis, sedan jag alltifrån 1730 hade arbetat, då jag emedlertid skulle instruera min Successor att blifva habil till en Profession, som utom lecteur fordrade så många delar af experience uti Natural Historia, Horti academici cura et cultura etc.

Med hvad flit jag sökt drifva min Profession lämnar jag andra att dömma. jag har fått hugna mig med ett talrikt auditorium. jag har haft disciplar ifrån Norrige, Danmark, Tyskland, Holland, England, Frankrike, Siberien, America. jag har corresponderat flitigt mäst med alla Curieuxe i Europa och utom Europa. jag har haft Disciplar, som rest in och utom Europa, samt åtskillige som blefvit Professorer utom lands: i Köpenhamn, Göttingen, Petersburg, Madrit, Philadelphia. jag har årligen med trälsam möda herboriserat med mine disciplar. jag har upbygt Botaniquen och Historiam Naturalem på ny och solid grund, sådan som hon

nu är antagen in och utom Europa. jag har varet sonderad att emottaga Profession i Petersborg, Göttingen, Utrecht, Leyden, Oxford, Paris, Madrit.

De fläste Wettenskaps Societeter hafva täckts räkna mig ibland sine ledamöter, såsom utom Upsala [och] Stockholm, äfven Paris, Petersburg, Berlin, Kejserliga,[1] Londons, Engelska,[2] Edinbourg, Monspeliers, Toloses, Florens, Berns, Celles, Trundheims.

Utom det jag arbetat vid min Profession, har jag utgifvit öfver 50 värk, af hvilka flere äro upplagde åtskillige gånger in och utomlands såsom

Systema Naturæ 2 tomer.	12 Editioner.
Fundamenta Botanica.	6 Edit.
Philosophia Botanica.	3 Edit.
Critica Botanica.	2 Edit.
Classes Plantarum.	3 Edit.
Genera Plantarum.	6 Edit.
Species Plantarum.	2 Edit.
Flora Svecica.	2 Edit.
Flora Lapponica.	
Flora Zeylanica.	
Hortus Upsaliensis.	
Hortus Cliffortianus.	
Musa Cliffortiana.	
Fauna Svecica.	2 Edit.
Museum S. Regis.	
Museum S. Reginæ.	
Museum Tessinianum.	
Iter Oeland. Gothland.	
Iter Westrogothicum.	
Iter Scanicum.	
Materia Medica.	
Bibliotheca Botanica.	3 Edit.
Clavis Medicinæ.	
Amoenitates academicæ. 6 tomer.	
Artedi ichtyologia.	
Hasselquist iter Palæstin.	
Loefling iter Hispanic.	

utom många andra.

Sed quid properasse juvat, quid pauca dedisse quieti
tempora, quid nocti conseruisse diem,
si semel hic standum est...[3] Ov.

På grund af kanslerns den 9/3 1767 gifna befallning blefvo den 16/7 till honom öfverlemnade af universitetets professorer och tjenstemän uppgjorda »meritlistor»; dessa, försedda med ordningsnummer, finnas nu förvarade å Riksarkivet. Det nummer, som skulle tillkomma LINNÉS antagligen egenhändiga biografiska skizz, saknas emellertid och har antagligen blifvit bortstulet. Ofvanstående är därför aftryck af en i Kungl. Biblioteket i Stockholm förvarad afskrift »efter Originalet, helt noga, som H:r v. Linné sjelf upsatt till Meritlista, hörande till dem, som fordrades in af Academie-Staten i Upsala, på H. K. H. Kron-Prinsens befalning, år 1767.» (GIÖRWELL.)

[1] *Academia Imperialis Leopoldino-Carolina Naturæ Curiosorum*, då i Erfurt, det första vetenskapliga samfund, som (1736) invalde LINNÉ bland sina medlemmar.

[2] Londons = Royal Society; Engelska = Society for the encouragement of arts, manufactures, and commerces.

[3] Hvad har jag vunnit därmed, att jag jäktat, att hvilan jag ägnat
Endast af timmar ett par, natten förvandlat till dag,
Om jag nödgas ändock här stanna...

48.

Då till underdånigst förslags uprättande till Adjuncturen uti Medicinen mig tillkommer att af de sökande nämna trenne de skickeligaste ämnen och tillika betractar Medicinska facultetens tillstånd i närwarande tid, finner jag Chirurgien förnämligast saknas. Sedan K. Collegium Medicum rätteligen och så ifrigt äskat att futuri Medici skulle skaffa sig en mogen insicht i Chirurgien, hafwa Medicinæ studiosi oftast på flere åhr nödgats lämna academien att hos Chirurgos i Stockholm lära denna oumgängeliga konsten. Detta böra wij anse så mycket hufwudsakeligare, som Medici, framdeles öfwer provincierne utspridde, oftast ej kunna rädda sine patienter, då tillika fodras manus chirurgi, där chirurgi icke kunna på många mihl ärnås. Sedermera och som wid academiska Nosocomium äfwen böra intagas Patienter, som hafwa chirurgiska siukdomar, woro högst nödigt att där hafwa den som solidt förstodo chirurgien, icke allenast att hielpa de siuke i Nosocomio, utan ock wid samma tillfälle af grund lära de studerande, som näppeligen af nogon chirurgo, som ej äger underbögda[1] studier, kan winnas; at förtiga det nuwarande chirurgus academiæ är af åhr och arbete

utmattad att han åstundar dimission, och man har för 100 plåtars lön ej att förmoda det någon grundelig chirurgus denna tienst lärer söka, mindre att academiens nu medtagne ærarium denna lön kan förbättra.

I sådant afseende finner jag dubbel förmon skulle tillflyta academien, om den kunne winna en Adjunctum, som tillika förstodo af grund chirurgien och där uti kunne wara Practices Professoren till hielp uti denna delens lärande och practiserande, hälst som Practices Professoren, hwilken tillkomer at läsa Physiologien, Caussas Morborum, Methodum medendi och sielfwa Praxin utom Nosocomii bewakande, har så många delar att skiöta, som nogonsin en enda man kan absolvera inom den tid Kongl. förordningar biuda.

Då jag på föregående grundar min votering, finner jag ibland de sökande allenast 2:ne, som ex professo lärt chirurgien och därpå af Chirurgiska societeten[2] blifwit approberade, näml. D:r Acrel och Licentiat Sahlberg, hwar till jag lägger D:r Hoffman, såsom ibland de andre sökande tienligast, och således i underdånighet föreslår

1. Doctor Hoffman,[3] Syndicus R. Colleg. Medici (född 1739, kommen till Academien 1759), hwilken uti examinibus pro gradu och i cathedra så distinguerat sig, att man icke kan någon af de sökande honom föredraga [ehuru han icke lärt chirurgien].[4]

2. Doct. Acrell,[5] Regements chirurgus (född 1741, kom till Academien 1758), som är en mogen Doctor Medicinæ och tillika Chirurgus.

3. Licentiaten Joh. Sahlberg[6] (född 1741, kom till academien 1760), hwilken wid examina pro gradu distinguerat sig med qwickhet och lärdom, och har des utom den sälsynta gåfwan hos en academicus att wara fallen för observationer med ett penetrant genie. Att denne icke redan är Doctor, är ingen annor orsak, än att promotion detta åhr ej kunnat af Faculteten anställas.[7]

Originalet, helt och hållet med Linnés handstil, finnes i Medicinska fakultetens arkiv. Odateradt, men ärendet förevar i fakulteten den 27 November 1767.

[1] Underbögda = underbygda.

[2] Mellan läkare och kirurger var den tiden en sträng åtskillnad; de förra voro vetenskapligt, akademiskt bildade personer, under det att de senare voro barberare, som vid sidan af sitt egentliga yrke sysselsatte sig med kirurgiska operationer, sårbehandling m. m. De förra sorterade under Collegium medicum, de senare under Chirurgiska societeten. Efter långvariga, ytterst häftiga strider hade man vid tiden för ofvanstående votums afgifvande börjat — såsom Linné

länge önskat — inse nödvändigheten af en förening af medicin och kirurgi samt önskvärdheten af en verklig undervisning i sistnämnda ämne vid universiteten. Utförligare härom kan inhämtas af LINNÉS med ABR. BÄCK förda brefvexling, som i det följande kommer att meddelas.

[3] ANTON HOFFMAN, slutligen konungens förste tjänstgörande lifmedicus och v. præses i Collegium medicum, död 1782.

[4] De inom [ ] stående orden blefvo sedan öfverstrukna.

[5] JOHAN GUSTAF ACREL, slutligen Medicinæ theoreticæ et practicæ professor i Upsala, död 1801; »var på sin tid en af Europas störste läkare, förenade med en grundelig lärdom och det skarpsinnigaste omdöme ett behageligt och intagande uppförande, samt hade uti växt och uti sitt utseende en värdighet, som tillvann honom både aktning och förtroende» (SACKLÉN, *Sveriges Läkare-historia* I s. 563). Var intim vän i Linneiska familjen och erhöll såsom sådan uppdrag att försälja de efterlemnade samlingarne och biblioteket, hvarför hans minne blifvit, för visso orättvist, smutsadt genom bittra förebråelser och beskyllningar.

[6] JOHAN SALBERG, slutligen Logices et Physices Lector i Hernösand, död 1810.

[7] Den andre medicine professorn, SIDRÉN, uppförde på förslag: 1. ANTON HOFFMAN, 2. NILS ÅMAN, 3. JOH. GUST. ACREL, men som LINNÉ var decanus, blef fakultetens förslag i enlighet med dennes votum. Kanslern utnämnde ACREL.

49.

Durchleuchtigste CronPrintz och Arffurste,
Nådigste Herre.

För 20 åhr sedan utgaf jag en bok, kallad Materia Medica, äfter hwilken Professores kunne wid Academierne leda sine auditores den kortasta och redigasta wägen till inre och yttre kundskapen af alt hwad bör samblas på Apothequen.

Denna bok blef med allmänt bifall antagen, men har länge sedan så utgått, att intet exemplar på flere åhr kunnat ärnås, hwarföre Bokföraren blefwit äfter mångas åstundan föranlåten utgifwa en ny upplaga.[1]

Ifrån den tiden första uplagan utkom, hafwa ganska många Droger blefwit uptäkte och försökte, dem jag alla med oändeligit arbete samblat och woro nu i stånd att dem tillägga wid denna editionen, hwilket näppeligen af någon annor, äfter min tid, mindre uti Botaniquen verserad, kan ärsättas.

Ty är till EDERS KONGL. HÖGHET min underdånigsta bön, det täcktes EDERS KONGL. HÖGHET allenast denna terminen dispensera mig ifrån consistorielle deliberationerne,[2] att jag med orubbade

sinnen må fullföllia detta wärk, då jag icke skall å sido sätta alla de andra academiske giöremålen. förblifwer

Eders Kongl. Höghets

underdånige och troplichtige

tienare

Carl Linné.

Egenhändigt original bland Acta till Cons. acad:i protokoll d. 6/10 1768.

[1] Någon ny upplaga af *Materia medica* blef dock aldrig af Linné utgifven.

[2] Kansleren, Kronprins Gustaf, som var vid consistorii-sammanträdet närvarande, har härpå tecknat:

»Den flit och ihåga med hvilken Archiatern och Riddaren von Linné altid sökt at uplysa den lärda verden är så beckant [!], at jag tror mig eii kunna bättre wisa min kärlek för vettenskapernas framgång än då jag beffordrar honom tid, at ådagaläga för allmänheten nya sanningar; altså äger han härmed tilstånd at eii bewista Consistori [!] öfverlägningar under denna termin, hälst han eii undandrager sig ungdommens informerande.

Wålsätra den 6 October 1768.

Gustaf.

50.

Durchleuchtigste CronPrintz och ArfFurste
Nådigste Herre.

Sedan, på några åhr, åtskillige beskedelige Medicinæ Licentiater, här wid Academien, redan å daga lagt tillräckelige prof af Lärdom och förfarenhet i alla de delar, som Kongl. Academiske Constitutioner och Förordningar af Futuro Medico äska, och des utom åtskilllige af desse äro redan till publique beställningar förhulpne, hafwa flere af dem hos Faculteten anhållit om promotion till Doctors hedren; hwilket Faculteten hwarken bort äller kunnat dem afslå.

Ty är till Eders Kongl. Höghet Facultetens underdånigsta bön, at Eders Kongl. Höghet täckes tillstädia Faculteten, d. 11 November nästkommande, med wanliga ceremonier proclamera så många af Medicinæ Licentiaterne till Doctores, som i samma heder sielfwe åstunda delachtige blifwa. Des utom, som Eders Kongl. Höghets höga närwaro ej engång lärer kunna hoppas, at Eders Kongl. Höghet täckes nådigast gifwa H:r ProCancellario eller Rectori magnifico

macht, att i Sitt höga namn lämna Promotori, Professor Sidrén, veniam promovendi under sielfwa acten. Faculteten framhärdar med oaflåtelig nit

Eders Kongelig Höghets
underdånigste och troplichtigste
tienare

Upsala 1768 Carl v. Linné Jonas Sidrén.
d. 17 October. Decanus Fac. Med.

Fölliande Medicinæ Licentiater hafwa redan anmält sig till instundande promotion.

Joh. M. Gråberg Stadsphysicus i Giötheborg
Joh. Sahlberg Holmensis
Dan. Weser Medicus Nobilium Sudermanniæ
Birg. Hall Westrogothus
Joh. Gryselius Provincial Medic. Westrobot. vicar.
Petr. Bergius
Henr. Sparschiuk.

Fölliande hafwa ännu icke begiärt graden, men om någon af dem skulle där om anhålla, finner Faculteten för sin dehl intet hinder.

Joh. G. Bergman ordinair Provincial Medicus i Åbo län, som alla delar præsterat.
Jac. Printz ordinair Provincial Medicus i Norland. återstår doch ännu gradualdisputation.
Joh. Pihlgren Medicus pauperum i Stockholm. återstår ännu med gradualdisputation, hwar ifrån han begiärt befrias, men tillstyrkts att der om hos Eders Kongl. Höghet supplicera.

Fölliande ligger under Eders Kongl. Höghets utslag.
Wænman Chirurgus primarius på Ostindiska skeppen.[1]

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Allt med Linnés handstil utom Sidréns namn.

[1] Beträffande de ofvan omtalade licentiaterna torde följande upplysningar här böra lemnas:

Johan Martin Gråberg, född 1741, andre stadsphysicus i Göteborg, död 1793. — Johan Salberg, född 1741, provincialmedicus i Ångermanlands distrikt samt Logices et Physices Lector i Hernösand, död 1810. — Daniel Ludvig Weser, född 1743, slutligen regements-fältskär vid K. Svea Lifgarde och assessor i Collegium medicum, död 1784. — Birger Martin Hall, född 1741, provincial-

medicus i Västmanland, död 1814. Intresserad naturforskare, hvarför ock THUNBERG efter honom benämnt växtslägtet *Hallia*. — JOHAN GRYSSELIUS, född 1738, provincialmedicus först i Västerbotten och sedan i Torneå, död 1788. — PETER JOHAN BERGIUS, född 1730, Historiæ naturalis et Pharmaciæ Professor i Stockholm, död 1790. En af LINNÉS allra mest framstående lärjungar, författare af talrika vetenskapliga skrifter; genom den storartade donation af Bergianska trädgården med dithörande bibliotek och samlingar, som han och hans broder, bankokommissarien BENGT BERGIUS, gjorde till Vetenskapsakademien, för all framtid en nitisk främjare af botanikens studium inom vårt land. — HENRIK SPARSCHUCH, född 1742, assessor i Collegium medicum, död 1786. — JOHAN GABRIEL BERGMAN (finne), född 1732, provincialmedicus i Åbo län, död 1793. — JACOB PRINTZ, född 1740, död 1779 såsom stadsphysicus i Gefle. — JOHAN PILGREN, född 1735, praktiserande läkare i Stockholm, död 1782. — Om CARL HENRIK WÄNMAN se sid. 99.

51.

Durchleuchtigste CronPrintz och ArfFurste
Nådigste Herre.

Det har Eders Kongl. Höghet täckts nådigast med Facultate Medica communicera Licentiaten Wænmans underdåniga ansökning, att wid näst instundande promotion få antaga graden uti Medicinen, utan at aflägga ordinairt prof med disputerande pro gradu.

Faculteten för sin dehl skulle gierna äska af Licent. Wænman prof af perfectionerande i de Medicinske delar, som wid Licentiats examen honom ålades, innan han till promotion måtte admitteras, hwilket han medelst publice disputerande redan kunnat beqwämligen åstadkommit, om han det gittat, men för öfrigt underställer altsammans Eders Kongl. Höghets nådigsta wälbehag faculteten,[1] som framhärdar oaflåteligen

EDERS KONGLIG HÖGHETS
underdånigste och troplichtigste
tienare

Upsala 1768
d. 17 Octobr.

Carl v. Linné. Jonas Sidrén.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.). Alltsamman är skrifvet af LINNÉ utom SIDRÉNS namn.

[1] Beträffande de egendomliga förhållanden, som stodo i samband härmed, må följande utdrag ur Medicinska facultetens protokoll här meddelas:

1766 Okt. 18 förrättades examen practicum med »Cand. Carl Henr. Wenman Upl., som i åtskilliga delar wiste sig ännu wara mindre stadgad, och derföre,

efter rigorem legis, icke fants ännu wärdig Doctors heder. Faculteten beslöt likwäl, af ömhet för hans wäl och till widare upmuntran, tillägga honom Licentiats namn, dock utan att nästa Promotion söka rum, hälst han nu straxt skall anträda en resa till Ostindien, såsom Chirurgus på ett af Ostindiska Compagniets Skepp, då han efter återkomsten kan wisa Prof af mera erfarenhet». Efter hemkomsten på hösten 1768 anhöll han hos kanslern, kronprinsen Gustaf, »at utan gradual få undergå promotion, såsom stadd på andra resan åt Ostindien med skeppen», hvilket dock afslogs. I största hast åstadkom han då en liten afhandling och, som Linné skrifver i fakultetens protokoll, »disputerade pro gradu, men ganska uselt, att han hwarken kunne tala latin, icke adjectivum et substantivum äller nominativus præcedit, hwarföre han af Faculteten blef improberad att han ej kunne släppas till denna promotion, utom det han ej kunne beswara ett enda argument». På grund häraf afkunnades följande

Facultatis Medicæ utslag öfwer Licent. Wænmans gradual disputation.

Faculteten kan intet ärkienna disputations acten, som H:r Licent. Wænman d. 5 Novemb. 1868 de morbis Nautarum Indiæ hållit, för behörigt specimen, emädan Licentiaten yttrat alt för mycken swaghet både i Latiniteten och sielfwa Sciencen, att auditores där af kunnat tagit förargelse, och som detta specimen icke är behörigen aflagt, enligit Hans Kongl. Höghets nådigste resolution af d. 8 october, fördristar icke faculteten merbemälte Licentiat till näst instundande promotion att admittera. Upsala 1768 d. 5 Novembr.

Carl v. Linné
Decanus.*

Den, som häraf ej lät sig afskräcka, var W., som nu hos kanslern anhöll, att han på grund af sagda sin disputation måtte få blifva promoverad, hvarpå »Hans K. Höghet resolverade allernådigst, att Wænman må få graden, därest icke faculteten hade något synnerligt därwid att andraga». Fakulteten fick alltså företaga ärendet till förnyadt ompröfvande, och, såsom Linné skrifver i protokollet, »nu som tredie dagen [därefter] promotionen skulle gå för sig, att Faculteten ej kunne inkomma och afwachta swar; som det torde uttydas att Faculteten woro honom widrig; som Lic. i swåraste wäglag slitit ondt och rest ett par gånger fram och tillbakas wid sin ansökning, samt giort sig kostnad wid disputationen; som han ej ligger någon annor i wägen, såsom Medicus på ostindiskt skepp; som han årligen äfwentyrar under seglationen sitt lif, och måste som en fånge instängas på skeppet, samt wistas bland Petechier, Dysenterier, maligna febrar, som häria siöfolcket, sielf dageligen lefwa i fara att blifwa angripen, och torde där igenom tillsätta sitt lif; lätt Faculteten honom få graden, doch [med vilkor] att ej wara tillstädes bland promovendis, att ej giöra förargelse».

Ifrågavarande Carl Henrik Wänman, som var född 1733, blef slutligen provincialmedicus i Åbo och dog 1797.

* Egenhändigt af Linné bland Med. fak:s Acta.

52.

Durchleuchtigste CronPrins och ArfFurste
Nådigste Herre

Det har Eders Kongl. Höghets täckts befalla Medicinska faculteten inkomma med underdånig förklaring, hwarföre en Studiosus Pettersen intet warit upförd ibland deras antahl, som sig anmält till nästkommande medicinska promotion, hwar på faculteten bör i all underdånighet andraga följande.

De som studera Medicinen, böra, sedan de aflagt genom examina prof af sin insicht uti Theologie och Philosophie, upwisa där på attestatum för den Medicinska faculteten, innan de få admitteras till examina Medica.

Sedermera och sedan de med alla krafter gripit an Medicinen, och innan de kunna ärnå Doctors hedren fodras följande prof.

1. Böra de disputera exercitii gratia, så att Faculteten kan wara öfwertygad det de icke allenast lärt humaniora, utan ock förwärfwat sig en generell äller åtminstone superficielle insicht i Medicinen.

2. Sedermera, då de widare sig uparbetat, begiära de att få genom examen theoreticum wisa prof att de innehafwa fläste delarne af Theoria medica, besynnerligen Anatomien, Botaniquen, Materiam medicam, Historiam morborum &c. Finnas de här uti färdige, proclamerar faculteten dem för Medicinæ Candidater.

3. Änteligen då de blifwit i sielfwa praxi Medica så underbögde, att de icke allenast kunna achta sig för att skada sine patienter med otidige ordinationer, utan fast mera af indicationer och authorum observationer förstå hwad i hwario siukdom bör ordineras till hielpmedel; hwad diæt i hwario bör föreskrifwas äller afstyrkas; hwar uti orsaken till siukdomen bör förnämligast sökas &c., begiära de Examen practicum; uti hwilken om de finnas tillräckelige, proclameras de af Faculteten för Medicinæ Licentiater, hwar ock icke hållas de ännu längre tillbakas.

4. Sist disputera de pro Gradu, att hwar och en må hafwa frihet försöka deras capacitet, at allmänheten må wara öfwertygad det sådane besitta de qualiteter, som bör fodras hos en rätt Doctor, och då först admitteras de till Doctors graden.

Studiosus Ernest Pettersen,[1] son af Archiater Pettersen, är den enda af detta namnet, som nu studerar Medicinen i Upsala. Han är nu 23 åhr och äfter sine åhr snäll och qwick, att han gifwer alt hopp, det han med tiden kan blifwa en solid Medicus, om han så continuerar, som han redan begynt och gifwer sig tid att mogna. Samma studiosus har nu först, denne terminen, anmält sin första disputation, den han innan terminens slut tänker ventilera, men hwarken har han aflagt, äller någonsin ännu begiärt få aflägga de twänne Examina: theoreticum och practicum, som doch äro de hufwudsakeligaste prof, innan någon medicinsk facultet kan försäkra allmänheten, medelst Doctors titlen, att någon är wärdig Medicus.

Kan altså inför Eders Kongl. Höghet medicinska faculteten heligt försäkra, att mer bemälte Pettersen aldrig hos faculteten, äller någon des ledamot, någonsin giort ansökning att få aflägga någondera af de twänne examina, mindre någonsin begiärt promotion, så att den som sådant wågat inför Eders Kongl. Höghet berätta, har wågat dett äftertänkeligasta steg emot all grund och sanning.

För öfrigt har sannerligen ingen, utom de förr i underdånighet anmälte, giort någon ansökning till promotion, mer än endast Lif-Medicus Engelhart[2] i Giötheborg, som medelst handbref begiärt af Faculteten denna heder; men som han inkom sedan, hos Eders Kongl. Höghet, faculteten i underdånighet sökt veniam promovendi för de specificerade, understod icke faculteten widare beswära Eders Kongl. Höghet, utan tillstyrkte honom sielf sin sak inför Eders Kongl. Höghet i underdånighet andraga, om han älliest trodde sig kunna inom så kort tid, som för promotions dag är utsatt, en sådan nåd sig utwärka.

Faculteten framhärdar med oaflåtelig nit

Eders Kongl. Höghets

Upsala 1768
d. 4 Novembr.

underdånige och troplichtige tienare
Carl v. Linné Jonas Sidrén.
Decan.

Originalet, med undantag af Sidréns namn, helt och hållet af Linnés hand, i Riksarkivet (Ups. Kansl. Emb:s Handl.). Original-konceptet eges af Professor T. Tullberg.

[1] Johan Christian Petersen, son af Kronprinsens (kanslerens) lifmedicus, arkiatern Peter Petersen, sedan adlad von Heidenstam, var född 1739, studerade

först i Upsala, därpå i Greifswald, hvarest han 1763 blef medicine doktor, återvände sedan till Sverige, blef praktiserande läkare i Stockholm och dog där 1774.

[2] Carl Diedric Engelhart, född 1722, stadskirurg i Göteborg, tit. lifmedicus, »räknad på sin tid ibland Sveriges mäst insigtsfulle och snälle Läkare», död 1812. Fullföljde ej sin afsigt att i Upsala promoveras till medicine doktor; redan 1762 fick han »anbud att blifva Hedersledamot af Medicinska Graden i Lund, men undanbad sig det» (Sacklén).

53.

Durchleuchtigste CronPrintz och ArfFurste
Nådigste Herre

Till Eders Kongl. Höghet fördristar Medicinska Faculteten öfwersända i diupasta wödnad den ansökning Licentiaten Jac. Printz[1] för en dag sedan inlagt till Faculteten, som densamma icke kan af Faculteten sielf afgiöras, utan endast af Eders Kongl. Höghets nådigste wälbehag.

Licentiaten Printz hade redan för några åhr tillbakas præsterat alla de prof med examina och disputerande, som af en futuro Doctore fodras, utom endasta gradual disputationen, som han hade i wärket under Prof. Sidrén, men just nu, på yttersta tiden till Promotion, skall han wara förhindrad, så af en yppad Fläckfeber i provinsen, som äfwen af Koppympning, enligit närlagde, att honom blifwer omögligt innan promotionen kunna sistera in loco och disputationen pro gradu ventilera.

Licentiaten Printz är för någon tid tillbakas constituerad Procincial Medicus i Helsingland med Hans Kongl. Maij:ts allernådigste fullmacht. För öfrigt är också denna Licentiaten kiänd af Medicinska Faculteten, så wähl af sin förra disputation, som af flere gånger opponerande; sine bägge examina uti Medicinen, utom de flere, har han giort till wederbörandes nöje. Att lämna de siuke i provincen uti en brinnande smittosam siukdom woro otilbörligt af en provincial-Medico; men att dispensera uti en sådan sak dependerar endast af Eders Kongl. Höghets wälbehag. Uti sådane omständigheter understår Faculteten sig med diupasta wördnad

Licentiaten Printz till det bästa recommendera, som framhärdar med ouphörlig nit

Eders Kongl. Höghets

Upsala 1768 underdånige tienare

d. 1 Novembr. Carl v. Linné Jonas Sidrén.

Decan.

Originalskriften, helt och hållet med Linnés handstil (utom Sidréns namn), i Riksarkivet (Ups. Kansl. Emb:s Handl.).

[1] Se ofvan sid. 99.

54.

Underdånigst Memorial.

Academiæ Trägården låg så godt som öde uti min Antecessors tid, därföre att då fattades Orangerie med där till hörande omständigheter, utom hwilka alla införde wäxter från warmare Climater, aldrig öfwer wintertiden kunna conserveras.

Sedermera och wid min ankomst åhr 1742 tog Consistorium academicum denna sak uti ömt öfwerwägande, låto Trägården utwidgas, Orangerier uppbyggas, anslogo 100 lass wed till 12 kakelugnars wärmande och förordnade Strö af Academie stallet till Indianska fröns utkläckande och underhållande, med mera.

Här på har jag ej spart all uptänkelig flit, att förskaffa så många wäxter från de fierran lägsnasta länder, att ingen Academisk Trägård i Europa skall kunna upwisa flere slag, fast Trägården är belägen i kallare Climat än någon annor academisk. jag har ock haft den hugnaden, att icke allenast mine Collegæ, hela Nationen och alla främmande den approberat, utan ock sielfwe Deras Kongl. Majesteter med Hans Kongelig Höghet ansedt den med nådigst wälbehag.

Lifwet för en academisk Trägård är wärma öfwer och under jorden; den förra winnes med eldande, den senare med Strö till Drifbänkar; fast utom ettdera är alt arbete förgiäfwes.

Sedan Academiæ Trägården begynte komma tiil någorlunda anseende, hafwa åtskilliga försök blefwit giorde att Trägården ej

mera måtte få kiöpa Strö ifrån Ridstallet, hwilket warit alt det samma, som att öfwerända kasta denna Trägård; ty utan drifning kan ingen Indianisk wäxt framdrifwas och lefwa; och intet Strö kan fåss i hela staden utom på Ridstallet.

Hans Kongelig Majestet täcktes allernådigst, under sitt dyra Cancellariat, skydda Academie trägården ifrån denna wåda, att han blef bestående.

Under RiksRåd Ehrenpreutzes cancellariat giordes sedermera åtskilliga försök, och Trägården kom i lika wåde, men genom Hans Excellences mycka möda räddades.

Änteligen uti RiksRåd v. Höpkens cancellariat giordes yttersta anfallet, men blef genom Hans Excellences synnerliga demonstrerande af Kongl. Cammar Collegio resolverat, att 100 lass strö skulle årligen till Academie Trägården aflämnas, dem ock trägården betalt.[1]

Här efter hade jag förmodat, att Academie Trägården skulle förblifwa i trygghet, men just nu swarar Stallmästaren att han lämnar intet mera Strö till Academiæ Trägården, fast än man så noga hushållat på senare åhren, att icke mer än 60 lass [äro] blefne afhämtade.

Denna så simpla saken är af så mycket betydande, att om strö näkas af Academiæ Ridstallet för Academiæ Trägården, måste han hehl och hållen ruineras, och då woro så godt straxt sälia bort alla de utländske wäxter med orangeriet, som att se dem förgås, ty utan warma under jorden är alt förgiäfwes.

Till Hans Kongl. Höghet wår nådigste Canceller har jag den underdånigsta förtröstan, att Hans Kongl. Höghet täckes taga denna academiska inrättning, som någorlunda wunnit sin högd, uti sin nådigsta protection, att Trägården får hafwa bestånd äfwen under Hans Kongl. Höghets dyra cancellariat.

Carl v. Linné
Præfect. Hort. acad.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl. 1769), odateradt, helt och hållet af Linnés hand.

[1] Om allt det besvär och all den förargelse, som frågan om strö och gödsel till botaniska trädgården beredde Linné, vittna flera i det följande meddelade »Memorial» till Consistorium academicum. Se ock Th. M. Fries, *Linné* II s. 110—115.

55.

Högwälborne H:r Grefwe, Kongl. Maj:ts och Riksens Råd, Upsala Academiæ Canceller, Riddare och Commendeur af K. M:ts orden.

Regements Fältsch. Salomon[1] aflämnade i går Eders Excellences remisse om sin ansökning att wid nästa promotion få antaga graden uti medicinen. Af Eders Excellences skrifwelse ser jag tydeligen att Eders Excellence ogierna afslår hans underdånödmiuka ansökning. Eders Excellence må altid wara försäkrad, att mig är ingen ting hugneligare än altid och allestädes kunna täfla med alla mina collegis, att äfterkomma min högsta förmans willia och behag, om jag den af minsta ögnekast kan utleta. Hwarföre jag ock gifwit sökanden min försäkran.

Jag wistas wähl ännu på landet och [har] ej fått tillfälle conferera med min ämbets camerad H. Prof. Sidrén, men kan ej twifla, att han är af samma underdånödmiuka wördnad, som jag. Facultas Philosophica tyckes mig aldrig kunna fodra, af den som redan är ifrån Academien och uti munere publico, examen uti sine delar.

Eders Höggrefl. Excellence täckes aller nådigst tillåta att min son, denna instundande terminen, får publice läsa den återstående delen af Diæteticis, som han den förra förleden termin till auditorum fulla nöje afhandlat, emädan jag gammal och kraslig tohl swårligen Höstkiölden, ålderstigen och tandlös har swårt at tala, behöfwer des utom mine siste dagar till completterande af mitt antagna Systeme, hwar på jag dageligen arbetar.

Hans Kongl. Majestet täcktes allernådigst förleden söndags 8 dagar sedan (12 hujus) se till mig, såsom incognito, i Upsala trägård.

Med diupaste wördnad är jag

Eders HögGrefl. Excellences

underdånödmiukaste

tienare

Carl Linné.

Hammarby 1775
d. 23 August.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); helt och hållet egenhändigt.

[1] Ernst Diedrich Salomon, född 1746, promoverades i Upsala d. 14 December 1775, blef assessor i Collegium medicum och förste fältläkare under kriget med Ryssland. Drunknade under en häftig storm mellan Åbo och Åland, då han 1790 efter slutad fred skulle återvända till Sverige.

56.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maij:ts och Swea Rikes Råd, Academie Canceller, Riddare och Commendeur af Kongl. Maij:ts Orden.

Af Eders Excellences höggunstiga remiss d. 13 Nov. finner Faculteten, det Licentiaten Bladh[1] anhåller, at wid instundande Promotion blifwa til Medicinæ Doctor promoverad, och det utan förut utgifven Disputation pro Gradu, anförandes til skiähl, at som han nu är af en swår Fråssa beswärad, så wore det för honom omöjeligt, at samma lärdomsprof aflägga.

Likaledes inhemtar Faculteten af Eder Excellences höggunstiga remiss af d. 28 Nov. det Comminister Sparman, för sin Broder Studiosus Sparman,[2] som nu är wistande på Caput Bonæ Spei, anhåller at äfwen wid den förestående Promotion blifwa til Medicinæ Doctor befordrad, och det af den grund, at han för Natural Historiens skuld, giort en äfwentyrlig resa til Södra Werldshafwet, hwarigenom Natural Historien är riktad med åtskilliga nya uptäkter.

Dessa bägge ansökningar har Faculteten tagit uti behörigt öfwerwägande, och som Faculteten finner nog giltiga skähl, så wäl af Licentiaten Bladh, som Studiosus Sparman anförde, och Faculteten utom dess ärkänner dem för wärdige Doctors ämnen; ty kan Faculteten icke annat, än i all ödmiukhet styrka til Dispensation af det, som brister uti de wanliga lärdomsprofwens afläggande, hwilken om Eder Excellence dem höggunstigt bewiljar, skola bägge sökande blifwa, tillika med de andre Licentiaterne, för Medicinæ Doctorer proclamerade.[3] Faculteten framhärdar med oaflåtelig diup wördnad at wara

Eder Excellences

allra ödmiukaste tienare

Carl Linné Jonas Sidrén.
Decanus.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl. 1775); odateradt. Endast namnteckningen egenhändig af Linné.

[1] Anders Blad, född 1748, stadsphysicus i Stockholm, professor, hedersledamot af Sundhetskollegium m. m., död 1834.

[2] Anders Sparrman, född 1748, företog redan 1765 (alltså 17-årig) såsom skeppsläkare en resa till Ostindien och Kina, afslutade därpå sina medicinska studier i Upsala, men afreste utan att blifva promoverad 1771 till Goda-Hopps-udden, hvars naturalster han nitiskt undersökte. Medföljde 1773—1775 James Cook på dennes andra resa till de antarktiska farvattnen, fortsatte därpå sina forskningsfärder i kaffer- och hottentott-områdena samt återkom till Sverige 1776. Han blef sedan intendent vid Vetenskapsakademiens naturaliekabinett, Historiæ Naturalis et Pharmaciæ professor i Stockholm samt assessor i Collegium medicum; dog 1820.

[3] Kanslern öfverlemnade åt fakulteten att själf afgöra härom, och bägge blefvo den 11 Dec. 1775 promoverade.

57.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maij:ts och Riksens Råd, Upsala Academiæ Cancellair, Riddare och Commendeur af Kgl. Maij:ts orden.

Den höga Kongl. nåd, hwarom Eders Excellence i des höggunstiga skrifwelse af den 23 i denna månad, behagat underrätta mig, uptager jag med den största underdånigsta wördnad och ärkänsla.

Då jag lika med Eders Excellence anser min Konungs åstundan för en nådig befallning, så kan ingen ting wara mig, min undersåteliga plikt likmätigt, angelägnare än at söka den samma, i underdånighet efterkomma, och i anledning deraf will jag, så widt hos mig står, söka til at i min återstående lifstid på samma sätt som jag hittills i 35 år giordt upfylla de min innehafwande Profession tilhörige skyldigheter, för at derigenom än widare giöra mig förtient af en så stor Konungs oskattbara nåd och de wedermälen deraf som han nu täckts allernådigst låta mig wederfaras.[1]

I Eders Excellences höga ynnest utbeder jag mig få wara innesluten och med diup wördnad framlefwer

Eders Höggrefl. Excellences

Upsala 1776
d. 27 Maji

underdånödmjukaste
tienare
Carl Linné.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl.); endast underskriften med Linnés om ålderdoms-bräcklighet vittnande stil. Huruvida själfva brefvet är af honom författadt, kan på goda grunder dragas i tvifvelsmål.

[1] Detta bref utgör svar på den förfrågan, som kansleren Grefve Rudenschöld på Konungens befallning till Linné framställt, huruvida han ej vore villig att kvarstå såsom professor. Se ofvan sid. 11.

58.

Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maj:ts och Svea Rikes Råd, Upsala Academiæ Canceller, Riddare och Commendeur af Kongl. Maj:ts Orden.

Eders Excellence täcktes höggunstigt tillåta mig få andraga, huruledes ordningen at emottaga Inspecturam Ærarii efter Herr Professoren Berch,[1] nu kommit till mig, och att iag hvarken velat eller kunnat undandraga mig denna till min sysla hörande omsorg, sedan Kongl. Maj:t i hög skrifvelse af den 1 sistledne Maji allernådigst behagat förklara, det Hans Maj:t ogärna skulle se, om iag till mer eller mindre del skulle nedlägga mitt Ämbete.

Men som denna Inspectura Ærarii vid slutet af detta eller början af nästa år kommer at tilträdas, och min nu varande ohälsa ej vill tillåta mig att denna årstiden vistas ute, så anhåller jag alra ödmiukast, det täcktes Eders Excellence höggunstigast tillåta, det finge iag samma Inspectura genom Pro-Inspector Herr Professoren Berch emottaga och förvalta, till dess mine krafter och hälsa tillåta mig at den sielf förrätta.

Då sådant wid de öfriga Munera Ambulatoria är vanligt, så at Rectoratet under Novi Rectoris siukdom blifvit af en annan emottagit och af Pro-Rector förvaltat; då det samma händt med Decanatet i Philosophiska Faculteten i den mån at det af en hela terminen frånvarande Professor enl:t Eders Excellences höge Företrädares förordnande blifvit emottaget och genom Prodecanus förvaltat, och enär änteligen efter Professoren Annerstedts död den af honom innehafde Inspectura blifvit öfver halfannat år genom Pro-Inspector förvaltad; så giör jag mig i all ödmiukhet så mycket mer försäkrad om Eders Excellences nådiga bifall härutinnan, som iag hoppas at snart blifva i tillstånd, at sielf förestå så wäl desse som

andra min sysla tilhörande göromål, och iag icke eller vill undandraga mig at efter skäligheten förnöja Herr Professor Berch för dess biträde i denna delen.[2]

Med diup vördnad framhärdar

Eders Excellences

aller ödmiukaste tienare

Carl Linné.

I Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl. 1776), odateradt. Endast namnet egenhändigt, vittnande om betydlig ålderdoms-svaghet.

[1] Anders Berch, född 1711, förste innehafvare af Jurisprudentiæ, Oeconomiæ et Commerciorum professuren i Upsala 1741—70, sedan akademie-räntmästare till sin död 1774.

[2] Denna skrifvelse borde måhända här hafva uteslutits, då den utan tvifvel är helt och hållet skrifven och författad af Linné d. y. Fadren befann sig nämligen då i ett sådant, både kroppsligt och andligt, svaghetstillstånd, att han ej ens kunde skrifva en enda sammanhängande rad. Det hela utgör ett sorgligt bevis på den snikenhet, som beherrskade Linnés närmaste; det gällde nämligen endast utbekommande af det arfvode (12 riksd. 24 skill. specie), som enhvar af inspectores ærarii hade att uppbära. Linné var i tur till denna befattning, men Consistorium fann — på fullgoda skäl — det för honom omöjligt att sköta ett så maktpåliggande värf. Det beslöt dock (den 23 Dec. 1776) att hänskjuta saken till kanslerns afgörande, och det var med anledning häraf, som ofvanstående skrifvelse i slutet af December s. å. inlemnades. Något officiellt svar afgafs ej härå, utan i ett handbref till universitets rektor uttalade kanslern, som gerna ville undvika »en större eclat», sin önskan, att »saken i wänlighet måtte afgöras kunna, och därtill den tjänligaste utwäg finnas, hälst det angår en man af så mycken och allmänt erkänd förtjenst». Resultatet blef, att professor Berch åtog sig att »enligt en med Archiatern träffad öfverenskommelse» sköta sagda befattning.

7. Consistorium Academicum och Rector Magnificus i Upsala.

59.

Magnifice Domine Rector
och
Venerandum Consistorium.

Eders Magnificence och Venerandum Consistorium täcktes låta sig eij oförtänkt förekomma den ödmiuka ansökning jag härmedelst giör, att blifwa antagen wid Hortum botanicum academicum uti nys afledne Oluf Vinges[1] ställe. Jag har ifrån barndomen hoos mina käre föräldrar i Smoland, Stenbrohult några mihl ifrån Wexiö, hafft lägenhet att öfwa mig wid Trägårdzwäsendet och sedan jag kom till Academien Lund och mig studium Medicinæ utwalde, enkannerligen idkat Botaniken, och nu jag hit kom till Upsala, hafft den äran att wisa Herrar Professores Medicinæ här i Upsala och androm en liten min förteckning enkannerl. på de Planter, jag i Småland och Skåne funnit,[2] samt understådt mig att determinera, till hwad Classer hwardera slaget föras kunde. Kan ock upwisa mitt Herbarium vivum,[3] dett jag såwähl af Skånske, som Upländiske örter församlat. Och jämwähl är beredd uti detta måhlet Examen när påfodras att undergå. Den senare och förrige Hortulani kan hända hafwa hafft en [för] liten färdighet både att läsa och skrifwa, des utan genom sitt åckerbruk och hushålds bekymber Hortum publicum föga påtänckt, som nu är i ett sådant tillstånd, som den nu för allas ögon ligger. Man kan wähl lättelig. bekomma någon tysk Trägårdsdräng från Stockholm äller någon kåhlplantare ute från landet; men där någon studerad person Trägårdens wård anbefald och anbetrodd blefwo, skule den [= han] förmodeligen, att hedra sin tiänst, kanhända bringa Trägården i

dett stånd, att den i framtiden arenderades bort, i stället gården nu sitt tiänstefolk löna måste äffter staten. Jag skulle willia leta mig upp och antaga en dräng under mig, med den jag mig således hehl wähl behiälpa wille, jämte de öfrige dagzwärken, som till Trägården lagde äro. Är också beredd *Catalogum Plantarum horti Upsaliensis*, sådan som för detta Hr Olavus Rudbeck salig den låtet utgå,[4] äller ock som Hr Professoren Högädle Doctor Rudbeck den att ändra täckes, af trycket publicera, äffter en *Catalogus* öfwer Trägården af många åstundas och äffterfrågas, allenast jag Privilegium uppå boken bekom, och booktryckaren, som kan hända ibland tör tillgå, eij mig owetterligit flere Exemplar afftrycker och föryttrar. Jag afwachter en höggunstig resolution,[5] och förblifwer

Magnifici D:ni Rectoris
och
Venerandi Consistorii

Upsala d. 23 Junii
1729.

ödmiuke tiänare
Carolus Linnæus.

Originalet finnes i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii academici.

[1] Erik Winge (ej Oluf) utnämndes till akademie trädgårdsmästare 1716 och afled i Maj 1729.

[2] Härmed menas tvifvelsutan *Catalogus plantarum rariorum Scaniæ, item Catalogus Plantarum rariorum Smolandiæ conscriptus a Carolo Linnæo, Smolando, Botanophilo.* Dess korta företal är dateradt *Upsal: d: 8 December 1728.* — Originalmanuskriptet förvaras å Leufsta i Upland; tryckt (1888) i *Carl von Linnés Ungdomsskrifter* I p. 27—48.

[3] Härmed afsågs den tiden en samling pressade växter, uppklistrade på pappersblad, som vanligen bokformigt hopfästades; *herbarium siccum* var däremot ett tryckt arbete med växt-afbildningar.

[4] Olof Rudbeck d. ä. utgaf trenne förteckningar öfver växterna i Upsala botaniska trädgård 1658, 1766 och 1785.

[5] Då denna ansökan den 23 Juni föredrogs i Consistorium, »differerades ärendet til H. Pr. Rudbeck, som nu är wid Surbrun, återkommer». På hemvägen därifrån vidtalade emellertid denne i Stockholm Christopher Herman, »en braf, duchtig och förståndig man, som lärer göra Academien framför någon annan bästa nöjet», att blifwa Winges efterträdare. Linné gick således miste om den sökta platsen, vare sig därför att den blifvit tillsatt, innan Rudbeck fått se ofvanstående ansökan, eller att denne senare »afslog det, sägandes sig hafwa större tanka om Linnæus, hwilket honom hjärteligen förtröt, intill des han [såsom, fastän blott student, förordnad att föreläsa] fick befalla den succederande Trägårdsmästaren att äfterkomma sina ordres i Trägården».

60.

Magnifice Domine Rector
och
Venerandum Consistorium!

Inför Hans Magnificence och Venerandum Consistorium fördristar jag mig i diupaste ödmiukhet med denna min suppliqve inkoma, angående öfwerskotz medlens i dett Wredianiska stipendiumet åhtniutande. Jag har nu hela tijden först i Lund, sedan här med största möda kunnat mig uppehålla, och nu äntel:n ser mig ingen wäg öfrig att kunna wid Academien uthärda, hälst som jag inge anhörige har att tillita, och dett lilla stipendium Regium jag mig här tills hugnat af, är redan exspirerat. Drar altså till Hans Magnificence och Venerandum Consistorium den ödmiuka tillförsicht, att De mig, nu i största nöd stadd, här med täcktes hugna, hälst som jag är fattigare än någon af mina competitorer, kanske ock torde hafwa samma meriter, som de, då jag äfwen skall beflita mig, så snart som de, att blifwa publico till någon tienst. Jag afwachtar nu en gunstig resolution[1] och förblifwer med all wördnad

Magnifici D:ni Rectoris
och
Venerandi Consistorii

Upsal. d. 16 Nov. 1732.

ödmiukaste tienare
Carl Linnæus.

Originalet finnes i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii.

[1] Jämte Linné anhöllo åtta andra studerande (några t. o. m. på latinsk prosa, 1 på latinsk vers) enträget att erhålla detta understöd, utgörande »30 plåtar» för halfåret. Då Consistorium den 18 November förehade detta ärende, röstade 10 på Linné och 3 på Kandidaten Olof Murén, hvilken sedan i en till Consistorium academicum ställd skrift häremot opponerade sig och yrkade det fattade beslutets upphäfvande till sin förmån. Härmed vann han dock icke annat, än att Consistorium beslöt, »at som bem:te Candidat i denna sin supplique mycket fritt och dierfft sig ut låtit, så måste han framdeles kallas före i Consistorio och der förklara sig, då honom härföre en skälig reprimande bör gifwas».

61.

Magnifice Domine Rector
samt
Högwördige, Högtförfarne och Höglärde
Herrar Professores.

För snart ett åhr sedan, då jag så hårdt af swåra wilkor war inskränkt, att näppel. någon wäg sågs mig widare öppen, anholt jag hoos Venerandum Consistorium ödmiukast om yttersta hielp och undsättning uti min stora nöd, då ock Ven. Consist. war af den obeskrifliga gunst och mig till underhåll hugnade med extraordinarie rummet uti Stipendio Wrediano. På samma stipendium sedermera försäkrad har jag mig städse uppehållit wid Academien, och härigenom några kunnat persuadera om Credit på oumgängeligt uppehälle till middsommarstijden, då förenämde stipendium årligen utfalla borde, ja altsedan tills nu med största swårighet hunnit; warandes altid wid dett goda hopp, att så snart förledne Räntmästarens Sl. Landbergs räkningar blifwit giorde, jag då skulle få glädia mig af den lycka Hans Magnificence och Vener. Cons. mig så gunstigt förundt. Sedermera har jag offta anhållit hoos nu warande Räntmästare om samma Beneficii ärnående, då jag blifwit befalt wänta, men änteligen låtit mig förstå, att penningar woro inne, och att där på woro redan i Consistorio rächning ingifwen, så att nu allenast stodo i Hans Magnificences och Vener. Consistorii macht gifwa där på assignation, då han penningarne utdela wille. Är altså min ödmiukaste bön, att jag nu på något sätt måtte få niuta dett De mig så gunstigt lofwat, på dett jag måtte komma uhr min skuld, och mina sinnen altså få ställa någorlunda i roo. Jag afwachtar Hans Magnif. och Venerand. Consistorii gunstiga bifall och resolution,[1] städse framhärdandes

Hans Magnificences
och
Venerandi Consistorii

Ups. 1733
d. 14 Sept.

ödmiukaste tienare
Carolus Linnæus.

Egenhändiga originalet i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii.

[1] Med anledning af ett par liknande suppliker beslöt Consistorium den 28 September: »skal ses effter hwad öfwerblifwer, sedan ordinarii fått sit stipendium til fullo, och den wanl. besparingen blifwit afdragen, då de skola hielpas med öfwerskottet». Detta inträffade dock hvarken detta eller följande år, och sedan lemnade Linné universitetet.

62.

Högwördigste Herr Doctor, Erkie Biskop och Pro-Cancellarie,
Magnifice Domine Rector,
samt
Högwördige, Wälborne, Ädle och Höglärde Herrar
Professores och samtel:e Consistoriales.

Såsom förmedelst Archiaterns och Botanices Professoris wid Kongl. Academien uti Upsala Sal. H:r Doctor Olof Rudbecks dödeliga frånfälle, samma Profession är worden ledig; För then skull hos Högwördigste Herr Erkie Biskopen och Amplissimum Consistorium Academicum anhåller iag ödmiukeligen at til samma ämbetes besättiande blifwa Hans Kongl. Maij:tt i underdånighet föreslagen, i anseende til följande mine meriter i denna Profession framför någon annan.

Alt ifrån min barndom, men besynnerl. alt ifrån det iag 1727 kom till Lunds Academia, har iag applicerat mig till Medicinen, men besynnerl. Botaniquen; hwar till iag först fick bästa tilfället, då iag 1728 ankom till Upsala Academie.

1730, 1731 wart iag, för min anlagde flit i Botaniquen, antagen at i Sal. Rudbecks ställe publice läsa i Academiæ trägården, hwilket iag continuerade in til des iag antog lappska resan.

1732. Blef iag skickad af Kongl. Wettenskaps Societeten til Lappländerne at der beskrifwa stenar, wäxter, foglar, diur, insecter, Oeconomien, Mores gentis &c., då iag eij utan största äfwentyr genom reste de mäste Lappmarker, fiäll, Norska finmarker, Österbotn, Finland.

1733. Reste öfwer Bergs Lagerne at giöra mig där underrättad om grufworne och smält processerne.

1734. På Landshöfding Reuterholms bekostnad reste öfwer Östre och Wästre dalarne, dalska Fiällen med en del af Norrige; dem beskref äfwen som Lappland.

1735. Reste genom Danmarck, en del af Tyskland, promoverade i Medicinen i Holland.

1736. Reste til England för Botaniquens skull.

1737. Hade direction öfwer den bästa Botaniska trägården i Holland.

1738. Reste til Frankrike.

1739 d. 14 Maji blef af Hans Kongl. Maij:t och Riksens Ständer för min både in- och utrikes bekanta ehrfarenhet uti Historia Naturali samt den nytta ungdomen tilskyndas genom de föreläsningar, som af mig hålles om winteren öfwer Kongl. BergsCollegii Cabinet och om somaren i Botaniquen, funnit det iag til widare upmuntran, och intil des iag med någon tienlig beställning kan wara ihugkommen, förtient at hugnas med åhrligit gratial af 600 d:lr S:mt.

d. 19 Maji blef af Hans Kongl. Maij:t för min förwärfwade kundskap i Botaniquen samt ehrfarenhet i Medicinen antagen at wara Medicus wid Ammiralitetet i Stockholm.

Utom des har Kejserlige Wettenskaps Academien kallat och antagit mig til Ledamot 1736 d. 3 Octobr.; Franska Wettenskaps Academien 1738 d. 14 Junii; Wettenskaps Societeten i Upsala 1738 d. 4 October; jag war En af Fundatores til Wettenskaps Academien i Stockholm och dess förste Præses.

Ett åhr har iag publice föreläsit Botaniquen och Mineralogien i Stockholm.

Huru iag anlagdt min tid i Botanicis wisa de af mig utgifne tractater.

Systema Naturæ. Lugd. Bat. 1735. Fol.
— — edit. aucta. Stockh. 1740. 8:vo.
Fundamenta Botanica. Amsteld. 1735. 8:vo.
— — edit. altera. Stockh. 1740. 8:vo.
Musa Cliffortiana. Ludg. Bat. 1736. 4:o fig.
Genera Plantarum. Lugd. Bat. 1736. 8:vo.
Flora Lapponica. Ludg. Bat. 1736. 8:vo.
Critica Botanica. Ludg. Bat. 1737. 8:vo.
Corollarium gener. Ludg. Bat. 1737. 8:vo.
Methodus Sexualis. Ludg. Bat. 1737. 8:vo.
Hortus Cliffortianus. Amst. 1737. Fol.
Viridarium Cliffortianum. Amster. 1737. 8:vo.

Classes plantarum. Ludg. Bat. 1738. 8:vo.
Posthuma Artedii. Ludg. Bat. 1738. 8:vo.
Animalia Sveciæ i Act. Lit. 1735.
Efter mitt Systeme äro följande skrefne:
Royeni *Hortus Lugduni-Batavus.* Lugd. Bat. 1739. 8:vo.
Gronovii *Flora Virginica.* Lugd. Bat. 1739.
Brovallii *swar på Siegesbeks Epicrisis.* — Åbo 1739. 4:to.

Utom det äro mine lärosatser och mitt systeme i Botanicis antaget i de största Botaniska trägårdar, såsom i Leydens i Holland, och i Kongl. trägården i Paris. Så at om mennisklig flit och idoghet kunnat giöra mig beqwämlig till denna tienst, iag då der om mig winlagdt.

Desse äro de Meriter samt prof af min skicklighet til Botanices Professionens förwaltande, som Högwördigste Herr Erkie Biskopen och Amplissimum Consistorium Academicum Höggunstigt täcktes Hans Kongl. Maij:t wid förslagets upsättiande underdånigst föredraga. Om hwilcken gunst och rättwisa iag giör mig aldeles försäkrad samt med största wördnad och högachtning framhärdar

Högwördigste Herr Doctor, Erkie Biskop och Pro-
Cancellariens
samt
Amplissimi Consistorii Academici
ödmiukaste tienare
Carl Linnæus.

Stockholm d. 28
April 1740.

Originalet finnes i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii; endast namnet af Linnés hand.

63.

Högwördigste H:r Doctor, Erkie Biskop och
Pro-Cancellarie
Magnifice Domine Rector
samt
Högwördige, Wälborne, Ädle och Höglärde
herrar Professorer och samtel. Consistorialer.

Sedan den äffter framledne Archiatern Rudbeck ledig wordne Medicinska Profession blefwit af Hans Kongl. Maij:t allernådigst

förgifwen till Kongl. Lif-Medicus Doct. Rosén, och Amplissimum Consistorium Academicum altså snart lärer uprätta ett underdånigt förslag till den andra, genom Profess. Doctor Robergs erhåldna afsked nu vacante Professionem medicam, så har jag åter den äran att mig wid detta tillfälle anmäla med wördsam anhållan at därpå blifwa upförd och föreslagen. Jag giör mig så mycket säkrare hopp om Amplissimi Consistorii Academici wilfarighet härutinnan, som jag har at fägna mig af så nya prof af Ampl. Consist. Academici gunstiga bewågenhet för mig wid des förra underdåniga förslag,[1] hwar emot jag med ouphörlig wördnad framhärdar

Högwördigste Herr Doctor, Erkie Biskop
och ProCancellariens
samt
Amplissimi Consistorii Academici
Stockholm ödmiukaste tienare
1740 d. 13 Julii. Carl Linnæus.[1]

Egenhändiga originalet i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii.

[1] Denna ansökan föredrogs, antagligen på grund af sommarferierna, i Consistorium först den 7 Augusti, fastän kanslern i skrifvelser af den 16 och 28 Juli uppmanat till ärendets skyndsamma behandling och uttalat sin önskan, att Linnæus »af Consistorio i anseende til sin lärdom och ärfarenhet blifwer i hog kommen». Först den 30 Mars följande år blef förslag till platsens tillsättande af Consistorium upprättadt; om alla de intriger, som under mellantiden varit å bane för att förhindra Linnés befordran till professor, se Th. M. Fries, *Linné* I s. 288—303. Utnämningen skedde den 5 Maj s. å.

64.

Högwördige H:r Professor och Rector Magnificus wid Upsala Academie.

Här innelycht har jag den åhran Eders Magnificence öfwersända en Copie af Hans Kongl. Maij:ts fullmacht för mig till Medicinæ Practices Professionen i Upsala på Eders Magnificences och Venerandi Consistorii Academici samhälliga och bewågna kallelse; Utbeder hoss Eder Magnificence wördsamligen, att samma blifwer

med Ven. Consistorio Academico communicerad, och min tacksäjelse hoos samtel. HH:r Professores betygad.

Som jag nu är anbefald af Riksens högloflige ständer at straxt antaga en resa öfwer Öland och Gotland, och den samma på tre månader torde komma at utdragas, lärer wara mig omögligt samma tienst emottaga och fulgiöra, för än jag, v. Deo, så höge befallning fulkomnat, hwarom jag widare inlagdt till Illustrissimum Cancellarium.

Emot all mig betygad bewågenhet förbl. jag

Eders Magnificences

Stockh. 1741
Maj. 14.

wördsame tienare
Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii.

65.

Magnifice Domine Rector
och
Samteliga Herrar Consistoriales.

Efter så många härliga inrättningar här wid Academien, tyks liksom endast Botaniska Trägården ännu ligga under, fast än Venerandum Consistorium äfwen wid den lagt handen med trägårdens utwidgande, och trägårdsmästarens löns förökande.

1:ma. Et Winter-hus eller drif-hus, som man almänt kallar Orangerie, är siälen af Trägården, och utom hwilcken ingen Academisk Trägård kan bestå, ty fåfängt inskaffas Frö, örter och Trän, ifrå Södra länder och de andre werdsens delar, som första winter skall dem öfwerraska och till intet giöra.

Jag behöfwer eij widlöftigt beskrifwa nödwändigheten af et sådant husbyggande i wår Academiska trägård, som Venerandum Consistorium, redan sielfwer, för min ankomst, beslutat under Hans Excellences, dåwarande Cancellerens, Gref Bondes här wistande, aldeles at et sådant hus woro oumgängeligit och byggas skulle.[1]

At komma Trägården så mycket snarare i stånd har iag talat med SlottsMurmästaren Körner, som ingifwit denna medfölliande

ritning på et sådant Hus, af 32 alnars längd, med förslag på omkostnaden, som stiger sig til 5226 daler kopparmynt. Ty är til Eders Magnificence och Venerandum Consistorium min wördsamma ansökning, det täktes Venerandum Consistorium bifalla, at et sådant hus, ju förr ju häldre, kommo at upbyggas, då ändamålet af Trägården så mycket snarare wunno sin fullbordan.

2:do. Utom dess föranlåtes iag ock beswära Eders Magnificence och Venerandum Consistorium om benägen åtancka öfwer det Botaniska huset, i hwilket Intendenten af Trägården kommer at bo. Jag behöfwer eij beskrifwa dess bristfälligheter, som är et Spectakel för hela Staden, och likare et Uggle-näste eller Röfwarekula än et Professors hus, tager ock af dageligen, och om det ej snart underhielpes, står det sedermera eij så lätt at reparera.

SlottsMurmästaren Körner wid sitt sidsta härwarande besåg detsamma, och lämnade följande förslag til reparation, som stiger til något öfwer 6,000 dl. k:mt. Nu, som Sal. Archiater Rudbecks Sterbhus är dömt til husröta för samma hus til 5413 dl. k:mt, har Venerandum Consistorium til penningar anledning,[2] allenast Venerandum Consistorium af ærario täktes en sådan summa prænumerera, då penningar til största delen af nämde sterbhus igienfås kan.

Täktes Venerandum Consistorium gifwa benägit bifall i dessa 2 puncter, dem til Hans Höggreflige Excellences, wår nådigste Cancellairs höga confirmerande lämna, at wärkställigheten af denna min önskan winner sit rum, skall iag upoffra all min ro, tid och krafter at söka ställa Academie trägården i det stånd, som skal wara Academien til en ansenlig förmon, och Venerandum Consistorium til största nöije.[3] Förblifwer

Magnifici Domini Rectoris
och
Samtelige Herrar Consistorialernes

Upsal. 1742 ödmiuke tienare
Mart. 6. Carl Linnæus.

Originalet finnes i Upsala universitets arkiv bland Acta Consistorii; endast underskriften af Linnés hand.

[1] I protokollet för Consistorii-sammanträdet den 10 Februari 1738, då kanslern, grefve Gustaf Bonde, var närvarande, heter det: »Som Hortus Botanicus berättades wara i slät tillstånd, emädan til des förnödenhet wore mycket litet anslagit, så önskade Hans Excellence, att någon utwäg kunde finnas till någon Cassa, hwarigenom drefbänkar, pomerantzhus, med andra tillhörigheter

borde förskaffas, samt äfwen trägårdsmästaren med någon tillräckeligare lön upmuntras at giöra der wid så mycken större flit».

[2] Genom Consistorii academici dom af d. 4/5 1741 ålades Ol. Rudbeck d. y:s sterbhus att för husröta å det »botaniska huset», hvari professorn egde fri bostad, samt hyra för de 20 år, som han icke bott däri, m. m. erlägga sagda summa.

[3] Consistorium godkände för sin del, hvad Linné föreslagit; så ock kanslern, dock med den förändringen, att »han öfwersände en af Öfwer Hof Intendenten Hårleman författad ritning och plan til Upsala Academie Trägårdens ändrande och anläggande, med förmodan, at den samma blifwer wid sielfwa wärkställigheten åtfölgd», äfvensom till efterrättelse vid orangeriets uppförande »2:ne chartor», som samme man »annorlunda författat, än den förr öfwerskickade ritningen war».

66.

Till den nu äffter Sal. Prof. Arv. Arrhenius vacante Poeseos Professionen äro här wid Academien åtskillige tienlige ämbnen.

Här äro twänne Magistri: Vice Bibliothecarien Olof Celsius och Magister Docens Johannes Amnell; bägge tyckas födda till Poesien. den förre är allmänt bekant i riket genom sine mångfaldige versar långt för detta på trycket utgifne; den senare har så offta distinguerat sig uti Poesien, at hwar man honom för en god Poet måst ärkienna och wij hörde i dag där af et herligit prof.[1]

Deras modestie, såsom unga, har afhållet dem bägge att söka en profession den de warit wuxna. jag för min dehl måste tilstå at jag omögligen kunnat dem gå förbij, om de henne sökt.

Altså at förblifwa wid de sökande, kan jag intet annat än falla på dem, som herrar Professores uti Facultate philosophica nämt, dem jag alla ärkienner för wärdiga män till denna Professionen.

1. Academiæ RäntMästaren Magister Petr. Julin är allmänt hoos oss bekant för en lärd man och snäll Poet; hwarföre jag ej kan utgå at nämna honom.

2. Philosophiæ Adjuncten wid Åbo Academia Magister Carl Mennander, som lång tid förestått Professors beställning både uti publique föreläsningar och uti Consistorio academico, är äfwen en lärd man och snäll Poet. han förlorade, wid sin sista flycht ifrån fienden till oss, alt sitt goda, ägendom, hustru, barn. om jag gingo honom förbij, woro jag obarmhertig.

3. Utom desse twå äro extraordinarie Professoren Magist. Hydrén och vice Bibliothecarien Magist. Burman twänne meriterade män. den förre har mycken lecteur, och den senare är totus Poeta; jag har emot Professor Hydrén intet, men kan omögligen utesluta vice Bibliothecarien Burman såsom natus Poeta [och altså borde äga första rummet].[2]

Carl Linnæus.

Egenhändigt, odateradt, bland Acta till Consistorii academici protokoll d. $^{8}/_{10}$ 1743. De sista, inom [ ] satta orden hafva senare öfverstrukits.

[1] Samma dag höll Amnell »med allas nöjen» på Academien en oration på vers vid »tacksäjelse-festen för den med Ryssland, igenom Guds bistånd, återwundna freden».

[2] Consistorii majoritet uppförde på förslaget: 1. P. Julin, 2. L. Hydrén, 3. C. Fr. Mennander, af hvilka Hydrén blef utnämnd till platsens innehafvare.

67.

Ödmiukast Memorial.

Academiæ Trägårdar hafwa hos alla Nationer räknats ibland ett af de förnämsta medel, at sättja deras universiteter i lustre, hwarföre sådane och blifwit anlagde wid alla de yppersta Academier i Europa.

Utaf den högtbeprisliga omwårdnad, Eder HögGrefl. Excellence stedse betygat wår Academie, skall alltid räknas wår Academiæ Trägård, som, just då Consistorium Academicum war betänckt at härom anropa Eders HögGrefl. Excellences höga bifall, fick icke allenast bifall, utan nådig befallning at anlägga densamma efter en dessein, som uti regularitet och täckhet vida öfwergår alla de Trägårdar iag någonsin sedt.

Consistorium Academicum gaf mig då befallning, at exequera en sådan dessein, hwarpå iag straxt med alfwar angrep wärcket, lät grunden genomgräfwas, upphöijas, planeras, afdelas i gångar, quarter och sängar; lät dammarne upgrafwas, wattnet genom Pipståckar til- och afledas; orangeriets grund anläggas, wäggar och tak upsättas; det aldeles förfallna och ödeliggande Botaniska huset nedrifwas. upbyggas och förfärdigas.

Därpå införde iag alla de inländske wäxter i Trägården, och alla de wäxter iag af andra trägårdar kunde ärnå inskaffade, utom

all den sorgfällighet iag anwändt, på fröns församlande ifrå Tyskland, Holland, Frankrike, Ängelland och Virginien genom Botanister, utan Academiens gravation, at iag första året fick så 460, af hwilka wintren mer än hälften dödade, i mangel af Orangerie, och andra året 480, at Academien således redan äger öfwer 1,200 särskilte Species, på sina ställen i ordning stående, som tåla Climatet och mer än 500 i Orangeriet; utom 1,000 slags frö, som iag redan hafwer i beredskap til nästa wår, af utländska Professoribus Botanicis mig tilsände. Har altså iag, med flit at förskaffa, med daglig möda at conservera, giordt alt hwad af mig på 2 åhr kunnat bidragas.

Men som allt detta mitt arbete, Kongl. Academiens omkostnad och ändamålet af alt detta blifwer förgäfwes, så framt denna härliga inrättningen eij brachtes til fullkomlighet, hwilcket iag dock ser hädanefter med mycket litet sig giöra låter; Fördenskull understår iag mig följande aldra ödmiukast föredraga:

1:o. Om icke iag nu får såsom de förra intendenter öfwer Trägården bebo det Botaniska huset utan hyra, då iag swarar för reparationen; hälst sielfwa mödan wid Trägårdens handhafwande sätter mig dubbelt arbete emot sielfwa Professionen.

2:o. Om Academien will tillstå Orangeriet 50 lass wed, antingen af sina skogar el:r på annat sätt.

3:o. Om en dräng får antagas öfwer wintren, som stadigt har upwachtning wid Orangeriet med luckornas täckande och öpnande, wedens huggande och eldande.

4:o. Om icke den port wid gatan, mitt emot Trägården, bör bör byggas af spiälar el. af järn.

5:o. Huru Academien skall få wedergällning för den depence, som giorts på Academiæ Trägårdens reparation, eller om icke den får afskrifwas i Räkenskaperne.

6:o. Om iag icke nu får det, som återstår med rappning, panelning, golf, fönster, träd och sand til gångarne, med mera effter deseinen, så snart det låter sig giöra, med wåren foga till slut.

Carl Linnæus.

Originalhandlingen finnes i Ups. univ:s arkiv bland Cancellarii remisser 1744. Odaterad (men säkerligen skrifven i Jan. 1744); endast ett par ord samt namnet af Linnés hand.

[1] Denna till kanslern ställda skrifvelse blef af denne öfverlemnad till consistorium, som den $^{31}/_{1}$ 1744 beviljade allt, hvad Linné begärt. Därjämte upplystes, att lagmannen grefve Fred. Gyllenborg lofvat att skänka så "mycket

jern, som betarfwas" till en prydlig gallerport mot Svartbäcksgatan. Öfver denna såg man sedan en sköld med Sveriges vapen å den ena och det Gyllenborgska å den andra sidan.

68.

At Studiosus D:s G. Swedberg blefvit illa hanterad af en illsint man, är allom bekant.

Hans sår woro

1:mo et i kors mit öfwer pannan intill sielfwa os frontis, som lämnar honom all sin lifs tid ett hårt märke.

2:do ett sår på högra sidan i pannan, som äfwen giorde benet bart, och lämnat ärr.

3. ett sår öfwer wänstra ögonlocken.

4. ett under lillfingret på wänstra banden, någorlunda diupt.

5. ett litet sår emellan 4:de och 5:te fingren på samma hand.

Öfwer månad och dag har bemelte Swedberg blefwit skiött och läkt af fältskiären, at nu ej mera öfrigt är än Ärren, som ej hielpas kunna. Under samma tid har jag då och då honom besökt, och alltså detta bewitna kan.[1]

Upsal. 1744
d. 2 Jan. Carl Linnæus.

Egenhändig skrifvelse bland Consistorii academici Acta.

[1] Protokollet af d. 11/6 1744 förmäler, »at studiosus Dan. Gustaf Swedberg, Westmannus, som för någon tid oskyldigt blifwit öfwerfallen och illa sårad,» beviljades 37 dlr kpmt till »någon hielp och understöd uti de dryga omkostningar, som på medicamenter måst giöras.»

69.

Det här anlagde skiöna observatorium Astronomicum, de många där till förskaffade astronomiska instrumenter och salig Prof. A. Celsii stora erudition och flit uti astronomiska wettenskapen, hafwa icke allenast giort denna Profession lystre, utan ock

genom samma giort wår academie, om icke hela nationen, heder hoos hela den lärda werlden. Nu, om denna Profession skall giöra alla lärde lika fult nöje, som tillförne, måste hon förses med lika tienlig Professor, älliest faller hennes lystre, så mycket som Professoren är sämbre. Altså kan jag af de sökande ej annat än således mig yttra.

1. Profess. Klingenstierna excellerar redan uti stora delar af mathematiquen, är sielf ett original att tänka, fatta och sluta. Måste altså uti denna Professionen gå långt, om han här på kommer att anwända all sin flit och tanka.

2. Magist. Hiorter har ifrån barndomen haft Astronomien till sitt förnämsta sylftemåhl, och äfwen wid detta observatorium handlets af sal. Celsius; kan jag altså förmoda att han denna profession med allas nöje skulle uppfylla.

3. Magister Wallerius har genom mycken flit redan penetrerat flere philosophiske wettenskaper, och äfwen i denna giort berömliga framsteg.'[1]

C. Linnæus.

Helt och hållet af Linnés hand bland Acta till Consistorii academici protokoll den $^{10}/_{11}$ 1744.

[1] Utgången i Consistorium blef, att Sam. Klingenstierna erhöll första, N. Wallerius andra och O. Hiorter tredje förslagsrummet. Till professor utnämnde emellertid Kungl. Maj:t ingen af de på förslaget uppförda, utan magister M. Strömer.

70.

Till den vacante Theologiska Professionen äffter H:r D. Eric Melander, ställer jag aldeles mina vota äffter Facultatis Theologiæ. beslut; som de där uti sittande Män giort studium Theologicum i flere åhr till sitt enda sylftemåhl, och altså ofelbart måste både bettre kienna de sökande, och bettre döma om de partier och egenskaper, som komma att fodras af en Professore theologiæ. Utom alt detta måste jag wara öfwertygad att de såsom helige och uplyste Guds tienare, måste votera på Ed och samwete mycket ömt.[1]

C. Linnæus.

Originalet, helt och hållet med LINNÉS handstil, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 4 Maj 1745.

[1] LINNÉ uppförde alltså på förslaget: 1. professor P. ULLÉN, 2. prof. GABR. MATHESIUS och 3. prof. E. HALENIUS. I Consistorium blef däremot ordningen: 1. HALENIUS, 2. ULLÉN, 3. MATHESIUS, och blef af dessa den i första rummet uppförde af Kgl. Maj:t utnämnd.

71.

Magnifice D:ne Rector
och
Amplissimum Consistorium Academicum.

Eders Magnificence och Ampl. Cons. Acad. har sig bekant, huru Hans Kongl. Höghet för kort tid sedan hitskänkt en oförliknelig skiön sambling af alla handa slags indianiske, diur, fiskar, insecter etc. at bewaras uti Horto academico.[1] Hwar på jag utan twifvel måste giöra catalogue och om mögligt är där om giöra sådana beskrifningar, som kunna lända publicum till nytta och Hans Kongl. Höghet till underdånig tacksäjelse.

En sådan catalogus kan omögligen förfärdigas utan böcker som äga goda figurer, hwilka merendels äro sådana, som mycket kosta och i publique bibliothequer nästan endast hoss oss stå till att se, besynnerligen de som hantera utländska och indianiska diur och naturalier.

Det är för mig omöjligit at draga flaskorna med mig up på bibliothequet, helst jag bör hafwa mitt lilla bibliotheque till hands, och mina där giorda adversaria, om jag elliest skall winna den uplysning jag behöfwer. Då jag senast skulle utreda Amphibia Gyllenborgiana, såg jag hwad olägenhet föll mig i wägen, och hade kunnat giort det wärket ännu fulkomligare, om jag haft böckerna hoos och med mig tillsammans.

Ty är till Ven. Cons. Acad. min wördsamma anhållan det motte mig utur Bibliotheca lämnas allenast twå böcker i sönder, då jag försäkrar at ingen öfwer 14 dagar skall hos mig blifwa liggande, för än han præsenteras på bibliothequet, och det intill des jag får förenämnda werk fulbordat; jag hoppas Ven. Cons. Ac. ej

afslår mig en sådan sak som länder till usum publicum och ej privatum.[2] förbl.

Eder Magnificences
och
Venerandi Consistorii Academici

Upsala d. 26 Sept. 1745. ödmiuke tienare Carl Linnæus.

Egenhändiga originalskrifvelsen i universitetsarkivet bland Consistorii Acta.

[1] Se ofvan sid. 44.
[2] Se ofvan sid. 45.

72.

Magnifice D:ne Rector.

Min opasselighet förhindrar mig i dag at komma up till orationen[1] och Consistorium academicum, ehuru gierna jag det åstundade.

Studiosus Boman kom för ett par åhr sedan hit ifrån Abo. han har uppehållit sig här med alt för knappa hwilkor, hwilket lärer warit orsaken till hans siukdom.

under des siukdom war Consistorium academicum honom bewågen med några plåtars skiänk af cassa pauperum, och åtskillige andre under hans siukdom skickade honom mat, älliest hade han förgåts af annat öde.

Nu sedan han är död, är aldrig en styfwers tillgång till begrafnings hielp, mehr än en gammel råck, han ägde på kroppen.

Kunne Venerandum Consistorium hielpa den döde till grafwen, giorde det en barmhertighets gierning.[2]

Upsala d. 20 Jan. 1746 Carl Linnæus.

Egenhändigt original bland Consistorii academici Acta.

Utanskrift: *Magnifico D:no Rectori.* Sigill: *Tantus amor florum* kring en Linnæa; rödt lack.

[1] Professor Hydrén höll den 20 Jan. »thes wäl utarbetade oration öfwer Hans Kongl. Höghets, Prints Gustafs födelse».

[2] Samma dag beviljades såsom begrafningshjälp åt studiosus Arvid Boman Smolandus »6 plåtar eller 36 dlr kpmt af Cassa Studiosorum.»

73.

Memorial.

Det af Consistorio Academico majori oss undertecknade tillstälte corpus, är ej annat än ett intestinum, wid hwilket hänger mycken talg, ty kan man här af intet annat sluta, än att detta måste wara af något idislande creatur, får, get, nöt älr hiort, såsom hwad af menniskior kommit har en lös fetma, men intet någon talg, den endast idislande diur producera.[1] Upsala d. 12 April 1746.

Carl Linnæus
Joh. Gotsch. Wallerius.

Med undantag af Wallerii namn egenhändigt skrifvet af Linné. Bland Acta till Consistorii academici protokoll 1746.

[1] Tvifvelsutan står den till Linné och Wallerius skedda remissen i samband med de under vårterminen pågående ransakningarna angående svår misshandel m. m. I Consistorii-protokollen finnes dock sagda «corpus» ej med ett enda ord omnämndt; antagligen fann man sig af ofvanstående utlåtande föranlåten att helt och hållet öfverlemna saken åt tystnad och glömska.

74.

Till den grekiske Professionens vacance effter Prof. Matthesii transport, voterar jag:

1 på Theologiæ Adjuncten Bentzelstierna såsom den där giort detta språket till sitt hufwud studium, och därföre warit wid Academien i Lund 2 gånger ständ på förslag till samma profession, och senaste gången primo löco.

2 på Magister Clewberg, som nu wistas i Paris, hwilken förwärfat sig dett allmänna loford att han i detta språk gått ganska wida.

3 på vice Bibliothec. Burman, som man allment wett förstår detta språk, och till förene flere gånger warit pä förslager upförder till Professioner för sina meriter och erudition.[1]

C. Linnæus.

Egenhändigt i Acta till Consistorii academici protokoll för den 27 Maj 1746.

[1] Consistorii förslag blef: 1. C. A. Clewberg, 2. O. A. Burman, 3. L. Benzelstierna, af hvilka den sistnämnde erhöll platsen.

75.

Jag conformerar mig med Ampl. facultatis Theologicæ utlåtelse, men där jämte skulle hålla före, at äffter Profess. Ihre uti sin förklaring icke utlåtit sig i sielfwa saken, som doch af Ampl. Facult. Theologica tämeligen tydeligen påpekas, han då först af Consistorio Academico måtte höras, huru han siua egna ord förstodo; hälst jag är nogsamt öfwertygad, at en Professor, som sig så ganska mycket i lefwerne och erudition distinguerat, ofelbart aldrig williande och wettande måtte sökt at stöta några satser, som warit uti Guds rena ord oss uppenbarade; igenom hwilket medel äfwen saken får det lius hon bör![1]

Carl Linnæus.

Egenhändigt original bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 23/10 1746.

[1] Allbekant torde vara den rättegång, som på grund af en till Kungl. Maj:t af biskop Lundius ingifven »beswärsskrift» inleddes mot den berömde språkforskaren Joh. Ihre, och hvaruti Consistorium academicum skulle vara dömande. Det påstods nämligen, att Ihre i ett program lemnat en framställning af förhållandet mellan den naturliga och den uppenbarade religionen, hvarvid han tillerkänt åt förnuftet en så stor betydelse, att det strede mot de af ortodoxien fastställda dogmerna. Teologiska fakulteten, som först hade att yttra sig, ansåg sig böra, om än i försiktiga ordalag, uttala sitt ogillande af

Ihres åsikter, och häri instämde Consistorium academicum; blott tvenne professorer voro af en i viss mån afvikande mening. Den ene af dem var Linné, som afgaf ofvanstående votum, hvilket hade till påföljd, att kanslern återremitterade handlingarne, på det att Ihre skulle få tillfälle att afgifva ytterligare förklaring. Slutresultatet blef dennes fullständiga seger.

76.

Memorial.

Alla menniskors uppehälle grundar sig på privata oeconomien. Privata oeconomien är intet annat, än culture af stenar, wäxter och djur; ty annat, utan elementerna, hafwom wi intet i hela werlden; och utaf desse 3 hämtas rudimaterierne til all ting.

På den privata oeconomien stödjer sig den allmänna, så at intet rike kan bestå utan privat oeconomie. Den willaste ödemark, uti hwilken knapt en sparf skulle kunna föda sig, kan igenom god oeconomie blifwa det härligaste land.

Ju längre man kommer åt norden, ju swårare blifwer culturen, der sielfwa kölden står emot vegetation. Menniskorna, som sielfwa först kommit ifrån de wärma länder, och sedermera utwidgat sig åt de kallare, hafwa äfwen fördt med sig sädes wäxterna och andre fruktbara träd och örter ifrån et warmare climat; är alltså intet underligit, at desse mer lida af wår köld och altså hos oss med större beswär cultiveras. Detta är orsaken, hwarföre wåra widsträckta länder, jemte fiällen i Wärmeland, Dalarne och Jemtland, Ångermanland, Öster- och Wäster-Bothn, utom Lappland, än i dag bestå til en stor del af willa skogar, widt sträckte Finnemarker, stora öknar och allmänningar, som mycket få inbyggare kunna nära och föda. Wore icke kölden här så häftig, hade desse länder långt för detta blifwit lagde til åkerfält; ja, wore icke den häftiga kölden här i Swerige så stark, kunde wårt Fädernesland föda 10 á 20 gånger flere inbyggare än det nu med plats kan uppehålla.

Engelsmännerne, som fram för andra flitigt arbetat uti privata oeconomien, hafwa ändteligen giordt sitt land millioners båtnad, sedan de påfunnit at föra ifrån America, och de der med England under lika högd liggande provincier, hwarjehanda gräswäxter och trän, utan at längre hålla sig wid gamla gnidet med de söderländske wäxter.

Äfwenså om någonsin Swerige skal med båtnad anlägga sin oeconomie, bör man ifrån Norra America, ifrån Canada och de andra orter, som ligga under samma högd med Swerige, och plågas af samma köld, hämta sådana träd och wäxter, som kunna göra för oss båtnad; ty hwad de nordiske på östersidan liggande länder angår, så wet man, at de hafwa få wäxter, som icke finnas i Swerige; men däremot Westerländerna i America oändeligen många.

Til at få nyttige wäxter ifrån America, fordras en sådan man, som känner wäxter, som wet deras art, som är wan at göra reflexion på deras nytta til oeconomien, som känner diuren, och wet at undersöka hwad wäxter bäst tjäna hwart slags djur; och som ändteligen förstår sig på stenriket, och wet, at utforska hwar och en wäxts rätta jordmån.

Studiosus Petrus Kalm[1] har allt ifrån den tid jag, såsom Professor, kom hit til Academien, betjänt sig af min information; han har lärdt af mig, at känna stenar, marmor och jordarter; örter, gräs och träd; djur, foglar, fiskar och insecter; han har blifwit inrättad, at wända alt sådant til oeconomisk nytta; jag har sparat för honom ingen möda och han sielf ingen flit, hwarigenom han gått längre uti denna sak, än någon annan af alla mina disciplar. Han har blifwit upfödd wid arbete och simpel lefnad, at hwarken wekliget eller wällust giordt honom klemmig. Han är just nu i den crisi, at han skal absolvera sina studier och är ännu ej blifwen êtabillierat wid någon commod lefnad; det högsta nöje, som han ännu wet, är at få någon rar wäxt eller sällsynt djur.

Et så tjänligit ämne, til så nödig sak, har aldrig af de norska riken blifwit framalstrat. Fäderneslandet behöfwer honom; detta universitet har upammat honom; genom Eder och min flit är han worden tjänlig till Fäderneslandets nytta; men just nu bör han brukas, förr åren göra honom styf i lederne, förr än wällusten förswagar honom och förr än en commodare lefnad gör honom lat och otjänlig til alt det man nu af honom kan förhoppas.

Här wid Academien äro åtskillige Stipendia Magnatum, som, efter testatorum wilja, lemnas til ynglingar, at perfectionera sig på främmande orter. Här är nu et ofrälse rum uti Stipendio Helmfeldiano ledigt; låter oss lemna det åt honom at därpå förresa til Canada, en ort, som ligger under lika climat med Swerige; hwad som felar i resepenningarna, är jag säker, at Kongl.

Wetenskaps Academien i Stockholm lärer genom sin kärlek för det allmänna söka utwägar til.

Kommer denne Kalm lyckligen fram och tilbakars, är jag säker, at intet Stipendium någonsin blifwit bättre anwändt til publici nytta.

Jag håller denna resan så mycket nödigare, som jag märkte, at emellan åren 1739 och 1741, då de starka wintrarne så häftigt grasserade, at de äfwen i wåra trägårdar dödade en hel hop Skånska örter och trän, de dock icke skadade en enda af alla Canadensiska, som finnas i wåra trägårdar. Til exempel wil jag framföra et par wäxter: I Norra America, under samma högd med Tornå, wäxa de bekanta åkerbären, som eljest aldrig äro fundne utom Norrland. Jag har fått uptårkade löf och qwistar af et slags mulbärsträd, som i samma land wäxa wilda, och altså tåla samma köld och climat, med wåra Norrländske åkerbär: tänk, om man endast kunde få et slags mulbärsträd, som här tålte wåra wintrar; huru mycket silke skulle man icke då slippa at köpa utifrån och huru många 1000:de menniskor skulle icke härigenom kunna föda sig?

Sassafras[2] wäxer wildt i skogarna i Norra America; om man kunde få det till häckar i wåra trägårdar at wäxa såsom Syrén, huru skulle de icke då lukta såsom af lager, och huru många penningar skulle icke då sparas på Apothequen, som nu årligen utgå?

Aurelia Canadensis,[3] så kallad af det hon wäxer i Canada, är den i Apothequen nämda *Radix Ninsi*, som är det aldradyrbaraste medicament wi ännu haft på något Apotheque. Hwad båtnad skulle icke Swerige få, om man endast kunde bringa denna wäxt til wåra trägårdar?

Jag wet, at i Norra America wäxa otta slags främmande ekar, somlige tjänlige til skeppswärke, somlige til timber, somlige till skåp och andre til annat; om man kunde få sådana ekar at wäxa wilda i Norrland, hwad förmon wore icke det för Swerige?

Jag kunde upräkna 100:de dylika saker, fast man än ej har sig det mästa bekant; men sparar Edert tålamod, Mine Herrar. Den kärlek, som I, Mine Herrar, altid hyst för Sciencer och det allmänna, hoppas jag lärer aldrig kunna afslå denna min wälmenta proposition, hälst sådant ännu är det första och, kanske, det andra torde sent nog framställa sig. Jag har blifwit ofta af Eder och andra wälsinte påmint, at skaffa en sådan nyttig Eleve; här är han, nu står det Eder til att nyttja honom.[4]

Upsala d. 13 Dec. 1746.

Originalet ej anträffadt, men skrifvelsen är fullständigt intagen i Consistorii academici protokoll.

[1] Pehr Kalm, född 1716, död 1779 såsom professor vid Åbo universitet. Resan till Norra Amerika anträddes i Oktober 1747, och först i Juni 1751 återkom Kalm till Stockholm.

[2] *Laurus Sassafras* Linn. Sp. pl. ed. I p. 371.

[3] *Panax quinquefolium* Linn. Sp, pl. ed. I p. 1058, af äldre författare benämnd *Aureliana canadensis.*

[4] Resultatet af detta memorial blef, att Consistorium enhälligt tilldelade Kalm det ifrågavarande stipendiet. Vid voteringen därom yttrade Linné: «Wid öpningen af det ofrälse rum uti Stipendio Helmfeltiano, som existerat efter Herr Eurenius, voterar jag på Studiosus Pehr Kalm, såsom han ibland alla mina disciplar jag här wid Academien ägt, är aldeles den käckaste. Utom det, at jag aldeles gör mig säker, at han, medelst den resa, som han tänker anträda, til Canada, lärer göra större nytta för Fäderneslandet, än alla de, som detta Stipendium någonsin fått. Jag skulle ej eller hafwa samwetes ro, om jag ej voterade på en man, som har lust och kraft at tilskynda mitt Fädernes land så mycken båtnad» (Consist. acad:i protokoll d. 13/12 1746).

77.

Jag tycker att denna saken emällan twänne, som kommit wid pass på en tid till academien, likgambla, och lika för sig komne är ej wärd att bry sig mycket med, ty rangen læderas intet. De tala bägge tämeligen högt, som stodo här uti en essentiell sak. Lätt oss intet oroas af detta lapperij emällan de unge karlar, utan hemställa det till Inspect. Nationis, hwilken det tycks aldra mäst tillkomma att rangera sina inspiciendos; ty skulle Consistorium begynna att giöra rangordning emällan hwar student af lika åhr, studier och meriter, fick man alt förmycket att sysla. Min bön till Hans Magnificence och Ven. Consist. är altså, att detta remitmitteras till Inspectorem, att wij må slippa en sådan fåfänga.[1]

C. L.

Egenhändigt original bland Consistorii Acta 1747.

[1] Anledningen till detta Linnés uttalande var följande, för den tiden ganska betecknande, lilla händelse. Tvenne studerande, Joh. Hallman och Evald Ziervogel, hade begärt att på akademien få hålla högtidliga orationer på Hans Kongl. Höghets födelsedag den 3 Maj, hvilket Consistorium beviljat och tillika bestämt, att den senare skulle orera på för- och den förre på efter-middagen.

Häremot protesterade Herr Hallman och påyrkade beslutets upphäfvande, emedan han vore mera berättigad att först få framföra sitt loftal. Rektor inhemtade härom professorernas åsikter genom ett kringsändt cirkulär, och på dess baksida skref Linné ofvanstående.

78.

Hörsamt Memorial.

Eders Magnificens och Venerandum Consistorium Academicum tackar Medicinska Faculteten hörsammast för communication af Hans Kongl. Höghets nådigste remisse på Medicinæ studiosi Rothmans[1] underdåniga ansökning, at här wid Academien blifwa antagen till Prosector.

Faculteten anser med underdånig wördnad den försorg Hans Kongl. Höghet nådigast behagar hafwa för studii Medici widare fortkomst och tillwäxt här wid Academien, och skall en sådan, så wähl som all annor wisad Kongl. nåd, tiena Faculteten till upmuntran, att med all uptänkelig flit söka att hädan äffter, som hit tills, likna dem, som af lust för wettenskap idka densamma, i synnerhet som den med glädie ser, att de medel, genom hwilka Studium Medicum kan uphielpas, blifwa under en så Nådig Cancellers styrsel henne så rundeligen meddelte.

Hwad Medicinæ Studiosus Jac. Rothman angår, så bör faculteten lämna honom det wälförtienta witsord, att han utom wackra studier och kunskap i språken, gifwer Faculteten alt hopp att innan kort kunna blifwa sådan, som Prosectors sysslan med tiden till Academiens nytta kan förestå; kunnandes äfwen Faculteten i det afseende hålla honom för den ende af de här studerande, som Faculteten till Prosectors sysslan ibland inlänningar nu kan föreslå. Ty önskar ock Faculteten hierteligen, det täcktes Hans Kongl. Höghet nådigast förse honom med fullmacht på samma syssla, på det han, som nu tänker besöka utrikes universiteter, enär han hafwer sig et wist ändamåhl föresatt, må straxt kunna begifwa sig till de orter, hwaräst dissections och injections konsten bäst och trägnast drifwas; förbehållandes sig Faculteten att han äffter sin hemkomst och syslans anträdande endast och med intet annat än Anatomien rörande saker sig befattar, och woro wähl om man genom underdånig föreställning hoos Hans Kongl. Höghet kunne

ärnå att denna omständighet uti den fullmacht, som nådigast för honom torde utfärdas, inryckt blefwo.

Hoos Eder Magnificence och Venerandum Consistorium Academicum, som med Faculteten äro lika ömma om Wettenskapers tillwäxt, recommenderar Faculteten denna angelägenheten hörsamast.

Upsala d. 1 Juni 1747.

Carl Linnæus. Nils Rosén.

Bland Medicinska fakultetens Acta; med undantag af Roséns namn egenhändigt skrifvet af Linné.

[1] Om denne Rothman se sid. 64.

79.

Linnæus: Nämner til then efter Theologiæ Professoren Benzelstierna nu lediga warande Græcæ Linguæ Professionen 1:mo loco Vice Bibliothecarien Magister Olof Abraham Burman, såsom en gammal och meriterad man, samt 2:o Adjunctus Philosophiæ Magister Johan Amnell, såsom en mycket flitig man, och en, som har wacker insikt in Græcis, samt ganska wäl fallen til thet Academiska wäsendet. Och 3:io loco skulle jag wäl göra reflexion på Theologiæ Adjuncten Magister Christopher Clewberg, som är en lärd man; men som jag wet, at han besynnerligen excellerar uti the orientaliska Språken, så at, om then Professionen wore ledig, så wore han ibland the skickeligaste, wid thenna Academien, som kunde söka then samma, och thes utan sitter han nu i the förmoner ongefär som en Professor, så at han med beqwämlighet kan afbida then tiden; Altså voterar jag uti berörde rum på Magister Gioransson.[1]

Intaget i Consistorii academici protokoll den $^{22}/_{6}$ 1747.

[1] Consistorium uppförde på förslag: 1) Burman, 2) Clewberg, 3) Amnell. Den sistnämnde erhöll platsen.

80.

Pro memoria angående Studii Historiæ naturalis uphielpande.[1]

1:o. Som ingen wetenskap har flere objecter, än Historia Naturalis, så wore nödigt, at de Studerande härtil begynte wänja sig i de yngre åren, medan minnet är qwickt, altså ock, at de Studerande wunno häruti någon liten insigt, förr än de kommo til Academierne, at de åtminstone kunde känna de allmännaste trän och wäxter, stenar och malmer med mera, då de sedermera wid Academierne hade desto lättare wid, at lära det som woro mera subtilt, och ändteligen at anwända thetta til oeconomien.

2:o. Hwarföre tyckes wara nödigt, at thetta ju förr thes häldre begynnes wid Gymnasierne af någon wiss dertill förordnad Lector. Och som det befinnes af Scholæ ordningen, det Lector Physices bör läsa Physicam Swiceri,[2] som icke är efter det ljus, som Physiquen nu äger, utom det, at samma Physica ingalunda kan gifwa en yngling behag eller ren grund til Naturkunnigheten, emedan Physiquen, som hon nu har sig, intet annat är, än en application af Mathesi; altså tyckes at föreläsningarne i Physiquen fogeligen kunde handhafwas af Matheseos Lectorn, och deremot den Lectoren, som tilförene handhaft Physiquen, i det stället drifwa Historiam Naturalem och Physiologien.

3:o. Men som hwar och en icke ännu är i stånd at föreläsa desse bägge wetenskaperne, Historia Naturalis och Physiquen, wore önskeligit, at Herrar Biskoparne och Consistorierne inga andra til sådana Lectorater antogo, än de, som kunde upwisa ifrån Academierne sådane attestata af sin erudition härutinnan, at de icke allenast præsterat häruti examina, och någorlunda förstodo dessa delar, utan ock dem så wäl hört, att de woro i stånd häraf wid et Gymnasium göra rätt nytta wid informations wärket.

4:o. Sedan man således wid Gymnasierne fått tjänliga docentes, borde någon Matheseos Professor utgifwa en kort och för ynglingar tjänlig Physica på modersmålet, äfwensom en dylik Historia Naturalis och Physiologie kunde utfärdas endast til Scholarnes nyttiande.

5:o. När således lectionerna wäl blifwit skilde, borde Historiæ Naturalis Lectorn onsdagar och lördagar om sommaren wisa

de Studerande hwarjehanda wäxter, djur och insecter på de rum de finnas, hwarigenom ynglingarna icke allenast winna förfriskning, utan äfwen blifwa ifrån unga åren wande til rön och upmärksamhet, men om wintertiden borde samma Lector wisa för ungdomen stenar, malmer och Fossilier, ej många, men utwalde och distincte stuffar, samt des utom äfwen då föreläsa Physiologien, at de unga måtte wänja sig, at känna sin egen kropp och sin egen natur. Ändteligen då de Studerande komma til Academierna, borde de straxt gifwa sin Inspectori Nationis tilkänna, hwad del af Historia Naturalis de utwalt, at de i tid måge resolvera til något wist, hwilket dem dock ingalunda skadar, fast än de sedermera Magister-titulen ej antaga skulle.

6:o. Det skulle icke eller litet bidraga til desse wetenskapers upkomst, om ingen får wigas til Präst, innan han upwist wederbörligit bewis om sine framsteg i ofwannämde stycken.

7:o. Och äfwen, at ingen får resa ifrån Academien, eller til någon sysla i thet andeliga eller werldsliga ståndet blir befordrad, innan han et sådant testimonium kunde upwisa.

Finnes intaget i Consistorii academici protokoll för den 22 Juni 1747.

[1] Under riksdagen 1746 framkom d. v. justitiekanslern C. G. Löwenhielm med ett »Ödmiukt Memorial», «angående Oeconomiens och landthushållningens upbielpande genom Historiæ Naturalis flitiga lärande af them, som til nästa promotion och sedan framdeles tänka emottaga honores Philosophicos.» Däri påyrkades, att naturalhistorien skulle «läras wid scholarne af alla studerande,» samt att därmed skulle fortsättas vid universiteten, så att enhvar student skulle åt sig »åtminstone utwälja någon del,» och den, som ej gjort detta, skulle «utestängas från then heder at få undergå promotion». Härigenom »skulle thenna wettenskapen blifwa en ibland the courantaste waror wid academien och scholor samt följacktel. af the studerande alment idkas till Rikets otroliga förmån och nytta.» Särskildt uttalades en liflig förhoppning, att prästerne härvid skulle blifva förgångsmän inom sina församlingar, och att »på thetta sättet kunde hushålnings-wettenskapen utbreda sig öfwer hela landet utan någon styfwers gravation för publicum». »Kommer thenna wettenskap i gång, så lärer then antagas med lika begärlighet som nyheter i religionen; åtskillnaden är, at then icke skadar siälen, men wähl förnöijer sinnet och mycket gagnar pungen». Den ekonomiska nyttan skulle blifva storartad; »man kan eij utan en ledsam widlyfftighet upräkna alla the fördelar, som en almen kundskap om wårt landz härlige wäxter i thet ena och andra Riket skulle åstadkomma.»

Detta förslag och dess blomstermålningar funno ständerna »förtienta en sorgfällig eftertanka». För vinnande af närmare utredning skedde sedan remiss till de akademiska myndigheterna. Hvarken inom filosofiska fakulteten eller

Consistorium academicum höjdes en enda stämma häremot, och till sist förenade man sig om att till kanslern insända ofvanstående yttrande, hvilket blifvit uppsatt af fyra delegerade, nemligen professorerna Dan. Solander (rector), Linnæus, Klingenstierna och Strömer. Det, som där uttalas rörande «Physiquen,» afspeglar säkerligen förnämligast de bägge sistnämndas åsigter och önskningar, liksom det öfriga Linnés. Att denne senare är utlåtandets författare, synes bevisadt af de af honom (antagligen under delegerades öfverläggningar) gjorda anteckningar, som finnas på ett särskildt blad bland Consistorii Acta. De äro visserligen mycket svåra att dechiffrera, men hafva dock säkerligen legat till grund vid utlåtandets uppsättande.

[1] Härmed afses en i dåtidens skolor allmänt använd lärobok, hvars fullständiga titel är: Joan. Henr. Sviceri, *Tigurini Professoris, Erotematicum Physicæ Aristotelico-Cartesianæ Compendium, in usum Sviogothicæ Juventutis denuo editum, sumtibus Andr. Cl. Rhyzelii Archipr, Lincop.* Lincop. 1725. Första upplagan är tryckt i Basel 1691.

81.

Pro Memoria.

Då Eders Magnificence och Venerandum Consistorium lät anlägga orangeriet uti Horto Academico, blef den södra flygelen indelt til wånings rum för Academiæ Trägårdsmästaren, emedan ingen kunde sig föreställa, at så många örter på lång tid måtte hop skaffas, med mindre at orangeriet skulle wara nogsamt tilräckeligit, och at der det en gång skiedde, kunde då den hwita wäggen, som därföre blef lämnad ofulkomlig, lätt borttagas, och i des ställe fönster insättas.

Hwad möda jag anwändt, at skaffa til Academiæ Trägården hwarjehanda rara wäxter, har Amplissimum Consistorium sig nogsamt bekant, de der nu blifwit så många, at de förqwäfja hwarandra; om de icke snart få utrömme, blifwer rummet dageligen trångare, som de dageligen wäxa och förökas; ty är til Eders Magnificence samt Amplissimum Consistorium min wördsamma begiäran, at den södra flygelen nästa sommar måtte få inrymmas til Orangerie, och et litet hus til wånings rum för Academiæ Trägårdsmästaren byggas, hwar til materialier i winter eller nästa wår måtte förskaffas. Amplissimi Consistorii härutinnan benägna bifall skall upmuntra mig, at med wanlig och högsta flit, arbeta på Academiæ Trägårdens upkomst; då der emot om de rara wäx-

ter, genom sitt antal, förqwäfja hwarandra, de då altför mycket skulle släcka min åtrå efter flere, och Academien der emot lida i sitt egit ändamål. Jag utber mig härutinnan Amplissimi Consistorii benägna bifali, hälst som depencen är ganska ringa, men oumgängelig.[1] Förblifwer

Eders Magnificences
och
Venerandi Consistorii Academici

Upsala 1747
d. 23 octobr.

ödmiuke tiänare
Carl Linnæus.

Bland Consistorii academici Acta. Endast underskriften och datum med Linnés handstil.

[1] Ärendet förekom till behandling i Consistorium den 26 October s. å., och innehåller protokollet härom: «Hwilket alt Consistorium Academicum ansåg såsom nyttigt och oundgängligit; och biföll altså thenna Archiaterns billiga begäran til alla delar». Emellertid ansåg sig Linné böra bringa saken å nyo på tal den 1 Februari 1748, då det «resolverades, at husrum för trägårdsmästaren komma att hyras, til thes, efter Herr Hofintendenten Julins förslag, thet projecterade Academiens tegelbruk kan blifwa inrättadt, tå nödige rum för trägårdsmästaren sedermera af thet tegel, som ther tilwärkadt blifwer, upbyggas kunna.» Som emellertid trägårdsmästaren, hvilken måst lemna sin förra bostad, ej kunde åtnöja sig med ett tomt löfte, inkom han i April 1749 med en af Linné förordad ansökan om hyresbidrag, till följe hvaraf Consistorium den 9 Maj beslöt, att 150 dlr kpmt skulle «för förflutne tid och framdeles, til des de nya rummen för honom kunne blifwa färdige, komma at honom bestås.»

82.

Pro Memoria.

I anledning af den underdåniga ansökning, som hoos Hans Kongl. Höghet Doctor Bergstrahl[1] giort om continuation af Stipendio Regio, har Facultas Medica bort inkomma med fölliande påminnelser.

Orsaken till stipendii regii utbekommande så långt på tiden för Doctor Bergstrahl är den, att så snart han åhr 1740 först undfått samma stipendium, begaf han sig till Nykiöping att där

hoos en Fältskiär underrätta sig i Chirurgien, hwar ifrån då han äffter 4 åhrs tid ankom, fick han åter igen sitt rum af samma stipendio, näml.

	1745	dlr	kp:mt	60
	1746	,,	,,	120
	1747	,,	,,	180
utom	1740	,,	,,	30, hwilket giör 390,

at således restera 240 dlr kp:mt.

Wid åhret 1741 woro wähl ett par, som genom facultetens tillstyrkande åtniuto renovation äller prolongation af stipendio regio, hwar af Faculteten nogsamt såg hwad olägenhet det med sig hade, att absentes upburo stipendia regia, och därföre sedermera hafft mycket betänkande att tillstyrka prolongationer utan särdeles qwicka ingenia sig yppade.

Nu har wähl Doctor Bergstrahl förra åhret lämnat academien, begynt sin praxin clinicam i stockholm, samt bekommit stipendium Piperianum; doch underställer Faculteten detta helt och hållit Ampliss. Consistorium Academicum, som denna sak icke är Facultetens.[2]

Upsala 1748
d. 17 Sept. Carl Linnæus.

Egenhändigt original bland Consistorii academici Acta.

[1] Johan Bergstral, född 1715, död 1795. Blef, sedan han efter slutade studier bosatt sig i Stockholm, en mycket nitisk och dugande assessor i Collegium medicum.

[2] Ansökningen biföllls icke.

83.

Pro Memoria.

Det har långt för detta Hans Kongl. Höghets remisse af Candidat Hasselquists[1] ansökning blefwit uti Consistorio Academico upläsen, med beslut at afgå och communiceras med Facultate Juridica och Medica till utlåtande här öfwer. Detta oachtadt har ännu ingen sådan remisse blefwit med Facultate Medica communicerad, utan tiden sålunda gått förbi tils oförtöfwad mutatio Rectoratus, då stipendierne skola bortgifwas, kommer at anställas, då effecten

af denna ansökning, åtminstone för denna terminen, blifwer genom drögsmålet fruchtlös; här af har jag funnit mig föranlåten anticipera med beswarandet, på det ingen skuld må stå hos mig.

Candidat Hasselquists ansökning war at af Facultate Medica blifwa hugnad med duplex stipendium, till en resas anställande åt Palæstina, at där aftaga des Historiam Naturalem, at beskrifwa plantas Biblicas, om hwilka lärde theologi så mycket twistat, at utforska hwad de brukeligaste Drogier äro, som af urminnes tider blefwit i alla apothequer handhafde, men än aldrig uptäckte, at utmärka de gamblas faselige ormar och de fornas namkunnige fiskar, som kommit i förgätenhet af okunnogheten i natural-historien med mera.

På denna hos Hans Kongl. Höghet giorda ansökning, har jag nomine Facultatis Medicæ bort inkomma med följande underdåniga utlåtelse.

De få Stipendia Regia uti Facultate Medica äro fuller för de här studerande Medicinæ studiosis mycket oumgängelige; men där emot är det wärf, Cand. Hasselquist wågar sig åtaga, så högt i den lärda werlden at anse, at hwarken Faculteten äller någon annor som har minsta kiärlek för wettenskaper lätteligen skulle kunna sådant afstyrka, som werlden där igenom fingo lius i alla de saker, som intill denna dag liggat i mörkret.

Faculteten kan här till så mycket tryggare tillstyrka, som hon noga har sig bekant den grundeliga insicht Candid. Hasselquist sig förwärfwat i de stycken som hit höra, uti Historia naturali och Hygieine, och finner nogsamt huru sällan i werlden et ämne kunne sig yppa, som ägde både en sådan resolution och färdighet.

Allenast bekymbrar Faculteten det, at hon icke kan se, huru en så stor resa med så liten undsättning kan förrättas, där äst icke den Högste täckes med en besynnerlig nåd bana honom wägen till den sakens uträttande, af hwilken icke allenast wår academie, utan hela wår nation kan få en besynnerlig heder.

Detta föranlåter Faculteten at anhålla hos Consistorium Academicum, at hos Hans Kongl. Höghet på det ömmaste recommendera denna sak, som bäst träffar in, då Academien räcknar sin sällaste epocha under en så dyr och stor Canceller. Därjemte anhåller ock Faculteten, at Consistorium Academicum täcktes prænumerando låta Cand. Hasselquist få, där äst Hans Kongl. Höghet täckes här till gifwa sitt allernådigsta samtycke, till godo niuta

samma stipendier på en gång, at han må pleno effectu hielpas, om han hielpas skall.[2]

Upsala 1748 Nomine facultatis Medicæ
d. 10 Decembr. Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet bland Consistorii academici Acta.

[1] Fredrik Hasselqvist, född 1722, anträdde i Augusti 1749 en resa till Orienten, under hvilken han den 9 Februari 1752 afled i Bagda nära Smyrna. Hans *Iter Palæstinum eller Resa til Heliga Landet* utgafs 1757 af Linné.

[2] Resultatet af denna skrifvelse blef, att Hasselqvist erhöll ej endast tvenne medicinska, utan äfven ett juridiskt kungligt stipendium, hvartill senare kom ett ur hvardera af de tvenne återstående fakulteterna. Han var sålunda samtidigt innehafvare af stipendier i alla fakulteterna — något, som aldrig inträffat, vare sig förut eller efteråt.

84.

Facultatis Medicæ utlåtande om Examina Prælectionum publicarum.

Det hafwer wäl hittils aldrig warit swårt för oss, at röna hwad framsteg wåra Auditores giordt.

Af hwars och ens Attention under föreläsningarna, samt hog at hemma hos oss förfråga sig om det de ej förstådt, hafwa wi lätteligen kunnat märka dem.

Som de än widare genom examina kunna erfaras, ty hafwa wi ock altsedan nådig befallning derom ankom, stält oss den til underdånig efterlefnad.

Dessa examina kunna olika wid olika delar anställas med nytta, såsom när Demonstrationes vivæ uti Anatomicis eller Botanicis hållas, der examen hwar wecka torde wara nödig; deremot borde wid de andra föreläsningarna tre eller fyra examina hwar Termin wara tilräckeliga.

Cursus prælectionum in Facultate Medica.

Facultas Medica kan mögligast absolvera en Cursum Prælectionum Publicarum wid pass på femb år, nemligen

1. Böra årligen hwar winter Demonstrationes Anatomicæ hållas.
2. Prælectiones öf:r Pharmacopœen kunna på et år bringas til slut.
3. Physiologien fordrar ock et år.
4. Pathologien et halft år.
5. Praxis Medica halftannat år, men at öfwa de Studerande til at skiöta siuka, dertil kan ej utsättas någon wiss tid, emedan det ankommer på tilfälle, och på antalet af de siuka, som jag i Nosocomio kommer at få antaga.

1. Demonstrationes Plantarum böra årl. om Sommaren, i Horto Academico itereras på de utländska wäxter och besynnerligen officinelle.
2. Materia Medica fordrar til det minsta et år.
3. Semiotica med Historia morborum til det minsta et år, som Semiotica och Materia Medica äro de förnämste grundpelare i Medicinen.
4. Diæten fordrar åtminstone halftannat år, som den utsträcker sig til alla tria Regna, Elementa och Seder.
5. Historia Naturalis trium regnorum Naturæ behöfwa det öfriga.

Alt detta itereras uti Collegiis Privatis.

Carl Linnæus. Nils Rosén.

Originalet bland Acta till Consistorii academici protokoll 1749; endast namnen egenhändigt skrifna. Linné var dekanus och tvifvelsutan författaren, med undantag af uppgifterna rörande anatomien, praktiska medicinen och öfriga Rosén tillhörande ämnen.

85.

Facultatis Medicæ utlåtande, huru Examina rigorosa må anställas utan at de publique Lectiones derigenom hindras.

Emedan Måndagar, Tidsdagar, Torsdagar och Fredagar äro borttagne til publique Lectioner, och emedan Consistoria samt Disputationer merendels borttaga Onsdags och Lögerdags förmiddagar; altså är den enda tiden öfrig om Onsdag och Lögerdags eftermiddagar, då Examina kunna hållas.

Härtil woro Consistorii rummet det bequämligaste, emedan Academien åtminstone om wintertiden är så kall, at ingens hälsa der kan uthärda under sådana Examina, som komma at hållas flere timar. Facultetens oförgripeliga mening är, det Examina kunde hållas

uti Consistorio wid öpna dörrar, då alla, som det åstunda kunna wara tilstädes; men Medicinæ Studiosis borde det påläggas som en skyldighet, at derwid sig inställa.

Carl Linnæus. Nils Rosén.

Originalet bland Acta till Consistorii academici protokoll 1749, men endast namnen egenhändigt skrifna. Linné, såsom dekanus, var tvifvelsutan författaren.

86.

Wördsamt Memorial.

Sedan Academiæ-Trägården genom Venerandi Consistorii omsorg och nit för Wetenskapernas upkomst här wid Academien, genom en kostbar och prägtig byggnad, så wäl som ock genom min mögeliga flit blefwit försedd med så många wäxter, som giörligit warit, nu ändteligen kommit til den högd, at han kan täfla med de mästa och bästa Academiska Trägårdar; fordrar min skyldighet, at til Ven. Consist. inkomma med en wördsam föreställning, huru den samma framdeles må blifwa bibehållen.

1:o. Det har Venerandum Consistorium för några år tilbakars årligen tillagt Orangeriet 60 lass wed; men som samma Orangerie sedermera blifwit förökt med södra flygeln, at nijo Kackelugnar dagel. måste eldas i det stället tilförene allenast 5 höllos warma; så finner jag mig föranlåten, at anhålla, det Ven. Cons. täcktes tillägga Orangeriet hundrade lass wed.

2:o. Likaledes har Ven. Consist. tilförene årligen tillagt en Orangerie dräng 60 dlr kp:mt, hwars giöromål ifrån Septembr. til Maji Månad woro, att hugga weden, elda, wårda elden, stänga spiällen, aftaga och tillägga luckorna, skaffa watn med mera. Nu som arbetet nästan blifwit dubbelt större, kan man dertil icke få någon karl under 100 dlr kp:mt, hwilka Ven. Cons. gunstigast täcktes en sådan tilslå.

3:o. Wi hafwom haft den lyckan, at få en god Trägårdsmästare,[1] som til en sådan tjenst icke allenast ifrån barnaåren blifwit upfödd, men äfwen giordt sig skicklig genom det han Trägårdar och Orangerier sielf förestådt uti Hollstein, Tyskland, Ånge-

land, Holland. Den samma har ock i wår Academie-Trägård, dag ut och in, och utan en enda dags hwila, med oändelig flit, nu på tionde året förestådt denna Academiska Trägården. Wår lycka har warit, at denna Trägårdsmästaren, på hela denna tiden, icke warit en enda dag siuk. Men om så skulle hända, at han åtta dagar blefwo sängliggande, kunde intet annat skie, än at Orangeriet wordo tagande en obotelig förlust; ty så många tusende krukor med wäxter fordra hwardera sin egen skiötsel til warma, wattning, omsättning med mera. Til förekommande af en sådan förlust är wid alla wäl inrättade Academiska Trägårdar en ständig gesäll, som kan wara Trägårdsmästaren behjelpelig wid des dageliga arbete, och wid åkommande sjukdom eller dödsfall Orangeriet rädda. Ty är til Ven. Consist. min wördsamma begäran, at Ven. Consist. täcktes tilslå 600 dlr kp:mt årligen til en gesäll, som häremot blefwo förbunden, at wara beständig wid Trägården eller ock tillägga til den nu warande Orangerie-drängen 400 dlr kp:mt årligen, at han hela året tjenar uti Orangeriet, som man eljest ibland gesäller sällan lärer få någon så för karl, at han kan luckorna wäl sköta, och all weden hugga. Dessutom woro ganska wäl, om den nu warande skickelige Trägårdsmästaren kunde på något sätt hugnas, at han icke under sitt arbete, som är det trägnaste ibland alla Betjenters wid Academien, upgofwes. Han har icke en utan flere gånger af mig begärt sit afsked, föreställandes, huru han med all sin möda icke förmått, sedan han hit kom, förmedelst tijdernas dyrhet förtjena sig en enda råck på kroppen.

Kunde Ven. Cons. finna någon utwäg at hugna honom, woro det mycket tilbörligit; kunde Ven. Cons. tillägga honom Titul af Inspector (: en character, som plägar brukas at distingvera de ansenligare Trägårdsmästarne :) samt anseende med Exercitie Mästarne, så torde det tjena för en upmuntran för honom, fastän jag aldrig der om med honom talat.

Detta alt täcktes Eders Magnificence och Ven. Consist. taga i gunstigt öfwerwägande, och sedermera inför Hans Kongl. Höghet saken remonstrera, då jag är försäkrad, at Hans Kongl. Höghet, wår allernådigste Canceller, som gifwit hela wår Academie, och äfwen denna härliga inrättningen, lif och lustre, lärer ock med sin Kongl. Nåd detta befrämja och fastställa, hwarigenom Academiska Trägården blefwo beständig,[1] och jag fri från det answar, som på mig kunde drabba, om jag sådant förtego.[2]

Carl Linnæus.

Originalet bland Acta till Consistorii academici protokoll 1750; endast namnet egenhändigt. Odateradt.

[1] Under sitt vistande på Hartecamp i Holland lärde Linné känna och värdera den der anställde trädgårdsmästaren Diedric Nietzel. Då akademie-trädgårdsmästaren Gustaf Samzelius i början af 1739 aflidit, skref därför Linné till Rudbeck ett bref, hvari föreslogs, att man skulle försöka att förmå Nietzel att komma till Upsala. Detta bref upplästes i Consistorium den 27 febr., hvarefter beslöts, att rektor skulle tillskrifva Linné och »wänligen anhålla, det behagade Tit. förmå den omförmälte och hos H:r Clifford i Holland för tiden warande Trägårdsmästaren, att den här lediga beställningen antaga». Resultatet blef, att Nietzel i slutet af juni ankom till Upsala och sedan till sin död 1758 med synnerligt nit och framstående skicklighet där skötte sitt kall till Linnés fulla belåtenhet, fastän han på grund af de ringa löneförmånerna hade att kämpa med svåra ekonomiska bekymmer. Det hade dock i brefvet till Linné förklarats, att han kunde »med trygghet försäkra honom [Nietzel], at Consistorium Academicum wil förbättra des hwilkor och så laga, at arbetet skal blifwa fulkoml. betalt, och han hafwa sin rikeliga utkomst».

[2] Detta memorial föredrogs i Consistorium den $^{13}/_{10}$ 1749 och blef därvid remitteradt till Inspectores ærarii och Räntmästaren, som den $^{27}/_{1}$ följande år afgåfvo följande utlåtande:

«Som thet af hwad här ofwanför anfört är befinnes, at then til Orangeriets och Örtegårdens underhåll och betiening begärte tilökning, är til samma härliga werks och inrättnings bestånd och conservation i framtiden aldeles oumgängelig, så föreslås ther til af then lilla besparing, som ännu kan wara, sedan Academiens RäntCamare med så många och dryga utgifter blifwit beswärad, til 40 lass wed a 2 dlr lasset 80 dlr kp:mt, tilökning på Trägårdsdrängens lön 40 dlr kp:mt, och til en Gesälls lön och underhåll för Trägårdsmästaren Nietzel 600 dlr kp:mt, hwarföre han skall wara skyldig at hålla en så beskädelig karl, som, wid åkommande siukdom eller dödsfall, kan thes syssla til alla delar förestå. Och thetta alt så länge then öfriga staten kan bära sig, och någon besparing är öfrig, sedan then först fått sit fullt ut». Detta blef ock af Consistorium den $^{27}/_{1}$ s. å. godkändt, hvarefter kanslern den $^{15}/_{3}$ bestämde, att Linné skulle »1:o få antaga en färdig gesäll wid den Academiska Trägården med 200 dlr s:mts åhrlig löhn; 2:o at 40 lass wed måga åhrligen bestås til de 4 kakelugnar, som äro i den nu färdig blefne södra flygeln af Orangeriet, samt 3:tio, at Orangeriedrengen må, i stället för 60 dlr kp:mt han tilförende bekommit för halfwa orangeriet, nu mera, för hela, undfå i et för alt 100 dlr s:a mynt åhrligen ... så länge någon besparing af Academiens RänteCamare är at tilgå».

87.

Den af Hans Kongl. Höghet allernådigst med Venerando Consistorio communicerade H:r Professor Gottskalk Wallerii underdånige ansökning att få säte och stämma uti Facultate Medica[1] har

Faculteten, sedan Amplissimum Consistorium täckts den samma gunstigast communicera, igenomläst, och funnit sig deraf föranlåten att inkomma med följande ärhindringar, dem Facultas Medica anhåller måtte blifva till hans Kongl. Höghets allernådigste bepröfvande af Venerando Consistorio öfversända.

1:o. Denna nya Professio Chemiæ tracterar Chemien i gemen, Metallurgien med Proberkonsten, Mineralogien och Pharmacien, af hvilka Pharmacien är den aldraminsta del, som tjenar endast och förnämligast för Medicinæ studiosis; deremot Chemien i gemen besynnerligen tracterar Physiken, så att Physiken, som den nu för tiden tracteras i den lärda världen, igenom experimenter demonstreras till lika stor del af Chemien som Mathematicis; så att i den afsigt, samma profession är mera Physicalisk än medicinsk.

2:o. Hvad åter Metallurgien och Proberkonsten och den dertill hörande Mineralogien angår, så hörer den icke mera till Medicinæ studiosis, än Theologis, Oeconomis, Philosophis. Som Bergsväsendet är en Hufvudpunkt uti vår svenska Oeconomie, och som denna med mycken nytta skulle blifva allment bekant, så tyckes den böra intagas af Philosophiska Faculteten, hälst emedan de mästa studerande måste af Facultate Philosophica upodlas, och få i den anlägga grund till sin vettenskap. Det är ock vist, att Chemien vid soml. academier är inbegripen under Medicinska Faculteten, äfven som Physiken, men åter på andra ställen höra begge under Philosophien, och hvad angår det att uti Kongl. Constitutionerna står att Chymia Pharmaceutica skal läsas af den ena Medicinæ Professorn, så står det ock att Physiken skall läsas af en annor Medicinæ Professor; så kan Chemien med samma skäl vara ifrån Medicine, som Physiken, som denna Faculteten aldrig åstundadt.

3:o. Hvad angår specimina, så är fuller vist, at Disputationer utkommit af Facultate Medica uti Mineralogien och Chemien, den tiden som Chemien tracterades af Medicinæ Professoribus, äfven som fordom i Physiken, då den hörde till Facultas medica. Men som det är fritt disputera exercitii gratia i hvad del man behagar, och att de Disputationer, som komma ut i andra Faculteter, äfven beräknas Medicinæ studiosis såsom första Disputation, så följer deraf ingen ting.

4:o. Om icke Philosophi ärkänna dem som anlagt ansenlig flit uti Metallurgien, Mineralogien och Chemien, samt dem till Magistrar promovera, så lärer mycket mindre Facultas medica kunna dem

antaga, som hon ej sådane tillförene promoveradt, derest de icke tillika varit underbygda med solid erudition i Medicin.

5:o. Att någon fruktlöshet skulle tillskyndas Chemien derigenom, att hon blefvo lagd under Philosophien, är så orimmeligt, som den samma med Metallurgien skulle långt vidare utsträckas till rikets nytta, om den af Philosophis tracterades, då deremot om Medicinæ studiosi alenast skulle vara obligerade att lära denna vettenskapen, de då framdeles aldraminst äro i stånd, då de blifva med praktik öfverhopade, att undersöka sådane natursens förborgade gåfvor till landets fromma.

6:o. Dessutom så examineras alla Medicinæ studiosi af Facultate Philosophica för än de släppas till någon examen uti Facultate Medica; komma altså att der aflägga prof uti de stycker.

Originalet ej anträffadt, utan endast en afskrift deraf i Medicinska fakultetens arkiv. Att Linné, hvilken den 3 November 1750 inlemnade detta »Medicinska Fakultetens utlåtande», var den verklige författaren, kan så mycket mer anses vara fullt säkert, som hans embetsbroder Rosén, fastän utsedd till dekanus hela terminen var frånvarande, så att fakulteten utgjordes af Linné allena.

[1] Sedan 1750 tvenne nya professurer inrättats i fysik och kemi, åtnöjde sig icke den till innehafvare af den senare utnämnde J. G. Wallerius med den honom anvisade platsen inom filosofiska fakulteten, utan anhöll, att han och kemien skulle få kvarstanna inom den medicinska. På grund af den ofvan meddelade protesten däremot nådde han dock ej det egentligen önskade målet, men väl att Kungl. Maj:t den 13 Febr. 1751 bestämde, »att Medicinæ Studiosi, tå the undergå examen Philosophicum, må wid samma tilfälle af Chemiæ Professoren nogare examineras, än det kan behöfwas af the öfriga Philosophicis, och sedan med hans särskilda witsnesbörd och approbation förses, innan de til Doctores få promoveras».

88.

Hans Kongl. Höghet har allernådigst täckts remittera Doctor Bergstrahls[1] ansökning om ett dubbelt stipendium regium till sin utlänska resas fortsättiande, hwilket Vener. Consistorium behagat med Facultate medica communicera, hwar öfwer Faculteten här medelst aflämnar sin utlåtelse, den Ven. Consistorium behagade inför Hans Kongl. Maij:tt allernådigast föredraga.

Consistorium Academicum har sig bekant, huru Hans Kongl. Maij:tt allernådigst resolverat för ett par åhr sedan, at D:r Hasselquist skulle åtniuta duplex stipendium uti Facultate Medica, det han ock wärkeligen nu niuter till godo, och kommer samma stipendium än en tid at löpa.

Hans Kongl. Maij:tt har äfwen för ett helt åhr sedan resolverat, at HofMedicus Hallman skall niuta uti Facultate Medica duplex stipendium regium, hwarpå och ærarium academicum redan stegit i förskott, men som Amanuensis Observatorii, Consistorii och Rationarii[2] har most hafwa här af sin dehl, med Doctor Hasselquists bägge rum, så har ännu icke engång warit mögligt at uptaga Hallman, utan kommer han nästkommande midsommar först at begynna sin summa, som med Doctor Hasselquist continueras, at Faculteten måste hafwa Hallman noch hela 3 åhren.

Des utom sucka de nu warande torftige Medicinæ studiosi äfter någon undsätning, och Faculteten behiärtar deras tillstånd, som genom oändelig flit arbeta at distinguera sig med tiden uti den lärda wärlden och at blifwa för fäderneslandet mycket nyttige ledamoter, som skulle komma at sakna denna understöd, som altid de tillförene fått hugna sig af; och hwad D:r Bergstrahl angår, så lämnar Faculteten honom gierna sit tillbörliga loford, men wet intet hos honom något som kunne giöra honom besynnerligen distinguerad. Hwarföre och Faculteten, då han tillförene sökte continuation af stipendio regio, under sit warande i fäderneslandet honom det samma aldeles afslog.

Ty anhåller Faculteten allerunderdånigast, at D:r Bergstrahl icke måtte få någon continuation af dubbelt eller simpelt stipendium, hwar igenom de här warande Medicinæ studiosi i flere åhr icke skulle få någon sådan Kongl. understöd, då Faculteten försäkrar af de här warande ämnen med tiden långt lärdare män, än faculteten nu kan förestella sig om D:r Bergstrahl.

Originalet, egenhändigt skrifvet af Medicinska fakultetens d. v. decanus Linné, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll 1751.

[1] Se ofvan sid. 139. — I skrifvelse till kanslern från Paris d. $^{15}/_{3}$ 1751 hade Joh. Bergstral, som på det Piperska stipendiet tvenne år uppehållit sig därstädes, anhållit om ytterligare understöd för «at bewista en del af de mäst berömda Surbrunnar i Tyskland.» Kanslern hade remitterat ärendet till Consistorium och detta till Medicinska fakulteten. Resultatet blef afslag på den gjorda ansökningen.

[2] *Rationarium* = räkenskaper, bokföring.

89.

Pro Memoria.

Uti Academiæ trägården, på dess norra sida, ligger en tomt, som hehl och hållen går in i trägården och giör honom ganska irregulaire.

Denna tomt sökte sal. Arch. Rudbeck i all sin tid att få kiöpa, men ägaren kunnne ej persuaderas där till, utan för nödtwång sålde då och då ett litet stycke där af, på hwilket och en dehl af orangeriet ligger.

Nu är gambla gubben, som warit af förberörde gårds ägare, död, och gården skall sällias, den en Borgare wid namn Brunnström ärnat sig tillhandla för 60 plåtar.

Då jag detta försporde, kallade jag sonen, som är ländsman, till mig, och frågade om icke han wille lämna Academiæ trägården samma tomt, som hade nabo-rätt och icke Brundström, då han utlät sig wara lika nögd hwem som togo honom, då han fingo kiöpskillingen.

Ty anmodade jag Hr Hofintendenten Julin och H:r Doctor Wallerius, såsom inspectores ærarii, at bese samma tomt, som funno för nödigt at samma tomt skulle handlas till academiæ trägården, att han måtte blifwa regulair.

På samma tomt är en stuga i godt stånd, som åtminstone är wärd 100 dlr; där är och en brunn, som skall hålla friskt watn hela åhret och är åtminstone wärd för trägården 100 dlr, ty då torra somrar äro, som sistledna, måste academiæ trägården ofta låta kiöra watn ifrån åen till hela 100 dlrs depence.

Ty är till Eder Magnificence och amplissimum Consistorium academicum min ödmiuka anhållan at förbenämde tomt måtte nu tillkiöpas, som et sådant tillfälle torde sedermera näppeligen på hela seculum kunna ärnås, hälst som kiöpskillingen är ganska drägelig; trägården blifwer där igenom regulair, processer som älliest säkerligen yppas undwikas och trägården får en brunn, som är för honom oumgängelig.[1]

1753 d. 3 Martii
Upsal.

Carl Linnæus.
præfect. Hort. acad.

Egenhändiga originalet bland Consistorii academici Acta.

[1] I Consistorium beslöts den 23 Maj s. å., att den ifrågavarande »tomten med then therå befinteliga åbyggnaden» skulle inköpas för 360 dlr kp:mt.

90.

Till den nu warande ledige Professio Historiarum äfter H:r Doctor O. Celsius voterar jag på

1. Prof. Voltemat, som genom åtskillige publique arbeten å daga lagt sin stora insicht uti Historien.

2. Mag. Doc. Georgi, som äger anselig kundskap i Historien och conformerar mig widare med H:r Doct. Celsi voto.

3. Vice Bibliothec. Ziervogel, som genom publique föreläsningar och skrifter de re nummaria, hwilken äger så nära förwandskap med Historien, bewisat sin skickelighet.

Bibliothecarien Frondin äger äfwen wacker lärdom ute i Historien, men som Han uti Eloquentien excellerar, så woro för Academien nyttigast, om han till en sådan Professio blefwo emplojerad.

CammarHerren Wälb. Trolles och Mag. Jöransons skickelighet at förestå en Professio Historiarum, är mig mindre tillräckeligen bekant.[1]

Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet bland Consistorii academici Acta för 1753.

[1] Ärendet förekom i Consistorium majus den 29 September, hvarvid resultatet af omröstningen blef: 1. H. J. Voltemat, 2. Berge Frondin, 3. C. Fr. Georgii, hvilken sistnämnde Kgl. Maj:t tilldelade platsen.

91.

Hwad båtnad resor utom Europa tillskynda menniskioslächtet besynnerligen uti de prachtiske wettenskaper, Geographie, Historie, Physique, Malmkienning, Naturalhistorie, Oeconomie etc. då habile män där komma at öpna ögonen, där om är redan äfwen wår nation så mycket öfvertygad, at utlänningar med förundran tagit henne till exempel.

At Rolander[1] uti de mäste af desse stycken giort anseliga framsteg, och besynnerligen uti naturalhistorien, där om bör jag lämna honom det säkrasta vitsord, och förnämligast uti entomologien [har han] gått så långt, at jag wet ingen honom at föredraga, utom endast Reaumur,[2] som därföre räknas för Frankrikes prydnad.

Ett tillfälle, som till en sådan resa sig yppade för Rolander, giorde att både jag och några andre Herrar Collegæ af kiärlek för wettenskaper instyrkte honom att wåga lif och hälsa för det allmänna och wettenskaperne, helst han woro kommande på en makalös prächtig ort, full af skaparens dråpeligaste underwärk, der aldrig någon tillförene rätt öpnat ögonen.

Ibland mer än 100 puncter, som jag gifwit Rolander at utreda på den ort han kommer, will jag allenast nämna här en enda. Det är nogsamt bekant at i förra seculo, då Holländarne först fingo Surinam, dog folket där som kom ifrån Europa såsom flugor, af en gångbar maligne feber, at sällan en af tre undansluppo med lifwet, tills änteligen nogon upfan at bruka infusion af ett slags beskt träd som där wäxer, hwilket säkrare curerar denna siukdom än någonsin China frossan, at nu mera ganska sällan nogon där dör af samma feber.[3] Här i riket har i flere åhr samma feber bortrykt många tusende menniskior utan at medici kunnat den hemma med något specifique medicament, och just densamma fläckfeber är den nu här i staden så grufweligen angripit så många af wåra älskade studerande. Om Rolander, som jag med alt skiähl hoppas och förmodar, kan uptäcka för werlden, af hwad slags träd (arbore) detta träd (lignum) tages, så at man får kienna det till sin skapnad, character och namn, at alla medici kunna det förskrifwa till apothecarne och där det ordinera, huru mycken ärkiäntsla wore icke hela Europa honom skyldig, och wij här i Upsala in speeie, som friade oss och wåre studerande ifrån en årlig öfwerhängande fatal fiende. [Detta enda tyckes mig wara af så högt wärde för mine H:r Collegis, alla studerande här wid academien, ja för alla wåre k. landsmän, at alla stipendier wid hela academien på ett par åhr ej borde sparas till des ärnående.]

För öfrigt som denna resan ej är för hans egen skuld utan för det allmänna, och han på den samma wågar sielf det mästa sitt lif och sin hälsa, kan jag för min dehl ej annat än på det aldra högsta recommendera hans ansökning; som på ett par åhrs bortowarande stiger sig in alles till 100 plåtar, då det allmänna torde winna det som ej med pgr betalas kan.

[Det är ej häller länge sedan at resor till utrikes academier blifwit bewilliade andra stipendiater, som haft hemrum, fast de dem anstält för egen nytta. Ty har jag och till höga wederbörande den fasta förtröstan, at de, som befrämja stedse det allmännas wälfärd, aldrig afslå en så wigtig sak, som så mycket kan gagna en och hwar.

Jag beder och at i protokollet må införas H:r Archiater Roséns votum (som nu är frånwarande), hwilken påstod att denna Rolanders ansökning måtte på det högsta och i de sensiblaste termer hos höga wederbörande recommenderas, som man af Rolanders habilitet och det för honom yppade tillfälle hade så ganska mycket godt att förmoda.]

C. Linnæus.

Originalet, odateradt, bland Acta Consistorii academici 1754. — Det inom klammer satta har senare blifvit öfverstruket.

[1] Daniel Rolander vann under sin studenttid så Linnés förtroende och bevågenhet, att han en längre tid fick vistas i dennes hus såsom sonens informator. Med synnerlig ifver egnade han sig åt naturalhistoriens, särskildt entomologiens, studium och gjorde åtskilliga mycket intressanta iakttagelser rörande insekters lefnadssätt. Då en i Surinam bosatt svensk, Öfverstelöjtnanten Gustaf Dalberg, 1754 var på besök i fäderneslandet, erbjöd han en ung svensk naturforskare, som ville ditresa, kostnadsfritt uppehåll därstädes, och härtill blef Rolander af Linné utsedd. Till resehielp sökte han det Thunska stipendiet, och det var, då Consistorium skulle häröfver utlåta sig, som Linné afgaf ofvanstående yttrande. — Om Rolanders resa och hans sorgliga öde se Th. M. Fries, *Linné*, II s. 53—55.

[2] Antoine Ferchault René de Réaumur, efter hvilken den bekanta termometern blifvit uppkallad, var ock en framstående entomolog, författare till det stora, mycket berömda arbetet *Histoire des Insectes.*

[3] Härmed afses *Quassia amara*, uppkallad efter en neger Quassi, som egdes af ofvannämnde Dalbergs svärmor, och som för honom hade omtalat sin upptäckt af den nästan ofelbara förmåga, som detta träds rotved ansågs ega till bekämpande af de i Surinam härjande klimatfebrarne. Denna upptäckt meddelades Linné, som sedan ifrigt förordade qvassias upptagande i vår farmakopé, och som 1763 i disputationen *Lignum Qvassiæ* lemnade en utförlig redogörelse för denna växt och dess användande såsom läkemedel.

92.

Det af Hans Kongl. M:t genom Illustrissimum Cancellarium till Consistorium Academicum och af Eders Magnificence med facultate Medica communicerade Kyrkiorådets i Upsala underdåniga ansökning, att en Medicinæ studiosus med duplex stipendium måtte upwachta de siuka i Hospitalet &c., har faculteten den åhran wördsamast återställa och tillika här öfwer sig yttra.

Faculteten finner nogsamt, att detta project woro för de nödlidande siuke i hospitalet en synnerlig förmon och besparing; men där jemte at icke gierna nogon Medicinæ studiosus, som sig här uppehåller på egen omkostnad, skulle förmås, utan wedergiellning, at sig åtaga en sådan sysla, hälst som de Medicinæ studiosi, som kommit så wida, at de kunna giöra siuka nogon synnerlig handräckning, hafwa nog tillfälle att öfwa sig så i staden som på landet, och altså räknade det för ej synnerlig förmon; hwarföre ett duplex stipendium woro det minsta som kunne betala honom hans möda, besynnerligen som en sådan ej fingo nyttia ferierne och då bespara det han i staden måste dageligen utgifwa.

Skulle twänne stipendia regia kunna tillslås en sådan Medicinæ studioso, åtager faculteten sig at med all sorgfällighet utse årligen nogon af de studerande, som upwacktar de siuka i hospitalet, och will äfwen wara redebogen at wid de swårare casus wisa honom den säkraste wägen at undsätta de nödlidande; då och där emot de som icke kunne räddas fingo öpnas, at där af hämtas måtte klarare lius uti de mörkaste passioner, som kunne gifwa nogon uplysning i wettenskapen.

Men hwad duplex stipendium angår, kan det på intet sätt tagas utaf de stipendia regia, som äro tillslagne facultati Medicæ, hälst som den där duplex stipendium skall hafwa, måste få det uti öfwersta classen, då ett duplex stipendium räknas om åhret till 60 plåtar.

At ingen tillgång här till är uti facultate Medica, lärer Eders Magnificence och V. C. nogsamt hafwa sig bekant, och som kan widare ses af fölliande:

i facultate Medica äro 15 stipendia regia, fördelte i 3 classer. af hwilka 5 äro i hwar classe, och så hwardera årligen i classe prima 30 plåtar, i secunda 20, i tertia allenast 10;

första classen är af höga öfwerheten redan så disponerad, at alla rummen äro uptagne:

1. Amanuensis *Rationarii, Observatorii* och 2:ne *Consistorii* alternera, så att årligen en af dem innehafwer första rummet.

2. *Amanuensis Chemiæ* äft. Kgl. resolution.

3. *Electrisator*[1] äfter Kgl. resolution.

4, 5. *Doctor Hallman* duplex stipendium, ej på facultetens tillstyrkande, utan efter Kongl. resolution; får continueras ännu i flere åhr.

Således är intet öfrigt, at hwarken Professores Medici äller faculteten kan få taga nogen *Amanuensis*, som Kongl. stadgar dock indulgera, och det woro högst nödigt.

För öfrigt äro altid i de andre classer en *Musicus* och en *Amanuensis Bibliothecæ* uptagne, så at allenast hälften och de nedre classer äro öfrige för fattige studerande, som uparbetas till tienlige Medicos för framtiden.

Det samma som Medicinska faculteten för nogon tid sedan gaf til swars, då veneranda facultas theologica denna samma sak för Hospitalet urgerade, will äfwen och nu faculteten widkiennas, at om ven. facultas theol. som har 60 rum at disponera täckes lämna et rum, will facultas Medica lämna ett, och som detta icke kan ske i öfra classen, doch i andra, och där före utse en Medicinæ studiosus, så länge det sig giöra låter, som åtager sig wården om de siuke i hospitalet.

Facultas Medica, som anser detta såsom ett officium pietatis, giör sig försäkrad, at ven. facultas theologica lärer så mycket mer behierta detta som angår wår nödlidande nästa, och lämna ett rum af stipendia regia i öfwersta classen, då den som besökt de siuka kunne årligen få 50 plåtar, hwilket är det aldraminsta, som i arvode för sådan möda och upwachtning kan gifwas, då likwähl icke Medicinæ studiosus kan där af något anwända till Medicamenter.

Originalet, helt och hållet skrifvet af Linné, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll 1755. På ett af Rector bland Consistorii ledamöter kringsändt skriftligt förslag till det svar, som till kanslern skulle afsändas (en med. studiosus borde få ett enkelt stipendium i såväl theologiska som medicinska fakulteten), hade de flesta antecknat sitt instämmande. Tvenne theologer kunde däremot »intet annat än til alla delar afstyrka, at en Medicinæ Studiosus må få uti Theologiska Faculteten stipendium», samt ansågo, »at han skäligen bör åtnöija sig med Stipendium simplex». Härunder har Linné tillagt:

»Skulle V. C. ej approbera Medicinska facultetens förslag, kan faculteten ej påtaga sig nogon sådan Medicus för hospitalet, som är utom

Academiska inrättningen, den staden och landet håller; ej häller kan en Medicinæ studiosus påläggas at giöra det gratis, som lefwer på sin egen depence; utan äro stipendierne inrättade at skickelige ingenia må evertuera sig i wettenskapen med solid grunds anskaffande at blifwa faste Medici.

C. L.»

[1] Härmed afsågs en medicine studerande, som fått i uppdrag att experimentera med elektricitet såsom botemedel mot åtskilliga sjukdomar.

93.

Hörsamast Memorial.

För den af Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium Academicum med Medicinska Faculteten communicerade H:r Professor Ficks Memorial af d. 20 Septemb. sistledne har iag den äran at aflägga wördsam tacksägelse och för min del allena såsom endast närwarande lämna följande swar, emedan min Collega H:r Arch. Rosén på hög Kongel. befallning nu är frånwarande och i stockholm.

H:r Prof. Fick påstår at inspectura stipendiariorum bör nu mera icke som tilförene alternera emellan Juridiska och Medicinska faculteterne, utan då 2:ne Medici och 2:ne Jurister alternerat, påstår bemälte H:r Professor det 2:ne Jurister 2 år å slag böra hafwa inspecturam stipendiariorum, innan någon Medicus den kommer at förrätta, emedan Juridiska faculteten numera består af 3 Professorer och facultas Medica såsom tilförene af 2:ne.

H:r Professor Fick föregifwer at denna saken ock efter hans påstående redan tilförene skolat blifwit i Consistorio afgiord, det iag icke kan medgifwa, men ärhindrar mig nogsamt, at saken warit esom oftast i deliberation wid ombytningarne, men altid utfallit efter wanligt bruk och emot H:r Professorens påstående. H:r Prof. Fick säger, at d. 16 Junii 1748, sedan 2:ne Jurister och 2:ne Medici alternerat, han succederat mig, hwilket han ock bort giöra, men at wid midsommar år 1749 efter honom H:r Professor Solander el. en Juris Professor blifwit tilsatt. Då touren skulle å nyo begynnas, måste [detta] skedt af någon misräkning, hwarföre ock H:r Arch. Rosén efter H:r Professor Ficks egit medgifwande för det året upburit lönen, och H:r Prof. Solander året derpå rätteligen blifwit constituerad

inspector stipendiariorum; för öfrigit war iag den tiden på hög kongel. befallning i skåne, då H:r Arch. Rosén icke mera kunde bortgifwa min rättighet el. iag dömas ohördan än nu Arch. Rosén. Hwad H:r Professor Fick täckes andraga om Medicinæ Professorum förmoner framför de andra, derpå at swara will iag icke falla hwarken Ampliss. Consistorium el. H:r Professor Fick sielf beswärlig, fastän iag tyckes mig tydel. se, at detta kunde sägas lämpeligare om H:r Professor Fick sielf, utan skall jag allenast berätta sakens rena samanhang.

De kongel. stipendier äro tildelta Discentes under inseende af Faculteterne, näml. under Theologica, Juridica, Philosophica och Medica. Som de mäste stipendier ligga under Facult. Theologicæ och Philosophicæ inseende, så äro uti hwardera af dessa facultetet årl. en Inspector Stipendiariorum, och går här ordningen hwardera faculteten igenom emellan Professorerne, utan at desse faculteter med hwarandra hafwa någon gemenskap el. ombytning. Deremot uti facultatibus intermediis, neml. Juridica och Medica, har ifrån första inrättningen Juris och Medicinæ Professorer alternerat, således, at då en Professor af Jurid. faculteten warit Inspector et år, har det andra året en Medicus haft samma förrättning.

De andre munera extraordinaria emellan Professorerne, såsom Rectoratus, inspectura ærarii etc., äro ambulatoria äller gå i ordning från den första och til den sista, och hafwa altså ingen gemenskap med inspectura stipendiariorum.

Inspectura stipendiariorum är owedersägel. dertill inrättad, at Professores Facultatum må igenom disputationer, uprop etc. se sina Inspiciendorum profecter och flit, hwarföre Inspectores hafwa årl. 200 daler kpp:mt, men icke är denna inrättning giord för Professorernes skull utan för Discentium; skulle derföre då en Facultet blifwit mera förökt med Professorer, ock en ny ordning inrättas efter Professorerne, så skulle ock häraf följa, at den ena faculteten skulle flera år få se sina inspiciendor. profecter, då den andra på många år skulle utestängas derifrån, och altså efter H:r Professor Ficks nu giorde påstående Juridiska faculteten koma ofta 2 år å slag at höra och excercera sina inspiciendos, då Medicinska faculteten icke mer än hwart tredie år fingo höra sina, hwilket strider emot första goda inrättningen och alt sedan wanligit bruk.

Ja än widare efter denna calcul kunde H:rar Professores Philos., som äro 12 til antalet och i hela sin facultet ei hafwa flera inspectioner än facultas Theologica, som endast består af fem ledamöter,

påstå, at hwar och en Philosophus måtte så ofta hafwa inspecturam stipendiariorum, som en theologus, hwarigenom hela inrättningen skulle rubbas och dragas ifrån den hälsosama inrättningen, som warit af början emellan fakulteterne, och ikläda sig en hel annor art, i det den ställdes efter Professorernes förmån, men icke efter inspiciendorum.

Jag näkar icke at H:r Prof. Fick bör äfwen som 5:te theologus dela med de andre H:rr Jurister inspecturam stipendiariorum, men derföre följer icke at han den bör dela lika med Medicis, ty om ordningen warit sådan at alla Juris Professores först bort warit inspectores och sedan Medici påfölgt, så hade sådant deltagande ägt något sken, men det synes klarl. at ändamålet af första inrättningen warit helt annat, idet at Juridiska och Medicinska facult. borde årl. alternera, emedan staten ei kunde tillåta at en i hwar facultet hade årl. inspecturam.

Widare är, hwad H:r Professor Fick täcks andraga i 3:die §, här ei hufwudafseende på Professorernes inkomster utan på inspiciendorum nytta, och icke stipendierne inrättade, at Inspectores skola få några penningar, utan penningarna äro gifne åt Inspectores til upmuntran at giöra denna förrättning med större drift.

Ty anhåller hos Eders Magnificence iag wördsamast, at facultas Medica må blifwa bibehållen wid den ordning, som warit från begynnelsen så wäl och hälsosamt inrättad, och kan iag för min del ingalunda medgifwa, at Medicinska faculteten bör härigenom koma at på något sätt lida genom det en annor facultet blifvit förökt.[1]

Carl Linnæus.

Koncept efter Linnés dictamen och med en del hans egenhändiga ändringar bland Medicinska fakultetens Acta. Likaledes ett renskrifvet exemplar med Linnés egenhändiga underskrift. — Odateradt, men säkerligen från början eller medlet af 1750-talet.

[1] Huru denna fråga behandlades, har upplysning ej vunnits af Consistorii protokoll och Acta. Troligt är dock, att utgången ej motsvarade Linnés önskningar. I protokollet för den 16 Juni 1856 finnes nämligen antecknadt: »Inspectores Stipendiariorum. Härwid kommo Facultates intermediæ sig emellan på det sättet öfwerens, att de med denna Inspectura hädanefter ej alternera, utan går den i ordning först Juridiska och sedan Medicinska Faculteten igenom».

94.

Jag har mig noga bekant hwad redbar egendom Academien äger i Nora skog; war ock för en tid sedan aldeles emot, att den samma, nästan till hälften, endast för Enstad quarn och nogra 1000:den skulle uplåtas, hälst jag tyckte mig tydeligen se, hwad öde den öfriga skogen för samma kiöp öfwerhängde, som lågo så nära förbunden med den förra.

Detta skatte-kiöp, som nu af H:r Directeuren Grill och Camh. Insenstierna begiäras, är af helt andra omständigheter, då de emot hela Nora skog biuda

1. all den ordinarie räntan af hemmanen, som Academien nu och hit intill årligen upburit;

2. Enstad quarn, den de kiöpt för 30,000 dlr kp:mt, och ligger academiens quarnar så mycket nära, med förfång af tillförsel och förnämligast med watnets afstängande, at academiens quarnar ofta måste stå watnlösa;

3. en Summa af 100,000 dlr Kp:mt, som giör i årlig ränta a 6 pro cento, en årlig förhögning på hemmanen till 6,000 dlr. mera, än academien tillförene af dem åtniutit;

4. bielkar, timmer och sågståckar årligen, äfter ett ut-räknat medium af alt det academien på 30 åhr ifrån skogen hämtat.

På andra sidan finner jag nogsamt, at om Academien detta skattekiöp skulle afslå, öfwerhänga fölliande äfwentyr, genom hwilka skogen, utom academiens minsta winst, torde undangå academien

1. Hafwa academieBöndren å Baggebo, Notbo etc. redan fåt genom resolution ordres att kohla af skogen ett wist quantum för bruken, då man kan befara att mycket watn rinner, medan möllnaren sofwer.

2. Har H:r Camh. Insenstierna insteg i skogen, genom ett hans egit hemman i Sällia by, hwilkets äger ligga blandade med academie Hemmanens uti odelt skog.

3. Har jag mig bekant att skogen är [så] illa hanterad, ofelbart af grannar, som huggit på en så aflägsen egendom, att om det samma continuerar, blifwer skogen innan kort tid nog aldeles förderfwad, hwilket så mycket snarare befaras, som grannarne om skog blifwa alt mer och mer nödstälte.

4. Har jag sedt på andra ställen, att skogar, som liggat så nära intill bergwärk och så långt ifrån sine husbönder, hafwa oförmärkt aftwinat, hwilket äfwen woro at befara med Nora skog.

5. Fullfölies ofelbart prætensionen, som Hr. Camh. Insenstierna giör på en stor dehl af skogen, som kunde kosta academien mycket, och utfalla till academiens nachdehl.

[6. Blifwer Grannarnes påstående at få denna skog till allmänning lika äfwentyrlig för academien, som annors blefwo deras sak, som ägde besittningen.]

7. At förtiga dett skogen är underkastad skogsbrand, då den i academiens hand hastigt kunne förswinna, som älliest hörde dem till, som fått skattekiöpet.

8. Continuerar ofelbart Enstad quarn, mer och icke mindre än här tills, at förhindra academiens quarnar i watn och tillförsel.

Då jag widare anser den förmon Academien har däraf, att hemmanen med skogen disponeras af Consistorii betienter, finner jag följande omständigheter

1. At denna skogen woro wid timmande eldswåda på academiens publique hus en ansenlig förmon, men som skogen är underkastad samma äfwentyr som husen, och då bruksägande årligen præstera et uträknat medium af byggnings wärke, i hwad situation då skogen framdeles skulle befinnas, så blifwer academien säkrare genom skattekiöpet.

2. Som skogen ligger så långt aflägsen ifrån academien, at wed till Hortum Botanicum, Laboratorium chemicum, Consistoria &c. blifwer nog dyrare genom framkiörsel, än han älliest kiöpes, lärer Consistorium icke kunna betiena sig af wed ifrån Nora skog.

3. Finner jag icke heller, at Academien kan hädan efter mer än hit intill skedt wända skogen sig till nytta genom några andra inrättningar, som kunne hafwa bestånd i framtiden, helst som skogen är så fierran aflägsen.

4. Där emot är Enstad quarn tillika med 100,000 dlr kp:mt ett capital, som till det minsta räknat, bör kasta af sig 7000 dlr årligt intresse, som stiger till 14 gånger mer än det academien fåt, tillförene af hemmanen i årlig skatt.

5. Har jag mig noga bekant, att denna skogen, om jag undantager sidorne, är nog flisig i botnen, hwar före skogen wäxer sentt så att han ingalunda är af bästa arten för berg.

6. Finner ej häller, att någon annor kan biuda mera än som desse H:rr bruksägande, hwilka ligga så nära med sina bruk till

skogen, att de af honom kunna giöra sig största nyttan med ringasta försel.

7. Bör man med alt skiäl förmoda att förnuftige Brukspatroner skulle hantera skogen, så att han kunne hafwa bestånd i framtiden, såsom en säker pelare för deras bruk, då de ock, så nära stadde, kunna mycket lättare honom conservera ifrån andras tillgripande.

8. Här till kommer att academien har all säkerhet genom intekning i bruken, som någonsin i skogen.

9. Att förtiga det academien genom detta skattekiöp sluppo beswärlige och äfwentyrlige processer med H:r Insenstiernas prætentioner, råtwister, Enstad quarn &c.

Således ser jag en anselig och säker winst för academien, om skogen med hemmanen till skattekiöp uplåtas, men osäkerhet utan winst om detta kiöp afslås. Ty kan jag intet annat, än tillstyrka skattekiöpet i denna sak, såsom en anselig winst för academien, ty att afslå 7,000 dlr årligen, i stället för 700 dlr, då man sielf intet kan wända sig dett till större båtnad, och endast att en annor där med ej må gagna sig och det allmänna, därtill ser jag ingen tillräckelig grund, och håller före att detta bör underkastas Hans Excellences nådigsta bepröfwande och gottfinnande.[1]

Linnæus.

Bland Consistorii academici Acta för den 11 Februari 1756, helt och hållet egenhändigt af Linné. — Den inom klammer satta punkten 6 har sedan öfverstrukits.

[1] Detta ärende föranledde talrika och vidlyftiga öfverläggningar under åren 1751—58; ensamt protokollet för hvad därom förekom i Consistorium den 7—11 Febr. 1756 upptar ej mindre än 137 sidor. Det afgjordes ändtligen i Juni 1758 då kanslern på vissa vilkor biföll det begärda skatteköpet.

95.

Academiska trägårdar gifwa den studerande ungdomen tillfälle att se och kiänna allahanda wäxter, at där af hämta fundament i Botaniquen, grunden till all privat oeconomie och all Materia Medica.

Upsala Academie är snart sagt den endaste i fäderneslandet som äger en sådan academisk trägård, hwilken blefwit med anselig

omkostnad anlagd, och underhålles årligen med mycken omsorg, möda och beswär.

Utlänske och indianiske wäxter äro de förnämste i academiske trägårdar; och som desse kommit ifrån de hetaste climater, fodra de till sin drift en naturlig hetta, hwilken kommer närmast till den warma en kläckande höna gifwer sina ägg, och hwilken hwarken med fenster äller ugnar kan imiteras, utan endast genom drifbänkar måste åstadkommas.

Drifbänkar anläggas antingen med garfware-Ekbark äller med strö-blandad Häst-giödsel. Den förra står ej at ärnå i Upsala, där garfwarne, i stället för Ekbark, betiena sig till större delen af Miölonris, som icke i drifbänkar inlagde gifwa hetta. Den senare fås endast i Upsala på academiæ stallgården riktigt, ty hos private blandas och hopkastas hästgiödselen ibland fä-giödselen, och om sommartiden gå hästarne ute på marken, då de endast på stallgården fodras i huset.

På detta fundament, och at bekomma strögiödsel af academiæ stallgården, är academie trägården inrättad, som där ifrån kan månateligen hämta färsk och obrunnen hästgiödsel, at hwar månad anlägga nya drifbänkar, som emottaga krukorna utur de förre bänkar, så snart de kalnat och afbrunnit. at wäxterna må få sin naturliga hetta lik ett indianiskt climat; utom detta tillfället woro omögligt att underhålla de mästa wäxter och indianiske buskar.

Nu ehuru academie trägården tyckts sig med skiähl kunna få afhämta från academie stallet utan betallning sådan strögiödsel, har den doch funnit för rådeligast at betala hwart lass med 16 öre kopparmynt, på det stalldrängarne måtte lägga giödselen särskildt, samt utsprida den samma, at han ej i högar lagd afbrunno på platsen, innan han behöfdes at nyttias.[1]

Att hämta giödsel af stallet till giödning blefwo alt för dyrt, ty 3 lass obrunnen strö-giödsel gifwer allenast 1 lass, äfter hopbränningen, då hwart lass giödning kommo utom forlönen att betalas med sex mark, som här på orten är för dyrt.

För flere åhr tillbakas giorde denne Trägårdsmästare wid slotsträgården samma ansökning, såsom en oumgängelig sak för sielfwa Lustträgården, där doch klarligen är att se, det strögiödselen endast åstundas för kiöksträgården, den han giör sig sielf till gagn, emädan intet orangerie äller drifbänk är uti lustträgården.[2] Slotsträgårdsmästaren tyckes hafwa redan det fördelachtigaste wilkor, då han för sin egen räkning behållit den anseliga kiöksträgården och

Kongl. Humblegårdarne endast för det han drifwer lustträgården med fridrängar.

Wid förra ansökningen wiste jag inför sal. Öfwerintendenten Hårleman, huru denna trägårdsmästare icke sökte strögiödselen af stallet till slotsträgården, utan endast till kiöksträgården, at med den drifwa kiökssaker och förnämligast Meloner till salu, och hwad skada, samt änteligen totalt ruin, här igenom banades för hela academie trägården, en för academien så lysande, som för fäderneslandet gagnande inrättning, om denne kunne winna sin ansökning. Den i grafwen wördade Herren för sin oändeliga capacitet i architecturen, för sin nit af det allmänna samt för alla gagnande wettenskapers gynnande fant straxt tydeligen orimmeligheten af denna ansökning, och försäkrade heligt att aldrig ett så nyttigt wärk, som academie trägården, skulle undergrafwas för några Meloner, hwar på slotsträgårdsmästaren i Hans tid ejhäller wågade sig mera giöra en sådan ansökning.

Här på blef resolverat at academie trägården skulle först få 100 las strögiödsel af academie stallet årligen, och hwad öfrigt woro lämnas till slotsträgården, sedan Academie trägården fått sin förnödenhet.

At Öfwerintendenten, Ceremoniemästaren af K. M:ts orden Högwälborne Grefwen H:r C. Cronstedt, som wist sig så wärdig successor, som ömar om det allmänna och wettenskaperna, lärer finna förenämde demonstration och resolution hos sig giällande, kan jag giöra mig det säkraste hopp, som ingen i werlden skall wisa at jag här under äller här af giort mig sielf någonsin den minsta egennytta.[3]

Carl Linnæus
Præfect. hort. acad.

Originalet, odateradt, finnes bland Consistorii academici Acta för d. 19/2 1757. Helt och hållet med Linnés handstil.

[1] Se ofvan sid. 42, 61 och 103.

[2] Med »lustträgården» afsågs den till slottet hörande, af Olof Rudbeck d. ä. gjorda anläggningen af häckar, busk- och trädgrupper samt blomsterrabatter nedanför slottet; numera utgör densamma den botaniska trädgårdens mellan landsvägen och institutions-byggnaden liggande del. »Kiöksträgården» åter var den likaledes till slottet hörande trädgården vid det s. k. Lugnet.

[3] Resultatet af detta trädgårdsmästaren Burmans nya försök att till botaniska trädgårdens förfång tillvälla sig gödseln från akademistallet blef, att Cammar-Collegium ånyo fastställde den förut gjorda fördelningen, på sätt som Linné yrkat.

96.

Till den efter framledne Professoren Anders Boberg här wid Academien lediga Linguarum Orientalium Professionen föreslår jag

1. Professor Carl Aurivillius, som endast söker transport till Orientalium Professionen, har applicerat sig ifrån unga åhren på orientaliska språken, och gått där uti så wida, så att jag ser ingen som honom i riket kan föredragas; altså bör Academien räkna för en synnerlig förmon, om den får en Professor orientalium, som kan hedra wettenskapen, drifwa den till sin högd, samt giöra henne gagnelig för de studerande, och lysande bland de lärda.

2. H:r Translator Rubens, som giort äfwen denna wettenskapen till sitt hufwud studium, därföre och blefwit antagen af höga öfwerheten till Translator i de orientaliska språken, och af Riksens ständer blefwit här wid distinguerad.

3. Förekomma Theologiæ Adjuncterne Clewberg och Hesselgren, som bägge skaffat sig anselig insikt uti orientaliske språken, så jag finner swårighet at föredraga den ena för den andra; doch som Mag. Clewberg tient längre wid academien, lämnar jag honom tredie rummet.[1]

Inledningen i Consistorii protokoll den 30 Apr. 1757, det öfriga egenhändigt bland Acta till samma protokoll.

[1] Consistorii förslag blef: 1. Carl Aurivillius, 2. Christopher Clewberg, 3. Erik Hesselgren. Kgl. Maj:t utnämnde den på andra förslagsrummet uppförde.

97.

Wid den af H:r Profess. Solander flere gånger påyrkade och nu åter upwäkte quæstionen, att få frihet sielf och allena examinera alla studerande uti jure publico, innan någon af dem må få lof begifwa sig ifrån academien,[1] finner Facultas Medica för sin dehl nödigt ärhindra den situation, uti hwilken Medicinæ studiosi äro stälde här wid universitetet.

Sedan Medicinæ studiosi hit ankommit, mehrendels 20-åhrige, hafwa de först af nöden anwända ett par åhr på språken, innan de applicera sig till de solidare wettenskaper.

Här på, som Constitutiones academicæ pålägga dem examen uti Theologicis, måste de afhöra 5 H:rr Theologorum föreläsningar. innan de till denna examen kunna sig anmäla; hwartill åtgår merendels 2 åhr.

Sedan måste de likaledes uti Philosophicis præstera examen för 8 a 9 H:r Philosophis, hwarföre de ock komma att afhöra så många föreläsningar publice et privatim, innan de wåga anmäla sig till examen, hwilket fodrar merendels 4 åhr.

Noch hafwer Chemicus, fast han äfwen examinerat uti Facultate philosophica, pålagt dem ett nytt collegium och examen, som fodrar ½ åhr.

Således gå 8 a 9 åhr wid academien, innan Medicinæ studiosi få ledighet att rätt applicera sig till sitt hufwud-studium Medicinen. Hwardera Medicinæ Professoren har 4 särskilde delar att afhandla: den ena Anatomien, Physiologien, Pathologien, Therapien; den andra Historiam naturalem, Diæten, Semiologien, Materiam medicam. Hwardera Professoren har åtagit sig absolvera hwar af desse sine 4 delar på ett åhrs tid; altså hela medicinska cursen på 4 åhr; men som få studiosi äro begåfwade med så lyckeligt snille at de första gången kunna inhemta alt, förorsakas de merendels andra gången genomgå en dylik curse; altså läres Medicinen på 8 åhr, lika som wid utrikes academier.

Här till kommer, att sedan Collegium Medicum inrättat i stockholm Professionem Anatomicam, Obstetriciam och Nosocomium. fodrar samma K. Collegium at Medicinæ alumni, ½ åhr åtminstone. där afhöra hwardera delen.

Således åtgå för Medicinæ studiosis 18 a 20 åhr, som, då man hoplägger kostnaden att så länge uppehålla sig wid universiteter; så många utgifter för Collegia, examina, dyra böcker &c., stiger till den summa, at rikets inbyggare må fasa att sända sine barn till en så kostsam academie, och att låta dem appliceras till ett så dyrt studium.

Här af föllier at Academien bör behiärta denna Medicinæ studiosorum situation och hälre söka den lindra än föröka, hälst som alla examinatores böra anses som äfwen så många hållhakar; ty om en examinator improberar, får examinandus ingen approbation af faculteten.

Hwarföre ock Facultas Medica anhåller att Medicinæ studiosi må här äfter, som äfwen för ut skedt, aflägga examen af jure publico uti facultate philosophica, som de utan ny gravation den kunna præstera; ty om än flere onera dem påläggas, ser Faculteten intet annat, än det Medicinæ studiosi aldeles twingas här ifrån till utländske universiteter.

För öfrigit och som 200 studerande merendels årligen ankomma hit till academien, måste ock årligen äfwen så många lämna academien. Skulle någon Professor framdeles existera, som ägde jus at examinera alla abiturienter, och wille misbruka denna sin makt, så at han obligerade hwardera at gå åtminstone en termin uti sine private collegier, innan de till examen admitterades; och som hwarie collegium betalas merendels med en ducat, hade han, endast här igenom, sine inkomster aldeles fördubblade; att förtiga examinationspgr, om de aparte skulle bestås. Hade således ensam icke allenast här igenom sin lön fördubblad, utan ock hela rikets studerande ungdom uti sin disposition, om och när de fingo quittera academien.

C. L. S. A.[2]

Helt och hållet egenhändigt skrifvet af Linné. Finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll 1758; äfven i Riksarkivet (Ups. Kansl.-Emb:s Handl. 1757), dock renskrifvet af annan hand och endast med egenhändig underskrift: Carl Linnæus, fac. med. Dec.

[1] Genom kanslern erhöll Consistorium kännedom om ett af Cancelli-Collegium den 2 Maj 1755 utfärdadt påbud, att »wid the wanlige examina ungdomens framsteg uti swenska jure publico undersökas måtte, samt att sådant uti theras Testimoniis academicis uttryckeligen införas borde.» Då sedan i Consistorium skulle afgöras, huru denna examen skulle anordnas och hvilken skulle därvid vara examinator, sökte skiljaktiga meningar att göra sig gällande, hvarför fakulteternas utlåtanden infordrades. Det af medicinska fakulteteten afgifna är det ofvan meddelade. — Definitivt fastställd blef denna examen först genom ett kgl. bref af den 9/1 1759, hvari påbjöds, »att alla de, som uti någondera af Faculteterne wilja antaga Graden, ej mindre än the, som taga Testimonia Academica, skola wara förbundna att i Jure publico Suecano undergå särskildt Examen för Juris Patrii Professoren.» Så mycket vann dock Linné, att det därjämte fastställdes, att examinatorn skulle »så för desse Examina, som de dertill håldne Collegier, ingen betalning taga».

[2] S. A. = Samuel Aurivillius.

98.

Wördsamt Memorial.

På Academiæ gården fattas några Lindar; för 14 dagar sedan har jag dem genom bref begiärt af Trägårdsmäst. Gollnitz,[1] men där på fått intet swar.

Nu, som våren skyndar, borde wara nödigt att låta dem afhämtas ifrån någon trägård i stockholm, med någon som här ifrån för den ändan ditsändes, hälst som man i sommar förmodar att åtskillige ministrar lära komma att bese academien.[2]

Äfwen woro nödigt att få sand till academiæ gården och trägården, så snart bönderne giort ifrån sig sitt åckerbruk.

Detta täckes Eder Magnificence med Herrar Inspectores Aerarii öfwerwäga och befalla.

C. Linnæus.

Egenhändiga originalet, odateradt, i Upsala universitets arkiv bland Consistorii academici Acta för den 28/4 1759.

[1] Henrik Gollnitz, en från Tyskland inflyttad, framstående trädgårdsmästare, hade sin handelsträdgård i Stockholm i hörnet af Stora Surbrunns- och Lundtmakare-gatorna, öster om den senare.

[2] Dessa af Linné planterade lindar stodo sedan innanför och längs de stenmurar, hvilka sträckte sig mellan Gustavianum och den ofvanför belägna Stallgården. De fälldes i början af 1880-talet, då den nya universitets-byggnaden skulle uppföras och området mellan denna och Gustavianum anordnades till dess nuvarande utseende.

99.

Facultatis Medicæ Utlåtande wid Herr LifMedici Aurivillii Memorial af d. 16 Nov. 1757.[1]

För Gunstig communication af Herr LifMedici Aurivillii Memorial om Nosocomii Academici i stånd sättiande hembäres Eders Magnificence och Consistorium Academ. wördsam tacksäjelse, och finner Faculteten sig därvid föranlåten endast andraga följande:

Memorialet innehåller till större delen sådane puncter, som ei kunna Facultative uptagas, utan bequämligast i sjelfwa Consist. Acad. öfwerwägas, e. gr.

Att Cons. Acad. intagit på nogra år sjukhuset till sine egne rådplägningar.

Att Capitalet blifwit tillräckeligare, då omkostningarne sparats wid wärkställigheten.

Att hyror för Physicaliske instrumenter 1248 dl., Consistorium 792 dl., Cassa Studiosorum, fattigpgr, interesse på interesse etc. böra hopläggas.

Att Skaffaren må få sine öfwerbetalte summor, som alla fordra Consist. Acad. egit skärskådande.

Det som egenteligen här wid hörer til Facult. Medic. är sjelfwa ändamålets wärkställande och ärnående, hälst Nosocom. Academic. är den wäsenteligaste delen för futuris Medicis.

Faculteten finner sig på det högsta förbunden Herr LifMed Aurivillio, som på et så distingverat sätt will hafwa all möda ospard at sätta Nosocomium i sitt rätta skick, som sannerligen icke kan ske utan mycket arbete och tidspillan för des egne gjöromål, dem han, mindre öm om det academiska, kunne anwända til privat Practique. Ty har til Consistorium Academic. Faculteten det wördsamma förtroende, at Consistor. Acad. ej låter en så nitisk ifwer utslocknas, utan hjelper at den på alt sätt må underhållas.

Då nogra delar af sciencer wid Academierne antingen intet drifwas äller åtminstone icke med den ifwer som sig bör, nödgas landsens inwånare söka at få dem på andra ställen inrättade, som wi sedt med nosocomio, arte obstetricia, Laboratorio chemico, Anatomie, Physique, Astronomie etc. Flere äro med lika skiähl at befara; och ehuru sådane nya och särskilde inrättningar tyckas märkeligen lindra ungdomens kostnad at resa til academierne, kan man dock befara at sent[2] torde rönas det desse lagt rättaste wägen til Barbarie, som wetenskaper ej kunna utan mutuo auxilio winna sin rätta glants, at förbigå det sådane inrättningar aldramäst skada de Academier, som redan blifwit inrättade.[3]

Nosocomia Academica äro så åtskillde ifrån Hospitaler, som Bibliothecæ publicæ ifrån Bokbindare bodar; uti Hospitaler wårdas siuka af commiseration för dem sjelfwa, men i Nosocom. Academicis för det allmänna, då futuri per patriam Medici få här tillfälle wid den siukas bädd inhämta sjukdommens natur och medicamentets wärkan uti lefwande kroppar, så åtskildt ifrån läsande och hörande, som et lefwande object ifrån en afskildrad skugga.

Till wårt Nosocomii Academici inrättande fordras at åtminstone 8 sjuke få beständigt, utom sommarferierna, logement, vivere och Medicamenter gratis.

Staten för hela Nosocom. Acad. är årligen — — 4500 dlr. Om häraf tages följande disposition, så kan staten tyckas nogorlunda bära sig.

Chirurgus — — — — — —	300 dlr	
Skaffaren — — — — — —	300	
Kokerskan — — — — — —	120	
Pigan — — — — — — —	60	
Stat — — — — — — —	70	
Wed — — — — — — —	100	
Medicamenter — — — — —	300	
8 sjuka a 1 dlr om dagen — —	2.920	4.170

Resten 400 dlr till et par mjölkekor, som Patienterne ei kunna umbära miölk och wasle.

Hwad som om sommar-ferierne besparas, kunne anwändas till andra förnödenheter och medicamenter, om det förra ei är tillräckeligit.

Demonstrationer äro siälen af denna inrättning, och utom hwilka Faculteten saknar all den fruckt, som af et så prétieuxt wärk borde förwäntas, hwilka böra skie

1:o i sjelfwa Nosocomii siukstugan wid den siukas bädd.

2:o publice för alla medicinæ studiosis, och gratis.

3:o twenne gångor i weckan, nogra dagar emällan hwardera.

Då Professoren wid hwar och en sjuk wisar:

1:o Sjukdommens signa och af dem concluderar til siukdomens genus och species äller dess rätta namn,

2. af signis dömer om sjukdommens caussa proxima, och inquirerar äfwen af anteactis om dess caussa remota,

3. giör sig häraf indicationer til curen och medicamentorum vires, som skola häfwa en sådan caussam med dess effectu,

4. härpå ordinerar medicamenter in forma efter theorie och observata, med modo propinandi, Diæta, cautelis,

5. änteligen af nya signis wisar mutationem morbi, och där af prognosticerar eventum,

6. sist om den siuka ej kan räddas, öpnar honom efter döden, uti annat rum, at wisa sjukdommens inre beskaffenhet och alt detta publice.

7. Äfwen woro här tillfälle at försöka simplicia och indigena, at man af egna wäxter kunde få purgantia, sudorifera, diuretia &c., utom det euporista[4] borde med rön antingen confirmeras äller förläggas, så att wåre fattige landtmän en gång fingo, genom inländske wäxter, släppa de dyra exotica.

På sådant sätt warder Nosocomium et af de nyttigaste wärk för futuris Medicis och Fädernes-landets inbyggare samt lysande för Academien och likt med de utlänskas bättre Universiteter.

Wid en så gagnelig inrättning möter dock den swårighet, att som alla Professores hafwa sine wisse indelte timmar för publique Lectioner, och af den ena ei kan fordras flere publique än af den andra, följer, at om Professor practices skall 2 timmar i weckan demonstrera uti Nosocomio, har han allenast 2 timmar öfriga för de andre Lectioner, och altså afgår hälften af den tid, som är nödig för de andre Medicinens delar. Professor Practices har at läsa Anatomie, Physiologie, Pathologie eller Caussas Morborum, Therapie. Försumas nogon af dessa så wäsendtelige delar, är det för discentibus en sak, som näppeligen står at repareras. Det är nödigt, at hwar Professor Medicinæ läser sine fyra delar inom 4 åhr; hwar delen fordrar nogsamt 2 terminer, om den skall nogorlunda tillräckeligen föreställas. En Medicinæ Studiosus kan näppeligen första gången han afhörer en science, den ricktigt och tillräckeligen fatta; men får han andra gången höra en fullkomlig curse, måste han blifwa redig, om han eljest sielf anwänder tillbörlig flit. Således får en Medicinæ alumnus och bör få tillfälle at inom 8 års tid inhämta nödig insigt uti Medicinens grunder. Sysselsättes nu Professor Practices at hälften går bort til demonstrationer uti nosocomio, mista Studiosi på andra sidan hwad de på den ena wunnit, hwilken swårighet fordrar Consistorii Academici ömma öfwerwägande.

Widare och då Nosocomium Academicum tages under armarne, wunnes dubbel nytta häraf, om det så blefwo inrättadt, at äfwen chirurgien kunde der demonstreras och practiceras för medicinæ alumnis; en så angelägen dehl af Medicinen, och så oumgängelig för medicis uti provincierne, där ofta dels äro olärde chirurgi, dels inga äro til hands uti swåra casibus, hwarföre ock Hans Maij:st uti senare [tid] så högt befaller denna delen wid lärosäten. Den kan af böcker eller operationer på cadavera aldrig så läras, som på lefwande; förr än Medici äfwen få lära chirurgien, måste landet tungas med flere chirurgis, disputer emellan Medicis och chirurgis upfylla hela riket m. m.

Nu som wid Anatomien är en vacant Prosectors syssla, woro önskeligit at den combinerades med chirurgien, så at den som woro Prosector äfwen förrättade operationes et demonstrationes chirurgicas uti sielfwa Nosocomio.

Wid en sådan Chirurgi utwäljande, bör utsökas den, som ei lärt konsten såsom et handtwärk, utan förstodo chirurgien af grund, böggd på Anatomie och andra nödige delar. En sådan chirurgus kunne äfwen läsa Bandagierne, artem obstetriciam för Medicinæ alumnis, äfwen Medicinam Forensem s. legalem för Medicinæ et Juris consultis. Hadde sedan chirurgus tillräckelig insigt i Medicinen, kunde han alternera wid demonstrationerne uti nosocomio med Professore Practico, då Practici krafter eller tid ei tillstadde. En sådan chirurgus, som äfwen voro Prosector, kunne utom Prosectors lönen antingen med tiden få det chirurgo nu är tillslagit, eller ock om han togo på sig at läsa publice chirurgien, artem obstetriciam, Medicinam forensem, änteligen äfwen få Adjuncts lönen tillagd, som med Prosectors lönen aldeles utgiör hel Professors lön, och altså ikläda sig en ny Profession, utan Ærarii minsta gravation, med ingen annor åtskillnad, än at Adjunctus giorde äfwen publice, hwad nu saknas, då han giör sin sysla privatim.

Skier och icke detta nu, lärer hwar och en, som öpnar ögonen på framtiden, nogsamt märka, at mistning af så essentiella delar för Medicinen en gång, ofelbart snart nog, giör, at Academien måste få kiennas wid en ny Profession, som är Anatomie med chirurgie, arte obstetr. etc., som omögligen kan bestridas tillsammans med Nosocomio, utan nogra jern skola brännas i elden.

En wiss tid bör utsättas för de siuka i Nosocomio, at det i framtiden ei blifwer ett Hospital, som gifwer fribröd för nogra at där uppehållas all sin lefnad. En sådan tid är swår at utstaka; tyckes dock wara rådeligit, att en i morbis acutis ei blir där öfwer 32 dagar, uti chronicis ei öfwer 64, men bägge wäl mindre, om nöden ei specielt fordrar längre förblifwande, då saken kunde resolveras af Consistorio Academico eller Faculteten; annars blifwa ock demonstrationerne dageligen de samme, hwarigenom både Docentes och Discentes trottna at spela och höra samma musique.

Hwad Räkenskaperne angår, finner Faculteten för dem i framtiden ingen redighet, där hela staten ei årligen lämnas Præfecto Nosoc., at Skaffaren af honom får uttaga emot behörige verificationer penningar, så fort de fodras, då Præfectus straxt improberar det onö-

diga och approberar det nödiga. Detta kan ock skie utan Præfecti synnerliga känning, då han har penningarne i en låda och lägger verificationerna i den andra, samt wid årets slut låter Skaffaren uppsätta räkningarne in forma, äfwen som det skedt wid Academie Trägården; hwarigenom Consistorium Academicum frijas ifrån sådane oredigheter för framtiden som sig nu yppat.

Carl Linnæus
Decan.

Originalet (odateradt) bland Acta till Consistorii academici protokoll 1758. Endast underskriften samt några smärre rättelser och tillägg af Linnés hand.

[1] Det »memorial», som Linnés embetsbroder inom Medicinska fakulteten, Samuel Aurivillius, till Consistorium academicum inlemnat, remitterades till utlåtande af sagda, af tvenne medlemmar bestående fakultet. Då Linné, som var dekanus, ansåg Aurivillius jäfvig att yttra sig om sitt eget förslag, afgaf han i fakultetens namn ofvanstående utlåtande, hvilket sålunda i själfva verket endast är ett uttryck för hans privata åsigter — alldeles så, som Aurivillius gjort under föregående halfår, då han var dekanus (se sid. 173). Det blef redan den 14 Juni 1758 »i Consistorio Academico præsenteradt», men fick sedan hvila till sammanträdet den 28 April 1759, då Aurivillius inlemnade en vidlyftig, i hetsiga ordalag författad gensaga, hvari han beklagar sig »öfwer något, förmodel. af sysslors myckenhet åstadkommit, förhastande, i det Herr Arch. och Riddaren i sitt utlåtande dels utstakar, hwad jag i min syssla bör göra, på ett sätt, som en lärling har nödigt, då han först går till wetenskapens utöfning, dels gifwer förslag till den af mig anförtrodde Professions styckande, och detta utan min wetskap, men likwäl *nomine Facultatis*. Jag hade elljest fullt själ att förklara mitt billiga missnöje öfwer en så tydel. oförrätt, och skulle efter den rätt jag, såsom *Collega ejusdem Facultatis* äger, påstå dess publique widkännande». Af aktning för Linnés stora förtjänster ville han dock afstå från yrkande på offentlig afbön, men kunde dock ej underlåta att framhålla, att Linné härvidlag gjort sig skyldig till inblandning i saker, som ej anginge honom, samt att erinra om att »när hwar och en sköter sin [syssla], lärer det efter gammalt axiome gå bäst». Och därefter fortsätter han med en i liknande tonart hållen kritik af Linnés förslag, särskildt framhållande, att någon tredje professur inom Medicinska fakulteten vore onödig. Som skäl härför anfördes, att »hwad widlyftigheten af min Profession widkommer, är den på långt när ej så widsträckt som Herr Archiaterns och Riddarens. Lithologien, Mineralogien, Botaniquen, Zoologien, Ornithologien, Ictyologien, Entomologien äro redan flere lärdomsstycken, än jag skall föreläsa, och dertill komma ändock de från de förra ganska skilde Materia Medica och Diætetica». Ville man nödvändigt bilda en ny professur, borde till densamma hänföras ämnen från bägge de redan befintliga, »men som Herr Archiatern och Riddaren önskar orubbad få göra den syssla, han begynt, så länge han sjelf finner sig äga krafter dertill, så önskar jag ock det samma». — Ärendets vidare behandling uppsköts till den

25 Maj, då Linné hade det skriftligen affattade, korta anförande, som i det närmast följande meddelas. Aurivillius åter ingaf en vidlyftig inlaga, hvari han beklagar, att man sökt »på sätt och wis att endtlediga mig ifrån den delen af min syssla [kirurgien], med hwilken jag såsom Præfectus Nosocomii Academici dagligen umgås» — något, hvari han »tycker sig se alt för stor olaglighet» o. s. v.

[2] Sent = framdeles.

[3] Härmed afses tvifvelsutan de i Stockholm nyinrättade vetenskapliga, särskildt medicinska, institutionerna, i hvilka Linné fruktade farliga rivaler till universitetet i dess helhet och medicinska fakulteten i synnerhet.

[4] Dechiffreringen af detta ord är ej fullt säker, men tvifvelsutan afses härmed sådana som läkemedel utbjudna varor, hvilkas duglighet ännu ej blifvit tillbörligt pröfvad.

100.

Wid den af Medicinæ Adjuncten H:r Doctor Sidrén giorde ansökning, att få publice föreläsa wissa delar af Medicinen,[1] har jag såsom ledamot af den Medicinska Faculteten intet annat att ärhindra, än hwad jag redan förledit åhr till amplissimum Consistorium academicum andragit; hwar wid jag endast får tillägga att om H:r LifMedicus Aurivillius hinner med och will hafwa mödan ospard att sielf skiöta Anatomien, Nosocomium och de andre med samma Profession förknippade delar, kan det H:r LifMedico icke näkas äller fråntagas, som samma Profession med Kongl. fulmacht bekläder, hälst ändamålet winnes, om alla de delar Studiosis Medicinæ föreläsas, som för futuris Medicis äro oumgängelige.

Carl Linnæus.

Originalet, h. o. h. med Linnés handstil, bland Acta till Consistorii academici protokoll den 28/4 1759.

[1] I Oktober 1758 ingaf d. v. Akademiadjunkten och tjänstförrättande Prosektorn J. Sidrén till kanslern en skrift, hvari han anhöll, att han, ehuru han redan tillträdt adjunkts-lönen (se ofvan sid. 70), skulle få fortfarande uppbära prosektors-lönen, hvaremot han erbjöd sig »att publice läsa wissa till medicinen hörande wetenskaper,» särskildt kirurgi, obstetrik och rättsmedicin, alldeles så som Linné i sitt ofvan meddelade, den 14 Juni »i Consistorio præsenterade» memorial föreslagit. Då Sidréns ansökan den 13 December föredrogs i

Consistorium, inlemnade Aurivillius i egenskap af fakultets-dekanus, utan Linnés hörande, en lång och synnerligen skarp protest häremot, hvarvid han ej åtnöjde sig med att förklara, att »det aldeles strede emot thet allmänna förbud på twänne publique tjänsters innehafwande», och »att styrcka till ofwanbem:te anhållans bifallande, woro för thenskull att förgäta then lydna man lag och stadfästade Kongl. Förordningar skyldig är,» utan ock ifrigt bestred behofvet af föreläsningar i de föreslagna ämnena. Kirurgien eller »Utwärtes Sjukdomars botande» vore så sammanhängande med anatomien, att den borde» enligt naturlig ordning wara med den senare förbunden», och dessutom hade han själf å akademiska sjukhuset förrättat några kirurgiska operationer, »äfwen then, som är mäst förskräckande.» »Medicina legalis är ej annat än en samling af alla från sina rätta ställen i Wettenskapen detacherade quæstioner»: »the förnämste och fläste af them höra egentel. till Chirurgien och böra therföre ej söndras therifrån». »Ars obstetrica eller Barnmorske-konsten» åter ansåg han »wara af then art, att hon aldrig wid en Academia bör publice föreläsas», på det att »Föreläsningarnes åhörande i görligaste måttan ej blifwer en täckmantel för kitslig ungdom.» Korteligen, Aurivillius protesterade energiskt mot någon minskning i sin undervisningsskyldighet.

Som emellertid detta yttrande ej kunde anses vara medicinska fakultetens, blef ärendet återremitteradt, men något fakultets-utlåtande blef aldrig afgifvet, antagligen emedan de bägge ledamöterna ej kunde enas. Frågan förekom sedan i Consistorium den 28 April 1759, hvarvid Linné afgaf det skriftligen affattade yttrande, som ofvan meddelats. Till slutligt afgörande företogs Sidréns ansökan i Consistorium den 26 Maj, då Linné yttrade sig på sätt, som framgår af hvad i det närmast följande meddelas. Som såväl Consistorium som kanslern afslog Sidréns ansökan, förblef allt vid det gamla, ända till 1774, då Linné hade glädjen att se en tredje medicinsk professur i kirurgi och anatomi i Upsala inrättad, hvarigenom kirurgien, hvars vigt och betydelse för blifvande läkare han ända sedan 1747, då han vid doktors-promotionen orerade *de chirurgiæ fundamento ex medicina*, ifrigt, fastän förgäfves, förfäktat, fick plats bland universitetets läroämnen.

101.

Wid H:r D:r Sidréns ansökning att få läsa publice Chirurgien med mera, samt där emot bekomma Prosectors lönen tillika med sin nu innehafwande Adjuncts lön, så ehuru jag gierna sågo bemälte Doctors hwillkor förbättrade, wågar jag doch icke där till styrka äfter Kongl. förordningar expresse förbiuda så Professores extraordinarios, som rubbning i staten, Riksdagarne emällan.[1]

Des utom finner jag ock, att om någon delning af Professionen skulle ske, det H:r LifMedicus Aurivillius, som den med

Kongl. fullmacht besitter, må få wällia de delar, uti hwilka han sielf finner mästa nöjet; och som H:r LifMedicus gått wida uti Anatomien, samt äfwen på sine resor sorgfälligt besedt operationes chirurgicas, lärer han icke lämna desse delar åt den, han icke tror gåt där uti längre, hälst han sielf med beröm giort flere Anatomier för de studerande, som ock icke länge sedan demonstrerat åtskillige operationes chirurgicas.

Skulle H:r Adjuncten Sidrén kunna hugnas med några förmoner och därföre giöra publique nytta, tyckes mig det han bäst emplojerades at uti nosocomio academico hielpa till att demonstrera siukdomar och curer på patienter under Præfecti inseende, då tiden icke woro för sielfwa Præfecto nosocomii tillräckelig, hälst denna förrättning är en ny accession till Professionen, ty om demonstrationer skedde, skulle Nosocomium lända studiosis Medicinæ till besynnerlig förmon, som nu nödgas efter aflagde specimina wid academien gå ett halft åhr uti Lazarettet i stockholm.

Carl Linnæus.

Bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 26/5 1759; helt och hållet af Linnés hand.

[1] Jfr ofvan sid. 170. — Det framgår häraf, att det var af rent formella skäl, som Linnés såg sig nödsakad att afstå från sitt väckta förslag om utvidgad undervisning inom medicinska fakulteten.

102.

Mine gunstige Herrar Collegæ.

1. Anhålles att M. H. täckas genomläsa brefwet till H. D:r Landberg[1] och om något där wid är att påminna.

2. Brefwet om Scheffel lärer wara äfter V. C. mening.[2]

3. H:r Capit. Paykull, såsom wärfware här i staden, har giort anspråk på ett par Nations karlar (i. e. wachtmästare för Nationerne), dem han icke tror hwarken äfter Kongl. förordningar äller på något annat sätt wara priviligerade. Han tillstår wähl att nationerne kunna behöfwa betient, men att där till böra tagas sådane, som äro ålderstegnare äller yngre &c. men icke att duch-

tige till krigstiensten böra där under dölia sig. Jag ärhindrar mig sielf ej häller att V. Cons. någon gång tagit sådane i sin protection, och fruchtar, att om han nödgas gå längre, det wij tappa saken, där desse under Academiens förswar tagas skulle. Som H:r Capit. redan angifwit dem på Cancelliet, och begiärt min handräkning, har jag låtit honom ingifwa bifogade att wisa sine skiähl.[3]

Jag anhåller, att H:r C:æ täckas på detta papper där öfwer sig utlåta.

Car. Linnæus.

Egenhändigt bland Acta till Consistorii academici protokoll 1759. Odateradt, men säkerligen skrifvet i December sagda år. Föredrogs ej i Consistorium, utan kringsändes till professorerna, för att de skriftligen skulle gifva sina åsigter till känna.

[1] Kungl. Hofpredikanten Erik Lamberg hade af Kgl. Maj:t anhållit om befrielse från profs afläggande till en af honom sökt teologisk professur. Consistorium tillstyrkte bifall.

[2] Studeranden Claes Fredr. Scheffel, som kommenderats att ofördröjligen förfoga sig till armén i Pommern, hade gjort ansökan att få behålla sitt innehafvande Sergelska stipendium, hvilket Consistorium tillstyrkte.

[3] Flertalet af Consistorii medlemmar tycktes anse, att »nationsbetjänterne eij kunna förswaras, så framt de eij äro upförda i Academiens mantalslängd, och det skedt i stöd af någon Ampl. Consistorii resolution därom». Med anledning häraf tillfogade Linné följande:

»H:r Secreteren är gunstig och ser efter i protocollerne om wachtmästare för nationer; jag minnes att det warit före; åstundar wetta hwad slut blefwit; där öfwer jag får extractum.

C. L.»

Som i protokollen ej vidare förekommer något om detta ärende, torde resultatet hafva blifvit, att »Wärfwaresaken måste hafwa sin gång», och att nationsvaktmästarne sålunda ej undgingo att göra krigstjänst.

103.

Memorial.

Till underdånig efterlefnad af Hans Kongl. Maij:sts nådigste befallning af d. 14 Novemb. 1755, som Consistorium Academicum med mig täckes communicera, är detta min oförgripeliga mening!

Med Planteringar skulle jag tro förstodes här allenast om willa Träns plantering, hälst som jag icke ser något annat nu förtiden mer prässa landet än mangel på Skogar till byggnad, bränsel, bergwärck och stängsel.

Att plantera willa Trän, dertill fordras 1:o att man känner hwart och ett Träds art och natur, samt hwad hwartdera fordrar till luft, till föda och dricka, till motion, till förökning; ty hwad luften angår, är så omöjeligit att plantera Bök i Lappska fjällen, som Gran på Skånska ler-slätten; till mat och dricka är angelägit, att wetta uti hwad jord hwart och ett Träd trifwes, ty att plantera Ahl öfweralt på Gottland eller nära in till Upsala stad går icke an, och att få de trän på höglänt mark, som fordra sidlänt eller twärt om, olyckas städse; till motion, att plantera Brakwed på öpet fält, som stadigt will stå i lugn, är det sama som plantera hagtorn i tjocka skogen; äntel:n hwad förökningen angår, är nödigt att wetta när hwart och ett Träd blommar och bär sin fruckt, ty Eken kan icke mogna sin frukt uppe i Norrland; och äfwen är anglägit att wetta, hwilka Buskar låta sig dela med roten, taga rot med ståck eller lätt omplanteras, med myckit mera.

Men föröfrigt måste den, som skall wisa andra wägen i denna wettenskapen, 1:o känna hwar och ett planterings sätt; 2:o hafva besökt de mästa Provincier i Riket, och der sedt landets läge, ty annorledes skall fjäll, annorledes Fahlbygden i Wäster-Göthland, annorledes sand-fälten i Skåne planteras; 3:o skall han hafwa sjelf lagt handen wid arbetet, ty ehuru allting kan sägas och skrifwas, kan dock icke alt lika fattas. Till att göra ett par skor, är wäl icke pärlestickeri, men om en får sitta en enda dag på en Skomakare wärkstad, och se skorna förfärdigas, skall han lättare det fatta, än om han skulle läsa en hel foliant derom skrefwen, ty handalaget gör ganska myckit uti detta såsom uti alt annat.

Jag har för detta uti 2:ne Academiska Disputationer gifwit det förnämsta om Träds och Buskars planteringar: i den förra har jag wisat, hwilka Trän skola planteras i ängar, i skogar eller på andra ställen; och i den sednare, hwilka tjäna till häckar efter deras skapnad och egenskaper. Wid hwardera har jag observerat det förnämsta, som länder till deras Diet, och det alt endast bygt på egna rön, ty jag har nogsamt sedt huru de andra, som skrifwit om Träds planteringar, mer inbillat sig sjelf än lagt handen wid arbetet.

Men med alt detta finner jag nogsamt, hwad swårighet lärer möta Landtmannen wid wärkställandet af Träds plantering, som den redan är ledsen wid projecter, och tror icke något nytt lyckas, derest icke han ser det med egna ögon. Efterdöme äro de, som förnämligast draga Landtmannen. Jag har sedt en Pastor anlagt Trägård wid sitt hus, der tillförne i hela soknen icke war ett enda fruktbärande träd planterat, men inom 20 år blefwo Trägårdar anlagda nästan wid hwar enda gård i Församlingen; äfwen på ett annat ställe, där inga Bin woro, och Prästmannen förskaffade sig Bin, såg han inom 10 år mäst wid hwar enda By i Församlingen en myckenhet af Bistockar.

Ty skulle jag tro, att Träds och Skogars plantering på intet sätt lättare och med mindre möda kunde winnas, än om nära wid Academierna utsåges någon steril plats af differant läge, på hwilken Träd planterades till Skog, till ängar, till häckar med hwad mera, och att studerande ungdomen hade tillfälle, att med egna ögon se huru detta tillginge och wärkstältes, då jag wore öfwertygad, att de ändteligen utspridda öfwer hela Riket, hwar på sin ort skulle finna största nöje att det samma imitera, som det både prydde och gagnade wid deras egendom; och som de härwid skulle betjäna sig af Landtmannens händer, smittade det honom lätteligen och lyckeligen med samma konst, hälst som de mäste ängar i Provincierna stå usla och eländige, dels deraf att orätta Trän sås i Ängarna, dels ock att de som gynna gräswäxten der saknas; men om detta skulle behagas, fordras härtill, att den som förestår, bör sjelf wara mästare i saken, att han får betjäning af en Planterare och några drängar till hjelp, samt äntel. att ungdomen utan twång och omkostnad ledes till att gifwa agt på denna så wigtiga sak, som kunde lätteligen ske, om de hade tillträde om höst- och wår-tiden, förnämligast onsdags eftermiddagar, då de woro ledigast och arbetet som mäst fortsattes, då det kunne läras på 24 timmar.

Men för öfrigt och hwad sjelfwa wärkställigheten af Träplanteringar angår, så är det klart, att de willa skogs-trän, som kallas Barrträn, såsom Tall och Gran, utan stängsel kunna planteras, men Ek och några andra Löf-trän icke så lätt. Förnämsta swårigheten yppar sig dock wid Träds plantering i Ängarna, som äro af helt andra slag, och utan hwilka alla wåra hårdwallsängar äro usla, moss-lupne och utmärglade. Skola ängar rätt skötas, är Träplanteringen här det första och sidsta. Med den går det lätt

i de Provincier, der åcker och äng äro inom ett stängsel, der säden årligen sås och fredas, men der åckrar inom äng läggas i träde, ett eller flere år, är fredning för dessa Träden i begynnelsen oumgängelig, så att den nödwändigt måste wärckställas, om icke med Gärdesgård, dock med lefwande häckar, som på flere ställen fodra 6 á 8 år, innan de kunna freda Träden ifrån Boskapen.[1]

Carl Linnæus.

Bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{8}/_{11}$ 1760; endast namnet och några få ord egenhändigt skrifna.

[1] Den 7 Februari 1756 upplästes i Consistorium en den 28 Januari daterad skrifvelse från kansleren, hvari han anmodade »Consistorium Academicum at draga försorg, det en beskrifning här wid kongl. Academien må utarbetas angående Planteringar.» Kungl. Maj:t hade nämligen »förständigat, at till befrämjande af Planterings kunskapen här i Riket, kommer en kort och tydelig beskrifning angående planteringar till allas underrättelse at utfärdas, hwilken om den blefwe grundad på säkra försök, och besynnerligen om några reglor blefwo utsatte och föreslagne, hwarefter inbyggarne kunne kännas skyldige planteringar at anställa, torde någon mera efterfölgd än hittills kunna åstadkommas». På grund häraf anmodades Professor Berch och Archiater Linné »at om denna beskrifnings författande draga omsorg.» Sedan kanslern länge och förgäfves väntat, aflät han den 17 Aug. 1760 en ny skrifvelse härom, med anledning hvaraf vid Consistorii-sammanträdet den 28 s. m. upplystes, att det lemnade uppdraget "redan samma år 1756 blifwit af Archiatern och Riddaren Linnæus werckstält och till Consistorium Acad:m inlämnadt; skolande samma beskrifning till nästa sammanträde igensökas." Allt letande var dock förgäfves, hvarför nytt utlåtande måste författas. Detta, liksom ock ett af Berch. inlemnades den 18 October och gillades i Consistorium den 8 November, hvarefter det, åtföljdt af Linnés disputationer *Arboretum* och *Fruticetum Sveciæ*, blef till kanslern öfversändt.

104.

Memorial.

Till Academiæ trägårdens prydnad har jag tid äfter annan, genom wänner och giengåfwor, förskaffat en hehl hop af de raraste Diur och foglar, som här i landet tillförene dels warit sällsynte, dels osynte.

Denne prydnad för Academiens inrättning drager så discentes, som främmande Herrskaper, hwilka ej sällan besöka detta lärosäte, till att åskåda desse med nöje och förundran.

Denna samblingen är åtminstone en egendom för 3000 dl:r, hwarmed jag icke graverat academien till en enda styfwer. Deras dageliga underhåll har jag i flere åhr tagit utur min egen pung, ehuru de warit och äro till allmänn prydnad för trägården och Academiens inrättning.

Änteligen hos Ampliss. Consistorium anhåller jag wördsamast, att detta foglarnes underhåll må af Academiens cassa ifrån detta åhrets begynnelse bestås, som kan ske utan ærarii märkeliga kiänning, hälst som de äro ganska förgiängeliga och utgiften förswinner med dem.

Till dem har jag hos Bagaren dageligen tagit för 18 ·/. hwete bröd, 2 tunnor korn, 1 tunna Rötter. Då jag ej will räkna hwad Aporne dageligen draga utur mitt kiök.[1]

Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet (odateradt) bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 6/12 1760.

[1] Med anledning häraf fann Consistorium skäligt »at till årlig föda för de i Academiske Örtegården warande rara diur och foglar, af Räntekammaren anslå trehundrade dlr kop:mt samt En t:na korn och En d:o blandsäd utur Academie qwarnen, och det ifrån innewarande års början.»

105.

Pro Memoria.

Trägårdsmästarens Burmans ytterligare ansökning hos Landshöfdingen och Riddaren Högw. H:r Lilienberg att förneka academiæ trägården strögiödsel utur stallet, har Eder Magnificence täkts med mig communicera; och har jag där wid ej annat att påminna än det jag redan andragit, som uti allegaterne finnes uptaget.

Illustrissimi Cancellarii resolution af d. 27 Januarii 1753 har långt för detta wunnit laga kraft; den trägårdsmästaren söker

qwälia med en ilsnidig invention, att förklara lass strö för enbets lass och ej med ett par hästar emot all ärkiend methode.

Trägårdsmästaren påstår att garfware Ekbark är långt bättre än häst-strögiödsel, der uti han aldeles har rätt; men det blefwo för academien en otrolig omkostnad och beswär att till academiæ trägården årligen skaffa till Upsala en båtlass af sådan garfware bark, och kanske den ofta ej stodo att bekommas.

Hela saken kommer där på ut; att antingen skall academiæ trägården, såsom snart sagt den enda academiæ och Botaniska trägård i riket, som wunnit sin högd, conserweras eller wika för en privats nytta af några Meloner; ty utom wed om wintren och drifbänkar om sommaren kan ingen Botanisk trägård antingen af mig äller någon annor drifwas. Jag hoppas att höga Öfverheten i desse uplyste tider aldrig lärer det senare tillstädia, så länge wettenskaper winna hos oss hägn.[1]

C. Linnæus.

Linnés egenhändiga, odaterade skrifvelse finnes bland Consistorii academici Acta för den 26/6 1761.

[1] Jfr ofvan sid. 162. — Äfven detta Burmans försök ledde ej till något resultat, hvilket dock ej hindrade honom att i början af följande år »aldeles olofligen låta borttaga både strö och giödsel». Linné anmälde detta oförsynta tilltag i Consistorium, hvilket föranledde en sträng skrapa åt stallbetjäningen, som tillåtit slik olaglighets begående.

106.

Till vacante Græcarum Linguarum Professionen äfter H:r Professor Amnell voterar jag:

1:mo Adjuncten Appelblad, som allmänt är kiänd för lärdom, och där till med beröm besökt utländska universiteter.

2:do Adjuncten Floderus, som en lärd man, den där giort denna wettenskapen till sitt hufwudstudium, och för öfrigt är ett sådant ämne till Professor, som Academien, mera än han sielf, bör söka.

3:io komma hos mig i consideration Mag. Palmberg och Mag. Neander,[1] bägge lärde och hederwärde män; då jag desse med hwarandra jämförer blef

Neander Magister 1743 Palmberg 1749
Mag. Neander Docens 1750, Palmberg 1755
Neander Docens in *Græcis*, Palmberg in *orientalibus*,
altså nämner jag in tertio loco Magist. Neander[2]

Carl Linnæus.

Egenhändigt original bland Acta till Consistorii academici protokoll för $^{3}/_{12}$ 1761.

[1] Anders Neander, född 1814, såsom gymnasist informator åt Linnés broder Samuel, ankom till Upsala 1734, då Linné »tog honom emot som närmare bekant» och sedan, ända till hans död, omfattade honom med synnerlig vänskap och välvilja, hvilka känslor äfven togo sig uttryck i en synnerligen hjärtevarm parentation öfver honom vid Smålands nations sammankomst den 6 November 1765. Neander synes hafva varit en ganska kunnig samt mycket flitig, ordentlig och i allo aktningsvärd man, men utan någon synnerlig begåfning, att döma efter hans motgångar i befordringsväg. Linné redogjorde noga härför och tillägger: »sökte alltså 20 g:r, den 10:de och 20:de allenast lyckades, så at det war för honom fåfengt bittida stiga upp och sent gå till hwila, då de andre fingo sin lycka, medan de sofwo.» De platser, som han erhöll, voro en lönlös docentur i grekiska samt en bokhållareplats vid Upsala universitet, »en ringa syssla», men »aldrig kunde Academien få någon säkrare betient, och i sine Reckningar pålitligare.»

[2] Consistorii förslag afvek så till vida från Linnés, att på tredje rummet sattes Palmberg. Kgl. Maj:t utnämnde den på andra rummet uppförde Johan Floderus.

107.

Magnifice D:ne Rector
och
Amplissimum Consistorium Academicum.

Som jag nu på stunden kommit i ärfarenhet det hos Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium ansökning lärer giöras för Oeconomiæ Adjuncten, om löns ärhållande, får hos Eders Magnificence och Consistorium Academicum äfwen jag anhålla om

lika ynnest för Demonstrator Horti äfter den tour och resolution Hans Majestet allernådigst honom tillagdt, på Eders Magnificences och Amplissimi Consistorii gunstiga bifall. förblifwer

Eders Magnificences
och
Amplissimi Consistorii
ödmiuke tienare
Carl Linnæus.

Linnés egenhändiga, odaterade skrifvelse finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 6/8 1762.

108.

Magnifice D:ne Rector
och
Amplissimum Consistorium Academicum.

För gunstig communication af Högl. Kongl. Cammar-Collegii resolution af d. 17 April sistledne,[1] aflägges wördsam tacksägelse, den jag får verbotenus införa uti Historia Horti academici, som jag nu har under händerne, såsom ett document hwars like näppeligen lärer gifwas i Historien.

Då Academiæ trägården funderades å nyo, under då warande illustrissimo Cancellario sal. Grefwe Gyllenborg, blef grunden att trägården måtte få 100 lass wed om wintren och tillräckeligit strö af academie stallet.

Quantiteten af strö blef nogast uträknad och af K. Camar-Collegio, med resolution fastständ, som warat, intills Kongl. Camar-Collegio täckes genom denna sin nya kasta öfwer ända den förra, som war giord med då warande illustr. Cancellarii Ehrenpreutz goda minne; således får nu trägården i stället för 100 lass strö, som då war knapast, nu näppeligen 50.

Kongl. Camar Collegium grundar i mitt tycke resolution där på at Slottsträgården och Botaniska örtegården fodra lika wård; och som slottsträgårdsmästaren kan anwända ströet endast till sine

priwate meloner, ty till annat kan det ej brukas i des trägård så föllier att Botaniska trägården måste wika för några Meloner.

Här till kommer att Kongl. Camar Collegio täckts i sin nya resolution tillerkänna slots trägårdsmästaren gödselen, som blifwit äfter det brända ströet, sedan det af academien blefwit betalt, kiöpt och inbracht, utan att academie trägården där om blefwit hörd; utan att sielf wetta huru den anwändts, då samma brunna strö tillförene warit den enda giödsel, med hwilken quarteren i trägården warit underhållne i från den första tiden jag trägården emottog; och nu äfter 20 åhrs praxis honom ifrån tages.

Hos Eders Magnificence och amplissimum Consistorium Academicum anhåller jag att hela sakens förlopp må illustrissimo Cancellario underställas, som icke lärer ens warit hörd i saken, ehuru den förra resolutionen icke skedt utan då warande illustrissimi Cancellarii H. Gr. Ehrenpreutz wettenskap, då jag hoppas det wår nådigste Canceller lärer inför Hans Kongl. Maij:t sätta saken i det lius hon fodrar och utwärka nådigst ändring på Camar Collegii resolution.

Hela werlden måste medgifva, att sedan academiske trägårdar anlagts wid de mästa universiteten i Europa, hafwa dock inga öfwergått Leyden, Paris, Chelse och Upsala. Att wettenskapen stigit mer wid denna Botaniska trägård, än wid någon annan, det skola ej mine störste wederdelomän betaga. Leyden wågade på sin trägård åhr 1736 allenast till litet utwidgande åt ena sidan 400,000 gylden. Denna wår trägård har kostat publicum alldra minst, förmodade sig altså winna mäste protection.

jag förbl.

Eders Magnificences och Amplissimi
Consistorii Academici
ödmiuke tienare
Carl Linnæus
Prefect. h. acad.

Egenhändigt original, odateradt, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för d. 22/5 1762.

[1] Trots alla skrifvelser och resolutioner rörande stallgödseln, hvarför i det föregående redogjorts, bereddes Linné under våren 1762 en stor och oangenäm öfverraskning, i det att helt oförmodadt ankom en skrifvelse från Cammar-Collegium, hvari bestämdes, ej blott att stallgödseln skulle lika fördelas mellan akademie- och slotts-trägårdarne, utan ock att, »sedan Archiatern och

Riddaren Linnæus i Botaniska Örtagården sig betient af strögiödseln, medan den brinner och giör sin erforderliga nytta derstädes, det skall Trägårdsmästaren Burman sedermera den samma därifrån få afhämta till Slottsträgården.» Det var med anledning häraf, som Linné inkom med ofvanstående skrifvelse till Consistorium, men hvarken detta eller kansleren behöfde något åt saken åtgöra, ty ett par veckor därefter ankom, lika oväntadt, en ny skrifvelse från Cammar-Collegium, hvari detta »i betraktande af de flere därvid förekommande skäl och omständigheter» till alla delar upphäfde sitt nyss fattade beslut.

109.

Wördsamt Memorial.

Förleden Michaelis, ett åhr sedan, täcktes Amplissimum Consistorium Academicum på mitt wördsamma tillstyrkande bestå tyska Trägårdsgesällen Hanke, som hit anlände på 1/2 åhrs tid, underhåll, att han måtte blifwa qwar och nästa åhr taga tienst i academiæ trägården, som den därwarande Löfgren flere gånger yrkat på afsked och nu blifwer trodt[1] och gammal.

Förleden wårtid kom den andra ordinarie Trägårdsgesällen Broberg i hogen att besöka utländska länder och trägårdar; hwarpå han inlade hos Amplissimum Consistorium om den nåden att under sin frånvaro och resa få behålla sin lön, till något understöd, hwilket och Amplissimum Consistorium per resolutionem honom gunstigast bewilliade.

Det war då lycka uti en sådan penuria af goda trägårdselever, att Hanke war qwarhållen, ty annors wet jag icke hwarest man kunnat få en oumbärlig gesäll. Denna Hanke har ock giort tienst dageligen i Academiæ trägården alt ifrån Martii månad till närwarande tid.

När lönen wid senaste lönings termin utföll för andra gesällen war nödwändigt att Hanke, som därför giort tienst, skulle den uppbära, hwarföre jag och gaf honom assignation här på.

Broberg har under detta halfwa åhret tiänt uti en prächtig trägård i Danmark och Holsten, hwar ifrån han nyligen hemsänt wid pass 500 slags frön, och åtskillige rare lefwande wäxter, som intyga att han med mycken drift sökt perfectionera sig uti sin wettenskap, utom det at han har i Academiens trägård tillförene gifwit

allt hopp om sig, att blifwa den bästa Academiæ trägårdsmästare; och nu i höst rest till Holland.

Ty är till Amplissimum Consistorium mitt ödmiuka underställande, om icke Broberg må få det af amplissimo Consistorio resolverade understöd till sin resa, hälst han icke allenast så flitigt perfectionerar sig till academiens förmon, utan och så artigt söker att complettera trägården.

Amplissimi Consistorii resolution är wähl klar härutinnan, men som protocollet intet nämner om den som hemma emedlertid förestår hans syssla, har jag funnit mig nödsakad häröfwer utbedia amplissimi Consistorii närmare uttydning.

Kongl. Academiens trägård och orangerier äro nu så rika på wäxter, att jag heligt försäkrar det ingen academiæ trägård i Europa har en sådan myckenhet af allehanda wäxter; ja så att alla orangerier äro så fullproppade här af, att jag ogiörligen kan få dag till alla saman, ehuru tätt de äro tillsamman brachte. Jag måste sielf förundra, att allenast twänne gesäller kunna dageligen skiöta en sådan myckenhet, hwarföre de och hela åhret hafwa ingen fridag, hwarken söckne eller helig. At få trägårdsmästare utifrån i denna dyra tiden är ogiörligt, hälst desse icke hafwa om dagen så mycket som en gemen arbets karl.

Ty lärer amplissimum Consistorium hushålla aldra nogast, om Hanke får lön här hemma till dess Broberg återkommer, ty Hanke går här ifrån, så snart freden blifwer i Tyskland, och om icke Broberg får sina lofwade pg:r, torde han ledsna wid Academiæ trägården, för hwilken han hit in till wist största hog, då en så owärderlig sambling kommo i lägerwalla äller Kongl. Academien till stor gravation.

Amplissimum Consistorium har flere gånger yrkat att jag borde söka en ung gosse, som hade lust för trägårdswettenskapen, och som kunne upamas här till; men dels har på en sådan ingen tillgång funnits, dels kommo och en sådan till anselig gravation. Broberg, som ifrån Barndomen applicerat sig till denna konsten, är den bästa jag funnit; jag har sedt med nöje och förundran huru wäxterne trifwits under hans händer och huru, ibland så många, ingen af honom förgiätits, att jag intet högre önskar än få honom lyckeligen tillbakas, då Academien får uti honom säkerligen den bäste trägårdsmästare utom honom är omögligt få ifrån utländska trägårdar någon trägårdsmästare; ty de äro där wane wid mera frihet och större underhåll.[2]

Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet, odateradt, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{20}/_{11}$ 1762.

[1] trodt = trött,

[2] Consistorium beslöt med anledning af denna skrifvelse, att Brobergs vikarie skulle få »660 dlr K:mt i arfwodelön för innewarande år.»

110.

För min dehl kan jag icke tillstyrka att Licent. Frosterus[1] får den begiärte caracter med mera, som jag ser att den indirecte i framtiden länder till præjudice för några andra, som här wid academien tiena och redan hafwa företräde och där till gifwa största hopp om sig att med tiden blifwa här wid Academien lysande lärare.[2]

Hwad tienstfriheten angår, så torde den ock kunna misbrukas och lönen dragas från wärket, däräst icke några wissa och få åhr förelades, inom hwilka det bör blifwa färdigt, hwar till jag så mycket mer bifaller, som jag ser Riksens högl. Ständer warit angelägne att wärket snart utkommer, och har af experience att mycket kan på få åhr uträttas, då man äger full hog.[3]

C. Linnæus.

Egenhändigt, odateradt bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{11}/_{12}$ 1762.

[1] Akademinotarien H. Frosterus hade begärt att få e. o. professors fullmakt och tjänstledighet med bibehållande af notarie-lönen samt 600 dlr s:mt årligen, tilldess han afslutat ett påbörjadt arbete i krigslagfarenhet. Öfverläggningen härom blef vidlyftig; vid slutliga voteringen afgaf Linné ofvanstående yttrande. Bland andra, som afstyrkte Frosteri ansökan, var Professor Sam. Aurivillius, under påpekande, att »wi hafwa mångfaldiga bewis dertill, at lärda och nyttiga werk, nu af stor widd, nu af större antal, kunna sammanskrifwas och allmänna giöras, jämte ordinarii sysslors flitiga wårdande». Exempel härpå lemnade Archiatern och Riddaren Linnæus, »som knapt låtit något år gå förbi, utan ett nytt arbetes utgifwande, och likafullt, med allmän erkänd trägenhet, skött både lärosyssla och ett mödosamt inseende öfwer Kongl. Academiens Hortus Botanicus».

[2] Härmed afsågs tvifvelsutan Universitetets ombudsman Rabenius och dess sekreterare Boudrie, som båda insändt skriftliga protester mot Frosteri e. o. professur.

[3] Consistorium afstyrkte Frosteri ansökan. År 1769 beviljades dock honom tjänstledighet, äfvensom 600 dlr s:mt af Krigs-Collegii medel.

111.

Memorial.[1]

Då wid åhr 1741 H:r Arch. Rosén v. Rosenstein och jag blifwit Professores Medicinæ här i Upsala, lätt Academien, under då warande illustriss. Cancellario Gref Gyllenborg, wara sig högst om hiertat, att med all ifwer uphielpa Studium Medicum, att det hos oss måtte komma till den högd, som wid något utländskt universitet. Till detta angelägna ändamålets ärnående lätt Academien med mycken omkostnad upbygga Nosocomium, och förse den förfallne Academiæ trägården med orangerier och nödige hus.

Indianiska wäxter, som utgiöra det förnämsta antalet i Botaniska trägårdar, kunne aldrig bärgas, utan tillräckelig wed om wintren och drifbänkar om sommaren. Ty tillslogs orangerierne 100 lass wed för wintren; och man giorde sig försäkrad om tillräckeligit strö för drifbänkarne af Academiæ stallet.

Så nödwändig eldning är för indianiska wäxterne om wintren, så nödwändige äro och drifbänkar om sommartiden, som utom dem inga indianiska frön kunna utkläckas äller deras små wäxter underhållas, hwilka böra stå uti en jord, som hafwer samma grad af warma med en kläckande höna, hwilket aldrig kan winnas med eldande.

Drifbänkar kunna endast fås på 2:ne sätt, näml. genom garfware bark af Ek och genom obrunnet häst-strö; ingen tillgång är i Upsala stad på Ekbark, ty garfwerierne betiena sig af Miölon ris och annor bark, som dels icke håller warma öfwer några dagar dels ock blifwer sur och skämmer wäxterne. Hästströ oblandad med annor giödsel kan ej fås i hela staden mera än endast på Ridstallet, altså är ock ingen annor tillgång att underhålla trägårdens raraste wäxter, än denna enda.

Några åhr äfter Academiæ trägårdens inrättning kom äfwen att Slottsträgården skulle repareras, då sal. Öfwerintendenten Hårleman tillböd mig, att Academiæ trägårdsmästaren äfwen motte påtaga sig slotsträgården, som han den lätt kunne bestrida genom så många fridrängar, hwilka där under wunno förswar, att arbetet blefwo föga betydande; men jag afslog det af fruchtan att Trägårdsmästaren Nietzel skulle där igenom oförmärkt dragas ifrån Aca-

demie trägården, äfter allmänna: Si duæ habeantur amicæ, alterius vires subtrahat alter amor; altså lämnades Slotsträgården till Tr. Burman.

Sedan Tr. Burman fått Slotsträgården, begynte han arbeta hos dem, under hwilka han stod, att få ifrån Academiæ stallet häst-ströet, såsom oumgängeligt för sin trägård, hwar uti sal. Hårleman intaltes, intill des han fick se saken på båda sider: nämligen på ena att ströet endast tiente till Trägm. Burmans private melon-bänkar, och på andra att Academie trägården, som redan begynt anseligen stiga, där igenom skulle totalt undergrafwas; Då sal. Öfwerintendenten, långt ifrån att drifwa det förra, af kiärlek och éstime för wettenskaper, påstod sielf att Academiæ Trägården aldra först måtte få sin förnödenhet, och för alt conserveras. Här på fick Hortus Botanicus nådig Resolution 1753 at årligen och först få taga 100 lass strö till sin förnödenhet och at Slot Trägårds-mästaren måtte bekomma det öfriga.

Men åhr 1756 äfter H:r Öfwerintendentens Hårlemans frånfälle, under nu warande Öfwerintendenten H:r Gref. Cronstedt, begynte Trägårdm. Burman sin förra sak å nyo, men Högl. K. Cammar-Collegio täcktes äfwen då confirmera sin förra resolution, att academiæ trägården skulle framför honom få hämta af stallet 100 lass strö årligen.

Sedermera har esom oftast händt, att då Hortus Botanicus begiärt om wintren, att ströet på stallet skulle om wintertiden bewaras, har man om tidiga wåren, då ströet som mäst fodras, icke fått något strö, utan stalldrängarne sagt det Tr. Burman dem owetterligen det affört, hwar af Academiæ trägården anseligen lidit.

Nu åter har Slotsträgårdsmästaren 3:die gången begynt med den sak, som twå gånger tillförene warit per resolutionen afgiord, och fast han äfwen denna gången fått de 2:ne förre resolutioner confirmerade, icke där med afståt, utan gått än till högre macht.

Han påstår att han bör innehafwa Cronans rätt, liksom Academien och hela dess inrättning icke woro Cronans och lika angelägen och wähl högre ämne än någonsin en arenderad trägård.

Att som Cronan består utfodring för 6 hästar på ridstallet, så borde ströet honom tillfalla, där doch Academien håller [L. hade ej afslutat meningen, men med annan stil är tillskrifvet: 332 D:r Silf:t och alla till Ridhuset nödiga reparationer].

Att ingen annan giödsel fås i staden för p:gr, där likwähl nyligen anseliga Tobaksplanteringar blifwit anlagde, som kiöpa en otrolig hop spillning i staden.

Att han updrifwit en hop willa stammar, som är minsta konsten i trägårdswettenskapen, och hwar till icke får brukas obrunnet häst-strö, som rötterna skulle förbränna; men om han låte det först brinna, mistade han af quantum twå tredie delar, som blefwo honom alt för dyrt, då han på stallet skulle betala stalldrängarne för dess besparing.

Då alla mächtige Potentater i Europa arbetat at ifrån Barbarie uplysa sine Riken med wettenskaper, hafwa de allestädes inrättat universiteten och lärosäten. Sedan desse af wettenskaper uplyste Nationer sedt huru Botaniquen woro icke allenast grunden till all Materia Medica. utan ock till sielfwa oeconomien, hafwa de med all ifwer sökt drifwa denna till sin högd, och som den icke kunnat rätteligen läras utan tillgång på en myckenhet wäxter, hafwa de med oändelig depence anlagt Hortos Botanicos wid alla universiteter. Då alla Academier här utinnan täflat, måste man medgifwit, att Paris, London, Leyden och Amsterdam gådt längre än alla andra; intill dess att Upsala trägård änteligen stegit till den högd i wäxter, att ingen i Europa kan honom liknas, ehuru denne är situerad i så kalt climat, emot de Söderländske.

I denna trägård har jag med mine lifskrafters upoffrande, genom en otrolig correspondence öfwer hela Europa och widare, inskaffat utan publici synbara kiänning ett sådant antahl wäxter, och på detta hielpmedel bygt den Botanique, som nu af alla ärkiännes för grund och rättsnöre i wettenskapen.

Jag kan aldrig föreställa mig, att en så högt uplyst och nådig öfwerhet, som wij Gudi lof hugna oss af, skulle tillstädia att den academiska trägård, som stegit till största högd bland alla, som lagt grunden till hela wettenskapen, som hit kallat så många utlänningar, och som woro snart sagt den enda i riket betydande, motte wika för några Meloner hos en privat, ty ingen ting kunne mera falla i publici och hela werldens ögon. Ataxercis armé och det prächtiga Carthago föllo wähl för några fikon, men aldrig hos sine, utan för sine fienders.

Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet, odateradt, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 19/2 1763.

[1] Detta nya inlägg i den segslitna gödselstriden föranleddes däraf, att ej blott den outtröttlige trädgårdsmästaren Burman, utan äfven Landshöfdingeämbetet i Upsala hos Kgl. Maj:t anfört klagomål öfver Cammar-Collegii ofvan (sid. 183) omtalade resolution af den 15 Juni 1762. Linnés ofvanstående skrift blef insänd till kanslern, och sedan denne i en utförlig och kraftigt hållen inlaga gjort samma yrkande som Linné samt Cammar-Collegium äfven däri instämt, blef detta sistnämndas förut afkunnade beslut af Kgl. Maj:t faststäldt »såsom wäl grundadt». Och därpå beslöt Consistorium, att, på det att »berörda strögiödsel så mycket bättre må förwaras och dermed icke något underslef måtte kunna skje, ett plank med portar omkring giödselstället skall förfärdigas». Kort därefter afled Burman, hvarigenom fred vanns från det hållet.

112.

Memorial till wördsamt swar på Hans Magnificences remiss af Hr Professor Lidbecks[1] bref, gifwit d. 6 februari sistledne.

1. *Om ökedagswärk till örtegården äro anslagne.*

R.[2] Nej, utan då sådane behöfwas, som sällan sker, nämligen endast wid ströets förande, accorderar trägårdsmästaren med någon borgare äller bonde, som det transporterar, och det betalar af Trägårdens ordinarie stat.

2. *Huru månge frikarlar[3] bestås till örtagården.*

R. Högst 20, hwilket antal wij doch aldrig antagit, utan haft mästedels 12 a 15, altsom många krukor och lådor warit uti heta orangeriet. Ty till plantas annuas & perennes, som stå sub dio fodras föga betiening; men då 4000 krukor warit uti warma orangeriet, hafwa wij haft tillräckelig hielp af förenämde antahl. De wäxter, som stå i kalla orangeriet med Citroner och Laurier, fodra föga beswär, hwarföre jag i förstone hade tillräckelig hielp af 8 frikarlar.

Hwar frikarl gör årligen 24 dagswärk, utan betallning.

3. *Om Giödsel fås af academie stallet.*

R. Där fås strö, som doch betalas af academiæ trägårdens ordinarie stat, men intet någon annor giödsel; då ströet brukts i

drifbänkarne, anwändes det sedan till giödning för trägården, att man ej behöfwer kiöpa giödsel.

4. *Om Gården på Academia Gustaviana rengiöres och träden putsas &c.*

R. Gården rengiöres äller sköfflas af Academiens frikarlar årligen, utan betallning.

Trägårdsmästaren planterar och klipper träden därstädes årligen, utan att därföre begiäres någon wedergiellning, ty man brukar all sparsamhet på academiens stat, intill det att jag inskaffat alla wäxter i Botaniska trägården, utan att därföre antingen af academien äller örtegårdens stat begiära det minsta.

Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet, odateradt, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 26/2 1763.

[1] Linnés lärjunge Erik Gustaf Lidbeck, hvilken 1756 erhållit den i Lund nyinrättade professuren i naturalhistoria och som nu var universitetets rektor, hade af Upsala Consistorium begärt »underrättelse om Staten för Kongl. Örtegården». Linné, till hvilken ärendet den 17 Februari remitterats, afgaf därpå ofvanstående svar. Detta kompletterades genom en af universitetets d. v. rektor, Professor L. Hydrén, undertecknad skrifvelse, hvari meddelas, »att uti den för Kongl. Academien härstädes reglerade staten af 1699 är till Hortum Botanicum årligen anslaget 270 dlr Smt», samt att »dessutom bestås följande betiening, neml.

1:o En ÖrtegårdsMästare, som årl:n får i lön 300 dlr S:mt och därjämte 50 dlr dito mynt till hushyra.

2:o En gesäll med 200 dlr S:mts årlig lön.

3:o En orangeriedräng med 33 och 1/3 dlr S:mt eller 100 dlr Kpr:mt årlig lön, hwarförutan

4:o till Orangeriet årl:n bestås 40 lass wed från Kongl. Academiens hemmans skogar».

De här meddelade uppgifterna kunna belysa de ekonomiska resurser, som Linné hade till sitt förfogande, då han gjorde Upsala botaniska trädgård till en af de rikaste och berömdaste i Europa.

[2] R = *respondetur* (svaras).

[3] Med »frikarlar» förstodos arbetare, som voro »skrifna vid universitetet», lydde under dess jurisdiktion och därigenom »egde laga försvar». För denna förmån voro de förpliktade att för universitetets räkning göra ett visst antal icke aflönade dagsarbeten.

113.

P. M.

Då Academiæ Trägårdsgesellen Hanke tog afsked wid wårfrudagen, och den andra Gesellen Broberg än icke hemkommit ifrån sine utländske resor, som lofwat sig återkomma i slutet af Majo, sökte jag obligera Gesällen Löfgren att påtaga sig hela trägården; men Löfgren sade sig hafwa tillräckeligt arbete af halfwa trägården, att han ej mera kunne uthärda, jag sökte förmå honom, som ingen annor hielp wore att tillgå, emot det jag lofwade honom få taga hela lönen, näml. för sig och den andra, intill den dag Gesällen Broberg återkommo.

Hwar om jag utbeder mig amplissimi Consistorii ratification.

Nu har Loefgren giort tiensten ett par weckor men, af arbete natt och dag, war [han] i går så swag, att jag fruchtade det han i dag skulle läggas till sängs.

Om nu Loefgren skulle siukna, som är allena wid trägården, hwilken fodrar dagelig watning, såning, drifning och skiötsel, frågas ödmjukast quid faciendum.

Om casus existerar, blifwer ej tid att wänta på Consistorii sammankomst; wäxterna fodra åtminstone dageligen watning.

Frågas altså, at om så olyckelig händelse skulle ske, om jag får sända en expresse till Stockholm, att söka få någon Gesäll till des han blifwer restituerad äller Broberg hemkommer.[1]

Linnés egenhändiga, odaterade skrifvelse finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{30}/_{4}$ 1763.

[1] Consistorium godkände, hvad Linné gjort och föreslagit.

114.

Memorial.

Uti Stipendio Kåhreano, för hwilket jag är Inspector, har den oreda sig yppat, att reserummet, som tilldelts en och annan, ej fulgiorts med wärkelig resa.

Detta reserum war först gifwit till nu warande Theologiæ Adjuncten Annerstedt, och sedermera till Magist. Wetterman, af

hwilka ingendera anträdt någon utlänsk resa, förebärandes de dyre tider och närwarande höga wäxelcurse, at de sig ej bärga kunna på främmad ort med så knappa resepgr.

Till detta Resestipendium insatte testator i Riksens ständers banque ett capital, som årligen skulle kasta af sig 400 Caroliner Specie mynt. Men för några åhr sedan, då detta, med andra capitaler i Speciemynt insatte, måste äfter Riksens högl. Ständers godtfinnande förwandlas i kopparmynt, fingo Stipendiaterne i stället för 400 caroliner in specie, ej mera än 1224 dlr k:mt. Hade Stipendiaterne fått äfter Testators uträkning 400 Caroliner, som nu giälla allmänt i handel och wandel 6 dlr stycket, så hade de haft 2400 dlr k:mt, i stället för det de nu allenast få hälften äller 1224, och då hade de kanske som knappast kunnat bärgat sig wid de närmaste Academier i Tyskland; där emot se de nu sielfwa omögligheten till utländsk resa.

När detta Stipendium inrättades, woro wettenskaperne ej drifne hos oss till den högd, som nu förtiden. Då nödgades wåre besöka utlänska Academier, att förwärfwa sig de delar af wettenskaper, som hemma ej kunne winnas. Där emot nu förtiden många utlänningar låckas hit till Academien, att lära de wettenskaper, som hos dem ej kunna ärnås.

Således har den orsak förswunnit, som existerade på testators tid. Gå wij ock till sielfwa experiencen, lära wij finna, att de studerande, som fått sådane små resestipendier, sällan med dem kommit längre än till Gripswald, Råstock eller Jena, och kanske där kiöpt sig en Magisters-titel, men för öfrigt har jag ej sedt att de förkofrat sig i några lärdoms grenar, dem de ej så wähl kunnat lärt i Upsala, utan att i onödigt måhl och med sin egen gravation utföra swänsk mynt.

Om nu en Resa på detta stipendium är oumgängelig, men rese summan otillräckelig och ogiörlig, föllier att antingen bör resestipendierna gifwas, emot testators willia, endast till rike, äller också aldeles stå öde. Där äst icke resetiden skulle förkortasr lika som pgr:ne, till hälften, och att stipendiaterne fingo upbära pgr:ne för 3 åhr, men resa allenast halft annat åhr. Äller ock att desse små reserum förwandlades till hemrum, som 1224 dlr denna tiden kan näppligast bärga en studerande wid inlandsk academie.

Men som Stipendia äro strictissimi juris, att ingen dem kan förklara utom högsta machten, underställes om Consistorium Aca-

demicum skulle täckas gå in till Kongl. Cancellie Collegium med denna sak, som är gemensam med flere Stipendier, att den underkasta Hans K. Maj:ts nådigsta godtfinnande, på dett samma Stipendium må komma till fult skick.

Ty des för innan blifwa resesummorne innestående ofruchtlöse; Stipendiaterne i de nedre classerne komma ej äfter wanligheten och testators disposition, att, åtminstone hwart tredie åhr, flyttas i de högre och profitablare grader; och änteligen det 5:te rummet i detta stipendio vacant, utan att någon där af får hugna sig.[1]

Carl Linnæus.

Bland Consistorii academici Acta 1763. Odateradt, helt och hållet med Linnés stil.

[1] Detta Linnés förslag om ändrade bestämmelser för ifrågavarande stipendium synes ej hafva föranledt någon åtgärd.

115.

Wid Studiosi Theels ansökning at få widare innehafwa sitt Stipendium Helmfeldianum, som till Facultatem Medicam af Ampl. Consistorio blifwit remitterad, så är jag wäl med min Collega, Herr LifMedico Aurivillio af then mening, at han thet bör mista, som jag ock äfwen warit tillförene: doch som jag sedermera kommit i säker erfarenhet, at Studiosus Theel, hwilken imedlertid warit under Professor Acrells dageliga information, och thär giordt the progresser, och wist then adplication, at ingen af alla Disciplar wisat sig till Chirurgien så adplicable; ty nödgas jag härmed yttra min mening särskildt.

Lagarne säja positive, at ingen utan then, som wistas wid Academien, skall njuta stipendium, och blefwe det snart bestält med Academiska inrättningen, om Stipendier drogos, under hwarje förewändning, thärifrån. Lagarne äro gjorde för Stipendiernas skull (och ej twärt om) till ordnings bibehållande. Stipendierna äro gifne, at underhålla ungdom, som upammas till Rikets tjenst.

At få mycket excellerande Medicis och excellerande Chirurgis, thärpå grundar sig åtskillige, ja många betydande medborgares

wälstånd. Ty måste ock Höga Öfwerhetens öma omsorg wara at skaffa sådana i riket.

Thet är aldeles öfwer wår Consistorielle atmosphære, at få limitera uti en Lag, som dicterar, at Studiosus Theel bör mista sitt Stipendium, såsom then thär warit från Academien, under thet han lärdt Chirurgien hos Professor Acrell, men som Theel warit et så rart och adplicabelt ämne, at Prof. Acrell aldrig haft thes like, och altså gifwer thet hopp, at han warder häruti excellerande, så utbeder jag mig then benägenhet af Ampl. Consistorio, at thenna min votering må få följa in extenso, med underdån-ödmiukt anhållande, at hos Hans Kongl. Maj:t och Illustriss. Cancellarius recommendera thenna ungkarl till samma Stipendii behållande, ehuru Ampl. Consistorium ej kan limitera Lagen, emedan härigenom sökes en sådan Chirurgus, som torde blifwa rar. Till bewekande skjäl länder ock thet, at en sådan Stipendiarius har frihet, at då honom tyckes, på några år besöka utländske Lärde, hwarföre icke ock inländske? Hans ungdoms fel, at ei begärat lof, med mera ordenteliga wägar, then ursäktar jag, för min del, gerna, då annat högre præpondererar i samma person, allenast han straxt infinner sig vid Academien, och ei lemnar et högstskadeligt præjudicat.[1]

Originalet till denna skrift har ej anträffats bland Consistorii academici Acta, men den finnes införd i protokollet för den 7/5 1763.

[1] Studeranden Daniel Théel hade, emedan han icke under terminen varit närvarande vid universitetet, förklarats sitt stipendium förlustig, men anhöll hos kanslern att få behålla detsamma. Då ärendet förekom i Consistorium, uppläste först Professor Aurivillius ett långt och skarpt utlåtande, hvari han bestämdt bestred bifall till den gjorda ansökan. Derefter yttrade sig Linné så, som ofvan meddelats. Consistorium beslöt i bref till kanslern förklara det »sig icke tilkomma at gjöra någon ändring» i sitt förut fattade beslut, men hemställde, om ej Théel på »anförde skjäl och omständigheter» skulle »kunna förhjelpas till återfående af dess innehafda rum i Stipendio Helmfeltiano». Kanslern lät honom behålla detsamma.

Théel ansågs sedan såsom en af O. Acrels bästa lärjungar och blef öfverdirektör för arméens medicinalväsen i Finland, men slog sig sedan ned i Stockholm, där han gjorde sig »känd för serdeles utmärkt färdighet och lätthet uti de swåraste kirurgiska operationer» (Sacklén) och tillika såsom dugande landthushållare. Han dog 1795 vid 51 års ålder.

116.

Wördsamt Memorial.

Sedan Academiæ Trägårdsmästaren Nietzel dog har jag oaktad all hafd möda och correspondence ej kunnat få någon trägårdsmästare, som rätt förstode en Academiæ Trägårds skiötsel, ja icke en gång en beskedelig gesell, som warit wand wid academiæ trägård, hälst staten, i desse dyre tider, är så knapp, att en Academiæ Trägårdsmästare här näppeligen hafwer så mycket om dagen, som en dagkarl, och des utom är förbunden att dageligen uppassa wid orangeriet icke allenast söckne dagar, utan ock sielfwa Söndagarne och högtids-dagarne, ja äfwen om sielfwa nätterne, då blåst eller stark köld infaller.

Således har jag måst draga mig fram med Löfgren, som för ut war endast eldwachtare wid orangeriet, och måst warit glad at hafwa någon, då jag annors fått ingen, men där igenom har jag ock mist om wintrarne många wäxter, som jag swårt äller aldrig kunnat reparera.

Änteligen fick jag Broberg till Trägårds gesell, som wähl i förstone ägde ringa insicht i academisk trägårds skiötsel, men en brinnande hog, qwickhet och activitet gjorde, att han anseligen och dageligen tillwäxte i denna förrättning, att jag däraf hade mycken hugnad.

Denna tog sig före, nästan desperat, att med ett par tomma händer besöka de bäste Trägårdar i Danmark, Tyskland och Holland, hwar ifrån han hemkommit än mera habiliterad.

Nu som Löfgren tycker sig hafwa warit längre i Trägården och Broberg [tycker sig] förstå långt bättre Trägårds skiötselen, at den ena ej will stå under den andra, torde snart hända att Broberg togo Trägårdsmästare syssla i någon annor Trägård, hälst om han sågo sig uppehållas endast med blindt hopp, hwilket woro för academiæ trägården en stor förlust, ty att få någon annan med lika hog, drift, vigeur och insicht, där till ser jag ingen utwäg.

Det är dess utom ganska nödwändigt att den ena står under den andra; annors händer det jag några gånger ärfarit, at då ugnarne i orangeriet äro eldade, gå de bort och den ena liter på den andra, hwar igenom kan ske en olycka, som aldrig kan repareras.

Ty är till Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium mitt wördsama anhållande, att Lars Broberg må antagas till Academiæ Trägårdsmästare och där på få fullmacht äfter sal. Nietzel, samt där på aflägga äfter wanligheten ed, att med hans wettenskap intet må förfaras i Trägården, då han kan antaga under sig någon dräng att uppamma wid trägårds skiötselen, såsom det sker wid utländska Trägårdar, då här igenom icke den minsta utgift blifwer för ærarium academicum, mer än tillförene.[1]

Där emot får jag hos Eders Magnificence och amplissimum Consistorium wördsamast recommendera gambla Löfgren, som i så många åhr tient wid academiæ trägården, till gunstig åtanka. Herrar Professores Collegæ hafwa flere gånger befalt mig skaffa sig någon Trägårds mästare, som kunne wara dem behielpelig wid sine private Trägårdar, hwar till de wähl ingen kunne få bättre än Löfgren, ty ehuru hans minne ej blifwer tillräckeligt att skiöta så många 1000 örter i en academisk trägård och hans kropp tung att klyfwa upp hwar timma för ställningarne i orangerien, är wähl ingen twifwel at han bättre än wåre andre Trägårdsmästare, skulle kunna skiöta kiöksträgårdar.

Academien har ingen Humblegårds mästare, som tyckes wara rätt nödwändig, hwar till Löfgren kunne antagas och Humble gårds drängarne stå under honom, då man kunne få både Humblegårdar och private Trägårdar genom dem skiötte.

Academiens Humblegårdar blefwo fordom skiänkte åt Professorerne, den tiden Humble war en rar wäxt i riket, och det, att ungdomen, som utspriddes öfwer landet, här måtte se och lära humble planteringen, hwilken orsak nu intet mera existerar, sedan hwar bonde lärt den konsten; Hwarföre och åtskillige warit af den tankan att humblegårdarne ej längre borde höra under Professorerne.

Nu existerar ett annat ej mindre betydande tillfälle, då skogarne dageligen förminskas och hota med total wedbrist. Det är onäkeligt, att giärdesgårdar här i riket consumera en oändelig mycken skog och högsta nöden fodrar, att man är omtänkt anlägga lefwande häckar i stället för giärdesgårdar, såsom det sker utom lands; men desse fodra och sitt handelag. Skulle en dehl af Herrar Professorerne willia anlägga häckar omkring sine humble gårdar, woro där till ingen tienligare än Löfgren, understödd af Humble gårds drängarne, utom hwilken jag icke nu ser någon, som dem bättre skulle kunna anlägga. Här igenom hade studerande ung-

domen tillfälle att se och lära huru detta rätt bör ske, och som den sedan utsprides öfwer hela landet, skulle denna konsten snart blifwa allmän, men en otrolig båtnad för fäderneslandet och med mycken heder för H. Professorerne.[1]

Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet, odateradt, finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 17/8 1764.

[1] »Detta alt pröfwade Consistorium Academicum skäligt at til alla delar bifalla och gilla» (Consist. protok.) Ehuru Broberg således redan då blef ut nämnd till Örtegårdsmästare, var det först den 6 Maj 1769, som han »aflade med hand å bok Ed att skjöta och handhafwa Academieträgården». Han innehade sedan denna plats, tills han 1792 erhöll afsked med lönens bibehållande och till sin efterträdare erhöll sonen Gustaf Adolf.

117.

Wid den af Trägårdsgesällen Löfgren giorde, och med mig communicerade ansökningen, att blifwa på något sätt hugnad, sedan han tient Academien uti 16 åhr, bör jag så mycket mera intercedera, som han stått under mitt inseende, och där wid anwändt bästa delen af sin lefnad.

Men för öfrigt då han säger sig warit i academiæ trägården Gesäll i 8 och mästare i 8 åhr, bör jag ärhindra, att han aldrig warit mästare, utan altid gesäll, fast academien ej kunnat få någon mästare öfwer honom alt ifrån Nietzels död.

Han är af mig icke upsagd, utan hade frihet, nu som tillförene, tiena i academiæ trägården, som gesäll, om han det gittat; men han har denna termin intet dagswärk giort i academiæ trägården, utan twärt om antagit och förestått slotsträgården.

Af den knappa academiæ trägårdsstaten kan han intet bekomma, hälst academiæ Trägårdsmästaren Broberg hela denna sommaren haft ett oändeligt arbete, at utan gesäll och hielp, både dag och natt, skiöta, så, plantera så många wäxter, där wähl 4000 krukor måste dageligen watnas, hwarföre han af egit flere gånger måst betala den sig hulpit, då intet en menniskas krafter kunnat warit tillräckelige. Ty är ingenting skiäligare än att Trä-

gårdsmästaren Broberg bör få någon upmuntran af gesälls lönen, för hwilken han äfwen arbetat, lika som Löfgren fick förleden sommar, då han war allena, sedan gesällen afrest och Broberg ännu war på sine utländske resor; hwar igenom jag slipper att falla Eders Magnificence och Consistorium beswärlig med ny utgift. Då man tänker äfter huru Trägårdsmästare lönen i desse dyra tider ej är mer än hälften emot de förre, och hwad en dagkarl denna tiden kostar, kan man lätt finna, att academiæ trägårdsmästarens lön icke är så stor som en gemen dagkarls; hwilket ock warit orsaken at jag på flere åhr icke kunnat winna någon Trägårdsmästare, som med så ringa lön wore behulpen. Täckes altså Ed. Magnif. och Ampl. Consistorium tillstädia att Trägårdsmästaren disponerar gesels lönen till någon, den han sielf tager sig till hielp, så slipper jag beswära med ansökning om förökning på Trägårdsmästare och gesälls lön, som älliest blifwer mig oumgängelig, om betiening till trägården skall winnas och behållas. Hwar och icke kan wähl ingen Trägårdsmästare, som äger tillräckelig capacitet, här behållas.[1]

Bland Acta till Consistorii academici protokoll d. 1/10 1764; odateradt, helt och hållet med Linnés stil.

[1] Consistorium godkände, hvad Linné föreslagit. Broberg fick sålunda uppbära såväl trädgårdsmästarens som ena gesällens lön, «blifwandes han så hädanefter, tills widare, som hittills ensam answarig för Örtegårdens behöriga skjötsel och skaffar sig hjelp, genom några antagande lärlingar, thet bästa han gitter, utan någon ytterligare Räntkammarens gravation.»

118.

Memorial.

D:r Rothman blef tillsagd förleden höst, att wara resefärdig aldra senast i nu innewarande Majo och jag antydd att honom det notificera.[1]

Han begiär af mig, såsom Inspector Stipendii, pgrne till resan, genom bref för 14 dagar; hwarpå jag swarade honom, att han dett skulle begiära af Eders Magnificence och Ampl. Consistorium.

jag afwachtar Eders Magnificences ordres här till, då han straxt skall få assignation på pgrne, ty hela resestipendium Kohreanum, som D:r Rothman blefwit tillagt, har gått nu till slut.

jag har lärt af förra casu att ej assignera resestipendium utan E. M. och A. Cons. speciella befallning, ty om siukdom, dödsfall äller andra äfwentyr skulle förhindra resan, kommo jag sielf att sitta i sticket.

att begära pant, äller ock caution wid pgrnes löftande för ett stipendium af des innehafware är owanligt och obenäget; ja ofta för en ungkarl nästan omögligt.

Älliest ser jag för min dehl ingen ting, som förhindrar honom att få pgrne, mer än endast Ed. Magnificences och Ven. Consistorii ordres till mig.[2]

Carl v. Linné.

Egenhändigt original bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 4 Maj 1765.

[1] Göran Rothman, halfbror till den ofvan (s. 64) omtalade Jakob Gabriel R., var född 1739, och dog 1778 såsom e. o. assessor i Collegium medicum. Företog 1773, på grund af ett genom ett tripolitanskt sändebud i Stockholm gjordt anbud, en vetenskaplig färd till norra Afrika, hvilken färd dock på grund af svikna löften och ringa resekassa lemnade föga utbyte; efter mångahanda utståndna vidrigheter återvände han 1776 med bruten hälsa till fäderneslandet. Växtslägtet *Rothmannia* bevarar hans namn.

[2] Consistorium beslöt den $^{11}/_{5}$ med anledning af ofvanstående memorial, att stipendiet ej, såsom R. önskat, skulle på en gång, utan för ett år i sender, till honom utbetalas, och den $^{29}/_{9}$ anmälde Linné, att han »utgifwit assignation på resan». Förmodligen blef Rothman ej därmed belåten, ty kort därefter upplystes, att han återsändt penningarne, »efter han icke ärnade resa».

119.

Wid den af Amplissimo Consistorio med mig communicerade J. Löfgrens böneskrift, præsenterad d. 20 sistledne November, har jag allenast att andraga följande.

Äfter Eldwachtarens Lindstedts död antogs Löfgren att till orangeriet hugga weden, elda orangerien och aftaga dageligen luckorne, ty han war för och stark karl.

Emedlertid som Academiæ trägården ständigt tilltog i myckenhet af wäxter, att trägårdsmästaren Nietzel ej kunne utstå med deras skiötsel allena, måste han hafwa någon hielp. Gesäller kunne intet fåss, ty staten war för knap, därföre måste Nietzel låta sig åtnöja med Löfgren att watna och hielpa i de gröfre wäxters skiötsel.

Änteligen blef Tr. Nietzel död; jag hörde på alla håll äfter Trägårdsmästare förgiäfwes, ty dyrheten hade tilltaget, att Trägårdsmästare lönen blifwit alt förswag till underhåll, och måste altså wara glad att få nyttia Löfgren, som redan lärt något, ty älliest hade jag ingen utwäg. Löfgren gjorde så mycket som han förstod; hans åhr tilltogo, han blef tung, styf, owig och andre swagheter tilltogo med minnets aftagande, hwar af hände att många wäxter förginges, och då jag frågade där äfter, begiärte han sitt afsked, ei en utan flere gånger; jag måste wara nögd och räkna för förmon att häldre äga honom än ingen; Till änteligen nuwarande Trägårdsmästaren hemkom ifrån sine resor, där han förskaffat sig god insicht i trägårdsmästare wettenskapen, och ägde där till både drift, minne och skickelighet, hwarför han på mitt förslag af Ampl. Consistorium blef med Trägårdsmästare fullmacht försedd. Löfgren war hela tiden äfter Nietzels död, såsom Gesell i Trägården och aldrig antagen till mästare. Han förtröt att Trägårdsmästar Broberg skulle wara mästare och wille icke giöra tienst under honom. jag tillböd honom att wara gesell, såsom för ut, dett han wedersakade. Att upsäga honom förut hade icke warit gagneligt för Academiens Trägård; ej häller nödigt, ty honom lämnades att blifwa gesell, som tillförene, allenast att stå under sin mästare. Han hade ock flere gånger upsagt sig sielf. Således skildes Löfgren ifrån trägården af sig sielf, och ifrån wårfru-dagen gick ej mer in i Trägården att giöra något arbete.

Men för öfrigt som Löfgren tient i Academiæ trägården hela 16 åhren och altså där anwändt sin bästa tid och lefnad, samt hulpit att rädda mycket, då andra ej kunne fåss, tyckes han förtiena Eders Magnificences och Ampl. Consistorii benägna hogkomst och till slut blifwa hogkommen med någon nåde gåfwa.

Man wet des utom, huru här i staden äro många trägårdar och inga Trägårdsmästare att tillgå, så att ägare af slike Trägårdar äro besynnerligen om wåren utan all hielp att så, beskiära träden, ympa &c.; ty woro wähl en af de mycket angelägna saker, att hafwa någon tillgång till trägårdsmästare. Ingen där till kunne föreslås tienligare än Löfgren, som åt minstone förstår wähl att

skiöta och uphielpa kiökstrågårdar, hwarför han borde hos oss conserveras, som äfwen denna sysslan är en af de nödigaste för nationen. Altså får hos Eders Magnificence och Ampliss. Consistorium jag åhran wördsamast recommendera denna Loefgren till nådig åtanka.[1]

Carl v. Linné.

Linnés egenhändiga, odaterade skrift finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 30/11 1765.

[1] Consistorium beviljade Örtegårdsgesällen Löfgren »till något understöd på sin ålderdom i ett för alt 450 dlr K:mt», men någon årlig pension kunde ej lemnas »såsom ländande till Statens gravation».

120.

Emädan inrättningen af Stipendio Faltsburgiano påbjuder, att det må alternera emellan samtelige Faculteter här wid Academien, och det redan warit utdelt både i Facultate Theologica och Juridica, uti hwilken sednare det nyligen blifwit vacant, har Consistorium Academicum det täckts remittera i ordning till Facultatem Medicam, att deröfwer inrätta underdånigst förslag;

Ty har Faculteten, enligt Tabulas Testamenti, här till allmännt intimerat, och sedermera, efter 14 dagar, de sökande examinerat.

Sökande hafwa warit följande:

Sahlberg, Johan, Holmensis, Medicinæ Candidatus.
Wenman, Carl, Uplandus, Medicinæ Candidatus.
Le Moine, Wilhelm, Holm. Philosoph. Magister.
de Rogier, Gideon, Ostrogoth. Philos. Magister.
Gråberg, Gothoburgensis.
Berlin, Anders, Angermannus.[1]

Af desse sex sökande hafwa sedermera sig denna ansökning afsagt, nämligen Gråberg, som ej stadigt tror sig här kunna wistas; Sahlberg, som ärnade sig på Ost-indiskt skepp såsom Chirurgus. Wenman är wäl i samma dessein, tänker äfwen wid nästa promotion antaga graden och quittera Academin, att han således det ej länge nyttja kunde.

Alltså har Faculteten funnit sig föranlåten, att på underdånigt förslag uppföra följande beskedeliga och flitiga Medicinæ studiosos nämligen:

1:o de Rogier, Gideon, Philos. Magist. Ostrogothus. Probst-son, född 1738, blef student 1757, promoverades till Magister 1764.

2:o Le Moine, Wilhelm, Philos. Magist. Holmensis, född 1736, miste sina föräldrar då han war 7 år, blef student 1756, fick Magister-bref från Gripswald.

3:o Berlin, Andreas, Medicinæ studiosus, Angermannus. Befallningsmans-son, född 1746, student 1765.

Att detta Facultatis Medicæ underdåniga förslag må Hans Kongl. Höghet, denna Academiens nådigste Canceller, underställas, som enligt Tabulas Testamenti täckes utnämna den, som samma Stipendium kommer att åtnjuta, är hwad hos Consistorium Academicum Facultas Medica härmed wördsamt bordt anhålla.

Carl v. Linné
Fac. Med. Decan.

Bland Acta till Consistorii Academici protokoll för 1766. Endast underskriften af Linnés hand.

[1] Beträffande de här uppräknade torde följande böra nämnas: Johan Salberg, se ofvan sid. 95. — Carl Henrik Wänman, se sid. 98. — Wilheem le Moine, slutligen bruksläkare i Västmanland, död 1790. — Gideon Herman de Rogier, död 1814; sökte ingen plats och befattade sig ej med praktik, utan lefde som rentier. — Johan Martin Gråberg, född 1741, provincial-medicus i Värmland, död 1793. — Anders Berlin, född 1746, företog i sällskap med en ung engelsman 1773 en vetenskaplig forskningsfärd till Guinea, hvarest han efter blott några få månaders förlopp afled.

121.

Memorial.

Straxt äfter sal. LifMedici Aurivillii högt beklageliga frånfälle hände och den olyckan wid Nosocomium, att kokerskan, som med mycken sorgfällighet wårdat de siuke i Nosocomio och försedt dem med mat, äfwen afled, samt hennes piga af samma siukdom lades

dödsiuk. Patienterne kunna ej wara utan tillsyn, så af mat, som Medicamenter, och att här om conferera med det sorgbundna sal. LifMedici Sterbhus woro icke nu lämpeligt. Ty tillsade jag, som Decanus Facultatis medicinæ, Adjuncten H:r D. Sidrén, att oförtöfwat gå till Nosocomium, där att icke allenast tillse det de siuke blefwo tillbörligen med Medicamenter försedde, utan ock med mat underhållne, och att där om lämna mig dehl, såsom Decano, som åligger att se till, det alt går ordenteligen i faculteten.

Nu sedan provincen kommer att concurrera med understöd till Nosocomium, föllier ock, att deras siuka måste ej aldeles förskiutas, då de finnas kunna hielpas, så mycket mögeligt är och nosocomii stat tillåter. jag har äfwen tillsagt Dr. Sidrén att under vacancen dem skiöta, och tillstädia Medicinæ alumnos wara tillstädes att bese siukdomarnes kienntekn, prognoses, indicationer, curer &c., det han sig godwilligt åtagit, under det att jag hafwer öfwerinseendet, såsom Decanus.

För öfrigt, som här äro många studiosi Medicinæ, underställer Consist. Academicum jag wördsamast, om icke det woro nödigt, att under terminen och vacancen, H:rr Doct. Sidrén läste praxin Medicam publice, och då cadavera existera, att Prosector anatomicerade och wiste structuram partium corporis humani, och alt detta att ej medici hitkomne nödgades gå till stockholm, för det de här ej fingo tillräckelig underwisning.[1]

C. Linné.

Egenhändigt, odateradt original bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 7/3 1767.

[1] Consistorium gillade, hvad Linné åtgjort, och hemställde till honom, att han »wille än widare med sådant sitt inseende fortfara», äfvensom draga försorg om undervisningens upprätthållande.

122.

Till Chemiska Professionen efter H:r Professor Wallerius woterar jag på följiande:

1:o. Laborator äller Chemiæ Adjuncten Magister Tidström[1] som uti 9 åhr warit wid Professionen, sedt och förrättat alla operationes chemicas, föreläsit privatim Dosimacien och flere chemi-

ske delar; har des utom besedt de mäste Bergwärken i Riket och besynnerligen lagdt sig på Mineralogien, samt samblat och förskaffat sig en anselig stensambling äller Museum Lapideum och förstår Stenkiänningen af grunde.

2:o. Adjunctus Philosophiæ Magister Tobern Bergman,[2] som en af wåra bäste subjectis academicis. Han har på kort tid ådaga lagt, hwad ett exellant genie med outtrottelig flit kunnat uträtta uti de mathematiske och physicaliske wetenskaper, at jag är helt försäkrad, det han, om någon, kan uparbeta sig i denna wetenskapen och blifwa en lysande läromästare wid detta universitet äfwen i denna wetenskapen.

3:o. Amiralitets Medicus Doctor Hiortzberg[3] i CarlsCrona, som för ut wid Chemiska Professionen warit Docens, och tillika förstår de delar af Professionen, som ingå uti sjelfwa Medicinen.

Magister Wibom torde äfter flere åhr blifwa wärdig att föras på förslag till chemisk profession, som nu är ung, och Kewenter har redan utwaldt annnat vitæ genus.[4]

Carl Linné.

Egenhändigt, odateradt bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 25/4 1767.

[1] Anders Philip Tidström, född 1723, kemie adjunkt i Upsala, död 1779. Utsågs af Linné att dels för Tessins, dels för drottningens räkning göra resor i åtskilliga delar af Sverige för att »der samla tjenliga Cabinettstycken i rena och snygga stuffer af alla de åtskilliga malmer, druser, gyttringar, fossilier, bergarter och synnerliga stenarter», hvilket han fullgjorde till Linnés fulla belåtenhet. Han var dessutom en gerna sedd gäst i Linnéiska familjen för sitt glada skämt och sina kvicka infall, hvaraf Linné fann en välbehöflig rekreation efter sitt forcerade arbete.

[2] Torbern Bergman, född 1735, död 1784. Var under sin studenttid en af Linnés mest framstående lärjungar, blef 1758 docent i fysik samt 1761 adjunkt i matematik och naturkunnighet; sedan en frejdad kemist och derjemte författare af åtskilliga naturalhistoriska skrifter.

[3] Lars Hjortzberg, född 1727, död 1789, blef docent i kemi vid Upsala universitet 1753 och därefter adjunkt i medicin 1758.

[4] Consistorii förslag blef med knapp majoritet: 1. Bergman, 2. Hjortzberg, 3. Tidström. Kgl. Maj:t utnämnde den förstnämnde.

123.

Utdrag af Facultatis Medicæ protokoll 1767 d. 7 Maji.

Sedan Amplissimum Consistorium Academicum täckts med Facultate Medica communicera deras ansökningar, som sig anmält till successionem wid Professionem Medicam practicam & anatomicam, äfter salig LifMed. Aurivillius, har Faculteten tagit de samma i öfwerwägande och funnit sig föranlåten med fölliande sin tanka inkomma.

De sökande äro H:r Professor Roland Martin
H:r Assessor Joh. Gust. Wahlbom
H:r Adjuncten Jonas Sidrén.[1]

Alla desse sökande äro wid en och samma Promotion 1751 till Doctores Medicinæ proclamerade, den tiden, då de bäste och solidaste Medici upodlades här wid Academien, nämligen för än Medicinæ Alumnorum cursus blef delt emällan Upsala academie och stockholm, och då Medicinæ studiosi förskaffade sig en solid erudition att bygga på innan de angrepo praxin medicam.

Faculteten har ännu i frist [!] minne de ansökandes gjorde Specimina academica disputando pro gradu, som redan den tiden woro så tillräckelige, att man ej bättre kunne önska. Des utom hafwa de sökande sedermera aflagt så många prof af solid erudition uti Medicinen, att de af allmänheten, af Faculteten och K. Collegio Medico, samt af alla Medicis Patriæ äro ärkiende för de habilaste och lärdaste Medicis; så att Faculteten finner sig icke hafwa af nöden, wid detta tillfället, begiära af dem några Specimina disputando, äfter de alla præsterat långt större prof, än de som kunna wisas uti en disputation, utan ärkienner dem alla tre för competente sökande.[2]

Men hwad rangeringen angår finner Faculteten mera swårighet, som deras skickelighet och capacitet samt merite äro i sådan jämnwicht, att man näppeligen kan finna differencen; ty alla tre äro promoverade på en och samma gång, alla disputerade pro gradu med lika styrka och heder, alla hafwa rest utom lands och där giort gagn, alla hafwa distinguerat sig i nogon parte Professionis, alla hafwa gifwit tydeliga prof af förfarenhet i Anatomien, alla hafwa warit äller äro Medici practici.

Detta är hwad Facultas Medica för sin dehl kunnat lämnat til uplysning.

Till föllie här af jag som nu enda warande Ledamot finner mycken swårighet att rangera de sökande; ställer dem därföre äfter den tid de warit uti wärkelig tienst.

1. H:r Doctor Jonas Sidrén, som icke allenast fått första fullmakten, att wara Adjunctus Medicinæ här wid Academien 1750, förr än de andre kommo i tienst, utan ock alt sedermera giort docenteuren till sitt hufwudwärk, utan att affectera något ombyte, altså förskaffat sig den habilitet uti Academiska studier och föreläsningar, som ej utan tid winnes, och likwähl är så mycket betydande för discentes. Har här inom wärket tient, som Adjunctus, på 17:de åhret, utan att engång söka förbättring på Caracter; under samma tid och förr än Prosectors syslan warit lönt, äfwen den hederligen förrättat; haft årligen den anseligaste praxis medica i staden, samt tillika warit anförtrodd af Facultate Medica att förestå Sättra Sur-brunn. Han är dess utan en af wåra solidaste Physiologis i riket.

2. H:r Professor Roland Martin, som, sedan han 1752 warit Provincial-Medicus i Halland, blef constituerad Anatomiæ Professor i Stockholm 1756, där han således uti 11 åhr flitigt prosecerat cadavera humana, och informerat med all accuratesse och idoghet, så uti Anatomien som Chirurgien. Man är allmänt öfwertygad, att han är en af de solidaste Anatomicis fäderneslandet framalstrat.

3. H:r Assessor Joh. Gust. Wahlbom, som blef uppförd på förslag till Adjuncturam medicam, tillika med D:r Sidrén 1750, hemkommen från sine resor blef 1754 Provincial-medicus i Calmare och för sin skickelighet hedrad 1755 med Assessors character, har igenom de årligen till Colleg. medicum ingifne relationer öfwer sine patienter, som af trycket utkommit, bewist sig äga den solidasta grund uti praxi medica, Anatomie och Chirurgie, så att han är wähl ofelbart en af wåra starkaste Practicis i riket.[3]

Carl v. Linné
nomine facult. Med.
Decanus.

Egenhändigt original, odateradt, bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 11/5 1767.

[1] Roland Martin, född 1752, död 1788. — Om J. Sidrén och J. G. Wahlbom se ofvan sid. 58.

[2] Uppenbart är, att Linné, hvilken, såsom den ende tjänstgörande medicine professorn var skyldig att afgifva »fakultetens» utlåtande, kände det högeligen motbjudande att förklara någon af de sökande underlägsen de andra i meriter, och därför gjorde han det ena försöket efter det andra för att undvika detta. Då han först inlemnade ofvan meddelade handling, var den här afslutad med »*nomine Facultatis Medicæ Carl v. Linné, Decanus*», men dessa ord blefvo öfverstrukna, då ett bestämdare uttalande af honom fordrades. Han tillade då det därpå följande till och med meningen »Detta är — — — upplysning», hvarunder han åter tecknade »*Carl v. Linné, fac. Med. Decan.*» Äfven detta måste öfverkorsas, emedan ett definitivt upprättande af förslag ej längre kunde undvikas. Han kompletterade då skriften, så att den blef sådan, att den kunde i Consistorium föredragas, och så fick han ändtligen för tredje och sista gången därunder teckna sitt namn.

[3] Consistorii förslag blef nästan enhälligt lika med det af Linné uppgjorda, och Kgl. Maj:t utnämnde Sidrén.

124.

Magnifice D:ne Rector.

Hos Eders Magnificence får jag ödmiukelig. recommendera studiosum D:m Eric Schultz, hwilken är en beskedelig, skickelig och flitig ungkarl, men där jämte både siuk och fattig. Han har i flere åhr warit plågad af Hypochondrie och kostat på sig anseligt, nu där till fått förswagade ögon. För honom är all ting fåfängt, om han ej får dricka brunnen, men då lämna sin condition och hafwa intet till underhåll, ty att lefwa på watn och bröd är swårt, men än swårare på watn allena.

Hos Eders Magnificence supplicerar jag för denna beskedelige och flitige studenten, det täcktes Eder Magnificence i Amplissimo Consistorio academico föredraga hans omständighet att få så mycket af cassa studiosorum, som han kunne hålla sig med wid brunnen; jag är wiss på att ingen som kiänner honom, har samwete

att dett afslå, ty han är icke wan att betla sig fram och föllo ej häller nu beswärlig, om där gifwits någon annor wäg; men dett är fåfängt utom brunscur.[1] jag förbl.

Eders Magnifisences
ödmiuke tienare
Carl v. Linné.

Odateradt; bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 23/5 1767. Helt och hållet med Linnés stil.

[1] Consistorium beviljade stud. Schultz »till något understöd under förestående Brunscur samt i des stora torftighet» 150 dlr kpmt ur Cassa studiosorum.

125.

Wördsamt Memorial.

Eders Magnificence och Herrar Professorer, mine hederwärde och lärde Collegæ, som städse burit ett ömsint och upmärksamt öga på de studerande, lära otwiflachtigt ännu hafwa Magist. Hernquist[1] uti friskt minne, som för få åhr sedan lämnade denna Academien.

H:r Mag. Hernquists ärbara, dygdiga och mogna upförande under all den tid han här wid Academien wistades, samt hans outtrotteliga flit, genom hwilken han distinguerade sig, snart sagt, uti all literature, giorde att hwar och en af oss räcknade honom ibland de hederligaste och wärdigaste Magistrer.

Denne Magister blef, för några åhr sedan, af Höga öfwerheten utwald, att resa till Marseille, där att lära Hippiatriquen; detta äfterkom han, och med sin wanliga outtrotteliga flit penetrerade han denna konsten, på lika sätt som han här förut penetrerat de mäste wettenskaper. Dett underhåll, som honom af Öfwerheten war tillslaget, kom under sista Riksdag, för rikets och tidernes knappa omständigheter att indragas, och han [blef] således lämnad wärnlös i ett främmat och dyrt land.

Således blef en lärd och idog Landsman, just då han först skulle få hoppas smaka fruchten af alt sitt arbete, lämnad åt ett blindt öde, utan en enda betta bröd att stoppa i sin hungrande

mage. Han hade och redan warit förgången af armod, om ej de solide wettenskaper, som han af Eder M. H. här wid Academien insupit, gifwit honom här och där en stickpenning att kiöpa sig en måltid mat, då han i Paris kunnat råkat någon yngling, som haft lust att lära något litet i Moralen äller Matthesi, i Botaniquen äller Chemien &c.[2] Men i en så dyr ort har detta warit så ringa, att det altid wardt otillräckeligt till mat, husrum, kläder och hemresa.

Uti bref till mig från Paris, för några dagar sedan, beskrifwer och beklagar han sitt öde, med så rörande ordasätt, att de kunna röra stenar och resa håren på ens hufwud, och lägger där till detta: *Förutan närwarande tids omständigheter plågar mig åtankan om framtiden; jag är lämnad utan understöd, men bunden till min frihet och upoffrad till ett blindt öde. Hade ej Herrar Professorerna bisprungit mig med hielp och understöd, hade mitt elende warit i den högsta grade. Osäker om mig sielf, bråkar jag mitt hufvud med hwad jag lärdt; ibland Maréebaux är jag Maréebal, ibland Mathematicos passerar jag för en af deras hop, men sielf wet jag ej hwad jag är; en olycka som är starkare än andra. Ach att någon Gynnare kunne förhielpa mig till något wist brödstycke, där i jag kunde giöra nytta, det måtte ske med hwilka wilkor, som möglige äro.*

Alla som älska wettenskaper, hwar ibland mine hederwärde H:r Collegæ lysa, kunna intet annat än älska och taga dehl uti deras öden som dem idka, samt promovera dem, som sig med wettenskaper distinguera; låtom oss därföre, af priswärdig plägsed, se till om icke något tillfälle kan gifwas att rädda en wärdig Landsman ifrån undergång på en främmad och dyr ort.

Här äro till exempel många stipendier, af hwilka somlige i senare tider warit så knappa, att ingen på dem kunnat resa till utrikes orter; här äro uti somliga öfwerskotsmedel, som ännu stå inne och kanske intet nyttigare kunne emplojeras, med kanske än flere möglige utwägar, om wij med samblad hog söka att hielpa en idog och olyckelig landsman, som utom sitt eget förwållande råkat i elende.

Då jag detta understår mig lämna till Eders Magnificences och Mine Wärda H:r Collegers behiärtande, anhåller jag wördsamast, att en prässande omständighet ej lägges ad acta, *ne dum deliberatur pereat Saguntum.*[3]

Carl Linné.

Egenhändiga, odaterade skrifvelsen finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 5/12 1767.

[1] Peter Hernqvist, född 1726, student i Upsala 1750 och filosofie doktor i Greifswald 1751, beslöt på Linnés uppmaning att egna sig åt den dittills i vårt land alldeles försummade veterinärvetenskapen och erhöll 1763 af staten understöd för studiers idkande i Lyon och Paris, hvarest funnos den tidens mest ansedda veterinär-läroverk. Han återkom 1769 till Sverige och utnämndes 1772 till Matheseos Lector i Skara, hvarjämte han »fick nådig befallning, att hvart 3:dje år tvenne i Veterinären undervisade Elever skulle af honom öfverlemnas till det Allmännas tjenst». Ej nöjd härmed, lemnade han dylik undervisning ej blott åt Gymnasii-ungdomen (2 timmar i veckan), utan ock åt så många, som af församlingarne erhöllo understöd att vistas hos honom, hvarförutan han i Skara anlade en botanisk trädgård och undervisade i naturalhistoria. Genom hans energi blef sedan en särskild veterinärskola där inrättad, hvartill han själf i väsentlig mån bidrog genom frikostiga gåfvor och donationer. Erhöll professors namn och värdighet; dog 1808. Med rätta betecknad såsom »Svenska veterinärvetenskapens fader.»

[2] Om en sådan tillfällig inkomst berättas följande: »Under det han en dag 1767 uti K. Trädgården på Trianon höll på att examinera örterna, observerades han af Konung Ludvig XV, som då råkade vara på besök hos Madame Dubarry, och sedan Konungen af Trädgårdsmästaren blifvit underrättad att Hernqvist vore Svensk och en af von Linnés Elever, lät Konungen framkalla honom och frågade, om han ville åtaga sig att rangera Örterna i Trädgården, som nu voro ställta efter Tourneforts system, efter von Linnéeska indelningen, hvilket han åtog sig och verkställte» (Sacklén, *Sveriges läkarehistoria* I s. 906).

[3] Consistorium beslöt genast att hemställa hos Riksrådet Grefve Cl. Ekeblad, att Hernqvist måtte erhålla det Wredeska resestipendiet, hvilket ock kort därefter beviljades.

126.

Då Amplissimum Consistorium academicum äfwen af Facultate Medica infodrat des utlåtande, huru wida tryckfriheten må sträcka sig wid Academierne, har Faculteten funnit sig att, på sätt som föllier, [böra] utlåta.

Då Riksens högl. Ständer förbudit all Censur,[1] understår icke Faculteten sig att det på något sätt wränga äller limitera, utan påstår att all Censur wid Academierne skall uphöra; och om något förgripeligt skulle inflyta uti någon disputation, bör Præses därföre wara answarig, som hos honom står fritt att ärkienna disputationen för god och därföre præsidera äller icke.

Men som disputationer äro inrättade som prof af lärdom, lika som examina, hwar af en ungkarls erudition dömmes och sedan distingueras med academiska honores; tycker faculteten wara rådeligt, att den som skall disputera bör, innan han bär sin disputation på trycket, den upwisa för faculteten äller des Decano, som på samma disputation skrifteligen intygar, om argumentet är så utarbetat och så wärdigt, att det af Faculteten kan ärkiännas för godt prof i sig sielf, att studenten icke må lida genom det han giör kostnad med trycken och därföre sedan ej winner någon förmon.

Widare, som de bäste och fläste wärk uti wettenskaperne äro skrefne på latin, och på detta språk nättast kunna. föreställa ett instructivt argument, har latinen länge sedan blefwit antagen för en lingua communis eruditorum, ty kan och icke häller någon ärkiennas för solide Doctus, som ej kan läsa äller förstå en latinsk bok; hwarföre äfwen de studerande aldra först böra examineras uti humanioribus. Och som latinska språket är det förnämsta, som en studerande kan wisa och å daga lägga under sin disputations act, men omögligen dölia, böra disputationerne wara på latinska språket, ty till sielfwa argumentet kan han ofta betiena sig at andras hielp.

Lämnades latinska språket wid specimina academica, kunne ofta en qwacksalware tränga sig fram till honores academicos och andra tiensters sökande, som nu medelst språket hålles tillbakas. At förtiga, det nya inventa uti wettenskaper genom latinska språket lättast communiceras med orbe erudito.

Carl Linné
Decanus.

Originalet, odateradt, helt och hållet skrifvet af Linné, bland Acta till Consistorii academici protokoll den 15/12 1767.

[1] Härmed afses Tryckfrihetsförordningen af den 2 December 1766.

127.

Wördsamt Memorial.

Som jag är föranlåten af tillstötande åhr och krämpor, att nästkommande wårtid bruka någon Medicin, innan jag, äfter Hans Kongl. Majestets wår allernådigste Konungs höga befallning, reser

på någon tid till Ulriksdahl, bör jag wördsammast underställa Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium om jag, under samma tid, får låta min son, Demonstrator Botanices, hålla publique föreläsningarne uti Botanicis. Eder Magnif. och Ampl. Consist. lära finna detta så mycket mindre betänkeligt, som

1. Det åligger Adjuncterne at läsa publice i stället för Professoren, så ofta någon Professor är af siukdom äller andra oundwikeliga saker förhindrad.

2. Som det äfwen är en Demonstrators speciella sysla att hålla Demonstrationes plantarum uti Horto Botanico.[1]

3. Som Hans Kongl. Majestet icke allenast redan allernådigst licentierat mig, så att jag kan, när mine krafter intet mer äro tillräckelige, sätta mig i lugn, att afbida wårt allmänna öde, utan och för detta gifwit samma Demonstrator lika nådigt sin Kongl. Fulmacht på Professionen i mitt ställe.

Men jag har doch welat hålla uti, så länge krafterne någorlunda tillstädia, wähl wettande att i alla Professioner aldrig någon Professor tillkommer så mogen, som då han bortgår, emädan alla wettenskaper redan blifwit så widlöftige, att de fodra en hehl mans lifstid och arbete, innan man i dem kan winna någon högd.[2]

Carl Linné.

Egenhändigt, odateradt original bland Consistorii academici Acta 1768. Ett annat exemplar däraf eges af Linnean Society i London.

[1] Enligt kanslerns skrifvelse till Kgl. Maj:t af den 1/12 1758 skulle till demonstratorns åligganden äfven höra att »undervisa ungdomen», men att detta ansågs vara af alldeles underordnad betydelse, framgår däraf, att därom ej ett ord nämnes i den för honom uppsatta instruktionen. Denna, egenhändigt af Linné skrifven, har först helt nyligen anträffats (Nationalmuseum invent. n. 3092) och torde här få meddelas, ehuru dess rätta plats borde hafva varit efter Linnés skrifvelse (n. 39) till kansleren den 18/1 1759.

Instruction för Demonstrator.

1. Han skall tillse at trägården blifwer wähl stängd och tillsluten, att ingen må utom Hans willia och lof gå in i trägården.

2. Att Trägårdsmästare, Gesäll och Drängar äro riktigt på sine timmar tillstädes och giöra sin tienst utan underslef.

3. Alt hwad till trägården kiöpes äller lefwereras skall han noga bese, att det riktigt inkommer, såsom wed, giödsel, krukor, och noga äfterse, om något försnillas.

4. Att fröen ej förgiätas att samblas, förwaras, utsås, utplanteras.

5. Att örterne watnas, skiötas, på behörigt rum ställas, ut och insättas; att fenstren öpnas äller tillslutas äfter wäderleken.

6. Han skall årligen skrifwa catalogue på fröen, se efter att alla om wåren sås; specificera om hösten alla wäxter, som i orangeriet insättas och räkna krukorne.

7. Han skall utsända fröen till Botanicos och correspondera samt inskaffa rara fröen.

8. Han skall hafwa i beredskap till Lectionerne de örter öfwer hwilka kommer att läsas.

9. Han skall skrifwa räkningarne årligen för academiæ trägården och laga att de i Contoiret blifwa expedierade samt bewara [dem].

10. Han skall dageligen taga ordres af Præfecto om hwad i trägården skall wärkställas, samt äfterkomma hans befallningar till trägårdens wälstånd.

11. Han skall hafwa nyckelen till trägården och orangeriet sam-Museum.

12. Han skall wara answarig för Museum att flaskorne stå wähl fulla med 🜈 [= spiritu vini]; att intet blifwer förskämdt af försumelse; att inventarium är ansvarigt; att Museum årligen förökes.

13. Att inländska wäxter blifwa från marken insatte och af andra trägårdar, då de fattas, införskrefne äller inskaffade.

14. Han skall åt minstone ett par timmar före och äfter middagen dageligen wara i trägården, och om något försummas det rätta äller för Præfecto det tillkänna gifwa.

Upsala 1753. Carl Linnæus.
Præf. Hort. acad.

[2] Denna ansökan biföllls af kansleren (kronprinsen) vid Consistorii-sammanträdet den 7/4 1768, vid hvilket han var närvarande.

128.

Wid omröstningen efter framledne Hofintendenten Julinschiöld, till Academiæ Räntmästare sysslan, voterar jag på följande.

1. Professor Andr. Berch,[1] som uti 27 åhr här wid Academien warit Professor, och wid sin Profession sig så distinguerat,

att han i sin Profession aldeles kan sägas excellera; ty han har icke allenast uptagit den utur sitt öde, utan och alla dess delar utarbetat med mer än mennisklig möda, hwar på jag sielf sedt hans adversaria renskrefne och till trycket färdige, som hela lärda werlden skulle fägna.

Han har dess utom sielf genom intercession hos private bemedlade, wettenskaper och fäderneslandet älskande män, förskaffat de medel, hwar igenom ett hederligt stenhus blefwit uppbygdt för Professionen till Academiens förmon, och däruti, utan publici äller academiens omkostnad, anlagt en dyrbar sambling af hwariehanda machiner och apparatus, som höra till samma Profession. Utom alt detta under Räntmästare vacancen den förestått med så mycken flit, capacitet och mognad, att Academien kan intet annat än giöra sig försäkrad, att få i honom den säkraste Räntmästare.

2. Professor N. Risell, som äfwen med lika ifwer uparbetat en ny Profession och den aldeles ifrån grunden upbygt, hwar till han med oändelig flit giort alla de samblingar af förordningar och rescripter som dit höra, med den ordning och accuratesse, att jag dem ej utan största förundran sedt. Han har des utom tillförene warit i flere åhr academie secreter, och således har på sine fingrar academiens hushållning sig nogast bekant, hwar på man dageligen haft de tydeligaste prof; att förtiga hans egen regulerade hushållning, utom hwilken ingen kan anförtros en större. Ty bör man ej twifla att i honom kunna få en accurat Räntmästare.

3. Crono Befallningsmannen Pehr Grisell, som med så mycken accuratesse förrättat sin innehafwande syssla, att ingen honom däruti kunnat föredragas. Har tillförene tient wid Academiens contoir i 17 åhr och warit brukad i åtskillige Academiens wärf. Förstår räckenskaper af grund och bokhålleriet, som är förnämsta grunden till denna syssla. Änteligen är ock så bemedlad, att man i honom sielf kan hafwa tryggasta säkerhet.

Utom desse kan jag intet annat än med all heder nämna Academiæ Camereren Ruda, som i flere åhr med mycken flit och möda förestådt Academiens Contoir, och med så mycken drift, redighet och omsorg skiött Academiens Räckenskaper, att han därföre giort sig dageligen meriterad.

Häradshöfdingen och Juris Adjuncten Wall bör jag lämna sin långwariga merite, sin myckna flit den han ådagalagt wid informations wärket, hwar igenom han förtient långt bättre station; men som jag icke wet, om han är så mycket inöfwad uti räckenskapswärket, nödgas jag gå honom wid denna syssla förbij.

Fält Camereren J. W. Palander wet jag wara en ganska beskedelig, i räckenskaper förfaren och pålitelig man, som des utom har mycken merit.

De öfrige kiänner jag ej så noga, huru wida de kunna wara fallne till denna tienst.[2]

C. v. Linné.

Egenhändigt, odateradt original bland Acta till Consistorii academici protokoll den 9 Maj 1768.

[1] Se ofvan sid. 109.

[2] Consistorii förslag blef: 1. A. Berch (enhälligt), 2. N. Risell, 3. Gabr. Ruda. Kgl. Maj:t utnämnde den i första rummet uppförde.

129.

Magnifice D:ne Rector.

Äfter Eders Magnificences gunstiga befallning wille jag gierna inställa mig i morgon, men jag har fått en accident i min höft, som tillåter mig icke dröga där med, ty det kan blifwa äfwentyrligt nog. Eders Magnificence lärer dock hafwa nog månge i staden att kunna afgiöra den saken; Ty beder jag ödmiukel. att Eders Magnificence täckes spara mig i morgon. förbl.

Eders Magnificences

Hamarby 1768 ödmiuke tienare
d. 9 Augusti Carl v. Linné.

Utanskrift: *Magnifico D:no Rectori Acad. Upsaliensis.*

Finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{10}/_{8}$ 1768.

130.

Då nu almänt klagas, att wettenskaperne aftaga wid Academierne, och jag, såsom deputerad, där öfwer bör utlåta mig, äro följande mina oförgriplige tanckar:

Ar frågan huru wettenskaperne skola upplifwas med bestående af gjorde publique författningar, så har jag icke et ord att anföra; ty wi äro alle edsworne undersåtare, och täfla att efterkomma Kongl. Maij:sts ordres til pricka. Men är frågan om råd eller project til en ny inrättning med Academiska wärcket, och man får fritt, oagtat alla hit in till tagne författningar, säga sin mening, så blifwer min tancka följande:

Wettenskaperne äro redan i flere seculis och wid så många Academier i Europa drefne, att jag tycker mig icke behöfwa med ljus ooh lyckta söka om ljusa dagen, hwad en långsam experience lagt för allas ögon.

Upsala Academie har, ifrån långliga tider tillbakars, haft anseende ibland de Europeiske Universiteter; men nu klagas i allmänhet, att wettenskaperne aftaga så här, som wid de andre inrikes Academierne, och jag kan ej näka att ju så skjer.

Jag wet intet om Upsala Academie har haft mera anseende än emillan åren 1740 och 1750, då framledne Academie Cancelleren Grefwe Carl Gyllenborg med så mycken ifwer och åhoga uppmuntrade så Docentes som Discentes til æmulation. De Theoretiska wettenskaper med flere hade redan ärnått ansenlig högd, såsom Philosophie, Historie, Moral, Theologie, Jurisprudence och humaniora eller lärda språken; men i detta tidehwarf upplifwades, liksom å nyo, Astronomie med Observatorio, Praxis Medica med Nosocomio, Botanique med horto botanico, Chemie med laboratorio, Physique med apparatu, Anatomie med præparatis, Oeconomie med modeller &c. hwarigenom Academien want et stort utseende, så innom som utom riket. Det war då nöje att se, med hwad flit och åhåga, så Docentes som Discentes arbetade. Hwad lärda ungkarlar planterades icke då öfwer hela riket? Åtminstone wet jag förwisso att Medicinæ alumni ingen tid hafwa warit mera underbygde med solid erudition.

Ifrån 1750 tycker jag mig sedt huru wettenskaperne alt mer och mer aftagit, och ännu continuera i sit aftagande hos os. Ingen ting sker utan orsak, och effecten kan intet häfwas utan orsaken först afrödjes; ty bör man söka, hwad förändring skjedde på samma tid med wåra Academier, då hela saken kommer i klart ljus.

Wid denna tiden begyntes en ny epoche för lärosäten; Academierne blefwo omstöpte ifrån Academier til Gymnasia illustria, dock med behållning af Caracteren; Docentes blefwo satte

på militarisk fot, såsom wid Ryska Academierne, Holstein inberäknad, där ock för samma orsak wettenskaperne så twungit wuxit, ty Pallas och Mars hafwa wäl aldrig förenat sig. Då blefwo

1. Examina så många befalte, at om de alla till pricka efterlefwats, frucktar jag det redan warit beställt med Academierne; det war på wägen att alla examina med ankommande, bortgående etc. studenter skulle anställas publice på Academien uti alla Professorum närwaro, Protocoll hållas och justeras, och det allenast för ett par i sänder, att om alla lördagar därtil tagits, hade de icke endast för examina warit tilräckelige.

2. Ingen fick gå ifrån Academierne utan publique examen; examen skulle allenast anställas af wissa Professorer efter det Collegium i Stockholm, som Abiturienten ärnade sig til; altså af wissa utnämnda Professour til hwart Collegium. Ingen annan Professor fick gjöra en fråga på Abiturienten, än den Professor, som på Professionen hade fullmagt. Studiosus skulle altså, för sin examen skuld, wäl höra deras föreläsningar, som hade lof att examinera; behöfde altså ej annat att läsa. Detta absolverade han på 1, 2 à 3 terminer. Dårpå skulle Rector utfärda för honom testimonium, att han wore fullärd, och därefter borde han antagas uti Rikets Collegier, hwilket mig förekommer som att kiöpmannen skulle sjelf approbera sin wara, då han den sälljer. Fordomdags examinerades och approberades efter sin habilité bortgående Studiosi, där de antoges. Men när wåre nyare kommit til Collegierne och efter år och merit änteligen uppstigit til de högste tjänster i riket, kan man föreställa sig hwad æstime sådana skola hafwa för wettenskaperne, då de sett, att de kunnat på kort tid winna tillräckelig lärdom, fast de ej med ytterste läpparne smakat wettenskaperne.

3. Hwar och en Professor skulle esomoftast examinera sina Auditores, huru de fattat lectionerne; som somliga tro gjort mycke gagn, andra intet. Åtminstone kunde en Professor lätteligen examinera twänne timmar, då han läsit en, och altså spara sitt arbete. Härefter borde han gifwa Catalogue på sine Auditores, som låta uppskrifwa sig först på terminen; men på slutet af samma termin blefwo dels andra, dels de samme; somliga tider wid slutet dubbelt mindre eller dubbelt flere til antalet.

4. Wid lectionerne skulle Professorn esomoftast uppräckna sina Auditores, att se hwilka woro flitige och hwilka ditkommit,

såsom nya; samt wid slutet af terminen gifwa en förteckning på Auditores, med intygande om de warit flitige eller försummelige; hwilket alt kan gå an för de Professores, som hafwa få Auditores, men låter ej med effect practisera sig, där som äro månge och altid sker med tidspillan för lectionerne. Utom det hafwa Studiosi sig noga bekant, att desse räckenskaper hwarcken gagnat eller skadat dem.

5. Professorerne skulle om de försummade en timma pligta en specie ducat; Decanus skulle bewitna, att Professorerne läsit, fastän honom warit omögligit, att höra sine ämbetsbröder, ty han har ock sine lectioner, icke heller hafwa wi hört att någon därföre blifwit sakfäld; tilförene war ingen ärlig Professor, som gjorde vacance någon timma i Academien, därest han ej war sjuk; dock woro de då ej mera sjuka än nu. Om en Professor wil gjöra sig sjuk, hwem skal det utröna; en hufwudwärck eller annor wärck kjännes på intet utwärtes tekn; wettenskaper willa uppmuntras, ej twingas. Hwad detta sättet skadat wettenskaperna hos en wår granne, hafwa wi nog sedt. Utom alt detta är det en så stor difference att höra en wäl utarbetad och en hastigt hoprafsad lection som natt och dag; af den förra kan en Student lära mer än af 10 andra. Nog kan Professorn i sitt månads journal skrifwa huru ofta han läsit, men ej huru han läsit. Ja! Professorn skulle också gifwa Catalogue på sine private Auditores, som hos alla folkslag, jag har mig bekant, är ohört, ja om Professorn ej läste första eller sista timmen på terminen, skulle han mista sin halfwa lön. (Jag går förbi att nämna, att Archie-Biskopen skulle hafwa uppseende på Professorerne att de gå flitigt i kyrckan, såsom Rector Scholæ med Scholgossarne, hwilken lag passerat avisorne genom hela Europa, med alla lärdas förundran, och wåre egne Studenters åtlöije öfwer Professorerne.)

6. Materiæ disputandi skulle i tida, och förr än de begynte tryckas, angifwas hos Cancellarium och få lof att tryckas, fast titulen endast öfwersändes, som kunne på twå sidor altid afhandlas.

7. Anciennitetsprincipen blef då ock antagit så i Civil som Militaire, ja det trängde sig äfwen in uti sjelfwa ecclesiastique wäsendet, som gjorde mer skada för wettenskaperne än alt annat. Alla hufwuden ansågs då lika som Soldater. Om en Studiosus hade kommit från något Gymnasium, och kunnat på ett par år så hasta wid Academien att han blefwit Magister, därpå rest ne-

der til sit stift, blifwit kallad till Adjunctus, ordinerad, gift, aflat 8 à 9 barn, mädan hans Camerad liggat 12 år wid Academien, och blefwit solid och lärd, då kan denne sednare på långt håll ej competera med den förre idioten, som har så många tjänstår, ja hustru och huset fult med barn. När intet hwar blifwer belönt efter habilitet och lärdom, är wist den obetänckt, som länge arbetar i wettenskaper wid academien, utan skyndar sig tädan och anser henne som en hållhake i loppet af sin wälfärd. Det har man icke allenast sett hos Noblessen, som fordom innehadde solide wettenskaper samlade wid Academien, utan äfwen hos Philosophos, Theologos och Medicos, ja man bör icke här af undra att wettenskaperne taga af, utan fast mer att de ännu äro qwar. *

8. Wettenskaperne skulle afhandlas af Professorerne i största korthet, att Cursen uti wettenskapen kunde absolveras på en eller twå terminer. Man klagade då på en eller annor, som så illa förestod sin Profession, att han begynte, men aldrig slutade sin cursum; nu halps det med contrario; det är helt wist, att får ej studiosus första utkastet öfwer hela wettenskapen wid Academien, har han swårt att det framdeles öfwerwinna, ty bör Professoren utstaka widden och djupet af wettenskapen, att då Auditores detta possidera, de då lätt må sjelfwa arbeta sig upp; sker detta för kort, blifwer saken hwarcken hackad eller malen, utan så otilräcklig för studenten som lätt för Professorn.

Alt detta, med hwad mera, tyckes mig icke upphulpit wettenskaperne, utan snarare dem skadat.

Jag går här förbi tentamina, ehuru jag tror dem wara, skadelige, men de äro ej generelle, utan anställas allenast af facultate philosophica med sina alumnis, innom de släppas til examen rigorosum.

I fordna tider woro Professorum Collegia frequenterade af en myckenhet Auditores, där den ene uppmuntrade den andre til flit, och studiosorum flit uppmuntrade Professorn att med största ifwer drifwa sin sak; nu deremot äro studiosi uti collegiis Professorum få, sedan hwar Professor fått sin Docens, och sedan Seniores i hwar nation tagit sig före att informera sine juniorer; åt-

---

*) I den florerande tiden, woro, utom deras Majesteter sjelfwa, så många Magnates, som promoverade wettenskaperna, uppmuntrade Läromästarne, favoriserade de arbetssammare och lärdare, såsom Tessin, Horleman, Gyllenborg, Cronstedt, Bonde, Höpken, Ekeblad, Scheffer, hwar uti hela nationen instämde.

skilnaden på denna information torde Auditores finna på slutet, och sedan de sielfwa omsider blifwit underbygde, att de mera kunnat lära af en lärd Läromästare på kort tid, än af en mediocre på lång.

Promotioner äro wid alla Academier antagne. Graden är ett attestatum af en hel, hederlig och lärd facultet, att den som fått Magisters eller Doctors stämpelen på sig, är en solid, lärd man, så att allmänheten, som icke är i stånd att utröna en sådans capacité, må därwid trygga sig. Så länge denna tituln ej gifwes andra än wärdige, är det en heder både för den som gifwit honom, och den samma emottagit; men när den missbrukas, kommer den i föragt. Nu sedan Philosophiska Faculteten blifwit föröckt med flere Professorer, och alla Professorer hafwa lika rätt, att fordra beskedd af promovendo, och sedan alla wettenskaper, blifwit widsträcktare, är wäl omögeligt att någon kan blifwa solid i alla wettenskaper, utan måste låta sig nöija att wara aliquid in omnibus, hwar af torde skje, att solide män i wettenskaper allmännare sacknas. Denna swårighet har gjordt att åtskillige studiosi sökt sig graden wid andra Academier, där antingen äro mindre antal af Professorer, eller lättare att slippa fram, hwaraf faculteterne nödgas gifwa efter, att icke alla söka samma wäg; ja studiosi hafwa funnit utländska Academier, där man fått kjöpa graden som Aflatsbref i Rom, utan ett en gång wara in loco sedde, som wäl warit största misbruk i werlden, och i fordna tider ohört.

Men att jag må hålla mig innom Medicinen, så är det obegripeligt, att man nu kan få någorlunda passable Medicos, ty en Studiosus medicinæ måste gå 1:o igenom examen uti Theologien, 2:o uti jure publico, 3:o för åtta st. Philosophis: i Eloquencen, Græcis, Moralen, Historien, Mathesi, Physicis, Chemicis. Måste altså afhöra så mångas publique och private lectioner, icke utan kostnad och lång tid, att hans bäste minnesår gå bort, innan han med alfwaro får begynna Medicinen; därpå 2 gånger disputera, præstera twenne examina, innan han får promoveras; här med slipper han intet, utan måste gå en cursum anatomicum i Stockholm, fast theatrum anatomicum äfwen är i Upsala, måste ock gå ett halft år i Stockholm på lazarettet, fast Nosocomium äfwen är i Upsala, måste ock i Stockholm lära Chirurgien, Artem obstetriciam etc. innan han absolverat sine studier. På detta sättet faller mig otroligt att någon kan blifwa excellerande, som skal skjöta så många wettenskaper.

Consistorierne äro en betydande sak wid informations wärcket, hwilka så litet beswära Professorerne wid utrikes Academier, som här mycket, ty här är Consistorium Majus och Minus (utan inspectura ærarii och Faculteter), hwilka blifwit så förökte med sessioner och protocoller, att om desse i lika grad framdeles skola tiltaga, frucktar jag att Professorerne blifwa assessores, och Consistoria hufwudwärck, men Academien biwärck. Det torde til en stor del härröra af Professorum förökta antal, att Consistorii Majoris sessioner äro flere, ty hwar Professor har och bör hafwa lika röst, men att så många Professorer skola så ofta sitta i Consistorium med afgjörande af oeconomica, cameralia och så mycket annat, helt alient från wettenskapen, det är eftertänckeligit, och därmed dragas tanckarne ifrån sine rätte gjöromål och lectionerne, samt wettenskapers utarbetande, hwilket synes wara hårdt. Skulle någon af Professorerne wilja totus wisa sig Consistorialis, är nödigt att den tiden han här på anwänder, den tager han från sciencen; wil han blifwa rådande och tiltagsen i Consistorio, uppwäckes straxt partier och mishälligheter, som otroligen draga Professorerne ifrån sit första ändamål; ifrån den ro, som fordras för tanckarne i studier; ifrån de exempel, med hwilka Ungdom bör förelysas, och ifrån den handräckning wettenskaperne fordra af hwar andra, hwarigenom och händer, att Academierne blifwa förhatelige för Nationen.

När man således kjänner sjukdomen, blifwer han lätt att häfwa, och efter min oförgripeliga mening på följande sätt:

1. Sättes Academien i samma stånd, som han war för 1745, och alla nyare förordningar removeras, så att Docentes och Discentes må arbeta med nöije.

2. Att de som studerat promoveras til tjänster efter lärdom och capacitet och få præmia laborum; annars är alt fåfängt, sålänge alla anses lika efter merits år, som soldater, den ene lika god med den andre.

3. Studiosi böra ej få blifwa Studenter, innan de äro 20 år, däräst icke de hafwa med sig privat Informator, som dageligen har dem under ögonen.

4. Att om den ankomne studerande endast kan explicera, skrifwa och någorlunda tala latin, bör han ej finna motstånd att antagas för student.

5. Att ingen annor student må få antagas til privat Informator, än den som gått Scholæ-wägen, genom Trivial-Schola el-

ler Gymnasium och lärdt ordentligen studera och bewaka sina timmar.

6. Att de studerande få all frihet i studier; läsa och höra hwad de behaga; wälja det som bäst smakar utan examina, utan twång. De wackna då af sig sjelfwa, och täncka på att få det i sin ungdom, hwad de må bärga om sednare hösten för sig och sine; hwilket gjordt mer än alla föreställningar; så skjer wid de bäste Academier utom lands.

7. Att inga unga gossar, fast qwicka, släppas til promotion; de böra wara 28 à 30 år, att de äfwen äro manlige och stadgade i lefwerne, annars föragtas titulen, och annars æmulera de att löpa fortast igenom stadia; ju längre de gå, ju mognare blifwa de.

8. Att wid promotioner den som kan en wettenskap extraordinairt wäl, må så snart få graden, som den där kan många superficielt.

9. Att promotionerne skje med mindre bång; ty nu skall hela Academien röras, då en enda må promovera; klåckerne gå; stycken lossas; dyrare Musique än hela acten oppföres; alla lectioner cessera; alla Professorer wara tilstädes; en widlyftig oration utarbetas; programer tryckas; Coursorer, uti liberie, med wackt, parera. Sådane dyrbare Promotioner skje wäl utomlands, men äro dock rare som hwita trastar.

10. Att inga examina anställas med bortgående studiosis, och inga med promovendis utom faculteten (såsom det skjer wid alla de bäste utländske universiteter), emädan sådana examina föra med sig otroligt twång för studenterne, ty studiosi böra icke betungas med andra utgifter, än de som äro wid alla Academier, nemligen Collegier, Præsidier och promotioner.

11. Disputations acterne böra ske, som nu almänt, med all stillhet och moderation, som de endast utröna om Studenten har inne litterateur och något af wettenskapen. En enda disputation tyckes wara nog, så här som på de fläste ställen utomlands.

12. Studenterne äro wäl hos oss så skickelige och stille som wid något Universitet i werlden, däräst icke under tiden, fast sällan, någon Spelorre uppkommer, som förförer dem; en sådan bör Rector hafwa magt gifwa Consilium abeundi. Annars kunna Studiosi aldrig bättre tyglas än med studenter, hwilket sker förnämligast i wårt fädernesland, där Nationer äro inrättade, så att Seniores med Curator hafwa inseende på de ej ännu wäl stadgade juniorer; seniorum anseende understödjes af Inspectore och änteligen om behöfwes af Rectore.

Professorum skyldighet tyckes wara den, som almänt är bekant och dageligen efterlefwes hos utländningar, där wettenskaper bäst florera, nemligen där

1. Professoren delar in alla sin professions delar uti 3 à 4 grenar, läser häraf hwardera på ett år, att han på 3 à 4 år kan absolvera sin cours, ty Studenten kan aldrig fatta wettenskapen noga första gången han den afhörer, men wäl om han får höra den twå gånger.

2. Han gjör sina lectioner hwarcken för korta eller för långa, att han dem kan absolvera innom ett år hwardera, och altid så wäl slutar som han begynt den samma.

3. Lectionerne böra wara högst 40 hwardera terminen, ty arbete utan hwila skadar både kropp och sinne; flere äro aldrig wid stadgade Academier; där flere gifwas, äro eländige Professorer.

4. Lectionerne begynnas just som klåckan slår 1 quart och slutas då klåckan slår fult, att Studiosi må hafwa tid gå ifrån den ena Professorn til den andra.

5. Lectionerne skje altid på Academien och aldrig hemma, utan den timmen experimenta skola gjöras, som äro omöijelige i Academien, eller ock Professoren är ålderstigen öfwer 58 år, då han begjär veniam af Cancellario att läsa hemma; ty lectioner på Academien låcka otaligt månge Auditores att få smak för wettenskapen, som därpå aldrig tilförene tänckt, nemligen då de få stå någon timma och höra huru det låter.

Private Lectioner böra begynnas och slutas lika med de publique, och private lectioner böra wara likså många som de publique, att de Studerande ej må hafwa skjäl att klaga på Professorernes mindre flit.

6. Ju fortare Professorerne absolvera sina 40 timmar, ju bättre; ju mera ferier för dem och de studerande. Ja med desto större ifwer drifwes lectionen både af Docentibus och Discentibus, hwarföre ock lätthälgedagar och dies profesti kunna läsas, som utomlands (utom Catholiske academierne), och då bönedagar eller stora högtidsdagar förhindra, äfwen om lördagarne, ty de många hiatus för helgedagarne gjöra wid informationen otroliga interruptioner och skada.

7. Då någon Professor är sjuk, bör han antingen låta Adjuncten, som är sig närmast, läsa publice i sit ställe mot wedergäldning, eller ock änteligen restituerad, absolvera sit pensum, där han ej får Cancellarii dispensation.

8. Professorn bör näppeligen få läsa mer än två gånger om dagen, nemligen publice och privata lectioner, att han ej må läsa fortare än att han kan följa, ty annars blifwer han med tiden en usel Professor som på flere ställen i Tyskland, och annars blifwa hans lectioner ej utarbetade och altså ej halft så nyttiga för discentibus.

9. Professorerne borde delas uti 2 eller 3 flåckar att sitta hwar sit år uti Consistorio och ej alla på en gång dragas ifrån wettenskaperne.

10. Professorer, som sig distingverade med ifwer att informera, kunde hugkommas med någon nåd af öfwerheten. Skada är att en Philosophe &c. kan ej, då han i lärdom gådt högt, få dubbel lön som wid andra Academier, därest han ej blifwer Theolog, och går ifrån den profession han aldramäst pryder, til en okänd, med Academiens skada.

Detta af Linné inlemnade, odaterade och af honom ej egenhändigt skrifna »yttrande rörande educationswerket» finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{13}/_{10}$ 1768.

131.

Jag håller före, att Academie Apothecaren borde wid Academiens hälsobrunn framför andra antagas, så wähl för det han är på Academiens stat, som det att han där på, redan för detta, har Consistorii resolution; hwar till kommer det medlidande jag bör hafwa för en mann, som med så många tryckande swårigheter sökt uparbeta sig till bergning. Jag finner ingen swårighet wid Medicamenterne till Brunnen, som de mycket lätt af Bruns Medico kunna visiteras, emedan de ej blifwa af så många slag.[1]

Carl Linné.

Egenhändigt, odateradt, bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{28}/_{4}$ 1770.

[1] Akademie-apotekaren var genom Consistorii resolution af den $^{14}/_{5}$ 1760 tillförsäkrad, att »det borde alltid stå honom fritt, att under Bruns Terminerne betjena Sätra brun med apothek, om han sig i tid derom anmäler hos warande

Bruns Intendent», hvilket apotekaren Möllenhoff ock nu gjort. Med stöd af intendentens, Professor Ziervogels, afstyrkande utlåtande afslog dock Consistorium den gjorda ansökningen, alldenstund »Consistorium erinrade sig, huru Möllenhoffs apothek sistledit år i Maji månad blifwit sequesterat och igenslagit och sedan först i November månad öpnadt. Och som sedermera ej någon visitation å detta apothek hwarken blifwit begärd eller hållen, hwaraf Consistorium kan wara förwissadt, om och huru wida det med goda och tillräckeliga medicamenter wore försedt, det desutan ej wore troligt att medicamenter, som så länge legat i tillslutet rum, utan någon tillsyn, wore goda och förswarliga, så resolverades, det kan Möllenhoff ej tillåtas, att i år med apothek tjena Sätra brunn, utan må det skje af Provincial Apothekaren Lock». — Mot detta beslut afgaf Linné sin ofvanstående reservation.

132.

Wid den af Academiæ Räntm. giorde ansökning att få stadig stat för en Skrifware med 1500 dl:r lön (ett capital af 25000 dl:r) wågar jag ingalunda ingå, utan bör Ac. Räntm., äfwen som alla andra förut, ja sjelfwa Julinskiöld[1] sielf, hålla sig skrifware, där äst han ej annorlunda kan utkomma; och därföre att det ej står uti RäntMästarens instruction, att uppbära crono upbörd, testamenter till stipendier &c., [kan han] icke mera där ifrån frikallas, än en Cronobefallningsman, då honom ålägges att upbära nya contributioner. Mina skiähl til detta mitt afstyrkande äro

1. som jag hört af senaste Inspectore ærarii, att långt ifrån contoirets förra upgift af academiens besparing till 40000 dlr, ærarium redan tagit på capitalen anseliga poster, och gripit af nödwändighet, till nödiga utgifter, af det capital, på hwilkets intresse flere extra ordinarie inrättningar i senare tider blefwit grundade, så att om ærarium lika framdeles skall fortfara, föllier nödwändigt det academien, högst inom 50 åhr, skall cedera bonis och ruineras.

2. som Academien måste och bör aldra först äfterkomma Hans Kongl. Höghets nådigsta befallning, att å nyo adoptera Academiam Carolinam till Bibliotheque, hwilket icke kan ske utan anselig kostnad för ærarium.

3. som jag ser att Astronomiæ Professoren inlagt om ett nytt observatorii byggande på Pålaksbacken, hwilket äfwen måste draga en anselig summa.[2]

C. Linné.

Egenhändigt, odateradt, bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 8/12 1770.

[1] PETER JULIN, adlad (1756) JULINSKÖLD, akademie-räntmästare med hofintendents titel. »Blef en ståtelig räntmästare, bygde upp hela academien och satte henne i lystre. Han fick bruk äfter sin fader, hade utom Professors lön hwar 7:de tunna af qwarnen, släckt och pluralitet i consistorio, att han war här souverain. Blef den rikaste på bruksegendomar och gods; alla förtrodde sine pengar till honom på intresse, ty ingen war säkrare .... 1768 i begynnelsen af åhret giör cessio bonorum på 11½ tunna guld .... När han nu inlagt att få cedera bonis och alt war förseglat, dog han straxt där på d. 14 Febr. 1768 af matthet och grämelse, sedan ... alla på honom woro förbittrade, at han äliest ståt i fara för lifwet» (LINNÉS *Nemesis divina*). Se f. ö. sid. 120.

[2] Consistorium fattade intet beslut, utan insände protokollet öfver den skedda omröstningen till kanslern.

133.

Linné voterade som föllier[1]

1:o Adjuncten HERWEGER, som tient här wid Informations wärket redan 20 år och giort denna wettenskapen till sitt speciella hufwud studium.

2:do Adjuncten PALMBERG, som redan är till åhren, att om han skall hugnas för sitt arbete, bör han nu hogkommas, hälst han är en solid academicus och länge meriterad man.

3:tio Secreter FROSTERUS, som giordt sig förtient af solide arbeten för det allmänna.

Egenhändigt, odateradt original bland Acta till Consistorii academici protokoll den 13/12 1770.

[1] Frågan gällde förslags uppsättande till den lediga Logices et Metaphysices professuren. Consistorii förslag blef: 1) OL. HERVECH, 2) G. A. BOUDRIE, 3) H. FROSTERUS. Kgl. Maj:t utnämnde den sistnämnde, hvilken dock i Januari 1772 genom byte med professor J. CHRISTIERNIN fick öfvertaga Jurisprudentiæ, Oeconomiæ et Commerciorum professuren.

134.

Pro Memoria.

Det lärer wara hos Amplissimum Consistorium ännu i fristl[!] minne, huru som, i lördags 8 dagar, uti pleno Consistorio Acad. Räntmästaren föredrog, det nogra sochner, som woro anordnade att föra utlagsspanmålen till Leufstads bruk, på de 900 tunuor som med bruket af Academien woro accorderade, nu wägrade sig at den in natura præstera, och som Academien måste stå wid sitt accorde, ingick Ampl. Consist. med mig accorde att till Leufstad bruk afföra för samma rächning 170 à 180 tunnor spannmål, a 7 plåtar tunnan, hwilket blef ratum.

Jag har för ut budit min Commissionaire i stockholm låta mig wetta någon, där wille hafwa samma quantum spanmål, a 7 plåtar tunnan, och fick swar nästa tisdag, att en säker man den wille emottaga, men pg:r äfter 2 månader præstera, det jag då afslog, som nyss ingåt handel med academien, men skickade, för än jag detta beswarade till Hr Prof. Berch, som än ej gifwit assignation, hwilken försäkrade mig om kiöpets beständighet.

Emedlertid gaf jag ordres till bönderne att inmäta spanmålen och hålla sig redo och icke bortresa äller taga sig före några kiörsler, att de måtte wara färdige till Leufstads resan, hwad dag Academiæ Räntmästaren gofwo forsedel.

Acad. Räntmästaren drog ut med forsedlarne, sägande sig wänta Acad. fogdens ankomst; änteligen gaf utförs-sedel wid slutet af weckan på 62 tunnor, sedan på 25, som redan äro till Leufstad ankomne och quitterade, summa 87 tunnor.

Böndren beklagade sig att deras kiörslor försummades hemma med wäntande på forsedel, och fruchtade, att det beqwämliga slädföret skulle blifwa, innan man förmodade, impracticabelt, ty anholt jag ständigt af Hr. Ränt Mästaren om forsedel.

Änteligen får jag swar af H. Profess. Berch, att Academien tillslagne bönder treskas att utföra 140 återstående tunnor säd, och att han will gifwa mig forsedel på de öfrige utlofwade tunnor, om jag will taga 39 d:r tunnan.

Och som hwar en ärlig privat man är angelägen att hålla ord och afskedd, är långt ifrån mig att förmoda, det ett hederwärdt Collegium skall ändra en afgiord sak, mycket mindre att

Academiæ Räntmästaren kan ändra sielf hwad i Consistorio är beslutit och gillat, ty anhåller jag om forsedel.

Doch som någre af mine egna bönder willia med contant lösa och straxt betala inemot 30 tunnor, skall jag wara nögd att allenast få föra till Leufstad ännu 70 tunnor, hwar på jag utbeder mig ultimat slut.[1]

Linnés egenhändiga, odaterade skrifvelse finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 22/3 1771.

[1] I Consistorii academici protokoll finnes väl omtalad några Stockholms-läns-bönders vägran att forsla spannmål till Leufsta, men däremot intet om något med Linné ingånget aftal, hvilket förmodligen skett extra protocollum. Hans nu gjorda anbud blef af Consistorium antaget.

135.

Wördsamt Memorial.

Academiæ Humblegårdarne äro till större delen med Humble planterade, men några dels så torra, dels så sanka, och andra af sådan jord, att Humble ej med fördel i dem kan fortkomma, altså till täckter lämnade.

Alla desse bewakas af 8 Humblegårdsdrängar på staten, som, lika med Trägårds och Nosocomii drängarne, böra utgiöra hwar för sig 24 dags wärk, emot sin åtniutna frihet, hwart åhr.

Öfwer desse hafwa åtskilliga klagat, att de äro treske i sin skyldighets fullgiörande och förnämligast öfwer fölliande:

1. Att då Humble kuporne omlagas äller omläggas, röterne aftyna; man will icke förmoda, att Humb. drängarne rötterne bortsnilla äller försälia.

2. att gräset på sidorne äller i täckterne bortknias esomoftast; jag will icke förmoda, att det skedt af Humb. drängarnes hustrur, ehuru man sedt att de, som bo utom Stockholms tullen, hafwa, om nätterne, färskt gräs åt sina kor öfwer nätterne, fast de äga hwarken täckter äller ängar.

3. att man ofta finner i humble gårdarne ingen wara tillstädes af Humb. drängarne, men ofta något qwinfolk där gå omkring.

4. att ohägn där ofta sker af hästar äller giärdesgårdar nedfallne, utan att där om i tida blifwer notificerat.

5. att Humbl. drängarne skola wara tröge, då de befallas rengiöra Academiæ gården, på hwilken Hans Kongl. Höghet, wår nu allernådigste Konung, befalte mig munteligen hafwa upseende.

6. att Humbl. drängarne ofta taga arbete hos Borgerskapet, så att då någon af academie staten dem behöft emot dagspenning, ej dem kunnat få.

Med mera.

Till Eders Magnificence och Amplissimum Consistorium är min wördsamma anhållan, att få för desse Humbl. drängar en authoriserad instruction, hwar äfter jag må kunna dem hålla uti tillbörlig ordning, hwar till jag wågar föreslå fölliande puncter.

1. att älste Humbl. gårdsdrängen antages såsom vice Humblegårdsmästare och därför slipper ordinaire dagswärken, hwaremot hans skyldighet må wara

att esom oftast se äfter om drängarne äro på sin wacht,
att äfterse om och när giärdesgårdarne behöfwa reparation,
att gifwa mig tillkiänna om ohägn sker,
att om något märkes äl. höres försnillas, det tillkänna gifwes,
att kalla drängarne tillsammans, då det fodras, med mera,
att nödwändigt en dag i weckan rapportera mig om Humbl. gårdarnes tillstånd och hwad som händt,
med 3 dal:s vite om sådant försummas.

2. At af de öfrige 7 drängar, hwar får sin dag i weckan till wacht, så att jag hwar dag må wetta, hwilkendera den dagen bör wara wachtgiörande, och hwad plicht [3 dal.] på den försummelige.

3. Men som då en och samma komer att hålla wacht om söndagen, således [blir] hindrad från kyrkian; huru detta kan hielpas.

4. Att drängarne ej få sätta, till wacht i sitt ställe, sin Hustru, till hwilken jag äger minsta förtroende, äller någon annan, utan att här till hafwa specielt lof; att icke, om något åtal kommer, den ena må skylla på den andra.

5. Att denna bewakning hålles ifrån Löfsprickningen till kornanden, altså 16 à 18 weckor, hwilka utgiöra lika många (16—18) dagswärk för hwario.

6. Att hwart och ett dagswärk warar 24 timmar äller ett dygn, hälst Drängarne inte hafwa något arbete wid sin upsyning.

7. Att de icke tillstädja någon plåcka humble giökar[1] till mat, äller knia gräs, och hwad plicht (6 dal.) på den som här uti felar.

8. Att om någon befinnes snilla humble rötter, hwad plicht därpå föllier (6 dal. och skadans ärsättande).

[9 Att då drängarne, utom sin wanlige wachtdag, åstundas af academie staten, de då böra gå ifrån andras arbeten och wid hwad wite, om de ej äfterkomma befallningen.][2]

10. Att de på min befallning hålla academiegården ren med sköfflande och räfsande.

3 à 4 karlar kunna detta beqwämligen absolvera på en äftermiddag. Denna rening bör ske hwar 14:de dag.

Någon bör ock, då träden klippas, hielpa att lyfta stegen ifrån dett ena till det andra, hwilket alt kan giöra om åhret 4 à 5 dags wärk.

Hwad plicht, om de här uti ej äfter komma ordres.

Detta alt underkastas E. Magnif. och Ampl. Consistorii ändring, förbättring äller afslag, att jag må få wist att trygga mig wid och därigenom tillhålla hwar och en till sin skyldighet, utan att hwar gång gå till Rector M., Consistorium minus och andra processuelle wägar.[3]

Carl Linné.

Egenhändigt, odateradt, bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{20}/_{4}$ 1771.

[1] Med »humlegökar» menades de ur jorden om våren uppskjutande nyskotten, hvilka anrättades och åtos såsom sparris.

[2] Denna inom [ ] satta punkt blef sedan af Linné öfverkorsad.

[3] På grund af denna inlaga utfärdade Consistorium en därmed i allt väsentligt öfverensstämmande instruktion.

136.

Hos Eder Magnificence och Amplissimum Consistorium, som altid haft sin största fägnad och åtrå, att uti Fäderneslandet och lärda werlden excolera och promovera wettenskaper, en wördsam bön att Consistorium Academicum täckes äfwen nu uträcka sine hjelpsamme händer.

Wårt kära Fädernes land och besynnerligen denna Academien har begynt, att utsända sine ämneswänner icke allenast in utan ock ut om Riket till åtskillige länder: till Norra America, till Spanien, Italien, Aegypten, Palæstina, China, Java &c.[1] När utlänska Nationer sågo effecten häraf, hafwa de imiterat samma institutum; Ryska regeringeu sänt Falck, Pallas, Gmelin till Siberien och Tartariet, Danskarne Forskål åt Arabien, Koenig till Tranquebar; Tyskarne Hallers till Vera Cruce, Fransoserne Adamsson till Senegall, Engelsmännerne Solander till södra werlden, Spaniorerne Mutis till Mexico, Sardinien till orienten, Holländarne Thunberg till Japan[2] etc:a.

Ingen bekant trackt i werlden producerar så synnerliga och differenta naturens producter, som Caput bonæ spei, ty har jag i alla tider önskat att någon naturkunnig kunne sändas dit, hwar till nu först ett önskeligt tillfälle dagats.

Man har fått tillfälle för en studerande Swänsk, som tillika ägde insickt uti naturkunnigheten, att på 2 a 4 år i Cap. B. Spei hafwa sin bärgning med mat och husrum.

På min trägna bön har Ostindiska compagniet i Götheborg täckts lämna honom fri resa på sitt skepp Stockholms Slott, ifrån Götheborg till Cap tillika med underhål på den resan, då skeppet afgår i nästkommande Decemb:r månad.

Till denna resa har jag utsedt Studiosum Sparman Uplandum[3] som har hog, insigt i desse stycken samt drift, men är aldeles medellös. Resan härifrån till Göteborg kostar pengar; att komma på en främmande ort utan någon styfwer i pungen är äfwentyrligt.

Jag wet af gammal experience, huru Patres Academici tillförene understödt sådane resor på alt sätt; jag wet Ærarii Academici tillstånd; jag har altid undflydt, att så mycket någon sin warit möjeligt, falla beswärlig med ansökningar, som warit kostsamma.

Min endaste bön är derföre till Cons. Acad. att denne Sparman, som är Stipendiarius Sparfeldianus, och hwars Stipendium ännu skulle wara ett par år, måtte genom Consistorii Academici gällande recommendation hos höga wederbörande, blifwa recommenderad att få desse följande och återstående åren, till en sådan resas understöd, behålla oeh åtniuta sitt Stipendium till ända, hälst som han icke därigenom allenast perfectionerar sig sjelf, uti naturkunnigheten [mer] än någon annor, som reser till utlänsk Academie, utan äfwen hedrar Fädernes landet och contribuerar till wettenskaperne för det allmänna.[4]

Originalet ej anträffadt, men afskrift däraf finnes i Consistorii academici protokoll för den $^{13}/_{11}$ 1771; odateradt.

[1] Härmed afses tvifvelsutan P. Kalms resa till Norra America, P. Löflings till Spanien, M. Kählers till Italien, Fr. Hasselqvists till Egypten och Orienten, P. Osbecks till Kina, Fr. Adlers till Java.

[2] Beträffande de här uppräknade resande naturforskarne må endast följande anföras: Johan Peter Falck, född 1738 i Broddetorp (Västergötland), professor i Petersburg, af ryska regeringen 1768 utsänd att undersöka dittills ej naturvetenskapligt kända delar af inre Ryssland, hvarunder han, sjuk och hypokondrisk, 1772 i Kasan beröfvade sig själf lifvet. — Peter Simon Pallas, född i Berlin 1741 och död därstädes 1811. Efter vunnen anställning vid Kejserl. Vetenskaps-akademien i Petersburg företog han 1768—74 forskningsfärder genom europeiska Ryssland och Sibirien ända till Kinas gränser, hvilka lemnade rikligt och mycket värdefullt utbyte. — Johann Georg Gmelin, född i Thüringen 1709 och död derstädes 1755; deltog 1733—43 i en af ryska regeringen utrustad vetenskaplig expedition till Sibirien. Här afses dock måhända snarare dennes brorson Samuel Gottlieb, född 1744, professor i Petersburg, död 1774 under en mångårig, af regeringen bekostad forskningsfärd till norra Persien. Linné benämnde efter den förre växtslägtet *Gmelina*. — Om Pehr Forskål se ofvan sid. 78. — Johan Gerhard Kœnig, född 1728, Linnés lärjunge, läkare vid danska missionen i Tranquebar, död 1783. Ett af honom på Island upptäckt växtslägte erhöll af Linné namnet *Kœnigia*. — Michel Adanson, född 1727, död 1806, företog redan vid 21 års ålder en forskningsresa till Senegambien, där han under flera år qvarstannade och gjorde betydande samlingar af naturalier. Linné uppkallade efter honom det bekanta apbrödträdet. — José Celestino Mutis, spansk naturforskare, född 1732, död 1808 i Santa Fé de Bogotà, hvarest han var bosatt sedan 1760. — Carl Peter Thunberg, född 1743, död som Professor i Upsala 1728; företog 1772—77 vidsträckta forskningsresor, hvarunder växt- och djurverlden på Goda-hopps-udden, Java, Ceylon samt Japanska öarne undersöktes. De därunder gjorda värdefulla samlingarne skänkte han sedan till Upsala universitet. — Med uttrycket »Hallers» afsågs tvifvelsutan Christlob Mylius, åt hvilken en betydande penningsumma inom Tyskland sammansköts af »liberales viri, etiam Reges, Principes nobilesque feminæ» till företagande af en vetenskaplig forskningsfärd, som skulle öfverglänsa de från Sverige utgångna. Haller var den, som blifvit utsedd att dirigera densamma. Linné trodde ej mycket på värdet af de resultat, som därigenom skulle vinnas. »Af Mylii character», skrifver han till J. G. Wahlbom, »ser jag utgången på den stora resan och fägnar mig, att han ej skämmer ut mine Disciplar.» Han fick ock rätt, om än på ett annat sätt, än han antagit; Mylius hann nämligen ej längre än till England, där han afled. (Haller, *Bibl. bot.* II p. 402.) — Namnet på den af Sardinien utsände har Linné glömt att uppgifva.

[3] Se ofvan sid. 107.

[4] Consistorium beslöt med anledning af denna skrifvelse att för sin del befrämja denna resa, särskildt emedan Sparrman »want sig att wara uppå de sig tillhöriga stycker uppmärcksam under sin förr giorda resa». Man skulle därför hos kanslern anhålla, att han hos Kgl. Maj:t ville utverka, det Sparrman finge behålla stipendiet, på sätt Linné föreslagit.

137.

Professionen[1] förmenas bestå af 2:ne delar, neml. den Oeconomiska och den Juridiska. Den förra utgör Oeconomiam publicam, innefattande LandsCulturen, Bergwerk, Manufacturer och handaslögder, Commercen, Politien samt Cameralkundskapen. Den sednare består uti tillämpningen af Rikets Förordningar, hwilka till dessa styckers ordenteligare skick och wid makt hållande blifwit utfärdade.

Såsom hörande till den förra delen är Theatrum Oeconomico-Mechanicum härstädes inrättadt; att så mycket mer och lättare inprägla hos den Studerande Ungdomen redigt begrep om Fabrikssaker, hithörande Machiner, hwarjehanda instrumenter så för Fabriquer, som Landthushållning, med mera; hälst som Oeconomia publica måste nödwändigt præsupponera Oeconomiam Privatam. Och på det att detta alt skulle komma i lättare werkställighet, förmådde förre Professoren Herr Doctor Berch[2] åtskillige för det allmänna nitälskande Herrar, rika Köpmän och Manufacturister att af egna medel sammanskjuta till bygdnad af det hederliga Oeconomiska huset[3] wid Academien, som kan ske eljest icke existerat. I betraktande hwaraf och som uti Hans Kongl. Maij:ts Nådigste Rescript af d. 11 September 1758 befinnes, att till denna Profession fordras Historia Naturalis, Chemie, Mechanique, Physique och Oeconomia Privata; altså ärfordras äfwen af en Professor i denna wetenskap så mycket, som någonsin en Man kan bestyra.

Hwad den andra delen angår, som är Juridisk, förmenar jag den förnämligast sträcker sig till de Förordningar, som öfwer föregående ämnen äro utkomna, hwilka icke allenast lätt kunna samlas, utan ock på kort tid inhämtas, så att jag håller före, at den, som har de Oeconomiska partier, snart kan fatta de Juridiska, men twärt om, att den, som är blott jurist, näppeligen hinner i sin öfriga mästa lefnad, att i den Oeconomiska delen allenast kunna blifwa medelmåttig.

Hwarföre om denna Profession icke skulle komma i rätta händer, ser jag, huru det präktiga Theatrum Oeconomico-Mechanicum, som Herr Professoren och Riddaren Doctor Berch ganska hederligen och med så mycken möda och arbete inrättat, samt nu är en

af de wackraste inrättningar wid hela Academien, snart skulle förfalla och aldeles förswinna,[4] hwilket jag räknar för den största skada för detta universitet.

Fördenskull voterar jag

1:o på Herr Professoren Låstbom,[5] som i 13 års tid warit Oeconomiæ Professor uti en sysla, den der aldranärmast till denna gränsar; som äfwen tillförene warit på Förslag till denna Profession, så att om detta Förslag skulle nekas honom, så skulle fast mer alla andra Förslag göras honom stridige; och ändteligen som han har de mästa meritsåren ibland de sökande; kunnandes jag icke neka honom Förslag derföre att han blifwit Prest, hälst jag ser, att Probsten Hjortberg[6] blifwit af wår AllerNådigste Konung med så mycken heder och äfwen med Riddersmärke distinguerad, för det han med dylika saker såsom Prest welat sig bemöda.

2:o loco på Herr Adjuncten Berch.[7] Jag har sjelf sedt med förundran den oändeliga flit hans Fader, Herr Professoren och Riddaren Rerch, nedlagt wid denna Profession; huru han den uptagit ur linda; huru han uparbetat alla de delar, som till denna Profession höra, och alla sina Föreläsningar deröfwer så noga och fullkomligen författat, att han ock dem sjelf renskrifwit. Hela denna samlingen måste han lemna åt sitt enda barn, och när Herr Adjuncten Berch får denna hemgift till att begynna med, bör han nödwändigt hinna till en oändelig högd, då han än ytterligare träder i sin hederliga Faders fotspår, att förtiga hans gjorda resor, och att han är specielt Adjunctus i denna Profession.

3:o loco på Herr Adjuncten och Acad. Ombudsmannen Doctor Hernberg.[8] Jag ser af Consultissimæ Facultatis Juridicæ och Consistorii enhälliga votering, att han har allas röster; och som denna Profession är både Oeconomisk och Juridisk, måste jag wäl föreslå en Jurist ibland 2:ne Oeconomer, och altså Herr Doctor Hernberg, som under den tiden han warit Acad. Ombudsman, haft tillfälle att distinguera sig i Juris-prudencen.

Utom dessa bör jag nämna 1:o H:r Lectorn Rothoff,[9] som tillförene warit Docens i denna samma Profession och derjemte Auscultant i Höglofl. Kongl. CommerceCollegio; som wid Ahlingsås haft det aldrabästa tillfälle att se och lära de bästa och mästa Fabriquer; som under sin warelse här wid Academien lagt en så solid grund uti Historia Naturali och Botaniquen, att han bör räknas deruti ibland de bästa; och som äfwen skrifwit och utgifwit uti Oeconomien åtskilligt wärdigt i sitt Hushålls-Magazin.

2:o H:r Adjuncten Tidström,[10] som nu är den äldste Adjunctus och längst wäntat på befordran; som rest genom de mästa Swenska provincer, allestädes med upmärksamt öga på Oeconomien; som kan säjas excellera uti Mineralogie samt Chemie, och hwar en wet, hwad ganska stor influence desse kundskaper hafwa så i Oeconomie, som Manufacturer. Att förtiga Zoologie, Botanique och Physique med flera hit hörande partier, uti hwilka han är distinguerad.

3:o H:r Magister Hernquist,[11] som är en Man, den der jag kanske känner mer, än någon annan. Han är vere academice doctus i de mästa wetenskaper. Han har werkeligen gått långt uti Botanique och Historia Naturalis, jemte det att han långt för sin afresa härifrån Academien begynte med mycken flit arbeta i Oeconomien, hwartill han lade under sina resor i Frankrike Artem Veterinariam, en så angelägen del här i landet för innebyggarne, att han derföre måste qwarhållas med pension på ExtraMedel, tils han blifwer förhulpen.

4:o H:r Acad. Ombudsmannen Doctor Brandt, hwilken är wäl en mycket habil Jurist; men som han nu nyligen blifwit Notarius Consistorii och strax derpå Acad. Ombudsman, torde han wäl, tils widare, sig dermed åtnöja.[12]

Finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den 7/11 1772. Endast några få ord skrifna med Linnés egen stil; odateradt.

[1] Härmed afses Juris, Oeconomiæ et Commerciorum professuren, hvilken blifvit ledig genom dess förre innehafvarens, J. Frosteri, död.

[2] Se ofvan sid. 109.

[3] Det af universitetet 1862 försålda, vid Gamla torget (n. 2) belägna huset.

[4] Linnés farhågor hafva på ett bedröfligt sätt gått i fullbordan. Den lilla del juridik, som från början ingick i denna professur, tillväxte allt mer och utträngde till sist de ursprungliga hufvudämnena, hvarefter de värdefulla samlingarne i Theatrum Oeconomico-Mechanicum på ett oförsvarligt och hänsynslöst sätt skingrades eller förstördes.

[5] Johan Låstbom Andersson, förste innehafvare af den af Brukspatronen Erik Eriksson Borgström 1759 stiftade professuren i praktisk ekonomi, sedan Theologiæ professor primarius och domprost, död 1802.

[6] Gustaf Friedrich Hjortberg, född 1720, död 1776 såsom prost och kyrkoherde i Norra Halland, ledamot af Vetenskapsakademien. Hans beskrifning öfver den resa, hvilken han såsom skeppspräst företog med ett af Ostindiska kompaniets skepp och hvarifrån han hemkom 1749, rönte varmt erkännande af Linné. Sedan blef han mycket bekant och anlitad för sina lyckade kurer medelst elektricitet.

[7] Christer Berch blef sin fars efterträdare såsom professor och tog på grund af sjuklighet afsked 1787.

[8] Anders Hernberg, juris professor 1782, död 1791. — Att det egentligen var Linnés önskan att utesluta denne från förslaget, framgår af ett bland Consistorii Acta befintligt blad, hvarå med hans egen stil står skrifvet:

Carl Linné voterar till Oeconomiæ och Commerc. Professionen
1. Professor Låstbom.
2. Lector Rothof.
3. Adjuncten Berch.

C. Linné.

[9] Lorens Wolter Rothof hade varit lektor vid schäferi-skolan i Alingsås. Första (enda) delen af hans *Hushållsmagasin* utkom i Skara 1762.

[10] Se ofvan sid. 205.

[11] Se ofvan sid. 211.

[12] Consistorii förslag blef: 1. Hernberg, 2. Chr. Berch, 3. Låstbom.

138.

Magnifice D:ne Rector.

Äfter Eders Magnificences ordres skulle jag gierna infinna mig nästa Måndag uti Consistorio. Men jag har råkat ut för en Catarr med snufwa, hufwudwärk och hvit tiok tunga, att jag intet wågar mig ut, utan till at risquera lif och hälsa, ty skall jag wördsamast anhålla om ursäckt.

jag har sagt min tanka; amplissimum Consistorium kan nu giöra, som det rättwist finner; jag har intet mera att tillägga, utan conformerar mig med H:r Professor Solander, som jag anmodat swara å sine och mine wägnar.[1] förblifwer

Eders Magnificences

Hamarby 1773 ödmjuke tienare
d. 23 januari. Carl Linné.

Utanskrift: *Magnifico D:no Rectori.*
Egenhändigt; finnes bland Consistorii academici Acta.

[1] Det ärende, hvarom fråga var, gälde »den upkomna frågan wid återbesättande af den efter afledne Professoren Annerstedt lediga blefne Inspectura ærarii, hwart den samma borde flytta, antingen till Juridiska eller Philosophiska

Faculteten». Saken ansågs uppenbarligen vara af ej ringa betydelse (säkerligen emedan ledamotskap i sagda Inspectura var förenadt med ekonomisk fördel), och samtliga Faculteterna hade afgifvit mer eller mindre utförliga yttranden. Linné hade underskrifvit medicinska fakultetens, af Prof. Sidrén författade yttrande, hvarjämte han, då frågan förevar i Consistorium den 19 December 1772, »påstod att till undwikande af slika twistigheter borde lönen hädan efter icke blifwa större, än som den i Staten föreskrifwes» — en mening, som dock icke delades af någon mer än Professor Solander. Ärendet förekom sedan vid flera sammanträden samt föranledde vidlyftiga protokoll och ganska polemiska yttranden, särskildt mot det af Linné framstälda förslaget, hvilket han och Solander (d. 16/1) vidhöllo, emedan »de nogsamt erinrade sig, att wid den tid de förra gången Inspecturam ærarii bestridde och så länge answaret och mödan ännu wida wägnar war större än belöningen, om den sammas förrättande Faculteterna emellan ingen skiljaktighet någonsin warit», hvarjämte de själfva förklarade, att, när deras tur blefwe att tjänstgöra såsom ledamöter i Inspectura ærarii, »de wille häldre komma öfwerens at med den förut wanliga och i staten anslagna lilla lön, om Herrar Collegæ deruti behagade ingå, sig åtnöja». — Vid det sammanträde (d. 25/1), som Linné var hindrad att bevista, inlades af Prof. Melander en ytterligare protest häremot; något beslut fattades dock ej i frågan, utan skulle samtliga protokollen till kansleru öfversändas. Dennes utslag blef, med hänsyn till ordningsföljden mellan professorerna, öfverensstämmande med Juridiska och Medicinska fakulteternas mening, men om nedsättning af arfvodet nämndes intet ord.

139.

Uti det af Herr Lieutenanten Hising begärde lånet af 170000 dlr för Herr Kammarherren Hoffsten,[1] wågar jag för min del intet ingå, ty

1. har Hans Kongl. Maj:t, under sitt höga Cancellariat, allernådigst befalt, at så snart tilgång blifwer, skall Auditorium Carolinum adopteras till bibliotheque, hwilket långt för detta af Consistorio är resolverat.

2. Faller mig synnerligt at bortlåna ett Capital, som Academien ännu ej hafwer, utan hoppas få.

3. Om framdeles Academien skulle komma at behöfwa sielf penningar, til oförtänkte nödwändigheter, har den då bundit händerna på sig.

4. Ser jag ingen nödwändighet til en sådan anteprægnerad förbindelse, hälst i dessa penningelöse tider; altid gifwas de, som med full säkerhet wilja låna penningar.

5. Som lån til så aflägsne orter ej äro de bäste och på bruks-egendomar nog underkastade sine äfwentyr.

Originalet är ej anträffadt, fastän LINNÉ »ingaf sin tanka skrifteligen så författad», hvarefter den fullständigt intogs i protokollet för den $^{14}/_{10}$ 1773.

[1] Frågan gälde ett lån till Kammarherre H. VON HOFSTEN mot inteckning i en bruksegendom Elfsbacka i Värmland, hvarom hans ombud, Löjtnant CH. HISING, hos Consistorium gjort ansökan. Professor SOLANDER instämde med LINNÉ, men majoriteten beslöt den $^{16}/_{10}$ att bevilja lånet.

140.

At Mæster Broberg må få de trenne utdömde rummen på academiens tomt, som ligger bakom de rum han nu bebor, tyckes mig wara så mycket mera skiäligt, som han uti de föregångne swåre åhr och dyre tider måst åtnöja sig med den lilla swaga lön, som i bättre tider warit TrägårdsMästaren tillslagen, utan att han någon sin fått äller begiärt af Consistorio academico något beneficium, och husen des utan äro så nedrutnade, at de snart af sig siälf nedfalla.[1]

Carl v. Linné
Præfectus h. academ.

Egenhändigt; finnes bland Acta till Consistorii academici protokoll för den $^{5}/_{8}$ 1774.

[1] Academiträdgårdsmästaren BROBERG hade anhållit att få tillhandla sig »de trenne utdömde hus, som finnas å den bakom dess boningsrum belägne Academiens tomt», som till trädgårdens utvidgande nyligen blifvit inköpt. Consistorium beslöt ock den $^{19}/_{8}$, att han »skulle dem undfå och sig till nytta använda», men passade på att därtill lägga: »Hwaremot honom åligger at efterse och ansa Academieens alleer och till prydnad å flera ställen planterade träd samt, om några skulle finnas utgångne, andra i deras ställe plantera».

Bland de af Linné till Consistorium academicum inlemnade skrifterna saknas här beklagligtvis tvenne, som oaktadt allt letande ej kunnat i universitetsarkivet anträffas. Den ena af dessa är det »Memorial», hvari Linné enligt protokollet för den 5 Maj 1759 »gifwer wid handen, thet han med all sorgfällighet förskaffat till Academiæ Trägården alla de wäxter, som genom frön möjeligen kunna ärnås, men att återstår få hit the wäxter från utländska Trägårdar, som ej med frön kunna updragas, utan med afläggningar propageras. Och som i London skola wara de största samlingar af dessa slag, och Herr Archiatern och Ridd. nu har tienligit tillfälle, att få dem hit: så underställes om icke Räntkammaren här till kunde bestå 3000 dlr kopp:mt. Detta remitterades till Inspectores ærarii och HofIntend. Julin», hvarefter det ej vidare finnes i protokollen omnämndt och sålunda säkerligen ej ledde till någon åtgärd.

Den andra skriften är »ett inventarium på Museum Upsaliense», som Linné den 12 Mars 1768 ingaf till Consistorium, och som då »lämnades till Academie Contoiret». Det vore synnerligen att beklaga, om detta, som det vill synas, blifvit förstördt.

Bland Acta Consistorii finnes f. ö. en hel mängd af Linné egenhändigt skrifna, såsom bilagor till protokollen hörande uppgifter, intyg m. m., hvilka det ansetts öfverflödigt att här meddela.*) Sådana äro de talrika listorna på Stipendiarii regii inom medicinska fakulteten, äfvensom några på innehafvarne af Kåhreska och Falkenbergska stipendierna, för hvilka han var inspektor. Den sista gången han i sistnämnda afseende fullgjorde sitt åtagna uppdrag, var, då han på en bland professorerna cirkulerande stipendiat-lista, som sedan föredrogs i Consistorium den 19 April 1777, med darrande hand tecknade: »ingen ledighet».

Vidare finnas talrika intyg om sjuka studenters ytterliga fattigdom och stora behof af understöd af universitetets medel, hvilka ock ständigt beviljades. Det framgår häraf, att Linné från början till slutet af sin professorstid var läkare åt medellösa studenter, naturligtvis mest bland sina landsmän, smålänningarne, men ock åt sådana, som tillhörde andra nationer (t. ex. Gästrike-Hälsinge, Kalmar, Gotlands, Östergötlands o. s. v.), äfven om dessa ej hörde till hans lärjungar. Bland sådana må här nämnas Jac. Rothman, som »uti flere weckor warit hårdt ansatt af den gångbara fläckfebren» (Aug. 1743), och Dan. Rolander, som »haft den swåraste Frossa, som någonsin kunnat förekomma, och kan näppel. för än warmt och tort wäder blifwer, richtig restitueras» (den 7/5 1748).

Än ytterligare en mängd uppgifter om ämnen för disputationer under hans præsidium; testimonia för småländingar, som skulle lemna universitetet (bland hvilka ett något utförligare den 22/5 1753 för J. Widebeck); vota (helt knapphändiga) om stipendii-tillsättningar; förfrågningar rörande stipendii-ledigheter (den 3/6 1755 och 4/5 1765); yrkande (1747) om anställande af examina i Historia naturali »effter ett åhrs förlopp ...., antingen så Facultas Philosophica afgiort sättet äller eij, hälst som jag intet annat förstår, än att Hans Kongl.

---

*) Så har ock förfarits med de talrika föreläsnings-diaria och åhörareförteckningar, som finnas förvarade bland Kansl. Emb:s Handlingar i Riksarkivet.

Maij:t afgjort quæstionen an och allenast begiärt Facultatis och Consistorii betänkande om sättet till dess bequämaste anställande»; reservation mot en punkt i Consistorii dom i ett mål rörande Nietzels sterbhus (den 7/5 1768). Dessutom beträffande tillsättning (1745) af akademifogdetjensten (hvarvid Linné förklarade, att han »har intet här emot; allenast är angelegit at säkert wetta om Holmberg är död, at man ej besätter tiensten, medan mannen lefwer»); remiss till medicinska fakulteten af ett kanslersbref rörande G. Rothman (d. 19/8 1751); om inköp af ett ur till Consistorium för omkr. 500 dlr (den 21/2 1755; Linné fann, »att ett sådant uhr woro oumgengeligit och priset mycket skäligt, då uhret blifwer wäl giort och urmakaren därföre answarig»); utfärdande (1759) af pass åt Stud. Daniel Solander af dennes farbror, d. v. rektor (hvarvid Linnè förklarade, att »H:r Dan. Solanders fregd och quickhet är så allmänt bekant, att där om är ingen quæstion; Eders Magnificence kiänner honom som farbroder och hospes, jag som discipel, Alla som en den där gifwer största hopp om sig». Hvad passet beträffade, kunde väl rektor utfärda detsamma, men »älliest tyckes mig, att H:r Solander giorde bättre att han togo Landscancelliets pass, än att han oroade Eders Magnificence och flere med quæstion om hwilken skall det gifwa»); inteckning i Wålsätra (den 27/2 1768); medicine doktorspromotion (den 4/11 1768); Professor Svedelii ansökan om gratifikation, emedan hans företrädares enka, som fått dubbelt nådår, under denna tid skulle uppbära professorslönen (hvarvid Linné — den 26/6 1773 — yttrade, att »ehuru gierna jag önskade wår hederliga H:r Professor Svedelii förmon, wågar jag doch icke tillstyrka hans ansökning, ty jag ser förut, att alla, som förut mistat sin lön på något åhr, för dubla nådåhr, så wäl som här efter kunna komma i lika situation, skulle rusa till att niuta samma förmon, till ærarii förderf»); m. m.

---

8. Medicinska Fakulteten i Upsala.*

141.

Linnæus anför der emot fölliande:[1]

1. Att som nu äro öfwer 50 medicinæ studiosi, som till största delen äro torfftige, och där till gifwa mycket hopp om sig, woro wähl om beneficia blefwo så delade, att något hwar fingo där igenom understöd och upmuntran;

2. att Dahrelius redan hafft och tillfullo upburit stipendium regium, som han icke allenast fick bittida uti de större classes, utan ock ägde den förmon, att han ifrån academien och i stockholm stadd fick det niuta och upbära, äfwen som då han war wid academien;

3. at Dahrelius, sedan han kom at blifwa Archiater Roséns amanuensis hwarken frequenterat publique Lectionerne äller private collegier, hoos någor annor Medicus, utan såsom en promotus medicus wistades i Upsala, då han likwähl alt detta hade mycket wähl af nöden. Skulle nu han få renovation af stipendio, så skulle de andre studiosi taga sig här af anledning att på lika sätt äga præjudicat, och där igenom delas uti partier, hwilket torde blifwa anledning till åtskilliga misshälligheter och olustigheter;

4. har Dahrelius genom practiquen tillfälle at långt mehr förtiena sig än någor annor Medicinæ studiosus, hwar af han kunnat upföra sig i kläder bätre än de, som nogsamt gifwer hans hwilkor till kienna.

---

* Flera af de i det föregående meddelade, till Consistorium academicum inlemnade skrifvelserna blefvo först föredragna i Medicinska fakulteten, hvarför de med lika rätt kunnat under denna rubrik intagas. Det har dock ansetts lämpligast att hit hänföra endast Linnés bland fakultetens Acta bevarade särskilda yttranden, hvilka ej återfinnas bland de i fakultetens namn afgifna.

Altså emädan Dahrelius hafft till fullo stipendium regium, och absenterat sig så ifrån publique som private lectioner, woro önskeligt att de andra medicinæ studiosi, som äro torfftige och gifwa godt hopp om sig, äfwen fingo hugna sig af beneficiis regiis, hälst Dahrelius äger den förmonen hoos Arch. Rosén, att han blifwer in praxi specielt hanledd och äfwen där igenom har tillfälle att förtiena sig peningar till underhåll.

[5. Blef (effter noga öfwerwägande) d. 13 dec. 1743 af faculteten beslutit då och för altid at aldrig råda till någon continuation af stipendio regio längre, än de som samma stipendier åtniuta, här wistas wid academien.] [2]

Af Linné ege[illegible]gt skrifvet votum bland Medicinska fakultetens Acta.

[1] Medicine studeranden Johan Anders Darelius hade vårterminen 746 anhållit, att fastän han uppburit stipendia regia under hela den därför tillåtna tiden, han måtte än längre få åtnjuta denna förmån. Fakultetens begge medlemmar afgåfvo skriftliga vota, hvaraf Linnés här meddelas. Resultatet blef, att, såsom det heter i fakultetens protokoll, »Rosén jakade, Linnæus näkade, men sedermera begaf sig», hvarefter Darelius flera terminer var stipendiat. Den 12 November 1748 aflade han examen theoreticum, hvarvid Linné i protokollet antecknade: »wistades mäst i staden hos Arch. Rosén, hwars collegia han mäst frequenterat; föga hoos Linnæum». Jfr för öfrigt sid. 49.

[2] Det inom [ ] anförda blef sedan af Linné öfverstruket.

142.

Examina prælectionum.

Hwad Examina angår, som komma att anställas under föreläsningarne, så är min oförgripeliga mening denna, att inga Examina borde anställas, derest icke Höga öfwerheten så skulle godtfinna och befalla, ty Publique Lectionerne böra ingalunda hafwa smak af twång för Studenterne, ty der igenom faller deras håg för Sciencen, då Academien blifwer förbydt uti en Pædagogie, utan torde wara rådligast att lemna detta på den håg och kärlek, som Professorn kan winna hos Studenterna, såsom det sker wid utländska Academier. Åtminstone är jag säker, det ingen Student sielfkrafd skulle besöka wåra Academier, om detta twång honom

pålades, utan att de äldre Medicinæ Studiosi kunna beqwämligen handleda de yngre, och med dem repetera Professorns håldne Föreläsningar, med hwilka ock de yngre få conferera sina annotationer. Således sker utomlands af hågade Studenter, och således har det skedt hos mina Auditores. Skulle något fattas, få ock Studiosi förfråga sig hos Professorn, till hwilken ända jag lemnat de Studerande dageligen en wiss tima, på hwilken de Gratis få consulera med mig i hwad dem behagar. Det har härtils icke slagit mig felt att se och märka, hwilka Studiosi giort besynnerlig flit, ehuru jag haft så många Auditores, som någor annor. Men jag har dock aldrig, sedan Examina begynt anställas, utaf myckenheten genom Examina kunnat utröna, hwilka distinguerat sig genom flit eller försummelse, ty sådana Examina tyckas besynnerligen hafwa rum, där antalet föga går öfwer Femtio. Skulle ock Professorerna blifwa pålagde at ofta anställa Examina, så är det en sak, som ganska lätt kan wärkställas af Professorn, som derigenom spar arbetet på en dag, så ofta han will Examinera. Enteligen blifwer Examen endast anstäld för de tröga Ingenia, och de qwickare och lärogirige nogsamt bewaka sin sak sielfwe, samt gå fåfengt desse dagar till Lectionerna. Jag skulle tycka att Examina woro alt nog, om Professorn en eller twå dagar sidst på Termin examinerar dem, om hwilka han eij hade nog underrättelse tillförene. Härwid märker jag uti min Profession, att minsta delen af mine Auditores äro Medicinæ Studiosi, och de andre, som eij få göra Medicin till sitt hufwud-Studium, gerna åstunda lära sig något, som kan göra dem gagn med tiden, fast de eij hafwa altid tid, att profundera sig i wettenskapen.

Bland Medicinska fakultetens Acta, renskrifvet af annan hand. Odateradt, men säkerligen inlemnadt i Februari 1749. Denna fråga behandlades nämligen i fakulteten den 20 Februari detta år. Se f. ö. ofvan sid. 141.

143.

Examina Rigorosa.

Att Examina Rigorosa ske publice är efter min tanka ganska nyttigt, ty derigenom finna Medicinæ studiosi längden, widden och djupet af Sciencen, samt winna en rätt Methodum Studendi, och se hwad dem fattas, utom det att mången Studiosus därigenom afhålles att i otid begära Examen. Jag skulle ock hålla före, att desse Examina borde ske uti Faculteten, och att Faculteten borde hållas uti Consistorio Academico, där hwar och en af Docentes och alla Medicinæ Studiosi fingo fritt tillträde. Ty att alla Studiosi af alla Faculteter skulle tillstöta, finner jag mer skada än gagna förmedelst trängslen, och deras otillräkeliga omdöme, som häruti icke hafwa någon insigt. Jag håller Consistorium så mycket tienligare till detta rum, i hwilket sådana Examina anställas, som där är Bord, på hwilket Examinandus får göra sina Demonstrationer uti Anatomicis, Chirurgicis, Botanicis, Materia Medica, Præscriptione Formularum &c. Academien deremot är i wårt Climat så kall, att då Examen hela 4 a 5 timmar om wintertiden kommer att utdragas, både Docentes och Discentes häraf kunna taga stöt till lif och hälsa.

Bland Medicinska fakultetens Acta, renskrifvet af annan hand. Odateradt, men säkerligen afgifvet under våren 1749. Se f. ö. ofvan sid. 142.

9. Collegium Medicum och dess Præses.

144.

Wälborne Herr Archiater
Högterfarne Herrar Assessores.

Den allrådande Guden har behagat äffter en långsam siukdom, d. 29 Novemb. sistledne, genom en salig död hädankalla min, i lifstiden, högtärade Swärfader Assessoren och Medicinæ Doctoren wid Fahlu-bergslag och stad H:r Johan Moræus,[1] des fru och äffterlämnade tlll mycken afsaknad.

Wår wördsamma skyldighet fodrar samma och högtrörande dödsfall Kongl. Collegio wid handen gifwa, troinnerl:n önskande at den nådfulle Guden täcktes alla sorgeliga händelser ifrån Wälborne H:r Archiaterns och samtl. Herrar Assessorers familier länge afwända. Med mycken wördnad städse förblifwer

Wälborne Herr Archiatrens
och
Kongl. Collegii

Fahlun 1742 ödmiuke tienare
Dec. 2. Carl Linnæus.

Utanskrift: *Kongl. Maij:sts Troman Archiateren och Præses uti Kongl. Collegio Medico Wälborne Herren Herr Ewald Ribe Stockholm.*

Sigill (svart lack) bortrifvet.

Bland Collegii medici Acta. Helt och hållet skrifvet af Linné.

[1] Johan Moræus, född 1672, bergslagsläkare och stadsphysicus i Falun, titul. assessor i Collegium medicum. Linné uppkallade efter honom slägtet *Moræa.* — I Vet. Akad. Handl. 1742 finnes införd en biografi öfver honom, enligt det i akademiens bibliotek förvarade manuskriptet författad af Linné. Däri skildras han sålunda:

»Wi dragom os ock til minnes, at Doct. Moræus war til wäxten medelmåttig hög; han var grott, köttfull, rak och mörklagd. — Han war from: han rördes ej af lyckan; han hölt ord ock aftal heliga; han förslöste ej sit goda. — Han war alfwarsam i alt sit wäsende, i hus, i kläder, i upförande, i tal, i omdöme ock sinnelag. — Han tolte ej någon flygtighet, nyfikenhet, klemoghet, flärd eller öfwerflöd. — Han talade gerna om Lärda ock lärdas Handlingar; samt läste gerna deras skrifter och arbeten, hälst dem som woro practiske och chymiske. — Han war Medicus Mechanicus, Sectator af Boerhaawen, ock ägde mycken förfarenhet. Han war säkert af Swenska Medicis på sin tid en ibland de käckaste ock lyckeligaste, därföre han ock ägde stor tillit ock mycket förtroende i sin praxi medica.»

145.

Kongl. Maij:ts Tromän
Wälborne H:r Archiater
och H:r LifMedice
Högtförfarne Herrar Assessorer.

Twänne Kongl. Collegii Medici till Facultatem Medicam Upsaliensem gifne Bref af d. 27 Aprilis och 25 Septembris sidstledne har Faculteten inhändigat, uti hwilka bägge Kongl. Collegium fordrar af Faculteten underrätelse om de inländska wäxter, som kunna brukas i stället för Thée, Caffe och Chocolade och därjämte äro både smakelige, hälsosamme i dageligt bruk och till hwarjehanda Siukdomars botande nyttige, at Inwånarena efter hand måga wänjas wid dess bruk. Faculteten hade långt för detta skolat hörsammat Kongl. Collegii förra Bref, därest icke dess Ledamöter dels till Stockholm, dels till Fahlun warit förreste.

Kongl. Collegium lärer nog klart sedt, hwad swårigheter härwid infalla, då man betracktar, hwad wana och moder hafwa at betyda, utom det at här sökes mera universelt, än som mögeligen torde stå at ernå.

Hwad Theet angår, så är det ostridigt, at wij uti hela Europa hafwom ingen wäxt, som med sielfwa Theet är i någon förwandtskap, at wij altså ingalunda kunna ernå ett genuinum Succedaneum. Faculteten håller för sin del den aldra tienligaste utwägen at sielfwa Theet förskaffades ifrån China hit till Swerige, då det

inom en kortare tid kunde blifwa tillräckeligit icke allenast för Swerige utan snart för hela Europa, hälst man är aldeles försäkrad at Thee-Busken kan tåla wårt climat åtminstone i de södersta Provincier, hälst och man wet, at han äfwen wäxer norr om Pechin och at wintrarna i Pechin äro starckare än som kring Stockholm; men transporten bör skie med Caravanerna igenom Ryssland, emedan hwarken träd ell:r frön kunna passera Linien. Den omkåstnad, som härwid skulle skie, tycks wara ganska ringa för ett Rike och ingalunda at räkna emot den besparing och nytta, som sielfwa Theet kunde åstadkomma.

Melissæ[1] Blader wet man eljest wara läckre både till lucht och smak utom det at de äro cardiaca, resolventia, pellentia och altså tienliga uti debilitate, palpitatione, melancholia, hypocondriasi och hysterica passione &c. Torde altså denna wara den behageligaste at pågå.

Ärenprijs ell:r Veronica Officinarum[2] brukas alment på landet af Präster till Thee, men är förmycket stiptica och adstringens, altså ock nog swår till dageligit bruk, hwarföre och Berolinenses långt för detta utwalt Teucrium pratense, den Tillandz afritat Tab. 50 under namn af Pseudo-Chamædrys, hwilcken är den 12:te uti Flora Suecica.[3] Denna, som är mindre adstringent, är ock behageligare till smaken, mer diluerande och hälsosammare.

Här är ock en Ört i Swerige, som alment och öfwerflödigt wäxer uti stora och widlyftiga skogar, besynnerligen där skogarna äro gamla och skuggrika såsom i Närike, Roslagen, Dahlarne besynnerligen kring Fahlun och nästan uti alla Swea Rikes Provincier, äfwen kring Brahelund wid Stockholm, kallas af Ångermanlänningarne Windgräs och af Österbottningarne Benwärcksgräs. Är på latin kallad Campanula serpillifolia, intill dess hon af Gronovio, Roijen, Hallero, Seguierio och de andre nyaste Botanicis fådt Linnææ namn. Denna wäxer på smala och långa trådar med runda och nätta blad, under tiden stora som styfrar. Desse brukas at drickas som Thee uti allehanda slags wärck med synnerlig nytta och effect. Man har försökt infusum härutaf för åtskilliga, som haft flygande Gicht, Rheumatismer, Skiörbiugg, Andetäppa, och alltid funnit dem af synnerlig wärckan, då därjemte de som druckit henne en 8 dagar berömt deras smak framför något Thee, besynnerligen då bladen blifwit på Thee-sätt torckade. Denna dråpeliga egenskap af denna ört har giordt at dess Figur blifwit insatt uti Flora Suecica och hade man ärnat denna uti Wetenskaps

Academiens handlingar såsom det nyttigaste Swänska Thee recommendera. Utom alt detta är denna örten så ömnog i Swerige at wårt Land kunde skaffa tillräckeligit för hela Europa häraf, men däremot, fast hon finnes i Norrige, Ryssland, Schweitz, Geneva, är hon där så rar, at de aldrig kunna sällja ett enda skålpund til oss.

Hwad Caffe angår, så har man i hela Swerige intet, som därmed är i förwantskap än endast Caprifolium och Try; men dessas fröö äro så små at man omögeligen häraf kan hafwa någon förmån.

Eljest wet man at det förnemsta i Caffe är den brända Empyrematiska olljan, hwaraf åtskilliga på Caffe-hus så wäl som på landet weta at bränna ärter, bönor, lupiner, helgryn, malt, som alla kunna giöra tienst för en sak, som i sig sielf intet mycket duger till hälsans conservation.

Änteligen hwad Chocolade widkommer, torde den drycken, som alment giöres i hushålden af brändt hwetemiöl med Äggegula, Caneel och Cardemumma, tiena, hwilcket närmast kommer til Chocolade uti smaken och äfwen uti krafften i anseende därtill at det föder, wärmer och styrcker.

Detta är alt hwad Faculteten för denna gången kunnat gifwa wid handen.

Förblifwer

Kongl. Collegii Medici

Upsala d. 11 Octobr. hörsamaste tienare

1745. Nils Rosén. Carl Linnæus.

Finnes i Medicinalstyrelsens arkiv bland Acter och Relationer. Endast öfver- och underskrifterna (utom Roséns namn) skrifna af Linné sjelf. — Hans egenhändiga koncept finnes i Medicinska fakultetens i Upsala arkiv.

[1] *Melissa officinalis* Linn., »Citronmeliss», en den tiden i Sverige ej sällan odlad kryddväxt.

[2] *Veronica officinalis* Linn.

[3] *Veronica Chamædrys* Linn.

146.

Wälborne Herr Archiater
samt
Högädle och högtförfarne Herrar Assessorer.

Igenom bref af d. 24 Januarii sidstledne har Kongl. Collegium behagat inhämta Facultetens förslag på någon tjänlig Medicinæ Studiosus, till Provincial-Medicus i Mariæstad efter Herr Doctor Zimmermann, samt tillika hwad frägd Jonas Kiernander äger, med mera, som samma bref holler. Till hörsammande häraf har Faculteten den äran till Kongl. Collegium föreslå twenne Medicinæ alumnos, som redan i flera år här wid Kongl. Academien studerat Medicinen, och redan till Facultetens fullkomliga nöije præsterat examina, så in Theoreticis, som Practicis; utom det, att de i flera år sjelfwe laggt hand wid Patienter, och därigenom wunnit allmänn Credit.

Desse äro Medicinæ Licentiaterne Herr Jonas Kjernander och Johan Darelius,[1] af hwilka den förre wistats här wid Academien i åtta år, och den andre i fjorton år.

Begge äro lika skickelige uti Practicis; men den förre tyckes wara något mera underbygd uti Theoreticis. Nu, såsom Licentiaten Kjernander har mycken lust att ernå förenämnda Poste, men däremot Licentiaten Darelius därom är föga angelägen; ty är till Kongl. Collegium Facultetens wördsamma Intercession, att Kongl. Collegium täcktes benäget anse Licentiaten Kjernander och hos Hans Kongl. Maij:t insinuera till ernående af denna Poste. Hwad elljest Licentiaten Kjernanders frägd uti lefwerne och uppförande angår, så är han allom bekant för en flitig, stadig, dygdig och allwarsam yngling, och på hwilken Kongl. Collegium alldeles kan wara trygg.

Förblifwer

Collegii Medici

wördsame tienare

Upsala d. 7 februar. 1749.

Carl Linnæus
fac. Med. Dec.

Bland Collegii medici Acta. Endast underskriften med Linnés handstil.

[1] Se ofvan sid. 49 och 51.

147.

Visitation på Christianstads Apotheque förrättad efter Högwällborne Herr Landshöfdingen BERNEKOWS [!] anmodan år 1749 d. 29 Julii.[1]

Närwarande Herrar
Hof-Auditeuren FUHRMAN å Landshöfd. Ämb. wägnar.
Borgmästaren SCHULTÉN } å Magistr. wägnar.
Rådmannen WANNERBERG }

Efter middagen ankom ifrån Surbrunnen
Provincial Medicus Doctor RETIUS [!] [2]

1:o
Defect
der drogerne alldeles woro borta.

R:d	Acetosellæ	Extr.	Cascarillæ
	Caryophyllatæ		Chinæ
	Dictamni albi		Elaterium
	Eryngii	Ol. c.	Verbasci
	Ireos nostrat.	Conserv.	Menth. crisp.
H:b	Botryos		Rosar. pallid.
	Cuscutæ		Rutæ
	Epithymi		Calendulæ
	Mari veri		Tunicæ
	Melissæ		Acetosellæ
	Pulmonariæ maculosæ		Fumariæ
	Vincæ pervincæ		Citri
	Cetherach.	Condita	Aurantiorum
Fl.	Aquilegiæ		Citri
	Bellidis		Zingiberis
	Anthos		Berberid.
	Trifolii albi		Enulæ
	Zinci		Nuc. nigristicæ [!]
Sem.	Fraxini	Syrup.	Cerasorum nigr.
	Coccognidii		Capilli Veneris
Cort.	Acaciæ nostr.		Acetosellæ

Fr. Siliqu. dulcis
Ficus s. Caricæ
Aqu. Aurant.
Citri
Persicorum nucl.
Phagadenica
Spirit. Mastichinus
Acetum destillat.
Ess. de Cedro
Elix. propriet. cum acido
Vitæ

Conf. Hyacinthi
Exempl. de Cuscuta
Engelska kulan
Globi Moschardici
Elect. diaphoret.
Orvietan.
Bened. laxativ.
Lapis infernalis

2.

Corumperade och alldeles förlegna.

H:b. Abrotani
Absinth. Pont.
Camæpithyos
Empl. Diaphoretic.

3.

Quid pro quo.

H:b Calaminthæ	i	dess	ställe	Mentha spicata
Erysimi	»	»	»	Sisymbrii
Gratiolæ	»	»	»	Galeopsis
Nummulariæ	»	»	»	Anagallis
Parietariæ	»	»	»	Scutellaria och Origanum
Pulegii	»	»	»	Acinos Rivin.
Scolopendræ	»	»	»	Centaurea maxima
Soldanellæ	»	»	»	Sanicula
Pyrolæ	»	»	»	Miskmask
Fl. Betonicæ	»	»	»	Stachyos
Sem. Ciceris	»	»	»	Pisi sativ.
Rob. Mororum	»	»	»	Rubi cærulei

Här genomgick man allenast de nödwändigaste officinalia, som tiden och resan eij tillstadde drögsmåhl, och lemnades alltså alla mindre usuelle.

Kopparkärillen uti Laboratorio woro dels oförtente, dels ergige. Fants som ofwan före nämt är.

Carl Linnæus.

Under wår närwaro wara således förrättat, som förenämt är, betyga undertecknade. Christianstad ut supra.

Carl G. Fuhrman. Carl Schultén. Joh. Wannerberg.

Olof Söderberg.[3]

Bland Collegii medici Acta. Endast Linnés namn egenhändigt.

[1] Härom heter det i *Skånska resan* sid. 398: »Apotheket i Christianstad visiterades; det är en högst angelägen sak, at Apothekarne sjelfwe känna de i landet wäxande Apothekare-örter, at de icke må taga orätta örter i sina Apothek, til Doctorns ringa heder, och Patientens skada; woro derföre icke onyttigt at Apothekare-Gesäller wistades en sommar wid Academiæ trägårdar at lära sig Apothekare-wäxterne, och at därpå wisa in för Collegium Medicum witnesbörd, at de dem lärt, innan de til Apothekare antagas, at icke må tagas

Mentha spicata	för	*Calamintha*
Galeopsis	»	*Gratiola*
Anagallis	»	*Nummularia*
Acinos	»	*Pulegium*
Sanicula	»	*Soldanella*
Centaurea maxima	»	*Scolopendrium*
Scutellaria	»	*Parietaria* &c.

I bref till A. Bäck den 30/10 1749 fäller Linné om sagda apotek och dess egare det omdömet: »aldrig har jag sedt sådan confusion. Gud nåde honom, om jag welat wara noga.» Collegium medicum ansåg sig dock nödsakadt att genom skrifvelser både till landshöfdingen och apotekaren »giöra sig underrättadt om des apotheks nuwarande tilstånd, samt hwad orsaken warit til de wid Visitation i förleden Sommar befundne defecter och felaktigheter», samt att apotekaren »alfwarligen åtwarna, att skyndsamel. försättja apotheket i behörigt skick, så kärt honom wara månde wid sine Privilegier blifwa behållen» (Coll. med. protok. den 27/10 1749).

[2] Nils Retzius, född 1712, provincial- och fält-medicus, död 1757; far till den berömde professor Anders Jahan R. Satte med mycken möda och kostnad Åby surbrunn vid Kristianstad i brukbart skick. »Han var en förfaren och käck Läkare, men drogs beständigt med en sjuklig kropp och besynnerliga plågor, sedan han 1740 i Mars månad hade den olyckan att genom ett vattenflöd blifva med vagn och allt tagen af en öfversvämmad bro och förd af det strömmande vattnet öfver en half mil, der han slutligen uppkastades på en sandbank och af solvärmen upplifvades (Sacklén, *Sv. Läkare-hist.* II s. 732).

[3] Linnés amanuens under resan; se ofvan sid. 54.

148.

Wälborne Herr Archiater
Högädle och widt förfarne H:rr Lif-Medici
och samtelige Assessorer.

Faculteten har erhållit Herr Archiaterns och Kongl. Collegii Medici gunstiga Bref af den 1 Maji, uti hwilket Herr Archiatern och Kongl. Collegium begärar, det wille Facultas Medica gifwa wid handen, om wid Academien i Upsala finnas några, som äro så wida uti studio Medico för sig komna, at de med trygghet kunna hos Hans Kongl. Maij:t uti underdånighet föreslås til Provincial Medici sysslan uti Tavastehus Lähn.

Härpå har Faculteten wiljat lemna til hörsamt swar, at wäl fyra stycken inom fjorton dagars tid komma offenteligen at promoveras til Medicinæ Doctorer, hwilka med all trygghet till ofwannämnde syssla kunna föreslås, men som tre af dem ärna sig ofördrögeligen til utrikes orter, så kan Faculteten icke nu föreslå mer, än then ena af dem, som är Philosophiæ Magistern och Medicinæ Licentiaten Sven Brodd,[1] som här wid Academien i tijo års tid idkadt sine studier, och af sine framsteg uti Studio Medico wisadt nöijaktige så enskildte, som offentelige prof, är dessutom af mogen ålder och stadga, samt altid fördt en stilla och saktmodig lefnad.

Faculteten erkänner med högaktning det förtroende, Kongl. Collegium härigenom täckts wisa och skal altid söka, att giöra sig det samma wärdigt. Men skulle önska af Herr Præside Regii Collegii blifwa ansedd som Collega.[2]

Faculteten framhärdar med högaktning

Upsala 1752
d. 22 Maj.

Wälborne Herr Archiaterns
och Kongl. Collegii
hörsamste tienare

Carl Linnæus Nils Rosén.
Fac. h. t. Decan.

Originalet i Collegii Medici Handlingar. Endast datum och underskriften (utom Roséns namn) med Linnés handstil.

[1] Se ofvan s. 59.

[2] I Consistorii academici protokoll och Acta finnas bevarade många bevis på detsammas nästan ängsliga häfdande af sin självständighet och rang gent emot andra myndigheter (landshöfdingembetet, magistraten m. fl.); att medicinska fakulteten var besjälad af en liknande anda, framgår af ofvanstående. Fakulteten hade nämligen — enligt hvad Linné i ett bref till A. Bäck den 7/5 1752 meddelar — känt sig sårad däraf, att Collegii medici præses »behagat sluta brefwet af d. 14/4 med *tienstwillige tienare*, en phrasis, som Landshöfdingar bruka till sina fogdar, men icke collega till collegis. Wij hafwa rätt swårt att smälta det... Är detta Herr Arch. Ribes egit gjöromåhl och högdragenhet, hoppas jag, at Kongl. Collegium tager ingen dehl om wij låter honom det förstå... Detta skrifver jag privatim till min Broder ut Amicus Amicissimo». Antagligen lemnade Bäck i sitt svar den upplysningen, att d. v. præses ensam var ansvarig för det misshagliga uttrycket, hvarefter fakulteten gaf honom den admonition, hvarmed ofvan meddelade bref afslutas.

149.

Wälborne H:r Archiater
Kongl. Collegii Medici Præses.

Uti sitt högtärade af d. 19 April sistledne täckes H:r Archiatren gifwa mig wid handen, huru som Messlingen berättas wara nu för tiden gångbar i Upsala och att Kgl. Collegium Medicum af ömmhet för de fattige åstundade, at jag skulle utse någon ung Medicus, som betiente de fattige för Colleg. Medici räkning, och att Kgl. Collegium wäntar omständig berättelse om wärkställning med mera. Hwar på länder til wördsamt swar:

Messlingen har begynt för ett par weckor gå i Upsala något allmännare, dock ej ännu kommit till sin högd eller så mycket som kopporna. Med första skall jag utse i samråd med H:r Lifmed. Aurivillius någon skickelig Medicinæ alumnus, som sig detta påtager äfter Kongl. Collegii befallning, på Kongl. Collegii bekostnad med medicamenterne och nogot arfvode för sitt beswär. Skall ock nästkommande söndag låta publicera att på Kongl. Collegii anstaltande och omkostnad de fattige få fria Medicamenter i messlingen och att äfter Kongl. Collegii befallning Medicinæ . . . . . . är utsedd att dem upwakta och medicamenter ordinera, däräst H:r Archiatren ej med freddagsposten annorledes skulle befalla.

Sedan jag förra sidan skrifwit, kommer H:r LifMedicus Aurivillius; och hafwa wij bägge samfält utsedt Medicinæ Candidaten Fornander[1] att sig påtaga upsikten och upwaktningen öfwer de siuka i messlingen, som jag härmed bort lemna till wördsamt swar.

Tack m. k. Pr. som halp den Herren, jag forleden post så mycket recommenderade.[2] jag har sökt Licentiaten Wohlin,[3] men ej sätt honom igen, hwar om nästa post skall föllia swar. förbl.

Wälborne H:r Archiatrens
Upsala 1756 lydige tienare
d. 20 April. Carl Linnæus.

Efter en afskrift af egenhändiga originalet; hvar detta nu finnes, är utg. obekant.

Utanskrift: *Archiatern Wälborne Herr Doctor Bæck.*
Stockholm.

[1] Anders Niclas Fornander, född 1715, fattigläkare i Stockholm, död 1794.

[2] Detta gälde säkerligen M. Kähler och penningars anskaffande åt honom. Jfr sid. 66.

[3] Anders Magnus Wåhlin, född 1731, läkare i Jönköping, intendent för Medevi helsobrunn, död 1797. Författare af flera naturalhistoriska och medicinska skrifter.

150.

Till Kgl. Collegium Medicum.

Faculteten har nyl. haft den äran, at undfå Kgl. Collegii Med. skrifwelse af d. 14 sistl. April, och har med största nöje deraf funnit Kgl. Collegii billiga sorgfällighet, uti ett Medicinens anseende och fullkomliga bidragande till almänhetens wäl nära rörande mål. Ty Faculteten ser nogsamt, at, om Fäderneslandets Provincer och Städer skola med tillförliteliga och efter omständigheterna tjenliga Medici blifwa försedde, Kgl. Collegium behöfwer wid förslagens upprättande till lediga Medicinal sysslors återbesättande, all mögelig kunskap, om de personers skickelighet, som med godt samwete kunna Hans Kgl. Maj:t föreslås, och det äfwen i anseende till dem, som af Faculteten antingen hittils blifwet, eller hädanefter blifwa till Doctorer promoverade, emedan hwarken Faculteten sjelf kan påstå, eller någon annan skäligen föreställa sig, at de alle äro eller kunna wara af lika skickelighet, och förtjena lika belöning.

Faculteten kan derföre aldeles icke undandraga sig ifrån at meddela Kgl. Collegio, i dylika mål, och när så behöfwes, all den underrättelse, som Faculteten kan wara i tillstånd at gifwa. Will ej eller wägra, at efter Kgl. Collegii åstundan, inlämna deras namn, som till Licentiater blifwa examinerade; äfwen ock tillägga det witnesbörd, hwars och ens natursgåfwor, anwända flit och bekanta upförande förtjena; önskande Faculteten, att Kgl. Collegium derigenom finge tillfälle at tillräckel. känna de sökande. Derjemte skall Faculteten ej försumma, at påminna wederbörande, om deras skyldighet at lemna Kgl. Collegii H:rr Ledamöter exemplar af sina genom trycket utkommande speciminibus Academicis, tillika med promotions program; så mycket mindre, som Faculteten förestält sig, at sådant hittils blifwet i agt taget. Och för öfrigt, som Faculteten altid wäl påminner sig, huru stor del af de mått, som kunna tagas till at förekomma otienliga personers inträngande uti medicinal-wärket, beror på Facultetens alfwarsamhet wid examina, så kan Faculteten ej å sido sätta hwad henne i det afseendet åligger, så wid de af examinandis utarbetade casuum skärskådande, som besynnerl. wid privat och publiquet examinerande; dock utan at derwid förgäta, det syslornes olika beskaffenhet och förmoner fodra personer af olika capacité.

Hwad ämnen beträffar, som nu kunna wara färdige, at emot 900 d:r k:t Lön emottaga Provincial Medici syslan uti den aflägsna Provincen i Finland, har Faculteten swårighet at nu föreslå några, förr än de studerande samlat sig, som sker innom 8 dagar, och man om de mäst för sig komnas hug och profecter fått göra sig mera förvissad.

Faculteten förblifwer etc.

Originalet ej anträffadt, men väl en afskrift bland Medicinska fakultetens Acta med i marginalen tillskrifvet datum: 1756 Aug. 24. Säkerligen, liksom det närmast följande, författadt af Linné, hvilken den tiden ensam tjänstgjorde såsom fakultetens notarie.

151.

Till Kgl. Collegium Medicum.

I anledning af Kgl. Collegii till Faculteten yttrade åstundan, om några skickeliga wid denna Academien studerande Personers utnämnande, som Kgl. Collegium kunde, till den i Nyland lediga Provincial-Medici syslans återbesättande, Hans Kongl. Maj:t föreslå, har Faculteten gjordt sig kunnig om de äldre och nu närwarande studiosorum Medicinæ hug, att sig hos Kongl. Collegium till samma förslag behörigen anmäla. Men utom Medicinæ Candidaten Mag. Johan Georg Colliander,[1] har ingen funnits hwarken så färdig at sluta sina Academiska studier, eller hugad at emottaga en så aflägsen province. Och som han Magister Colliander sedan 1747 börjat applicera sig till Medicinen, och altid anwändt flit, så at han lagt en god grund med de studier, uppå hwilka en Medicus kan bygga sin erfarenhet, när ständig praxis tillkommer; at förtiga det han wid Academien i Gripswald undfått Magister-graden; ty tror Faculteten sig kunna honom till Kgl. Collegii benägna ynnest härmed recommendera.

Faculteten kan dock ej underlåta at derjemte nämna Candidaten Jacob Hidén[2], som med almänt erkänd flit anwändt flera år här wid Academien, för 5 år sedan disputerade de Salibus Alcalinis eorumq. usu Medico, och uti examine Philosophico gjordt Philosophiska Faculteten det nöjet, at promotion i samma Facultet blifwit honom tillbuden, samt derjemte wid förefallande tillfällen wisat wackra framsteg i Medicinen, ehuru Faculteten ej ännu genom någon examen närmare fått förspörja hans kunskap deruti. Efter han utomdes är född Finne, har Faculteten ansett honom såsom tjenlig till en Medicinal syslas bestridande i Finland, och derföre bordt honom nämna.

Faculteten förblifwer med ständig tillgifwenhet etc.

Originalet ej anträffadt, men en afskrift finnes bland Medicinska fakultetens Acta med anteckning i marginalen: 1756 Oct. 15.

[1] Johan Georg Colliander, född 1728, utnämndes 1757 till provincialmedicus i Kymmenegårds län och erhöll 1771 liknande plats i Wäxjö; död 1796. »Han var i sin praktik en ganska tystlåten man och hade till valspråk: *herbis, non verbis*» (Sacklén, *Sv. läkarehist.* I s. 808).

[2] Se ofvan sid. 84.

152.

Wälborne Herr Archiater och Lif-Medicus
Samtel. Herrar Assessorer.

Kongl. Collegii Medici förtroende är i så kiärt wärde hos Faculteten, at hon omöjeligen utan mycken fägnad kunnat märka de tydeliga prof deraf, som Kongl. Collegii bref af d. 15 sistl:ne April innehåller. När, med ett sådant tänkesätt, Faculteten tillika skärskådar den sak, som föranlåtit Kongl. Collegium at åstunda Facultetens deltagande i Kong. Collegii nu erforderliga bemödande för Medicinska Wetenskapens rätta skjötsel och tillwäxt, har Faculteten starkaste motiver, att i gjörligaste måtta bidraga för sin del till Kongl. Collegii nöje i samma mål. Faculteten önskar derföre, att se sig aldeles obehindrad i sin skyldiga willighets wärkställande; ty omständigheternas nu warande beskaffenhet gier Faculteten fruktan för den tilwitelsen, att obefogad blanda sig uti en stridighet, som hittils af wederbörande så blifwit ansedd röra Faculteten på långt håll, att hon blifwit lämnad i okunnoghet om alla giorda försök och deremot tagna mått. Skulle de på wederbörliga ställen insinuerade Memorialer och skriffter kunna till Facultetens utlåtande blifwa remitterade; eller Kongl. Collegium sträcka dess förtroende så långt, att Faculteten i förefallande tillfälle gemensamt med Collegio finge utlåta sig; kunde Faculteten aldrig undandraga sig något beswär. Imedlertid ser Faculteten i sin stillhet så till Wettenskapen i hela dess widd och till allmänhetens nytta af henne, att hon ej kan anse någon ting skadeligare för sielfwa Wettenskapen, elr hinderligare i des utöfning till Medborgares wäl, än oro och stridighet innom Medicinal-Staten.[1]

Därjämte minskar Faculteten aldrig sin synnerliga högaktning för Kongl. Collegio, förblifwandes

Wälborne Herr Archiaterns
och
Kongl. Collegii Medici

Upsala d. 27 Maj. 1761.

hörsamste tienare

Carl Linnæus Sam. Aurivillius.
Decan.

Bland Collegii medici Acta; endast namnet med LINNÉS handstil.

[1] Vid tiden för denna skrifvelses aflåtande pågick en synnerlig häftig strid mellan läkare och kirurger, hvarvid Collegium medicum var utsatt för de mest hätska och hänsynslösa angrepp. Af det ofvan meddelade framgår, att detsamma sökte förskaffa sig en värdefull bundsförvant i Medicinska faculteten, men att denna icke visade sig synnerligen benägen att uppgifva sin dittills innehafda neutrala ställning.

153.

Tit.

Af Kongl. Collegii Medici den 19 Januari aflåtne skrifvelse, har Medicinske Faculteten inhämtat, huruledes Kongl. Collegium åstundat, att innom Martii Månads slut få dess anmärkningar öfwer Pharmacopoea Svecica, som nu å nyo förbättrad skall till trycket befordras. Och har Faculteten detta förtroende eij annorlunda än med utmärckt wänskap uptaga kunnat, och änskiönt tidens knapphet samt de nu wid Kongl. Academien började giöromålen tyckas eij lofwa Faculteten så mycken tid öfrig som till ett dylikt arbetes nogare fullföljande ärfordras kan, så giör Faculteten sig dock deraf ett utmärkt nöje att framdeles igenom meddelandet af de observationer, som wid förra Edition kunna giöras, willfara Kongl. Collegii begäran och befrämja Publici nytta.

Hwad åter visitationen å härwarande Academiæ Apothequet, samt de der öfwer till Kongl. Collegium af D:r BOECLER[1] insände klagomål widkommer, så har Medicinske Faculteten, efter igenomläsandet af åfwannämde, sig kallande Stads Physici beswärs-skrift, ej kunna annat finna, än att han, antingen af orolighet eller af okunnoghet, eller bägge delarna, ohemult angripet Faculteten; samt at faculteten åter, wid academiens Apotheks visitation, sig på det nogaste effter lagarnes föreskrift förhållit.

Och på det at härutinnan eij något twifwelsmål hos Kongl. Collegium må upkomma, will faculteten nu här hos anföra, så wäl Apothekets älste och af Konung Carl den X, år 1663 förunte Privilegier, såsom ock de ställen af Kongl. Academiens statuter gifne af samma konung år 1655, hwilka tydeligen utwisa, att det icke allenast är facultetens ensamma rättighet, utan ock ålagda skyldighet att hafwa upsigt och omwårdnad om Academiens Apotheque, samt det samma, så ofta Consistorium Academicum befaller, visitera.

Till det första wil Faculteten anföra följande utur Apothekarens Peter Gottfrieds Privilegier, hwilka sedermera, jemte tullfrihet och flere förmåner blifwit man ifrån man transporterade och hwarje gång af Kongl. Maj:t bekräftade, ända til närwarande tid, tullfriheten undantagen, som nu blifwit indragen, och inrättningen af ett Länets Apotheque, sedan Academiens igenom innehafwarens mindre warsamma hushållning kommit i ostånd och befants otillräckeligit för orten.

Nämde Privilegier, dat. Stockholm d. 10 Febr. 1863, lyda sålunda: — Och skall han, Gottfried, weta, at hans tienst och ämbete enkannerligen däruti består, att han på sin egen bekostnad uprättar för Academien och dess Magistrat i Upsala ett godt Apothek, det han med så godt förråd på allehanda nödtorftige Medicinaliske Materialer, så Composita som Simplicia, fournerar och wid magt hålla skall, och the samma sådana som facultas medica kan judicera och pröfwa wara goda och oförfalskade, til hwilken ända Wi efterlåta honom att sittja fri uti Upsala, lika som en annan af Academiens förewandter och undersåte.

Wi befalle för den skull härmed alle wåre trogne undersåtare, som uti Upsala boende äro, af hwad Nation, stånd och qualitet de hälst wara kunde, at de förberörda Apothekare, för Academiens Apothekare ärkänna och hålla, bewisandes honom all god wilja och befordran etc.

Till det andra: har Medicinske faculteten med flit eftersökt om och till äfwentyrs staden til bemälta Apothek efter den tiden någon rättighet sig förwärfwa kunnat, men funnit twärtom at alla Kongl. Confirmationer på Privilegierne och fullmachter för Apothekarena; såsom Högst Sal. Konung Friedrichs af d. 27 Septem. 1720 för Apothekaren Lambert; Högst Sal. Konung Adolph Friedrichs d. 17 aug. 1751 för Apothekaren Böttiger samt des nådiga Confirmation af år 1766 för nuwarande Apothekaren Möllenhoff, alla öfwerens stämma uti tillärkännandet af Apotheket till Academien, med alt uteslutande af hwad Stad och Borgerskap, följachteligen Stads fältskären och Physicus, angå kan.

Till det tredje lyder Academiens statuter och lagar sålunda:

Cap. XIX de Profess. Lection. in genere & specie § 6.

Praeterea horum (:Professorum medicinæ:) utriusque officium erit, sedulam curam in Phamacopoeum intendere, nec permittere, ut quidquam ille negligat eorum, quae ad istius muneris rectam justamque administrationem necessaria sunt, quaeque ad probam

Pharmacopolii instructionem ipsi a senatu Academico praescripta fuerint, ad quam servandam jure jurando obstringetur. — § 7. Hi quoque (:professores Medicinae:) Pharmacopolium semel ad minimum visitabunt quotannis, quandocunque Consistorio placuerit, idque ex improviso & Pharmacopoeo non praemonito. Adjunget autem ipsis Senatus Academicus, ex Professorum numero, Visitatores duos & præterea academiae Secretarium, qui, jubentibus Inspectoribus, si quid notatu dignum obvenerit in acta referet. Cum saepius particularia Pharmacopolii examina etiam licebit medicis, quantumvis renitente Pharmacopoeo, instituere, si quando ipsis visum ita fuerit & necessitas postulaverit, praesente itidem secretario, si officium hoc ab ipso contingat requiri.

I stöd af ofwan anförda Kongl. Constitutioners §§, som ensamt ålägga Medicinska faculteten Academiae Apothekets wård och visitation; som tydeligen utstaka hwilcka personer wid lagliga visitationer skola wara tilstädes, och som tilärkänna Medicinae Professorerna gemensamt rättighet af Inspectores Pharmacopolii Academici, har nu eij mindre än förr, faculteten sin ålagda skyldighet upfylt; och hade aldraminst förmodat, at uti en så klar sak blifwa antastad af den, som med sig sjelf bordt weta och förstå, att han enligt Kongl. Maij:ts Nådiga Instruction för Provincial Medici af den 29 Julii 1774 och 10 § ingen rättighet äger at något Apothek wisitera, utan endast såsom ett wittne af Provincial Medicus associeras skall, wid de Apothek visitationer, där inga särskilta förunte Privilegier kunna giöra undantag från allmänna Lagar och Förordningar.

Om, för öfrigit, Upsala stad och Borgerskap, upmuntrade af slike Boeclers memorialer, tiltror sig kunna kräncka Kongl. Academiens och dess Apotheks Privilegier, samt tillwälla sig inseendet öfwer ett apothek, som för Kongl. Academiens räkning och behof inrättadt är, och det blått af den grund att stadens folck derstädes äfwen fått hämta medicamenter, och den nu warande Apothekaren år 1767 begynt at på sin skyldt kalla Apotheket för Kongl. Academiens och Stadens Apothek, utan annat skäl til det sednare, än blått, som han sjelf tilstår, såsom en skillnad ifrån det nyligen inrättade Provincie Apotheket, så måge de sin förmenta rättighet i wederbörlig ort utsöka; men så länge ofwan anförda Lagar och Privilegier ännu äga bestånd, är det och icke Medicinske faculteten tilständigt, at i ringaste måtto efftergifwa

eller updraga någon annan, hwad den samma ensamt både såsom rättighet och ämbets skyldighet ålagt är.

Sluteligen har och Medicinska Faculteten eij undgå kunnat at för Kongl. Collegium nämna, huru ömande det för Faculteten warit, att finna sig uti Boeclers memorial, på ett aldeles owärdigt sätt, med stickande ord, oanständiga ordspråk och talesätt, såsom t. ex. tiltagsen, djerfwe, dyrlägde, för Academiske skapelser wäl hugade m. m. angrepen; samt at Boecler, oaktadt han brukat den olagliga försigtighet, att uti afskriften af sitt memorial, som han till Kongl. Collegium öfwersändt, ett och annat ställe ändra och utesluta, af hwad han til Magistraten inlemnadt, likwäl genom sin oanständiga skrifart åsidosatt den wördnad, han sine fordne Lärare skyldig är; Och anhåller medicinske Faculteten på det wänligaste at till god ordnings bibehållande Kongl. Collegium täcktes Boecler detta sitt otilbörliga förehållande alfwarsammeligen föreställa och honom til rättelse och skickeligare upförande i framtiden förmana.

ödmiuke tjenare

Carl von Linné,

Fac. med. Decanus.

Det till Collegium medicum inlemnade originalet har ej anträffats, men i Medicinska fakultetens arkiv finnes en bevittnad afskrift däraf. Odateradt, men antagligen skrifvet 1775. Huruvida det är af Linné författadt, är något osäkert, isynnerhet som det äfven är undertecknadt af Jonas Sidrén och Adolph Murray samt kontrasigneradt af Joh. Gust. Acrell.

[1] Christian Ernst Boecler, född 1742, utnämnd 1774 till stads-physicus i Upsala, hvilken plats han innehade till sin död 1800. »Hade stundom synnerliga infall, men var en kunnig man och bevistade ofta K. Lif.-Medici Murrays anatomiska föreläsningar» (Sacklén, *Sveriges läkarhist.* III s. 318). Till dessa hans »infall» torde ock kunna räknas det hans tilltag, som i den här meddelade skrifvelsen omförmäles.

154.

Wälborne H:r Archiater och Riddare
Wälborne och Högädle
H:r Kongl. LifMedice
samtlige Herrar Assessorer.

Med mycken fägnad har af Mine Herrar jag undfått den snygga, rediga och på alt sätt städade nya Pharmacopœen, för hwilken jag har den ähran aflägga mycken tacksägelse och tillika gratulera Kongl. Collegium öfwer sitt mästerstycke.[1]

förbl. Herr Archiatrens Riddarens, H.r LifMedici och Assessorernas

Upsala 1775 wördsame tienare
August 30. Carl v. Linné.

' Originalet torde finnas i Medicinalstyrelsens arkiv; det här meddelade är efter en utg. tillhörig afskrift.

[1] Efter mer än tjugoårigt arbete därpå, hvarunder Collegium medicum erhållit hjälp af sådane män som C. W. Schéele, J. G. Wallerius, P. J. Bergius m. fl., blef 1775 den högeligen efterlängtade nya farmakopéen färdig och hälsades med allmän tillfredsställelse. Att den förnämsta hjälpen erhållits af Linné, erkändes ock därigenom, att han och C. Rönnow den 29 November 1773 blefvo valda till hedersledamöter i Collegium medicum (en utmärkelse, som förut ej kommit någon till del), emedan »bägge äro af Collegio för sine stora insigter och lärdom allmänt kända och den förra redan har åtagit sig genomseendet af de uti Pharmacopéen upräknade Simplicia».

Vid genomgående af Collegii medici Acta för 1742—77 har utom det ofvan meddelade intet mera af Linné skrifvet anträffats, än några i allmänna ordalag affattade intyg för Peter Christopher Schultz (d. 2/3 1760), Albert Bäck (d. 21/6 1769) och Nils Avellan (d. 21/7 1775), jämte en rekommendation för Johan Gustaf Wahlbom, hvilken sistnämnda framdeles skall meddelas.

10. Kungl. Svea Hofrätt.

155.

Högwälborne H:r Præsident, Riddare och Skattmästare
af Kongl. Maj:ts orden
så ock
Hög- och Wälborne respective H:r vice Præsident,
H:rr Hofräts Råder och Assessorer.

Höggunstige Herrar!

Närlagda af Mad. Elis. Pirgou till Högl. Kongl. Hofrätten insinuerade ödmiukasta böneskrift, täcktes Högl. Kongl. Hofrätten höggunstigast med mig communicera, att, wid 10 dlr sölf:mts wite, inom 14 dagar äffter undfåendet, med hwad jag här wid hade att andraga, inkomma.

Då denna samma Madam E. Pirgous böneskrifft ankom, war jag frånwarande; mitt folk, som den mottog, hade henne så förwarat, att jag med all anwänd möda omögligen kunne henne igen finna, fast hon så mycket rörde mitt egit interesse och utom hwilken jag ej sågo något slut och säkerhet wid min ägendom; hwilket jag och anmodade min då warande fulmächtige Fischalen Liungdal att Högl. Kongl. Hofrätten allerödmiukast föredraga.

Då jag d. 12 hujus kom att öpna en bok i mitt Bibliotheque, hwilken jag på flere åhr ej behöft, finner jag först, helt oförmodeligen, denna communication där uti ware inlagd, hwilket jag med liflig Ed är färdig att bestyrka, om så fodras skulle.

Wid denna Madam E. Pirgous böneskrifft har jag aldeles intet att andraga, utan endast att jag kiöpt åckren quæstionis af Borgmäst. Kyronius med någon annor frälse-åcker för 6000 dlr Kp:mt och därpå åhr 1746 d. 26 april ärhållit laga kiöpobref, samt d. 26 därpå ingifwit samma kiöpebref till Magistraten i Upsala, att äffter

laga upbod, fastebref winna, hwilket senare mig blef näkat, som B. Kyronius kiöpt denna åckren af non Domino, emädan han woro staden tillhörig; här af såg jag mig föranlåten at söka himmul af B. Kyronii sterbhus, hwilket söker sin man M. E. Pirgou; denna säger sig hafwa stadsens fastebref på åkren, som altså warit hennes lagfångne ägendom.[1]

Hwilket alt Högl. Kongl. Hofrättens nådgunstiga bepröfwande och utslag jag allerödmiukast underkastar och framhärdar med oaflåtelig wördnad

Högwälborne H:r Præsidentens, Riddarens och Skattmästarens
samt
den Högl. Kongl. Hofrättens

Upsala 1756 allerödmiukaste tienare
d. 13 Maji. Carl Linnæus.

Finnes, helt och hållet egenhändigt af Linné skrifvet, i Upsala universitets bibliotek (mscpt G. 152 a). Öfverst på första sidan står tecknadt: »förkl. ingif. d. 20 Maji 1756.»

[1] Denna handlings förhistoria är i korthet följande:

År 1746 inköpte Linné för arfsmedel efter svärfadern af Borgmästaren N. Kyronius en i Nyby bröte invid Upsala stad belägen åker af ett tunnlands 1/8 kapplands areal, erhöll därå köpebref och ansåg sig härmed obestridligen vara dess egare. Emellertid anmälde den 31 Oktober 1748 stadskassören E. Åkerman för Magistraten, att enligt hans åsigt såväl denna åker som en närgränsande vore till staden donerad kronoåker, hvilken borde utan ersättning återlemnas. Linné, som häröfver fick yttra sig, anförde den 1/4 1749 »till sin rätts bestyrkande flere skiäl», hvilka dock ej syntes stadsfiskalen Peter Elg tillfyllestgörande. Han anhöll därför hos borgmästaren om stämning på Linné och dennes åkergranne, professor Anders Celsii enka Gunilla Spole, »för thet the godwilligt til staden icke wilja afstå och återlemna the åkrar, hwilka the . . . . innehafwa och emot flere höga författningar icke bordt befatta sig med eller til enskilt och proprie ägendom abalienera». På grund häraf fick Linné från sin »tienstwillige tienare» borgmästaren, »som denna Fiscalen Elgs begiäran icke afslå kunnat», mottaga en den 4 December s. å. daterad, i synnerligen höfliga ordalag affattad skrifvelse, hvari stämningen delgifves med tillägg, att »i öfrigt behagar Herr Archiatern sig påminna, att stämningen utan laga förfall icke får försittas.»

Till åtlydnad häraf företedde Notarien Z. Liungdahl den 24 Januari 1750 för Rådstufvorätten en bland dess handlingar ännu förvarad, af Linné egenhändigt skrifven fullmakt in blanco att föra hans talan »i twisten emällan mig, Stadsfischalen och Fru Kyronia angående någon åcker.» Rättegången blef sedan både långvarig och invecklad, därigenom att åkern flera gånger bytt egare. Resultatet blef, att enligt Rådstufwo-rättens dom den 28 Mars 1753 åkern skulle

till staden återlemnas samt att enhvar, som varit innehafvare däraf, finge förskaffa sig skadestånd af den, som till honom sålt densamma. Bland ännu lefvande var enkan Pirgou den, som först innehaft åkern, och hon ansåg sig böra anföra klagomål hos Hofrätten. Denna ålade Linné att härom yttra sig. Huru han efterkom detta Hofrättens åläggande, framgår af det ofvan meddelade. Tilläggas må blott, att Hofrätten upphäfde den fällda domen, så att Linné fick behålla sagda åker.

156.

Caroli Linnæi Testamente.[1]

Som åren tilltaga och krafterne aftaga, påminnes jag beställa om mitt hus och hålla mig färdig till afsked; Ty lemnar jag härmed min yttersta wilja och Disposition öfwer min qwarlåtenskap, som följer:

Min Son Professor Carl Linné, som för min ringa förtjenst fått af Hans Kongl. Maj:t, på Riksens Ständers behjertande, efter mig hugna sig af den Profession jag beklädt, får intet deltaga uti något af mina fastigheter eller något deremot räknadt æquivalent; utan får han mitt Bibliotheqve, hvilket om han brukar, tillika med Professionen, så idogt, som jag i min tid giort, har han långt mera att hugna sig af, än alla hans Systrar tillsammans; men hvad lösören i huset kunna finnas, däruti tager han lika lott med sina systrar, men ej dubbel.

Mina fyra döttrar få alla Fastigheterne, äfven Hubu,[2] att dela sig emellan.

Min Hustru, däräst hon ej ingår annat gifte, eller föryttrar mina lemnade Fastigheter, bebor, i sin lifstid, Hammarby, behåller åkren i Staden, Tomten med trägården, och disponerar all ägendomen på Landet, dock så, att de gifte döttrarne få af henne årligen hwad Säfja af sig kastar öfwer Rustningen, på det Hon må hafwa hjelp af Bönderne wid Gårds bruk.

Men skulle min Hustru ingå annat gifte, bör hon ifrån sig lemna till Döttrarne alla Rusthållen och af Fastigheterne behålla allenast åkren i Upsala Stad och Frälsehemmanet i Edby med Tomten i Staden.

Mitt Herbarium, som är det största werlden sedt, säljes till den mästbjudande för döttrarnes räkning, tillika med dertill hö-

rande Bibliotheqve, som äfwen står i Museo på Hammarby. Dock sågo jag hälst, att Upsala Academie det inlöste, ty den tid lärer näppeligen dagas, att den eljest winner en sådan sambling.

De andre Samblingarne af Naturalier, såsom Conchylier, Insecter, Stenar, får min Son behålla.

Detta har jag med wälbetänkt mod, då jag ännu eger helsan, uppsatt och förordnat uti Hammarby.

Carl Linné. (L. S.) Sara Elisabet Linné.[3] (L. S.)

Att ofwanstående skrifteliga Afhandling är gjord med sundt och fullt förstånd och af fri wilja intyga underskrefne, såsom tillkallade witnen. Upsala d. 30 Aug. 1776.

Johan Floderus. Joh. N. Hageman. (L. S.)

Efter den till Kongl. Maj:ts och Rikets Svea Hofrätt den 21 Maj 1778 ingifna handlingen, af annan man renskrifven. — Ett annat, Professor T. Tullberg tillhörigt exemplar företer, förutom några smärre afvikelser i stafningen, endast den olikheten, att under Linnés och hans hustrus namn finnes hans adliga sigill, äfvensom under Hagemans namnteckning dennes sigill. Linnés handstil vittnar om höggradig förslappning. — Sedermera, efter fadrens död, har sonen därunder tillskrifvit:

»Med förbehåld af surrogat af min K. Moders försålda ärfda Fastighet, ärkänner iag detta Testamente, som försäkras. Ups. d. 15 Octobr. 1778.

Carl von Linné.»

Jfr för öfrigt E. Ährling, *Carl von Linnés svenska arbeten* II s. 102–4.

[1] För detta testamente ligger till grund ett äldre, som är skrifvet af Linné själf och hvaraf en afskrift nu eges af Professor T. Tullberg. Vid jämförelse dem emellan visa sig följande olikheter:

I slutet af andra stycket efter ordet *dubbel* är tillagdt: »Men mina döttrar få Linkläderne och Sängkläderne emot det Sonen får Bibliothequet.»

Tredje stycket har där följande lydelse: »Mina fyra döttrar lemnar jag hwart sitt Rusthåld, således, at inkomsten af bägge Säfja-Rusthåld, sedan Rustningen om året är afdragen, delas dem emellan alt intil min hustrus död. Sedermera delas så, att Lisa Stina och Sophia få Säfja och Åkren i Staden, men Lovisa och Sara Stina Hammarby med dess augment.»

I sjätte stycket saknas orden om biblioteket å Hammarby-museet.

Slutet har följande lydelse:

»Detta har jag med berådt mod, då jag ännu äger hällsan, uppsatt och förordnat uti Hammarby den 17:de Julii 1769.

Carl Linné
Archiat. och Ridd.
(L. S.)

Jag ingår till alla delar med min K. Man uti reciproque Testamente. Hammarby d. 17 Julii 1769.

Sara Elisa Linné.
(L. S.)

Att ofvanstående skrifteliga afhandling, hwars innehåll wi icke weta, är giord och författad med sundt och fullt förstånd och af fri wilja, intyga underskrefne, såsom tillkallade wittnen.

Daniel Solander. (L. S.) Joh. N. Hageman. (L. S.)

Det finnes ännu ett annat, ännu äldre dokument, som kan betraktas som ett testamente och som är af följande lydelse:

Min yttersta wilja.

Min son har fått professionen, hwilken räntar, om han rätt skötes, intresse af 100000 dl:r kopp:mt. Herbarium är wärdt 50000 dahl:r, Insecterna 10000 dahl:r. Amphibierna 10000 dahl:r. Stenarne 10000 dhl:r. Altså får han ingen del i mina fastigheter.

Mine Rusthåll disponeras af min Änka, så länge hon blir ogift, och efter Rustningen giwer hon de oförsörgde döttrar sin del därur. Men går hon uti annat gifte till sin olycka, som iag nog ser förut, så får hon ingen del uti dem, som iag köpt för de penningar iag genom natt arbetande på Böcker, på Collegier och Botanicerande allena förwärwat; utan niuter hon då sin egen åker i staden, och efter Lag del i alla meubler, Guld, Silwer, Penningar, och hwad hon har som sitt fäderne och möderne mäst innestående, som torde stiga till ansenligit.

Detta hawer jag skriwit, medan iag ännu hade redig tanka och detta är min yttersta wilja, öwer hwilken den håller hand, som altid bliwer qwar.

Carl von Linné.

Såsom wittnen

Andreas Neander
Phil. Mag. Rg. Ac. Ups. a. rat.*

Gabriel Elmgren
Phil. Mag. & Med. Licent.

Intet datum finnes, men då Elmgren, hvilken 1763 innehade kungligt stipendium såsom varande Linnés amanuensis, blef licentiat den 2/5 1764 samt dog våren 1765, kan man häraf finna god ledning vid bestämmande af tiden för nedskrifvandet. Egenhändiga originalet finnes i Nationalmuseum; endast namnet egenhändigt.

---

* Med *a. rat.* afses säkerligen hans plats såsom akademi-bokhållare *(amanuensis rationarii)*. Jfr ofvan sid. 148 och 181.

[2] Hubu = Hubby. Se ofvan sid. 11.

[3] Till testamentet af den $^{30}/_{8}$ 1776 ansågs kort därefter nödigt att foga nya bestämmelser, hvilka dock ej blefvo till Hofrätten inlemnade. Redan förr hade Linné och hans hustru varit betänkta härpå, såsom framgår af en af honom egenhändigt skrifven, dock ej afslutad skrift, hvari han i synnerligen skarpa ordalag uttalar sig om »min Måg Capitainen wälborne H:r Carl Frid. Bergencrantz, som sedan han blifwit gift med min Dotter Lisa Stina Linné, och med henne aflat twänne barn, af hwilka Sara Lisa ännu lefwer, hafwer ingått ett närmare förtroende med sin piga Maja, en allmänt beryktad kona». Under den tiden, då han bodde i Roslagen och »skulle långa tiderne bewista Conseillen i stockholm, lämnade han sin ächta hustru på landet», och »lefde och hushållade allena» med sagda Maja, som »han ock lätt kalla jungfru». Liknande var förhållandet under några år, som han tillbragte i Finland såsom »General Ehrenswerds secreter»; wid återkomsten därifrån dröjde han i Stockholm, »så att han ej gaf sig mer än en enda dags tid att se sin hustru hos oss, utan skyndade sig» med sin Maja, som då var »fluks hafwandes», »upp till Westerbotten, dit han sökt transport». — »Under Capitainens warelse på en dag hos sin Fru, i mitt hus, tillböd jag genom hans hustru att betala hans skuld, om han wille lämna konan, det han doch icke wille ingå. Han lofwade att willia i denna winter afhämta sin fru up till sitt boställe i Westerbotn, men det doch lämnat; med mera. Af sådant H. Capitainens infama upförande mot sin trogna Fru, har hon redan af sorg fått en sådan knäck på sin hälsa, att hennes dagar blifwa få och hon måste dö ifrån sin dotter, då jag ock lätteligen ser förut, att Capitainen, som är illa educerad och utan honeur, warder tagande sin ... Maja till hustru, och kan wäl ske, att hans ächta dotter kan dö bort, hwaraf skulle ske, att den arfwelott hon kunne winna i wårt hus» skulle tillfalla den föraktliga kvinna, som blifvit hans andra hustru. Till förekommande häraf ville han »giöra och taga härmed följiande författning», hvilken visserligen då ej nedskrefs, men som säkerligen i allt väsentligt afspeglas i följande, senare uppsatta dokument:

Wid eftersinnande af begges wår swaga hälsa, som efter Naturens lag, uti denne wår höga ålder, oss om wår förestående dödeliga afgång på minner, har oss ej heller kunnat undfalla den kallsinnighet, hwarmed wår måg, Herr Capitainen och Riddaren Bergencrantz, desse senare åren, emot all wår förmodan, bemött sin Hustru, wår kjära dotter Fru Elisabeth Christina von Linné; hwaraf händt, att han icke allenast i så måtto henne öfwergifwit, att hon, tillika med hennes lilla dotter, blifwit uti sine Föräldrars hus lemnad, utan att Herr Capitainen på flere års tid oss witterligen henne efterfrågat, mindre om hennes utkomst och det mera, fogadt ringaste anstalt, och ännu mindre om sin egen lilla dotters education och uppfostran, wisat sig i någon måtto angelägen; utan äfwen, att under den tid Herr Capitainen gemensamma Boet sjelf förestådt, detsamma genom hans wårdslösande blifwit utblottadt och skingradt, samt Herr Capitainen sjelf uti torftighet bragt. Och som Wi af detta Herr

Capitainens uppförande, sammanlagdt med de flere prof wi öfwerflödigt äga, uppå hans mindre regelbundna uppförande emot sin Hustru och dotter, beklageligen icke kunna hemta den öfwertygelse, att han framdeles sig ändrar och som en hederlig Man och far ägnar och anstår, will sitt förhållande framdeles bättra, utan wi twert om deraf blifwit öfwertygade, att denne hans owilja måtte som hit intills ju längre dess mera ökas och tilltaga, hwarigenom kan hända, som ock ofelbart händer, att då Wi endera eller begge med döden afgå, den Ägendom, som då efter oss bemälta wår kjära dotter tillfaller, blifwer af Herr Capitainen tillgripen och på enahanda sätt, som förut skedt är, skingrad och förstörd; Altså och på det wår kjära dotter genom en så olyckelig händelse icke måtte blifwa försatt utom tillstånd, att sig och sin lilla dotter i framtiden föda och försörja; hafwa wi, som alt det wi äga oss sjelfwe förwärfwat, och således efter wårt godtycko derom kunna förordna, härmedelst welat antaga, som wi ock härigenom besluta och förordna, att uti den ägendom, ware sig löst eller fast, som antingen efter enderas eller begges wår död, merbemälte wår kjära dotter Elisabeth Christina von Linné, enligit detta wårt beslut, i likhet och emot hennes Syskons lotter tillfaller, skall hennes man Herr Capitainen Bergencrantz icke äga någon andel, eller under hwad slags förewändning det wara må, äga dermed befattning; utan skall samma ägendom, såsom wår kjära dotter dotter, Fröken Sara Elisabeth Bergencrantz härmedelst och i kraft af denne wår disposition, efter sin Moders dödeliga frånfälle osöndrad tillhörig, af hennes Moder, wår kjära dotter, emottagas, och till hennes bärgning och utkomst så länge hon lefwer, utan tillhjelp af mannen, efter godtycko disponeras och wårdas: dragandes wi till wåra öfrige kjära barn det billiga förtroende, såsom Wi ock dem samtelige härigenom förbinda, att till deras Systers bibehållande wid detta Förordnande, wara henne på alt sätt behjelpelige och så widt hos hwar och en står, dertill bidraga; Och hafwa Wi med sundt förnuft och af fri wilja detta beslutadt, som skedde i nedanstående wittnens närwaro, af Hammarby den 4:de Augusti 1776.

Carl Linné. Sara Elisa Linné.

Såsom tillkallade wittnen

Er. Hesselgren. Joh. Floderus.

Efter Linnés död infann sig mågen för att få dela arfvet; om hans beteende därvid kan man få en föreställning af den yngre Linnés yttrande i bref till Abr. Bäck. I Juli 1778 skrifver han t. ex.: »Min Svåger Bergencrantz sysselsätter Sterbhuset med processer och ledsamheter, sviter af Dispositionen;

han har lagt in hos Landshöfdingen och begärt ut sin hustru, som intet vill flytta till honom, och tillika klandrar både disposition och Testamente.» På en afskrift af bouppteckningen, som tillställts B., har denne gjort åtskilliga »*Remarques*». Där bestrider han lagligheten i tillvägagåendet, t. ex. att »la Värdering n'est pas executée selon Ärf. B. 9 Cap. 1 § par des Goda män». Han klandrar »boupptekningens olagighet i anseende till samlingarne, som ej blifwit specificerade eller wärderade i brist af Värderingsmän, som ej warit tillstädes kallade enl:t Lag» o. s. v. Dessutom påstår han, att i bouppteckningen åtskilliga boets tillhörigheter saknas. »Les pieces d'or, tabatiere, montre, collier n'y sont pas marqués. Point de chemises, ni boutons d'or de chemises, ni bas, ni bonnets, ni tours de cou, ni peruques, ni pantoufles, ni mouchoirs ne sont contés. Ni la Tapisserie dans les chambres. Ni la Tube dont je fis present au defunt, le microscope, Knäbands spennen». Det hade »bort uptagas hwad Arch. Linné ägt såsom proprie Ägendom uti Botaniska Trägården, diur, foglar m. m.». O. s. v.

---

11. Kongl. Bibel-Commissionen.

157.

Om örter, som nämnas i den Heliga Skrift.

Inlemnadt till Bibelcommission
af
Carl Linné.[1]

»Isop». *Bryum truncatulum.*

Salomon talade om träd ifrån cedern, som är i Libanon, allt intill Isop, som wäxer i wäggene.

Comparatio inter maximum & minimum vegetabile.

Domus et muri Hierosolymitani ad basin vestiti sunt musco viridi, omnium minimo; ad me missum ab Hasselquist erat *Bryum truncatulum.*

Exod. 12: 22: Tager ett knippe Isop och dopper i blodet i bäckenet och stryker på dörrträdet.

Levit. 14: 6, 7. Doppe Isop i den slagtade foglens blod och stänke [på honom, som af spetälskan renas skall] siu resor.

Psalm. 51: 9. Skära [mig] med isop och twå.

Joh. 19: 29. Swamp med ättika, kringlade Isop.

Alltså Isop är muscus eller mossa . . .[2] NB.

All mossa super wätskor och kan brukas till Adspergillos.[3]

»Dufwoträck». *Ornithogalum luteum.*

2 Kgnb. 6: 25. En fjerndel af ett kab dufwoträck galt fem silfpengar m. m.

Widare wid Jerusalems förstöring och dess dyra tid galt dufwoträck . . .

Ingen äter träck, a quo non opinio sed natura ipsa abhorret; omöjligen dufwoträck, quod septicum est et corrosivum.

Foglarne hafwa njurar att sila de terrestre particlar från blodet, men ingen fluid urin, utan i dess ställe utsila de ett hvitt smegma, som på deras urin ligger, kritblandadt, likt mjölstänk.

Ornithogalum, en wäxt så kallad af blommorne, eller *Lac avium*, emedan de på någon distance, med det att blommorne äro inunder gröna och inuti hwita, likna träcken, som nederfaller, där swalor eller dufwor bo.

Ornithogalum är ett af de älsta namnen.

Ornithogalum umbellatum wäxer aldra öfwerflödigast omkring Betlehem, hvaraf Engelska trädgårdsmästare kalla örten Betlehemitiska stiernor.

Roten är en lök, stor som ett körsbär och rund. Den ätes af all *Ornithogalum* och hos oss af den med gula blommor, som wäxer i kållanden, i dyr tid, men af *umbellato* i Orient och östra Europa.

Altså kan dufwoträck S. S. ej wara annat än denna, som haft i långa tider samma namn, som wäxer der ymnigast och ätes allmänt.

Enträd. *Chamærops.*

1 Kgnb. 19: 4, 5. Elias sof och sat under ett enebärsträd.

Psalm. 120: 4. Falsk tunga är såsom eld i enebärsträd.

Job. 30: 4. — — Enerötter war theras mat.

Ingen kan äta Enerötter, hwilka äro hårda och resinosæ.

Chamærops är nästan den enda buske (det är en låg Palm, knapt af en mans högd), som wäxer i de sterilaste ödemarker i hela orient, äfwen på sandhedarne i Spanien, der de fattige äta rötterna af den.

Roten kallas på arabiska än i dag med samma namn som i Skriften.

Altså måste Enebärsträd wara kryppalm.

Arbor Justi. *Nerium Oleander.*

Psalm. 1: 3. Den rättfärdige är som ett träd, planteradt wid watnbäckar, hwars blad ej förwissna och blommor ej förgå.

Denna buske wäxer hög som en Syren, som är den wackraste i hela Palæstina. Bladen wara år från år, såsom på Lager. Blommorne äro uti stora klasar, högröda och lysande; då andra affalla, slå nya ut och det mäst hela året. Wäxer all[illegible] subhumidis wid bräddarne af åar och bäckar.

Altså är det denna Oleander David alluderar på.

Bitter Salso. *Centaurea Calcitrapa.*

Exod. 12: 8. — — I skolen äta påskalammet med bittersalso.

Allmänt har trotts, att bittersalso war *Lepidium latifolium*, som förr, än krasse, *Lepid. Nasturtium*, blef bekant, brukades som krasse.

Forskåhl i sitt bref ifrån Arabien säger, att Bittersalso woro *Centaurea Calcitrapa*, som än i dag af Araberne ätes med påskalammet.

Altså är troligast, att det samma, som förr war i bruk, än i dag continuerar.

Christi Törnekrona. *Rhamnus spina Christi.*

Rh. sp. Chr. är en buske med dubbla taggar, som upwäxte af de bär Hasselquist sände i bref från Jerusalem med berättelse, att det woro den endaste buske, som på några mil kring Jerusalem wäxte.

Måste altså den warit tagen til Christi Törnekrona.

Balsam i Gilead. *Amyris gileadensis.*

Ett helt år efter Forskåhls död hade jag bref från Yemen, hwari låg en qwist med blomma af denna wäxt, som war en *Amyris species.* Några dess slägtingar finnas i America, som gifwa andra slags balsamer.

Salomons Liljor. *Pancratium Illyricum.*

Liljor kallas generelt alla lökwäxter med specieusa blommor, såsom Tulipaner, Narcisser, Hyacinther, Amaryllis m. m., som äro till sina blommor de prägtigaste uti naturen.

Pancratium Illyricum är en slägtinge till Narcisse med sina snöhwita stora blommor, de präktigaste uti naturen, täflande med de allmänt kallade hwita liljor.

Det är allmänt i Palæstina och den enda af Liljeslägtet med specieusa blommor i hela förlofwade landet, efter Hasselquist.

Kan alltså Salomons Lilja ej wara någon annan.

Stora Fiskfänget. *Sparus Galilæus.*

Hasselquist berättade i bref till mig, att i sjön Genezaret i Galileen ej finnas mer än 4 slags fiskar, af hwilka 3 äro sälsynte, men den 4:de eller *Sparus* är der i myckenhet och ganska smakelig.

Altså kan den myckna fisken, som Lärjungarne opfiskade, ej wara någon annan.

Fikone Löf. *Musa paradisiaca.*
Bananas Gallis.
Pisang Anglis.

Skapb. 3: 7.

Fikonelöf a consistentia & qualitate fructus.

Ficus indica Theophr., Veteres.

Maces Arabum.

Musa Serapionis.

War ej wåra fikonalöf, ty de äro först corrosiva med sin qualitate lactea, sedan utanpå scabra och rifwa huden af, änteligen laciniata, att de ej skyla.

Musæ blad som tunt pergament, släta, glatta, 3 alnar långa, 2 alnar breda, hela utan flikar.

Desse brukas än i dag af slawarne, som ej äga linkläder, till perizomata[4] allmänt och af sylvestres nationes.

Upteknat af Spirit. Sancto, ty den tiden funnos de ej i Palæstina; nu wäxa de i Ostindien wilt, men wäl woro de i paradiset med de andre.

Manna i öknen.

Manna officinarum i Calabrien kommer af ett slags Ask, *Ornus*. *Cicadæ* sticka och suga bladen om nättren till sitt underhåld, der efter utkommer i såret någon saft, som torkar och nedfaller nästa dag, samlas och är manna. *Gummi arabicum* kommer af *Mimosa nilotica*, som har det mästa gummi uti sig. Hela öknen, hwarigenom Israels barn wandrade i 40 år, består af *Mimosa nilotica*.

Alt det wi äta till föda bör i kroppen reduceras till glutinosum s. gummosum, om det skall föda; alt hwad af *vires naturæ* är afnött skall repareras med finaste viscido och läkes dageligen som ett sår.

Så länge slem är i magen, är ingen hunger.

Björnen fastar hela wintern, går ut om wåren och gör ifrån sig en hop slem.

Febricitanter hafwa ingen hunger, dö ej af hunger, så länge de hafwa slem i magen.

Gummi senegall skall i Guineen tjent till lifsuppehälle för en fästning, som war belägrad.

Hvar originalet finnes, är obekant; bland Bibelkommissionens handlingar har det förgäfves blifvit eftersökt. En afskrift finnes bland de Åhrlingska samlingarne i Vetenskaps-akademiens bibliotek.

[1] Då den Kungl. Bibelkommissionen, hvilkens arbete ännu ej är afslutadt, 1773 tillsattes för att åstadkomma en mera tillfredsställande bibel-öfversättning, blef Linné en af dess första ledamöter. Antagligen ansågs det nämligen nödvändigt, att de i bibeln omtalade naturföremålen erhöllo riktiga benämningar. Att han i början tog detta sitt uppdrag på fullaste allvar, framgår af de långa, af honom uppgjorda listorna på sådana bibelställen, där naturföremål omnämnas, hvilka finnas bland hans manuskript i London. Redan vid kommissionens första sammanträde lofvade han ock att »gå igenom wår Swenska bibel för at uplysa och rätta de ställen, som för bristande kunskap i Zoologie och Botanique unfallit de äldre Bibeltolkare». Äfven deltog han under Mars månad 1774 fjorton dagar i de i Stockholm hållna öfverläggningarne, men sedan tröttnade han och — såsom protokollet uppgifver — »reste tillbaka till sin Upsala-trägård och sin science». Följande år höllos sammanträdena i Upsala, och då infann han sig träget på desamma några veckor, men sedan visade han sig där endast några få gånger. Förmodligen insåg han, att han här utan gagn förspillde sin tid. Med undantag af att på hans yrkande ordet *kärna* på ett ställe utbyttes mot *frö,* blefvo nämligen de få ändringsförslag, som han gjorde, samtliga förkastade, stundom dock med det förmildrande tillägget, »at under texten i en kort anmärkning H. Archiatrens tanka, såsom uplysande och välgrundad, må inflyta». Till ledning för kommissionen öfverlemnade han ock den här intagna uppsatsen, hvilken dock säkerligen föga eller alls icke bidrog till arbetets underlättande.

[2] Ett oläsligt ord.

[3] *Aspergillus* = liten borste eller kvast.

[4] *Perizoma* = förkläde, skört.

12. Domkapitlet i Växjö.*

158.

Högwördige H:r Doctor och Biskop
samt
Maxime Venerandum Consist.

Af Högwördige H:r Biskopens samt Venerandi Consistorii bref, har nationen inhämtat dess befallning til dem, som wid Ven. Consistorium hafwa något att söka; skolandes hwar ock en hädan efter ställa den sig til ödmiuk efterrättelse. Skulle i detta måhl nogon här wid academien tilförene hafwa felat, är sådant af okunnoghet skedt, utaf dem, som äro ifrån Academien, och således ei hafwa tillfälle om sådana saker giöra sig nog underrättade.

Den gunst Eders Högwördighet och Venerandum Cons. nationen i Upsala wisat, har hwar ock en dess ledamot i wördsamt minne, och giör sig i anledning ther af det säkra hopp, att äfwen hädan efter få wara innesluten i Eder Högwördighets och Ven. Consistorii gunstiga åtanka.

Nationen understår sig nu i synnerhet hos Eders Högwördighet och Ven. Consist. i ödmiukhet anhålla, det Eders Högwördighet och Ven. Cons. täcktes äfwen wid Stipendiorum Territorialium utdelande taga Upsaliensium wilkor i gunstigt betraktande, och med samma nämna Dn. Nicol. Melander, som för sin skickelighet och trånga wilkor torde wid tillfälle med ett sådant beneficium blifwa hugnad.

---

* Samtliga här meddelade skrifvelser till Växjö domkapitel och utdrag ur dess protokoll hafva i därvarande arkiv blifvit uppsökta och afskrifna genom godhetsfullt biträde af Herr Konsistorieamanuensen Frith. Hjelmqvist, till hvilken härmed uppriktiga tacksägelser hembäras.

Hans tillstånd, Högw. H:r Biskop och Ven. Cons., är så mycket mer att beklaga, som han genom en ei nog öm Förmyndare kommit i mistning af en del utaf sitt lilla arf, som Eders Högw. och Ven. Cons. nogsamt är bekant; blefwe han derföre wid sådant tillfälle med nogon hielp ihogkommen, kunde han i sitt beträngda tilstånd nogorlunda wara soulagerad.

Förblifwer

Högwördige H:r Doctor och Biskopens
samt
Maxime Venerandi Consistorii

Upsal. d. 13 Dec. 1745.

ödmiuke tienare
Carl Linnæus.

Johannes Floderus
Secr. Nat.

Originalet bland Växjö domkapitels akter för 1746 (fol. 9). Endast namnet med Linnés handstil; huruvida han är författaren, är ej fullt säkert.

159.

Högwördige Herr Doctor och Biskopp
så ock
Venerandum Consistorium.

Venerandi Consistorii bref till mig, af d. 25 sidstl. Aug., angående Hans Kongl. Maij:ts nådiga författning, till wärkställigheten af Lappmarks Prästers befordran inom wissa år, och uti alla Stiften i Riket, har jag, uti Småländska Nationens här wid Kongl. Academien allmänna Samling, hos mig, såsom thess Inspector, uppå Venerandi Consistorii begäran, icke allenast låtit Nationen föreläsa, utan ock uppmuntrat thess Ledamöter, att en så nådig författning ställa sig till fördelagtig underdånig efterlefnad.

Nationen ärkänner med underdånigste wördnad Hans Kongl. Maij:ts besynnerliga ynnest, igenom så nådig författning, och äfwen, med ödmjukaste tacksägelse, Venerandi Consistorii sorgfällighet om thess kundgörande; och, fast ingen sig thertill ännu

determineradt, förmodar likwäl Nationen att någon, hädanefter, torde foga sina arbeten therhän, att ock någon af thenna Nationen, må warda delagtig, af slik Kongl. ynnest och nåd med tiden.

För min del, får jag försäkra Venerandum Consistorium om Nationens berömwärda flit och arbetsamhet, samt besynnerliga stillhet uti Lefwernet, så att thess Ledamöter dageligen göra sig mer och mer wärda Venerandi Consistorii hugkomst, som endast mäter sina ämneswenner efter dygd och Lärdom, samt derpå grundar förnämligast skickelighet till the syslor, som kunna dem efterhand anförtros.

Uti Venerandi Consistorii gunstfulla åtanka har jag then äran innesluta Nationens wärda Ledamöter; förblifwande med Högaktning

Högwördige Herr Doctorn och Biskoppens
så ock
Venerandi Consistorii

wördsame tienare
Car. Linnæus
Nat. Smol. Insp.

Upsala den 15 November
1750.

Gudmund Mag. Kexerus
Secretarius Nationis.

Finnes bland Växjö domkapitels akter för 1750. Renskrifvet af annan person (antagligen G. M. Kexerus); endast namnet egenhändigt af Linné, som dock säkerligen är författaren.

160.

Högwördige Herr Doctor och Biskop
samt
Högwördige Herr Doctor och Domprobst
och
Höglärde Herrar Lectores och Consistoriales.

Venerandi Consistorii af d. 9 Nov. sistledne, har jag med så mycket större fägnad inhändigat, som jag deraf ser Högwördige Herr Doctorns och Biskopens samt Ven. Consistorii stora ömhet

om de här wid Academien studerande Stiftets Barn, som beflita sig, att, genom dygd och wettenskaper, göra sig wärdige till sine höge Befordrares åtanka, och att blifwa för Fäderneslandet nyttige Ledamöter, då Ven. Consistorium af mig täckts äska förteckning, på alla de, nu för tiden, wid Upsala Academie studerande, af Smolands Nation så till deras Academiska år, som hwars och ens studier, och derpå anwända flit och förwärfwade skicklighet samt allmänna lefwerne wid Academien.

Till hörsammande häraf, har jag härmed den äran aflämna medföljande Förteckning, på de här wid Academien studerande Landsmän, i den ordning, som de uti Nationen äro inskrefne, med deras ålder, Academiske prof de aflagt, det Vitæ genus de utwaldt samt hwad honores Academicos de ärnådt.

Wid de äldste och mäst mogne, kan jag ej förbigå att något nogare specificera hwars och ens skickelighet.

Nationen har den fägnaden, att se trenne af sine Landsmän in numerum Docentium uptagne, för distingverad lärdom, det mycket få, fast talrikare Nationer, nu för tiden äga, såsom Magistrarne Neander, Floderus och Annerstedt.

Magister Neander har, utom solide Lärdom, med ogemen ordentelighet i alt sitt lefwerne, gjordt sig öfwer alt så distingverad och älskad, att, snart sagt, hela Landet rådförer sig med honom om Informatorer för sine Barn, samt, uti upseende öfwer dem och deras studier, ja ock sjelfwe Professores öfwerlämnat honom Inspection öfwer sine egne Barn: för öfrigt är hans Auditorium, ibland alla Docentium, som icke äro Professorer, det rikaste på åhörare.

Magister Floderus, som är född och skuren till Catheder, och, så uti humanioribus, som andra wettenskaper förwärfwadt sig en mycket lysande erudition, har härigenom blifwit så allmänt älskad och distingverad, att, då han nu nyl. sökte Poëseos Professionen, fick han så enhällig kallelse, att ingen gick honom förbi. Ett exempel, som jag icke sedt ske någon, som sig första gången anmält, sedan jag kom till Academien, och tror jag mig icke säga för mycket, om jag lämnar honom det witsord, att ingen med större lätthet wid hela Academien uti en Cathedra Publica kan perorera.

Magister Annerstedt, har med en ogemen qvickhet, gjordt sig icke allenast linguas modernas utan ock eruditas så familiaire, att wid hela Academien icke tjänligare ämne till Philologien tyckes wara att finna.

Magister Petrus Collin har förwärfwat sig uti Philosophicis den solida eruditionen, att Professor Philosophiæ Theoreticæ, rotundo ore, tilstår, att, ibland alla som warit hans Disciplar, ingen gådt så högt som denne och hans alfwarsamma upförande swarar emot hans erudition.

Herr Anders Fornander har med mycken fattigdom dragit sig fram wid Academien; men hans flit, wackra lefnad, tjänstagtiga upförande, har gjordt honom så älskad af alla, att dagen tyckes, nu, för honom klarna, och att han kan finna sin upkomst genom Practiqven uti Medicinen.

Herr Candidaten Samuel Krok, är allmänt distingverad för lärdom och mognad, så uti tänkesätt som uppförande.

Herr Daniel Nyander är en mycket stilla och alfwarsam man, fast hans lycka warit honom mera widrig, att han ej förr än nu på senare åren fådt ständigt wistas vid Academien.

Herr Candidaten Lindström, en alfwarsam man, som på senare åren, och sedan har fådt wistas wid Academien, ogement tagit sig.

Herr Siöman är mycket flitig, sedig och bráf student.

Herr Daniel Rolander har, utom wackra Philosophiska och Theologiska wettenskaper, rätt stor insigt uti scientia Naturali, och besynnerl. uti Historia Insectorum, hwaruti Han näppeligen lärer cedera någon uti Europa utom endast Fransmännernas Reaumur, som med denna wettenskapen uplyst sitt fädernes land.

Herr Licentiaten Bergius har med sådan flit, studerat Medicinen, att man måste lämna honom det [vitsordet, att] ingen bättre presterat det publiqve Examen, sedan jag kom till Faculteten.

Gabriel Wickenberg och Swen Lundén begynna stiga hederliga steg uti Mathematicis, Swen Ahlgren uti Mechanicis, och Johan Hageman samt Dawid Ruda uti språken, så, att de derföre, redan begynt distingveras af sina Läromästare.

Att förtiga flere, som alla arta sig till Nationens inbördes fägnad och mitt hjertel. nöije.

Allmänt kan jag intyga, att ingen Nation, wid hela Academien har så allmänt god frägd, som den Smoländska, hwarför och wåre Landsmän framför andra uppsökas till priwate Informations werket, som allmänheten sedt dem wara dygdige i upförandet, flitige i sin sysla och ärlige i sin lefnad.

Jag har ock aldrig haft den smärtan, att se någon af mine Landsmän tilltalte eller straffade uti Consistoriis, för ungdoms fel och kitsligheter.

Af de härwarande hafwa blifwit hugnade med stipendiis Regiis: Floderus, Krok, Fornander, Bergius, Stickman, Colliander, Hageman, Rydén, David Ruda, Wadst och Tollesson. Och med Magnatum Collin, Annerstedt, Rolander, Lindström och Humble.

Skulle Högwördige Herr Biskopen och Ven. Consistorium täckas hugna dem med något stipendium territoriale, fingo de, utom något annat understöd också röna sina Fäders ömhet, som icke litet skulle upmuntra dem.

Deras aflägsne wistande ifrån sine anhörige, som gör dem mera wernlösa, lärer ock något, till denna min wördsamma anhållan kunna bidraga, emedan ingen, af alla här wid Academien, så mycket mig wetterligt är, nu, får hugna sig häraf.

För öfrigt skattar jag denna wår Nation lyckelig, som får upwäxa under så ömsinte Fäder, som låta sig wara angeläget att känna de wid Academien studerande till frägd och lärdom, samt söka att plantera öfwer Fäderneslandet alfwarsamme, mogne, faste och pålitlige män; då kunna de studerande, med nöije, använda sin blomstrande ungdom på wettenskaper, när de deraf kunna hoppas få samla mogen frugt i ålderdomen; men der unge gossar, de der som knappast inhämtat första rudimenta eruditionis wid Academien, blifwa emplojerade till hederl. och helige tjänster, och de äldre, stadgade och lärde Män få gråna wid Academien, ohulpne, då mister all ungdom hug och nödgas sucka.

Jag har den äran förblifwa Högwördige Herr Doctor och Biskopens
samt
Högwördige Herr Doctor och Domprobstens
och
Höglärde H:rr Lect. och Consistorialium

Upsala d. 25 Dec. 1753.

hörsamste tienare
Carl Linnæus.

Originalet bland Växjö domkapitels akter för 1754 (fol. 3); endast namnet af Linnés hand.

161.

Högwördige H:r Doctor och Biskop
Högwördige H:r Doctor och Domprobst
Högährewördige och Höglärde Herrar
Consistoriales och Lectorer.

Venerandi Consistorii af d. 15 sistledne september har jag haft den ähran bekomma, i hwilket Venerandum Consistorium begiär att Professor Ziervogels Historiske tabeller må afhämtas och genom nationens Ledamöter öfwerstyras m. m.[1] Detta har jag straxt låtit wärkställa, så att curator Nationis dem afhämtat, och som de äro nog tunge och dryga, öfwersänder han dem på en Upsala jacht till Högwörd. H:r Biskopen och Consistorii deputerade i Stockholm, som kan widare wid tillfälle om deras transport bestyra. Detta har jag bort lämna till wördsamt swar, som förblifwer

Venerandi Consistorii

Upsala 1760
d. 10 octobr.

hörsamste tienare
Carl Linnæus.

Originalet, helt och hållet egenhändigt, finnes bland Växjö domkapitels akter för 1760.

[1] Vid Smålands nations landskap den $^{23}/_{12}$ 1760 »föreläste H. Herr Inspector sjelf Consistorii i Wexiö bref om Honorarie Profess. Evald Ziervogels, till alla mindre Lärohus i Riket utfäste Historiska arbetens afhämtande, som tå woro färdige tryckte öfwer Portugall och Spanien allena, om hwilkas transporterande för Wexiö Stifts Lärohus till Stockholm, H. Herrar Curatores lofwade draga försorg, och att thet måtte addresseras till then nu i Stockholm wistande Stiftets Riksdagsman P. P. och Th. Lect. wid Wexiö Gymnas. Mag:r Nic. Alin» (Nat:s protok.).

162.

Högwördige Herr Doctor och Biskop
så ock
Venerandum Consistorium.

Uppå Herr Biskoppens och Venerandi Consistorii begäran har iag hördt efter i Nationen någon vicarius för Herr Fridrich Zeiden-

zopf wid Figurativ Musiquens förestående uti Wexiö Gymnasium emot the löften, som i brefwet lämnas;[1] och som af the nu inne warande Herrar Landsmän, ej någon war, som trodde sig thet kunna emottaga, skref Nationens Herr Curator till utwarande Ledamöter, som man trodde kunna anmäla sig, och har swar kommit ifrån en Jonas Wettervik, hwilken kom hit från Wisingsö Gymnasium år 1753 d. 20 Nov. försedd med hederligt wittnesbörd, och har sedan warit ymsom både inne wid Academien, och ute på Conditioner, som mäst alla wåra Landsmän, såsom fattiga, måste dragas med, och har alltid spordts hederligt och godt om honom. Han är nu hos Herr General, Riddaren och Commendeuren Marcks von Würtemberg, på Dageholm wid Nyköping, med mycken sitt Herrskaps Credit. Han är stilla och beskedelig karl, handterar instrument braf men wille dock än widare perfectionera sig, om han skulle detta anbud emottaga; hwarföre han ock anhåller om både tid dertill, och någon underrättelse om hwad arfwodet kan ungefärligen stiga till, om han theraf lefwa kan. Wore ett Territorial Stipendium mögeligt att få till understöd under hans perfectionere tid, öfwade han upp sig med så mycket större nöije till framtids tjänst. Har den äran afbida Herr Biskopens och Venerandi Consistorii behageliga swar, hwarefter jag kan foga närmare anstalt.

Förblifwer

Högwördige H:r Doctorns och Biskopens
så ock
Venerandi Consistorii

ödmjuke tienare
Carl Linnæus.

Upsala 1760
d. 18 November.

Gudm. Mag. Kexerus.

Renskrifvet af annan person (antagligen G. M. Kexerus); endast namnteckningen egenhändig af Linné, hvilken dock säkerligen är författaren. Finnes bland Växjö domkapitels akter för 1760.

[1] Denna domkapitlets skrifvelse kan, liksom närmast föregående, tjäna såsom exempel på de anspråk, hvilka ställdes på Linnés tjänstvillighet och redobogenhet att fullgöra uppdrag, som lågo fjärran från hans verkningsområde. I sagda domkapitelskrifvelse, som blef af Linné uppläst på Smålands nations landskap den 22 Oktober 1760, »begärtes, att thet måtte frågas efter, om någon i Nationen woro, som kunde och wille emottaga att vicariera wid Wexiö Gymnasium, för Figurative Cantoren Hr Fridric Zeidenzopff, emot then lön,

som ther, för samma syssla, är att tillgå, samt theräst en sådan wore till fångs, som kunde handtera orgelwärk, Consistorium tå wille söka att hielpa honom äfwen till orgelnist sysslan tillika, när domkyrkan, med tiden, kan få orgelwärk» (Smål. Nat:s protokoll). Att LINNÉ lyckades att afhjälpa cantors-bristen, framgår af ofvanstående, fastän den anskaffade vikarien kort därefter lemnade platsen och fick anställning i riksbanken.

163.

Högwördige Herr Doctor och Biskop
så ock
Venerandum Consistorium.

I anledning af Herr Doctor och Biskopens samt Ven. Consistorii skrifwelse, har jag sammankallat Nationens ledamöter och påmint dem att, till underdånigste följe af Hans Kongl. Maij:ts nådiga förordning, förse sig med behörigt Testimonium, enär de tänka uti Stiftet söka sin befordran.

Förblifwer
Högwördige Herr Doctor och Biskopens
så ock
Venerandi Consistorii

hörsamaste tienare
Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet bland Växjö domkapitels akter för 1762 (fol. 582); odateradt, men uppläst i domkapitlet den 22/12 1762.

164.

Högwördige Herr Doctor och Biskop
samt
Venerandum Consistorium.

Att beswära Herr Doctorn och Biskopen samt Venerandum Consistorium med en privat böneskrift (extra protocollum), borde jag wähl hafwa försyn; men nöden, all tings läromästarinna, drif-

wer äfwen mig, att med uplyfta händer supplicera om Herr Doctor och Biskopens samt Vener. Consistorii gunst och bewågenhet.

Min Swåger, Sal. Pastor Collin i Ryssby, qvitterade en änka, min k. syster, med många wärnlösa barn, utan att kunna lämna dem tak öfver hufwudet eller kläder att skyla sig med, eller en enda betta bröd att underhålla sitt usla lif. Min syster sökte i sin mans tid, med all flit, att utreda sig från en ansenlig skuld, som Hennes man iråkat (ej den förste) wid en sysla, som war alien ifrån hans ergon[1]; men hant dermed ej wähl till slut. Påfölgden blifwer altså oundwikelig, att Hon med sine usle barn måste sin öfriga tid gå ostiatim[2] att betla sig fram och kasta sig för allas dörrar.

Hwar gång jag föreställer mig detta min k. systers hårda öde, simma mina ögon i tårar och jag blifwer utom mig siälf stadd. Ser altså ingen dödelig hielp för Henne på jorden annor, än Högwördige Herr Doctor och Biskopen och Vener. Consistorium, hwarföre jag om den på det aldra-ödmiukaste anhåller; och äfwen hos min Gud supplicerar, att Han, som har alla de sinas hiertan i sin hand, täcktes beweka Högwördige Herr Biskopens och Herrar Consistorialium hiertan att rädda Henne ifrån en så hård undergång.

Jag wet nogsamt lagens stränghet, men wet ock, att alla blad äfwen i honom hafwa twänne sidor. Kyrkolagen tyckes ock indulgera med conservation, att beskedelige prästänkor ej må behöfwa betla sig fram, sedan deras män med heder förestått sin sysla; men det är icke detta locus jag här citerar, utan det Capitlet de favore in Judice.

Sedan Europeerne i senare tider blifwit mer moraliserade. pläga siälfwa de härskande fiender hafwa någon indulgence med Literatis; om jag får räkna mig ibland de minsta af dem, torde så mycket mer hos Reverendiss. Episcopum och Ampl. D. Consistoriales, de tårar, som upoffras till Eder af en gammal, gråhårig och utsläpad Landsman, som i all sin tid sökt göra sig wärdig sine Herrar Landsmäns mildare åtancka, få komma för Vener. Consistorium, och något litet hos det upspäda ett hårt förestående decretum.

Denna min syster har flere wähl upfödde och artade döttrar. Kunde någon af competitorerne wara i situation att fägna sig af endera, fordrade ofelbart all moral, att han cederade sin Swärmoder prästestomen; då hade Min Syster tak öfwer hufwudet, och jag fingo med soulagerat sinne förnöta mine öfrige få dagar.

Det står hos Vener. Consistorium allena att gifwa missiver. Kunde deribland någon sådan inställas, som woro i situation att rädda församlingen och tillika wille rädda huset, om det giort sig församlingens åtancka wärdigt, blefwo jag af Vener. Consistorio bönhörd, som med oaflåtelig wördnad borde och skulle i min öfriga tid, ja neder i grafwen, derföre prisa och tacka så Herr Doctor och Biskopen, som en hwar af Herrar Lectorerne, mine Landsmän, Gynnare och Wänner. Härom är det, hwar om hos Högwördige Herr Doctorn och Biskopen samt Högärewördige Herrar Consistoriales jag på det ödmiukasta bönfaller,[3] samt förblifwer

Högwördige Herr Doctorn och Biskopens
samt
Venerandi Consistorii

Upsala 1766 ödmiuke tienare
d. 11 April. Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet bland Växjö domkapitels akter för 1766.

[1] Ergon = anlag, verksamhetsområde.

[2] Ostiatim = från dörr till dörr.

[3] Linnés syster Sophia Juliana, enka efter Kyrkoherden Johan Svensson Collin, blef i enlighet med hvad i ofvan meddelade bref föreslagits, på det sätt hulpen, att Domkapitlet på förslaget till det lediga Ryssby pastorat uppförde en, som var »i situation» att kunna »conservera huset». Det heter nämligen i förslagsprotokollet den $^{23}/_{7}$ 1766: »Till Ryssby Pastorat hade sig anmält Conrector wid Visingsö schola och Comminister, Magister Bengt Hallenberg, Docens vid Gymnasium härstädes Magister David Widegren och Adjunctus Magister Erland Dryselius. Af thesse uppfördes Magister Bengt Hallenberg, som äger 24 tjensteår, Magister Docens Widegren, som väl icke hafver mer än 6 tjensteår, men vid academien docerat och præsiderat, samt vid åtskillige tillfällen visat prof på en besynnerlig skicklighet, är therjämte af Församlingarna i synnerhet begärd, till ett fattigt Prästehus understöd; så är han i betrachtande af sådana omständigheter på detta förslag uppförd» o. s. v. — Widegren blef följande år kyrkoherde i Ryssby och var i sitt första äktenskap gift med sin företrädares dotter Anna Sophia Collin.

165.

Högwördige H:r Doctor och Biskop
samt
Högwördige, Höglärde H:r Doctorer, Professorer,
Lectorer; samtl. Consistoriales.

Då jag nu med åhrets omwäxling genomgår mine räckningar, finner jag mig uti ingens skuld högre fördiupad, än uti Högwördige H:r Doctor Biskopens och samtelige Herrar Consistorialium, som på min wördsamma ansökning, då jag ropade utur min nöd, öfwer min wärkeliga förmodan, täcktes rycka min k. syster utur en oundwikelig undergång, och liksom utur sielfwa elden. Så grufweligt jag såg hennes olyckeliga öde för mina ögon dageligen swäfwa, så oändelig fägnad, hugnad och wederqwickelse ärnöt jag af Högwördige H:r D. Biskopens [och] samtl. H:rr Consistorialium oförlikneliga gunst och bewågenhet, då jag fick förspöria, att DE, ömhiertade öfwer den elendiga, täckts bönhört mig, då jag i min nöd ropade.

Min wördnad härföre och min tacksamhet af min innersta siähl, skall därfore aldrig uphöra, så länge jag får andas här i werlden. Min högsta skyldighet är wisserligen, att härföre ibland dem inställa mig, som på denna tid af wärmaste hierta önska Högwördige H:r D. Biskopens och samtl. H:rr Consistoriales all sällhet, så i detta ingående, som många påfölliande åhr, att den Alsmächtige Guden, som warit, som är, som blifwer, må hafwa deras arfwingar uti sitt milda beskydd, då deras k. föräldrar måste lämna dem åt en ond wärld, men likwähl åt den som alt styrer och städse förblifwer.

Jag lefwer och dör

Högwördige H:r Doctor Biskopens
samt
Högwördige och Höglärde H:rr Consistorialium

Upsala 1767 ödmiukaste tienare
d. 1 Januarii. Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet finnes bland Växjö domkapitels akter 1767 (fol. 7).

166.

Högwördige H:r Doctor och Biskop.

Hos Högwördige H:r Doctoren och Biskopen samt samtelige Venerandi Consistorii Assessores har jag den ähran aflägga all uptänkelig tacksäjelse för den sensibla ömhet Venerandum Consistorium, täckts hysa för min olyckliga syster i Wirestad med dubbelt nådåhrs tilldelande.[1] Flere gånger satte jag pennan på papperet att supplicera om denna nåd hos Venerandum Consistorium, men måste äfwen så draga henne tillbakas, i fruchtan at med mine många böneskrifter giöra mig illa luchtande; ty en semper querulus är obehagelig både för Gud och menniskor. Jag har orsak at i grafwen wörda Venerandi Consistorii behiertande af mine böneskrifter, för min Broder;[2] för min Syster i Rysby; hwar till Venerandum Consistorium nu gifwit till på kiöpet mer än jag wågat söka, ja nästan mer än jag kunnat hoppas.

Gud alsmächtig beware samtel. H:r Consistorialium barn och blodsförwanter at aldrig råka i sådant elende, som min syster nu är. Ty hwad kan wara uslare än en nakot Prästänka med flera wernlöse barn, ty hon kan hwarken arbeta äller tigga. Den nåd Högw. H:r Biskopen och H:r Consistoriales ärtedt min syster, ärkienner jag med all den wördnad och tacksamhet, som den skedt mig sielf, och skall därföre all min tid wörda mine kiäre och hederswärde Landsmän. Jag wågar ej bönfalla mer, utan framhärdar

Högwördige H:r Doctorens, Biskopens
och samtl. Herrar Consistorialium

Upsala 1769 ödmiuke tienare
d. 13 Juni. Carl v. Linné.

Egenhändiga originalet finnes bland Växjö domkapitels acter 1767 (fol. 291).

[1] Om nådår till Linnés syster, änka efter prosten och kyrkoherden Gabriel Höök, förekommer i Växjö domkapitels protokoll följande:

»Enke Probstinnan uti Wirestad Anna Maria Linnæa tillika med Wirestads Församling anhålla, thet wille Consistorium Församlingens underdåniga ansökning om dubbelt nådåhr för detta fattiga Sterbhus, hos Hans Kongl. Maj:t med dess föreskrift till det bästa anmäla, bifogande dommarens i orten betyg om Sterbhusets tillstånd. Och som af förenämda befinnes, at sedan skuld gäldad blifwit, ej mer till delnings emellan Enkan och 6 oförsörjda Barn öfrigt är

än 72 D:r 4⅓ öre samt thet äfwen kunnigt är at framledne Probsten Hök ganska gäldbunden till Wirestad Pastorat kommit, af långwarig siukdom sitt hus ej till godo se kunnat och dess utan på sina Barn mycken kostnad giordt, så fan Consistorium skäligt, at till någon understöd för detta fattiga hus, som utom thenna hjelp i största nöd och elände råka skulle, dess underdåniga föreskrift och hemställande till Hans Kongl. Maj:t jämte öfrige handlingarne öfwersända.» Den 3 Maj blef ansökningen af Kungl. Maj:t beviljad.

[2] Hvarom denna »böneskrift» handlade, torde nu vara omöjligt att med full säkerhet afgöra, då någon sådan ej synes finnas bland domkapitlets akter; måhända var den ock ställd till biskopen personligen. Med ganska stor sannolikhet gällde den dock frågan om brodern Samuels uppförande på förslag till det genom fadrens den 12 Maj 1748 timade död lediga Stenbrohults pastorat. Enligt en då för tiden vanlig uppfattning ansåg sig Samuel Linnæus ej böra söka platsen, fastän han länge gjort tjänst som adjunkt i församlingen; hans yngsta syster Emerentia var nämligen oförsörjd och pastoratet borde därför tillfalla någon prästman, som ville gifta sig med henne och sålunda »konservera huset». Straxt därefter blef hon dock förlofvad med d. v. häradsskrifvaren C. A. Branting, hvadan brodern fann sig oförhindrad att inlemna sin ansökan. Flera krafter synas sedan varit verksamma. Assessorn i Göta hofrätt Germ. Abr. Falkengren, som hos Kungl. Maj:t gjort underdånig ansökan »om enskylt rättighet at kalla kyrkioherde til Stenbrohults pastorat», skref till Domkapitlet, att då hans ansökan, som öfverlemnats till hofrättens afgörande, icke kunde vid den närmaste sessionen blifwa afgjord, så ville han, »på thet tiden til Pastoratets besättjande, för thenne gången, icke må blifwa länge utdragen», samtycka till trenne profpredikanters ditsändande, »i then händelse, at nådårspredikanten therstädes, Mag:r Sam. Linnæus, ibland the föreslagne upföres», »hwilken hela församlingen åstundade». Denne blef ock den 2 Augusti 1749 uppförd på tredje rummet och erhöll vid valet den 15 Oktober enhällig kallelse.

I Växjö domkapitels arkiv har oaktadt noggrann efterspaning icke kunnat anträffas en af Linné i början af 1772 aflåten skrifvelse, om hvars orsak och innehåll protokollet för Smålands i Upsala studerande nations landskap den 28 Mars sagda år lemnar upplysning. Däri finnes nämligen antecknadt följande:

»Uplästes Högwördige DomCapitlets uti Wexiö till Nationens Höggunstige Herr Inspector af d. 22 sidstl. Januarii öfwersända skrifwelse, så lydande:

»Emedan åtskillige Studerande tid efter annan anmäla sig til Sacrorum ordinum undfående, the ther icke, wid påfordran, kunna förete Testimonia Academica om sitt uppförande, ther likwel the i stöd så wel af Academiska Stadgarne som Kongl. Maj:ts nådiga Förordning af d. 9 Mars 1750 böra wid förenämnde ansökning upwisa, förthenskull är Consistorii hörsama begäran thet wille Wälborne Herr Archiatren och Riddaren alfwarl. förehålla the Studerande af Nationen, som under thes inseende står, att the ej resa från Academien innan the så förkofrat sig i sina Studier, att the kunna anses skickelige, att i sinom tid njuta befordran till existerande ledigheter, och tå the wilja söka Sacros Ordines, måste äfwen upte riktiga Attester, dels att the anständigt upfördt sig wid Kongl. Academien, dels att the tillbörligen nytjat sine Salighets medel under theras wistande på främmande ort, ty annars kan eller bör Consistorium them

i theras ansökning icke wilfara; emedan mänge kunna äga uti wetenskaper erforderlig kunskap, men likwel gjenom oanständig wandel giordt sig till åstundad befordran owärdige».

Hvad LINNÉ härtill svarade, kan man sluta till af hvad därefter antecknats:

Hwad Testimonia Academica anginge, så borde man förmoda, thet M. V. Consistorium ej kunde annat än anse dem för öfwerflödige, då ännu ingen Medlem sig till Sacrorum Ordinum undfående anmält, utan att wara försedd med Testimonio Nationali, hwartill M. V. så mycket mindre lärer bära ett skäligt misstroende, som desse tagas till grund wid Academiska witnesbördens utfärdande, utom det, att den anförde Kongl. Förordningen såsom endast rörande dem, hwilka sig till Rättegångswerken applicerat, icke tillägger M. V. Consistorium stöd till sitt påstående. Det tyckes således strida med M. V. Consistorii billiga ömhet att inleda Stiftets barn i en onödig och för de flesta känbar kostnad.

Beträffande de af M. V. Consistorio fordrade Prestebewis om Ministerii Candidatorum sorgfälliga nytjande af sine Salighets medel, så wore det en sak, hwilket man aldrig förmodat bordt komma i fråga. H:r Archiatren hade af andra Nationers Inspectorer gjordt sig underrättad att deras Consistorier aldrig fordrat sådana betyg. Herr Archiatren wore öfwertygad det Nationens medlemmar hade af M. V. Consistorii Assessorer fått hugna sig af så grundeliga underwisningar i Salighets läran, att han för sin del icke kunde misstänka dem för en grofware afwäg; och alra minst dem, hwilka under M. V. Consistorii noggranna upsigt erna upoffra sin framtid, åt Församlingens tjänst.

Sidst har M. V. Consistorinm anhållit, det wille Herr Archiatren alfwarligen förehålla Nationen, att the ej sig från Academien begifwa innan the hunnit den förkofran, hwilken kan göra them till befordran wärdige. Herr Archiatren hade icke underlåtit något tillfälle att förehålla den förbindelse hans Landsmän åläge till att gjenom tidens rätta anwändande göra sig till nyttige medlemmar af kyrkan och staten. Men såsom somlige få fägna sig af lyckeligare tillfällen och fördelaktigare snillegåfwor änn andre, så wore det omöjeligit att binda allas förkofran så till wiss tid som till wiss högd. Dock ehuru han icke funne sig med skäl kunna hindra den att wid Cleresie Staten söka sin lycka, som sjelf trodde sig derwid finna utwäg, wille han dock hafwa Nationens medlemmar gunstigt påminnta att förwärfwa sig behörig insicht, innan de wåga anträda ett så wigtigt Embete.»

13. Domkapitlet i Hernösand.

167.

Högwördige Herr Doctor och Biskop,
Högärewördige och Höglärde Herrar Lectorer
och Consistorii Assessorer.

Högwördige Herr Doctorns och Biskopens samt Venerandi Consistorii gunstiga skrifwelse af d. 29 Martii sistledne har Facultas Medica haft den åhran at bekomma, hwaruti Högwördige Herr Doctorn och Biskopen, samt Venerandum Consistorium begär Facultetens närmare utlåtelse öfwer de framsteg Medicinæ Candidaten Nils Gissler redan giort, och om han kan wara tjenlig till den beställning, som Hans Kongl. Maij:t af den 3 Novembr. 1743 påsyftat; Med det mera, som samma bref inneholler; Hwarpå Faculteten will hafwa den åhran, at lemna följande till swar:

Candidaten Nils Gissler har här uti lefwerne och upförande sig stält, som en skickelig student agnar och anstår, samt sine studia Medica och Physica med all alfwar drifwit. Hwarpå han d. 15 Sept. 1742, sedan han förut upwist så Facultatis Theologicæ, som Philosophicæ adprobationer, anhölt för Faculteten at undergå Examen Medico-Theoreticum, den han ock till Facultetens fulla nöije presterade. Under den tiden han här wistats, har han ock stadigt besökt siuka, hwartill han dageligen blifwit handhafd af Medicinæ Practices Professorn, Kongl. LifMedicus Rosén, som honom brukat, at till sina patienter förskicka; hafwandes ock han förledit åhr wid den här grasserande smittosamma siukdomen giort märkelig tjenst. Uti Historia Naturali och Botaniquen har bemälte Candidat gort de framsteg, som få andra vid Academien, så at ingen tycks vara tjenligare till den ort, där inga Apotheker äro at tillgå, än denna Gissler, såsom de mästa Medicamenter tagas af wäxter, och Simplicia äro de tjenligaste för Allmogen i Norland; warandes

han till Medicamenters förskaffande och preparerande så mycket mera fallen, som han haft tilfelle på Kongl. Apothequet i Stockholm en lång tid samma preparationer at åskåda.

Merbemälte Candidat har redan för detta hos Faculteten anhållit om Examen Medico-Practicum, hwilken doch kommit nogra weckor at upskjutas, dels af Facultetens ledamöter, som med Lectionibus Publicis och Privatis samt andra ämbets sysslor warit öfwerhopade, dels ock af bemälte Candidat sielf, som esomoftast blefwit kallad på landet till at besöka de häromkring boende siuka. Har ock nu dessa 14 dagar warit på landet hos en förnäm Herre och honom skjött i dess siukdom, hwarifrån han i dag inkom, då Faculteten strax med honom anstälde den ofwannämde Examen Medico-Practicum, och noga och länge uti alla partibus Medicinæ examinerade, och fant horom ega den kunskap och ärfarenhet, at Faculteten kan med trygghet och godt samwete recommendera honom till den wigtiga syssla han nu i ödmiukhet söker. Efter slutad Examen förklarade Faculteten honom, Nils Gissler, för Licentiatus Medicinæ. Och, när detta blef beständt, honom antydde Högwördige Herr Doctorns och Biskopens, samt Ven. Consistorii behag, at ofördröjel. sig till Hernösand begifwa, der at aflägga det specimen, som till en sådan beställning hörer.

Wij framhärda med wördnad och tilgifwenhet
Högwördige H. Doctorns och Biskopens samt
Venerandi Consistorii

ödmiuke och hörsamme t:re

Upsala d. 16 April 1744.

Carl Linnæus. p. t. Decanus.

Nils Rosén.

Otvifvelaktigt författadt af Linné. Originalet finnes i Hernösands domkapitels arkiv. Afskrift är välvilligt meddelad af Lektor W. M. Carlgren.

[1] Se ofvan sid. 43.

14. Landshöfdinge-ämbetet i Upsala län.

168.

Utdrag af Hr. Archiaterns och Riddarens Linnæi bref, dat. d. 14 April 1756.[1]

Then omtalte Får-passionen är den allmänna, af hwilken årligen så många 100:de får bortsmälta, som består uti en fördärfwad lefwer, hwilken inflammeras och inuti exulcereras, samt stannar uti gulsot och som mäst i wattusot; tå fåren öpnas, finnas maskar in i lefren, som med sit gnagande och tärande then samma såra, hwaraf följer inflammation och hårdheter i lefren &c.

Sjukdomen kommer förnämligast om wåta år, tå fåren dricka stillastående watten uti pussar, ther thesse maskar hafwa sitt tilhåll, och i wåta år besynnerligen förökas, liksom myggorna i wattnet om wåta Somrar.

At thesse maskar i lefren giöra sådan sjukdom och döda Fårkreaturen, thet är allmänt ifrå långa tider bekant; men at döda maskarne, och thet innom fåren, utan at tillika döda Fåren: och än mer at döda them innom lefren; thet har warit en hemlighet för människorna in til förledit år 1754.

At Får och Fänad trifwas bättre i Skiärgårdarne och ther taga hastigt hull, blifwa feta, och må wäl, har warit ett uråldrigt rön; man har theraf slutat, at boskapen må wäl af sältan, få bättre appetit och äta starkare; ty hafwa ock alla goda hushållare rådt at gifwa större och mindre boskap sleka af salt wid ladugården, utan at weta annan orsak, än at thet bekommer them wäl.

För fyra år sedan tog en wid namn Scheffer i Regensburg för sig at examinera noga the maskar som hålla sig under stenar i stilla stående wattn, tå han fant at thesse så seglifwade maskar dogo af ingen ting så hastigt, som om de lades i salt wattn, och som thesse maskar under stenarne, woro the samme med maskarne

i Fåren, war lätt at sluta, hwarföre saltlake dödar maskarne i tarmarne (*duodeno*), men at döda then i lefren, thertil fordras än mera.

Ty lärde jag at gifwa Fåren fyra gånger salt wattn om året at dricka, så mycket de hade lust, tå äfwen therigenom maskarne inom lefren skulle dödas, thet jag ock sedermera hört blifwit efter samma mitt rön giordt med makalös effect i Tyskland; och som detta intet kan slå felt, woro min önskan, om thet finge rådas then nödlidande Landtmannen här i länet, som jag är säker, att många hundrade, om icke tusende Får årligen härigenom skulle sparas för Landtmannen.

Jag skulle tro, at om någon hade upfunnit thetta på en annan ort, hade han theraf icke allenast sedt ansenlig werkställighet, utan ock heder och tack derföre. Jag har utgifwit thetta uti en Disputation *de ovibus*, och låtit thet införas för ett par år sedan i Lärda Tidningarne,[2] at thet ej skulle wara obekant.

Carl Linnæus.

Originalbrefvet har förgäfves blifvit eftersökt bland Landshöfdinge-ämbetets, Sundhets-commissionens och Collegii medici handlingar. Ett utdrag deraf finnes tryckt i Stockholm, Kongl. boktryckeriet 1756. Äfven aftryckt i MODEES *Utdrag ur Publique Handl.* VI : 4408.

[1] Under Landshöfdingens frånvaro från staden hade Landssekreteraren samtalat med LINNÉ om en inom länet grasserande farsot bland fåren. Resultatet däraf blef det bref, hvaraf ofvanstående utgör en del. Som emellertid det befanns »betänkeligit, samma rön, utan närmare bepröfwande å wederbörlig ort, til bruk och nyttiande uti thetta mig [landshöfdingen] nådigast anförtrodda höfdingedöme at antaga och utskrifwa låta; ty har jag funnit mig föranlåten berörda ährende hos Kongl. Sundhets-Commissionen härmedelst ödmiuk-hörsamligen at anmäla, samt Kongl. Sundhets-Commissionens gunstbenägna yttrande theröfwer, til behörig rättelse, mig med thet snaraste som ske kan, utbedia, på thet i händelse af bifall, förenämda rön må warda innewånare och almogen i thenna Landsort, til nyttiande kundiordt».

Denna skrifvelse, daterad den 15 April 1756, föredrogs i Sundhets-commissionen den 24 Maj, hvarvid beslöts att remittera densamma till Collegium medicum. Redan den 26 aflät detta svar, hvari hemställdes, att »Kongl. Sundhets Commission til det allmännas tienst behagade, i anseende til Herr Archiaterns och Riddarens Linnæi wackra upgifne rön och tankar öfwer den nu i wåhr grasserande Fåhr-siukan, låta de samma af trycket utkomma tillika med den ... Oeconomie Lectoren Carl Dahlmans berättelse i samma ämne, hwilken han i Collegio inlämnat, och förtienar ej mindre att tryckas». Så skedde äfven.

[2] I sagda tidning för den 2/12 1754 (n. 94) finnes ett ur ofvannämnda disputation hemtadt meddelande om fårsjukan, dess förekommande och botande.

169.

Archiaterns och Riddarens af Kongl. Nordstierne Orden Herr Carl Linnæi til Upsala Lands-Cantzlie den 14 Julii 1761 aflämnade utlåtande om den i Länet försporde Boskapssiukan.

Då Herr Lands-Secreteraren för Middagen täcktes höra min mening om den nu grasserande Boskaps-siukan, som gör Landtmannen stort bekymmer, begärte äfwen Herr Landt-Secreteraren, at jag skulle lämna mitt utlåtande häröfwer på Papper, som jag härmed har den äran at efterkomma.

De inkomna berättelser äro till en stor del grundade, men också är mycket tillagt, då den ena talar efter den andra, utan at Landtmannen eller Krono-Betjente känna Naturen; hwaraf Folket famlar i mörkret, söker curera Sjukdomen blindtwis, utan at känna ordsaken eller Medicamentet.

Det sker esomoftast, fast icke alla år lika, at Boskapen dör just wid denna tiden om året, så att det är intet nytt. Jag undrade sielf i förstone, hwaraf det härrörde, och trodde det komma af någon Ört, som Kreaturen åto wid denna tiden, då hos oss merendels är tort och wattnet utfallit. Jag hade mycken misstanka på *Butomus*, som de aldraäldste sagt döda Boskapen och gifwit henne häraf namn; hälst som samma Ört denna tiden står ofwan wattn. Jag begärade därföre af Herr Presidenten och Riddaren Liljenberg, at få anställa försök med denna Örten på åtskilliga Boskaps-Kreatur. Men då för några år sedan, Kor och Hästar stupade äfwen som nu, lät jag öpna Magen på en, aftonen förut, störtad Häst; då jag strax såg orsaken, som bestod uti några hundrade, om ej tusende, Maskar, som hängde wid Magen på inra sidan, och den borrade, så at han war sår på inre sidan, och lätt borrade honom igenom, så Creaturet måste dö. Desse Maskar äro Larver af *Oestrus* eller af densamma Flugan, som lägger sina ägg på Kornas rygg, och hwaraf Bröms-kulorna härröra. Densamma Flugan kryper ock in i Näsan på Hästar och andre Kreatur, och lägger sina ägg uti *sinu frontis*. Desse ägg utkläkte, blifwa små hwita Maskar, som krypa neder i swalget på Hästarna, och om Wintertiden där ofta uthämtas af Hofslagarne til hela njupens[1] quantitet. De flytta sig widare ner i Magen, där fästa sig och lefwa hela Wintren samt Wåren. Wid denna tiden böra de förwandlas til Puppor, och strax därefter blifwa Flugor, hwilket

intet kan ske inom Kreaturen; därföre gå också en stor hop bort med excrementerna, och ser man dem nu allmänt hänga som blinda Gyllen-ådror *in ano* på Hästarne. Men de som intet kunna komma ut, borra tarmarne på Kreaturen med sina hwassa och taggiga ringar; och således döda det. Och såsom de icke åstunda at komma ut förr än denna tiden, altså märkes ock aldrig denne Boskaps olyckan på annor års tid.

När wi således weta orsaken, skulle jag tro att man snart kan finna medel däremot. Alla Maskar, wäl förstående af Insectslagen, dödas *in instanti* af Olja. Om man skär sönder et Insect i 10 delar, lefwer det ofta flere Minuter; men om man allenast doppar Insectet i Olja, är det i samma moment dödt; ty det andas intet genom Munnen, utan genom några porer på sidan. Oljan täpper dessa porer, då Insectet är qwaft. Jag har ock doppat denna Mask i Olja, som strax dog. Ty tycker mig ingen ting wara lättare, än att gifwa Kreaturet Olja, Linolja, Bomolja, Rofolja eller lika godt hwad utprässad Olja. Låter man Kreaturet hungra natten förut, så kan mindre quantitet giöra mera effect, än större quantitet, då Magen är full af Mat och wäskor. Men jag har sjelf intet giordt detta försök, och wet alltså intet om Olja incommoderar de idislande Kreaturen. Här brukas af åtskilliga, at gifwa Hästarna Såpa med Swin-träck, åtminstone har jag låtit gifwa det mina Hästar. Såpa gör ingen annan effect än Olja, och Swin-träcken har den egenskapen at döda de mästa Insecter. När nu 14 dagar härefter gådt förbi, uphörer Sjukdomen, ty då äro Flugorna efter sin tid förwandlade. Man må ej tro, at denna sjukdom smittar, ehuru Landtmannen härom är inbillad.

Detta är allt hwad jag kan gifwa wid handen uti förenämde händelse.[2]

Originalet ej anträffadt. Det här meddelade finnes i *Inrikes Tidningar* 1761 n. 61 (den 16 Juli).

[1] Njupen = antagligen provinsialism i st. f. *nypor*.

[2] I näst föregående nummer af nämnda tidning (den $^{13}/_{7}$) finnes intaget »utdrag af et Bref, dat. Wigsta i Upland den 9 Julii». hvari omtalas, att »en smittosam Sjukdom har sig här på Orten inritat, som medtager en myckenhet Boskap, Hästar och Swin-Kreatur, så wäl i Wendel, som Wigsta, Biörklinge och Tenstads Socknar, så at nu inom några dagar flera 100:de Kreatur stulpit, och har man ännu ej kunnat utröna, hwaruti Sjukdomen egenteligen består; ty rätt som Kreaturen äro friska och gå uppe, stjälpa de sten-döda». Med anledning häraf vände sig Landshöfdinge-ämbetet till Linné för att erhålla råd och upplysningar, hvilket föranledde ofvan meddelade utlåtande.

170.

Wördsamt Memorial.

Det är beklagligen mer än bekant, huru grufweligen Dysenterie eller Blodsoten nu härskar öfver de flere Provincier i Riket och bortrycker otalige medborgare, mera dödelig än allmänt, hwaraf oss tillika är berättat, at til denna siukas utestängande, förbiudits all communication med de besmittade byar på Landet.

Denne siukdom har dragit sig alt närmare och närmare hit til Upsala, och nu i dag har Medicinska Faculteten kommit i ärfarenhet at en man på Kongs-Ängs-gatan boende skal nu först af denna smittosamma siukdom blifwit angripen. Ty har Faculteten funnit sig föranlåten at detta gifwa höga Landshöfdinge Ämbetet wid handen, at, om Höga Landshöfdinge Ämbetet skulle af faderlig omwårdnad täckas taga de Mesurer, som möjelige äro, torde en gnista härmed snart kunna släckas, som ej, utbrusten i full låga, står med mennsklig mackt at häfwa[1].

Upsala d. 13 Julij 1773.

På Medicinska Facultetens wägnar

Carl v. Linné — Jonas Sidrén.
Decanus

Patientens namn Holm, hos Muraren Örström på Kungsängsgatan.

Originalet i Upsala Landsarkiv bland Skrifvelser från Akademiska Konsistoriet, renskrifvet af annan person (troligen J. G. Acrell); endast underskriften (utom Sidréns namn) egenhändigt af Linné.

[1] Det torde i våra dagar förefalla hardt när ofattligt, att denna skrifvelse skulle hos någon kunna väcka anstöt. Så skedde dock. Den nyutnämnde landshöfdingen, Friherre T. G. Rudbeck, spårade häri ett obehörigt intrång på hans maktområde, hvarför han omedelbart efter mottagandet (den 13/7) till Fakulteten aflät en i snäfva ordalag hållen skrifvelse, hvari han, »*såsom sielf mitt Embete förwaltande*», uttalade sitt missnöje öfver att skrifvelsen lemnats »till mitt Embete» och ej till honom personligen, hvarjämte han framhöll, att det, som på Fakulteten ankomme, vore »medicamenters tidiga föreskrift och en lämplig rigime[!]». Han »wille dock beordra Magistraten efterhöra den siuke, lämna honom den handräckning, som för dem möjlig är, samt med rapporter inkomma, hälst man där för innan dels torde lätteligen begå ett förhastande, dels otienligt wara skulle, att den siuka utur staden föra på landet» (något, som fakulteten aldrig ens antydt), emedan då »smitta skulle sig snarare utbreda, än om han, genom Fakultetens försorg af kärlek för menskllighet, niuter tienliga medicamenter der han ligger».

Fakulteten, som nu å sin sida fann sig stött af denna Landshöfdingens skrifvelse, var ej sen att redan följande dag (den 14/7) därpå afgifva det svar, som här näst efter (n. 171) finnes intaget. Den gången dröjde landshöfdingen en hel vecka (till den 22/7), innan han aflät en ny skrifvelse, och tonen var då ej obetydligt förändrad. Efter att i förbigående hafva gifvit en liten snärt åt Fakulteten, för att dess skrifvelse saknade datum, klagar han nu öfver att fakulteten ej lemnat honom mera detaljerade förhållningsorder; det »hade warit till önskande om Fakulteten, till des nit och omtankas ådaga läggande, uti någon mera wercksam måhn behagat yttra hwad handräckning i synnerhet in casu Fakulteten af mig funnit nödig at widtagas.... Fakulteten behagade icke låta sig underligt falla, om jag wäntat derom, jämte anmälandet, Fakultetens mogne ord och yttrande; ty att i generelle termer beskrifwa en sjukdoms farlighet, som Gudi lof hittills i denna Staden, såsom gängse, warit okänd, utan att tillika föreslå antingen præservativer eller andra nödiga mått, det wäcker allena omtancka, men lämnar äntå werckställigheten i owisshet, utan hwilcken dock den bästa yttrade wilja ingen ting uträttar». Som emellertid farsoten redan börjat sprida sig och fakulteten kostnadsfritt dragit försorg om läkarevården, såg landshöfdingen sig manad att anhålla, att fakulteten måtte fortfarande »i denna delen lätta min omsorg och genom des åtgierd besörja, det de här i Staden af Rödsoten warande och blifwande siuka, med Medici måtte blifwa betiente». Medikamenterna skulle blifva »för de fattige betalte och de förmögnare lära sjelfwa gerna dem bestå».

Hvad Fakulteten härpå svarade finnes i det följande (n. 172) meddeladt. Härpå aflät landshöfdingen (den 11/8) ett tredje bref, denna gången fullt af idel tacksägelser. Han kunde nu »med så mycket större fägnad omtala det hopp jag hyser, att, med Guds hielp, all fara från denna Stad blifwer afwänd, då wården af en så angelägen och öm sak ankommer på så upplyste och tillika ömhiertade läkares omsorg»; ökas skulle ock »den acktning Fakulteten förut så allmänt äger, då rycktet kringför det Faculteten sörgdt för Upsala Stad, utan at någon annan Medicus dit hehöft försändas».

171.

HögVälborne Herr Baron, ÖfverStåthållare, GeneralMajor
och Landshöfding samt Commendeur af SvärdsOrdens stora kors.

Den anledning, hvaraf Medicinske Fakulteten fant sig föranlåten at i går hos HögVälborne Herr Baron, ÖfverStåthållaren och Landshöfdingen tilkänna gifva en smittosam siukdoms upkomst här i staden, grundade sig förnämligast på en skyldig mennisko-kärlek, då fleres lif på en gång kunna anfallas och stå i fara, och hvarvid alla försigtighets mått, i tid använda, aldrig kunna sägas vara förhastade. Facultetens vördsamma anhållan om skyndesamma och tilräckeliga anstalters fogande, hvarigenom smittan

kunde hindras at vidare utbreda sig ibland folket, och sålunda i sin gnista quäfjas, tyckes så mycket mera vara dess skyldighet likmätigt, som Medicinska Faculteten utom dess nogsamt är öfvertygad, at tidige Medicamenters föreskrift och tienlig Regime bota hvarje siuk särskildt.

Andre Orters vidtagne författningar i smittosamma siukdomars början, och i synnerhet GefleBorgs Läns höga Landshöfdinge-ämbete, samfält med Magistraten därstädes, lämna lysande efterdömen af Landsfaderlig omvårdnad, i en den bedröfligaste ställning, då Stad och ort på en gång hemsökes med flere slags anstickande Siukdomar. Och som, vid en härjande Blod-sot eller annan smittosam Siukdom, ingen kan tro sig fri och säker, sålänge man nödgas lefwa på en smittad ort, och i gemenskap med flere menniskor, af hvilka någon kan dölja och kringföra smittan, så är först angelägnast, at genom förbud och andra tienliga steg afhålla de friska från de siuka, och ej lämna andra hos dem tillträde, än de, som med deras skötande syslosättas kunna: hvartill äfven vissa personer utses böra, hvilka sig endast med skötseln befatta, och Medicorum förordnade i värket ställa.

Om slike Mesurers tagande, hvilka nödvändigt å högre Ort utvärkas böra, så framt de skola äga kraftig åtgärd och ändamålet vinnas, fant Faculteten sin skyldighet vara, at memorialiter hos Höga Landshöfdinge Ämbetet vördsammeligen anhålla.

Hvad åter de medel och utvägar, som til Siukdomens egenteliga botande hos redan tilsiuknade vidtagas bör, och hvilka HögVälborne Herr Baron, Öfverståthållaren, Generalen och Landshöfdingen af Medicinske Fakulteten äskat, angår, kan väl ej Faculteten genom allmänna botemedels och föreskrifters upgifvande betiena Allmänheten, så vida det af Kongl. Collegio Medico skedt, men ärbiuder och förbinder sig at i alla påkommande siukdomar, då utväg til fria Medicamenter anvises, bestyra om de fattiga siukas botande i Staden samt at för öfvrigit ej åsidosätta något, hvartil Faculteten af menniskokärlek och nit för medborgares välfärd finner sig förbunden.

Medicinske Faculteten förblifver med högacktning
HögVälborne Herr Barons, ÖfverStåthållarens, GeneralMajorens
och Landshöfdingens samt Commendeurens

ödmiuke tienare

Carl Linné — Jonas Sidrén.
Decanus.

Originalet i Upsala Landsarkiv bland Skrifvelser från Akademiska Konsistoriet, renskrifvet af annan person: endast Linnés namn samt orden närmast öfver och under detta af hans hand. Odateradt, men säkerligen af den 14/7 1773.

Utanskrift med Linnés handstil: *Kongl. Lands Cancelliet Upsala.*

Sigill: Linnes adliga; rödt lack.

172.

Högwälborne Herr Baron, Öfverståthållare
och Landshöfdinge, samt Riddare och Commendeur
af Kongl. Maij:ts SwerdsOrden med stora korset.

Uti Herr Barons och Öfwerståthållarens samt Commendeurens til Faculteten aflämnade skrifwelse, önskar Herr Baron och Öfwerståthållaren samt Commendeuren, det Facultetens yttrade åhåga och nit, att hämma den sig här i Staden yppade Rödsoten, warit i mera mohn wärcksam, såwida Faculteten blott yppat en fara, och eij upgifwit Medel huru densamma borde förekommas.[1]

Faculteten, som nogsamt wet, att bästa yttrade wilja utan wäckställighet, då den är möijelig, uträttar ingen ting, har i anledning af Herr Barons och Öfwerståthållarens samt Commendeurns till Herr Politie Borgmästaren Yckenberg afgifne skrifwelse, genast gifwit wid handen, att siukdomens utbredande kunde förekommas, om inga andra fingo Communication med den siuka, än de, som densamma wårdade, och att alfwarligen borde tillsägas, att straxt gifwa siukdomen tilkänna, der den wisade sig, så wille Faculteten draga försorg derom, att den siuka af en wiss Medicus skulle blifwa soignerad. Faculteten berättade och derjämte, att Faculteten redan dragit försorg om den, som först siuknade, så hwad Medicus beträffar, som fria Medicamenter.

Om alt detta har Herr Baron och Öfverståthållaren samt Commendeuren samma dag blifwit underrättad af Herr Politie Borgmästaren Yckenberg. Wärckställigheten derå har äfwen följt från samma tid.

Faculteten har således från första början eij warit blått åskådare, eij stadnadt wid god wiljas yttrande, utan i sielfwa wärcket sökt ådaga lägga dess åstundan, at hielpa den fattiga och nödlidande.

Faculteten har äfwen intet i förtid yppatt siukdomen, då den allenast hölt sig innom ett hus och följakteligen ännu eij blifwit

gängse. Den enda, som då war siuk, blef ju på landet smittad. Om den, som eij hade det ringaste att hielpa sig med, fått legat i elände utan hielp, hade den utan all twifwel kunnat smitta mångfaldiga, då smittan af wahnskiötsel blifwit fördubblad.

Faculteten förblifwer

Högwälborne Herr Barons, Öfwerståthållarens och Landshöfdingens
samt Riddarens och Commendeurens af Kongl. Maij:ts
SwerdsOrden med stora korset

Upsala den 9 Aug:ii 1773. ödmiuke tienare
Carl Linné Dec. Jonas Sidrén.

Originalet och underskriften som föregående.

Utanskrift (antagligen af J. Sidren):

Kongl. Maij:ts Högtbetrodde Man, Öfwerståthållare och Landshöfdinge
samt Riddare och Commendeur af Kongl. Maij:ts
Swerdsorden med stora korset, Högwälborne
Herren, Herr Baron Thure Gustav Rudbeck
uti
Upsala.

Sigill obekant; rödt lack.

[1] Uppenbarligt är, att här förefinnes en felskrifning i stället för: — — såwida Faculteten ej blott yppat en fara, utan ock uppgifwit medel, huru densamma borde förekommas.

Utom Linnés här meddelade skrifvelser till Landshöfdinge-ämbetet i Upsala län torde finnas tvenne andra, som icke kunnat återfinnas å landsarkivet. Den ena af dem är känd genom en landshöfdingens resolution den ²⁰/₂ 1759 på en af Linné gjord ansökan att i enlighet med Kungl. förordningen af den ²²/₉ 1756 »få till skatte kiöpa kronohemmanet Säfja n. 5 om 1 M:t i Dannemarks S:n». Härtill lemnades bifall, hvarjämte det ålades »Kronobefallningsmannen Wälbetrodde Gust. Bahr at jemte Ländsmannen och några af nämnden detta hemman i laga tid in loco behörigen wärdera».

Om den andra heter det i Consistorii academici protokoll för d. ¹³/₄ 1762: »Communicerades med Consistorio Academico Arch. och Ridd. Linnæi hos Wällofliga Landshöfdinge Embetet härstädes giorda ansökning, det måtte des i Hammarby, Säfja och Edby i Danmarks Sochn belägne egendomar uti storskiften så till åker och äng, som andra hemmanens tillhörigheter blifwa förlagde«. Häremot hade Consistorium icke något att påminna.

15. RÅDSTUFVURÄTTEN I UPSALA.

173.

Ädel och Högaktad Herr Borgmästare
så ock
Äreborne och Högaktade Herrar Rådmän.

Mig är för detta af min antagne och godkände fullmäktige StadsFiscalen Wälbetrodde Zacharias Liungdahl uti saken, rörande någon åker här wid staden, then iag såsom sielfägande innehafwer, men staden såsom krono återwinna söker, blifwit berättadt, thet stadens fullmäktig, nu mer Kämners Rätts Notarien Wälbetrodde Petter Elg inför wälloflige Rådhus rätten wid senaste förhöret i nys nämde sak, emot honom påmint, thet han, som tå blifwit förordnad till Fiscal wid staden, icke borde nu mera få föra någon talan emot staden, så som emot thes Embete stridande, utan anstodo fast mera wid så beskafade omständigheter honom thenna åkertwist så som fullmäktig öfwergifwa, hwarmed han sig, mig ohördan, tå skall förnögd förklarat, men som iag för mångfaldige Embets syslor sielf icke medhinner bewaka oftaberörde sak, så ofta den förekomma kan, och iag utom thess nu i morgonstunden måste förresa till Stockholm på höga Öfwerhetens befallning samt således i hast icke kan anskafa någon annan pålitlig fullmäktig till min rätts bewakande; altså ock emedan lag biuder, at ei må fullmäktig afsäga sig then sak han vid domstolen begynt, innan then therstädes med laga slut afhulpen är, hwartill kommer at ofta berörde min fullmäktig, hwilken fört min talan i saken hit intills inför wälloflige Rådhus Rätten, icke kan hädan åt föra stadens eller uti en ock samma sak wara både mot och med mig, påstår iag wördsamligen, at han, Fiscalen Liungdahl, ei måtte få undandraga sig, at åkertwisten quaestionis, så som merendels

utagerad, å min sida, wid then wällofl: Råd-Hus-Rätten utföra, så wida han om then bästa kundskap äga lärer, och derhos altid tillstädes wara kan enär påfordras och åstundas.

Jag giör mig om benäget bifall förwissad[1], och emedlertid förblifwer

Ädel och Högaktad Herr Borgmästarens
så ock
Then Wälloflige Rådhus Rättens
hörsammaste tienare
Ups. Carl Linnæus.

Originalet finnes i Upsala Landsarkiv bland Handlingar rörande Upsala stads jord (A: 13); endast namnet egenhändigt af Linné. Dateringen ej fullföljd, men enligt Rådstufvurättens protokoll ingafs denna skrifvelse den 4/4 1752.

[1] Hvad af Linné här yrkats, godkändes ock af Rådstufvurätten.

Oaktadt flitigt eftersökande har bland handlingarne ej kunnat anträffas det memorial, som Linné den 1/4 1749 ingaf och som flerestädes i protokollen finnes omtaladt. Se f. ö. ofvan sid. 266.

---

16. Kongl. Vetenskaps Societeten i Upsala.

174.

Högwälb. Hr Grefwe, Kongl. Maij:tts och Sweriges rikes Råd,
Præsident, Åbo Academie Cancellaire
samt
Præses Illustris vid Kongl. Wettenskaps societeten,
så ock
Hög- och Wälborne,
Högwördige, Edle, Widtförfarne, Höglärde och Högachtade Herrar,
Samtlige *Membra Societatis!*[1]

Såsom wårt k. fädernesland eij mindre än alle andre högst florerande Republiquer, nu sedermehra kan gratulera sig wara försedd med wetenskaps societet, hopsat af them, som favoricera och äga de största studier i hela riket, ty lärer och oförgripel. föllia, såsom ett högst *necessarium consequens*, att äfwen wårt Swerige icke mindre än någon annor ort i hela wärlden, får innan kort piqvera sig af allehanda ädla wettenskapers flor och erudition.

I samma afsicht twiflar man ingalunda med mindre äfwen *Historia naturalis, præsertim patriæ*, som mehrendels alt här tills liggat uti ett tjokt mörker fördunklad, äfwen lärer blifwa genom sådane curieuxe membrorum omsorg först och förnämst diluciderat.

Men besynnerl. är man försäkrad, att Kongl. Wettenskaps societeten lärer anwända alle giörlige medel att särdeles Lapland, såsom en Swerige tillhörande province, här utinnan, med publico, uti Historia naturali communicera; hälst såsom thetta i all måhl så synnerl:n från andra är differant, ty:

1:mo. Är dett en tract, af de aldra älste *poëtis* och *historicis*, som så högl:n admirerats, anting. då dett berömts äller kastats.

2:o. Och nu sedermera, sedan hela Europa, ja nästan hela wärlden uti Historia naturali är genomletad, ligger detta ännu liksom i dett grymmaste barbarie involverat.

3:o. Så att om inga ting finnes så många *Fabulosæ traditiones*, som om dem, hwilka här äro allenast befintlige.

4:to. Man wett nog, huru såsom Wälborne Hr Professor Rudbeck[2] warit liksom den endaste, som sig hit wågat till den ändan; och hwad träffelig nytta samma resa med sig fört; där den fatala *sors invida literatorum* icke all så stor och dyrbare skatt, på en dag, som med så många farligheter och så många beswärligheter war församblad, i aska lagt, wisar ännu den öfwerblefne *Ornithologia mss.*

5:to. Huru hwar och en societet hafft sina utskickade nu till en, nu till en annor wärldenes aflägse kant, är mehr än bekant, och, att de altså på mögligaste sätt söcht amplificera Historiam naturalem, kan ingen näka. Föllier alltså att de tillbakas af denna societet Laponiam illustratam liksom prætendera lära, hwilken torde hända gofwo så många och curieuxe sältsamme naturalier, som någonsin deras Africa.

6:o. För utan dett, att Lapland hörer under Swerige, som nu är *literatissima*, och doch är eij mehr uti *Historia naturali cognita*, än den [mest] barbariska tract i hela wärlden.

7:mo. Fast nu detta land ej så många sorter af *Quadrupedia* torde äga, äro doch de här befintlige så mycket sälsamare: e. gr. *Rhangifer*[3], *Mus Norvagicus Worm*[4], *Mures albi Rudb.*[5], *Gulo*[6] etc., om hwilka allenast hoos Historicos Naturales äro så många errores, att man dem allenast upprächna skulle trottna.

8:o. Man twiflar ock om någon ort i hela wärlden om somrarna hyser större förråd af hwarjehanda slag *Aves*, emädan de hit från hela wärlden liksom uti ett allmänt *foro* årl. samlas, på dett de här, frie från buller, uti ro måga wärpa sina ägg och upföda sina ungar.

9:o. Och som detta land allestädes med stora strömar och floder är genomlupet, lärer otvifvelachtig föllia att här äfwen skall gifwas hwarje slags curieuxe och tillförene aldrig beskrifne älr bekante *Pisces*, hwaraf nogsamt exempel gifwes [af] de många fiskar, som Laparna årligen sambla.

10:o. Om någon steds om somrarna finnas öfwerflödigt *Insecta*, äro de här, hälst som man har sig *ex fide peregrinatorum* bekant, huru de folket öfwerfalla, att mången där wid hiärtel. jämrar sig,

11:o. Att här äfwen finnes åtskilliga rara och obekanta *Planter*, wisas nogsamt af Wälb. Hr Professor Rudbecks *Catalogo rar: pl: laponicarum Act: lit: Svec: insertarum*,[7] men besynnerligen de månge species *Salicis*, som tillförne aldrig warit nämnda, hwilka med många andra fodra beskrifning.

12:o. Ingen *Catalogus Plantarum* kunne mer af exteris åstundas, än äfwen en *Flora Laponica*, för oräkneliga högstnödiga orsaker skull, som jag nu för korthetens skull lämnar att upprächna.

13:o. Att äfwen ingen städs flere sorter af *Muscis*, hwar på Botanici nu för tijden äro så pickhogade, skulle ärnås, är nogsamt klart af deras *loco natali*, nämligen uti *locis humidis*, *opacis et frigidis*. Så att Botaniquen uti muscis, hwarpå Botanici för 10 à 12 åhr sedan föga tänckt, här skulle få ett anseligt augment.

14:o. Hwad för dyrbare skatter af åtskillige slags *Metaller och Stenar* naturen uti dessa, långt under polstiernan aflägse rum fördoldt, wisa nogsamt de utskickade prof till Bergs-Collegio. Och är ingen twifvel med mindre långt härligare och nyttigare kunde ärnås, där lyckan och konsten giorde alliance.

15:o. Och emedan denna orten är full med Jernmalm, lärer och äfwen här finnas kosteliga Victriolwatn till *Surbrunnar* älr annat känlige, törhända och af andra och sälsamare egenskaper.

16:o. Hwad träffelige observationer här kunna giöras *de morbis endemicis Laponiæ* samt äfwen om de siukdomar, som aldrig hit råkat, lärer hwar och en förstå, som confererar deras underliga Diæt och Spisordning.

17:o. Än widare woro här tillfälle att utforska, hwad Naturen uti de lefwande kroppar uträttar förmedelst den besynnerliga landets situation till rum, wäder och *effluvies terræ*, förutan den häfftiga kiöldens och wärmens årliga omwäxlan etc.

18:o. Förutan att man här sågo äffter Laparnas *medicina domestica* och äfwen *nutriment in casu necessitatis*, med oräknelige flere saker, dem man för kortheten skull eij specificerar.

Af allt detta ser man klarligen att ingen tract i wärlden kunne gifwa härligare observationer uti alla tre Natursens rike, så att man där ifrån med godt samwete eij sig hålla borde.

Men så curieuxe som sama resa kunne blifwa, där en kiänlig härtill utseddes; så fåfäng worde hon och, där någon annan tit skickades. Tyks mig altså föliande *Requisita* uti en sådan wara högst nödiga såsom:

α. Att han wore inföd *Swänsk*, att exteri eij hade orsak tillwälla sig, dett andra påkostat.

β. *Ung* och lätt, att han des wigare kunne springa upföre de brante bärg och åter neder i de diupa dalar.

γ. *Frisk*, att han med större facilitet och nöje kunne dagligen idka sitt föresatta ändamåhl.

δ. *Oförtruten*, som eij genom alt för goda dagar blifwit commod, ty här fodras mästadels spasserande, lutande, hettas och törsts utstående med många andra swårigheter, som eij giöra en lustresa för Cavailler.

ε. *Utan tienst*, ty har någon commodare tienst, så wett han nog utwälja dett bästa.

ζ. *Ogift*, som tors wåga sig på flotta öfwer floder etc. utan åtanka på faderlösa barn etc.

η. *Historicus naturalis* och tillika *Medicus*, att han i alla desse delar må hafva bätre förstånd.

ϑ. *Förstå alla 3 Regna naturæ*, hwilket lärer wara swårare att finna än paradisfoglen, ty ibland alla wåra botanicis äro få, som warit uti twänne riken hemma, men knapt en, som ex professo warit i alla 3:ne duchtig.

ι. *Natus hist. naturalis* och eij *factus*, ty det är träffeligen, huru de differera, då de komma till practiquen, som jag med oräkneliga exempel kan bewisa.

κ. *Ritare*, att des bätre adumbrera hwad sälsamt, som sig wisar.

Att få någon här i Swerige med alla desse nödige requisita instruerad, är en sak, som jag håller altför swår, om icke aldeles omöilig.

Skulle altså jag, *in penuria meliorum*, mig här til ödmiukast recommendera, ty fast än jag eij så till fyllo kan præstera alla, äger jag doch the förnämsta, ty jag är: *α*) Swänsk, *β*) ung, *γ*) frisk, *δ*) incomod, *ε*) utan tienst, *ζ*) utan anhörige, *η*) *Historiæ naturalis* och *Medicinæ studiosus*, och *ϑ*) ifrån barndomen hafft hiärteligit nöje för Hist. naturalem.

Komer altså förnämst att undersökas, huru wida jag förstår *tria Regna Naturæ*, hwar till följande länder.

a. *Historiam quadrupedum* har jag genomgåt tämel. accurat, är ej häller widlöftig. Har äfwen funnit här uti en ny och, som jag aldeles är öfwertygad, naturel method, där jag allenast hade sufficiente observationer.

b. Ornithologiam har jag *ex professo* på en tid genomgåt, alla Swänska foglar systematice stält med korta beskrifningar, hwilket såsom ett prof wid påfordran uppwisas skall.[8] Här till hafwer jag så mycket bättre tillfälle hafft, sedan jag fått profitera af Wälborne Hr Professor Rudbecks oförlikliga erudition uti Ornithologicis.

c. Icthyologien har jag så superficielt genomläset, hälst som för mig alt här til ej gifwets tillfälle med ifwer honom angripa. Tror mig dock till, kunna mästedels här utinnan utreda.

d. Insecter har jag redan till en anselig myckenhet på 2:ne somrar här samblat, dem accurat inlagt, synonyma på en stor dehl tillsatt och att dem naturelt disponera upfunnit ett nytt system.[9]

f. Botaniquen har här till warit mitt favorit studium, af hwilken jag nu 2:ne somrar giort profession [10].

g. Mineralier har jag hafft en träffelig lust till, alt sedan jag war hos Professor Stobæum[11], uti hwars härliga *musæo metallico* mig dagel. war äffterlåtet inkoma, men som jag finner mig eij där utinnan så duchtig, som nödwändigt wore, reser jag åter på ett par månader till Lund[12].

Detta är den relation, äfter hwilken, där Kongl. societeten så behaga täcktes, [jag] will låta mig examinera.

Skulle nu Kongl. Societeten här till täckas förslå mig, will jag här på anwända, der Gud gifwer beständig continuaton [af hälsan], nästkomande somar, hälst som jag då är ledig och frih, men kan ej för medelööshet få resa uth att widare idka mina påbegynta studia medica.

Jag skall och söka på dett aldra accurataste sätt att wara här wid på penningar sparsam, och tror mig kunna komma uht med 600 dlr kopparmynt på en sommar med resan bort och tillbakas.

För min egen möda åstundar jag ingen ting, allenast will hafwa mig hoos Kongl. Societeten recommenderad, att få niuta något resestipendium sedan, på dett jag må kunna absolvera mina studier.

Jag förblifwer med all wördnad

Kongl. Societetens

Upsala d. 15 Dec
1731.

allerödmiukaste tiänare
Carl Linnæus.

Egenhändiga originalet, 9 folio-sidor, finnes i K. Vetenskaps-societetens arkiv bland »Bref till Vet.-societ. 1728—29».

[1] År 1710 stiftades i Upsala Sveriges första vetenskapliga samfund, *Societas curiosorum*, hvilket sedan (den 11 November 1728) erhöll kunglig sanktion och namnet *Societas Regia Literaria et Scientiarum* eller på svenska *Kongl. Wetenskaps-societeten.* Till dess uppgifter hörde ock fäderneslandets allsidiga undersökning, och därför skulle »icke allenast några af Societetens Ledamöter sjelfwa i Landsorterna omkring resa, att där hwad wederbör i acht taga, utan ock förmå tillförlåtliga män i Landet sig därutinnan biträda». Dess *præses illustris* var den tiden (till 1734) kanslipresidenten, grefve Arvid Bernhard Horn och sekreterare professor Anders Celsius, hvilken senare uppmuntrade Linné till lappska resans företagande och lofvade att försöka utverka härför nödigt penningeunderstöd.

[2] Professor O. Rudbeck d. y. företog 1695 på Carl XI:s befallning och bekostnad en resa till Lappland, ända till öfre ändan af Torneträsk. Hans därunder gjorda samlingar och anteckningar förstördes under den stora eldsvådan i Upsala den 16 Maj 1702. Räddade blefvo dock de under sagda resa mästerligt utförda, kolorerade afbildningarne af lappska växter, äfvensom hans mycket omtalade, under 1696 och följande år förfärdigade »Fogelbok», hvars vackra, naturtrogna planscher än i dag väcka beundran. Begge dessa tillhöra De Geerska biblioteket å Leufsta: af den senare finnes ock å Upsala universitetsbibliotek en af Rudbeck själf omkring 1720 utförd kopia.

[3] Renen, *Cervus Tarandus* L. Åt denne ägnade Linné under sin färd en synnerlig uppmärksamhet; de därunder gjorda iakttagelserna finnas meddelade i hans akademiska afhandling *Cervus Rheno* (i *Amœn. acad.* ändradt till *Cervus Tarandus*).

[4] Fjällemmeln, *Mus Lemmus* L., af Ol. Worm beskrifven i hans *Museum Wormianum* (Köpenh. 1655) såsom »*Mus norvagicus,* vulgo Leming». En på egna iakttagelser grundad, utförligare beskrifning på detta djur lemnade Linné 1740 i en uppsats i Vetenskaps-akademiens Handlingar med titel: *Anmärkning öfwer de Diuren, som sägas komma neder utur Skyarna i Norrige.*

[5] Synes vara en albinos-form af den vanliga lilla husråttan, hvaraf en afbildning finnes på ett blad bland plancherna öfver lappska växter.

[6] Järfven, *Mustela Gulo* L.

[7] Denna Ol. Rucbeck d. y:s förteckning på Lapplands växter finnes intagen i *Acta literaria* för 1720, 4:de kvartalet s. 95—100.

[8] Sanningen af denna uppgift bestyrkes af ett egenhändigt, nu i Upsala universitets bibliotek befintligt manuskript: *Caroli Linnæi Med:, Botan: et Zool: Cult:* Methodus Avium Sveticarum *sive Enumeratio avium fere omnium, qvæ in tota Svecia reperiuntur, Secundum novam et naturalem a Rostro desumtam Methodum in Classes distributa; ita ut cuilibet Generi proprius Character, unicuique Speciei vera differentia adsignata reperitur. Upsal: 1731 d: 1 Jan.*

[9] I ett bref till utgifvaren af tidskriften *Hamburgische Berichte von gelehrten Sachen,* professor Joh. Kohl, omtalar Linné den 15 Mars 1732, att han var sysselsatt med utarbetande af en afhandling, benämnd *Insecta Uplandica, quorum per duas æstates DCC collecta sunt.* Kohl uppgifver i

sagda tidskrift, att »der Hr Verf. wird darin nach einer ganz neuen Lehrart die Insecten in gewisse Classen und Abschnitte, wie auch allgemeine und besondere Arten entscheiden». Dessutom skulle han anföra samtliga synonymer samt »*differentias* aufs sorgfältigste beobachten, und alles dahin gehörige, was bisher unbeschrieben gelassen, beschreiben». LINNÉS uppgift, att han »accurat inlagt» de insamlade insekterna, finner sin förklaring i det sätt, hvarpå de då förvarades; de blefvo nämligen »helt fint uppklistrade på papper» (!).

[10] Från våren 1730 till hösten 1731 var han tillförordnad att demonstrera botaniska trädgårdens växter och skötte därigenom en del af professor RUDBECKS tjänsteåligganden.

[11] KILIAN STOBÆUS, född 1690, e. o. professor i Lund 1728 och ordinarie därsammastädes 1732, död 1742. LINNÉS lärare och välgörare under vistelsen vid Lunds universitet.

[12] I början af Februari 1732 begaf LINNÉ sig från sitt fädernehem, där han tillbragt julen och nyåret, till Lund »för att se sin förrige kiäre STOBÆUS och informera sig in mineralogicis», men då han snart fann, att »STOBÆI method kom ej öfwerens med LINNÆI hufwud» och dessutom dennes samling »bestod mäst af petrificater», hvilka för den tillämnade resan voro af underordnadt intresse, »fant han här icke sin uträkning, utan äfter ett par dagars drögsmål i Lund begifwer sig tillbaka på wäg åt Upsala». Han dröjde dock i Stenbrohult till slutet af Mars och anlände den 1 April till Upsala, där han till sin oangenäma öfverraskning erfor, att Vetenskaps-societeten icke vidtagit ringaste åtgärd med anledning af hans ansökan. På grund häraf inlemnade han den nya skrifvelse, som här nedan meddelas.

175.

Högwälborne Hr Grefwe,
Kungl. Maij:tts samt Sweriges rikes Råd, Præsident,
Åbo Academie Cancellaire
och
Præses Illustris wid Kongl. Wetenskaps Societeten
samt
Hög- och Wälborne, Högwördige, Höglärde, Edle
och Högachtade Herrar, samtlige Membra Societatis.

Förleden Decembris månad fördristade jag mig för Kongel. Wetenskaps societeten ödmiukast ingifwa ett project till en resa åht Lapmarken uti nu instundande sommar, den samma uti Historia naturali att dilucidera. Men som man altsedan eij hört något slut, mehr än hwad af några Herrar Sociorum privata meningar in-

hämtats, wågar jag mig äfwen nu här om giöra en ödmiuk påminnelse, hälst såsom snart blifwer *periculum in mora*, och man i annor händelse annorledes tänker ställa sin Curse.

Jag wågade äfwen då utsätta, med huru ringa summa jag denna resan trodde mig absolvera; nämligen med 600 dlr kp:mt, hwilket dock wore eij förmycket. Men såsom staten måste indragas så noga han någonsin kan, kan man klarl. finna, att hwarken jag älr någon annan den samma resan med frucht kan anställa under 450 eller aldra minst 400 dlr kp:mt.

Ty då man rächnar äffter att ifrån Upsala till Törneo är 100 mihl; från Törneo till öfwerst uti Lapmarken 40 mihl; härtill lägger 20 älr 30 mihl till *ambages* (ty en Historicus naturalis får eij föllia landswägen, utan måste gå in uti Ume, Lule och flere Lapmarker och åter till landswägen åht hafskanten) blifwer tilsamans 170 mil, äfwen så långt tillbakas åt Kimi Lapmark etc., gifwer in summa 240 mihl[1], hwilka rächnade à 8 styfwer mihlen giör 65 dlr S:mt.

Tiden, som här på måste anwändas, är ifrån medium Maji till medium Septembris, hwilket giör 20 wickor. Hwar wicka till nödtorfftigt uppehälle 2 dlr S:mt. Summa 40 dlr.

Till släpkläder af Buldan älr sämskat skin, kiängor etc., till sammans 14 dlr. S:mt.

Summa summarum 119 dlr S:mt.

Med mycket annat, som här eij kan specificeras, till wägwisare, nathärberge, dubbla pgr genom städerna etc.

Skulle nu Kongl. societeten samma resa anställa och mig här till approbera, skall jag med all macht söka giöra Kongl. societeten fult nöje och mig eij för hwariehanda swårigheter undraga[2].

Jag förblifwer med all wördnad

Kongl. societetens
allerödmiukaste tienare

Upsala d. 14 Aprl.
1732.

Carol. Linnæus.

Egenhändiga originalet (i folio) i K. Vetenskaps-societetens arkiv.

[1] Linnés bristande förmåga att verkställa äfven den enklaste räkning uppenbarar sig ofta, och ej minst här, i det att han vid addering af 170+170 får en summa af 240 i stället för 340, hvarigenom hans kalkyl af resekostnaderna också blir alldeles oriktig. Äfven den i slutet af samma stycke angifna siffran 65 är felaktig; den bör nämligen vara antingen 60 eller, om den kalkylerade väglängden antages vara 340 mil, 85 dlr s:mt. Underligt är i sanning, att dylika uppenbara räknefel kunnat undgå sådana män som Anders Celsius

och SAM. KLINGENSTIERNA, hvilka jämte landshöfding BRAUNER, arkiater RUDBECK, domprosten O. CELSIUS och professor ALSTRIN voro de, som afgjorde denna fråga. Uppenbart är emellertid, att de ansågo, att för en dylik, 240 mil lång och 20 veckor kräfvande resa en summa af 400 dlr kpmt (= 133½ dlr smt eller i nuvarande mynt ungefär 178 kr.) borde vara tillräcklig.

[2] Resultatet blef, att vid Vetenskaps-societetens sammanträde den 15 April 1732 »auplästes 2:ne Hr LINNÆI suppliquer», hvarefter »resolverades, at bemelte LINÆUS (!) bewiljas utaf Societetens intresse-medel 400 dlr kpmt till resepenningar». Summan var ringa, men uppenbart är, att Societetens tillgångar ej tilläto mera. Dess räkenskaper för tiden 1727—30/6 1732 utvisa nämligen, att behållningen, sedan reseunderstödet betalats, utgjorde — utom den af Kgl. Maj:t beviljade grundfonden af 9,000 dlr, som ej fick tillgripas — endast 1 dlr 19 öre kpmt. — Beslutet blef sedan (den 23 April) underställdt *Præsidis illustris* ompröfvande, och denne lemnade den 2 Maj sitt bifall.

176.

Relation

angående den af
Kongl. Wettenskaps Societeten
anstälda resa
uti
Historia Naturali
till
Lappland
med
des expedition
beswärsamt förrättad
af
CAROLO LINNÆO
1732
Mensibus
Majo, Junio, Julio, Augusto, Septembri och Octobri
ingifwet
Mensi Novembri
ejusdem anni.[1]

Såsom Kongl. Wettenskaps Societeten förledin Wår nådgunstigast lätt sig föredraga dett enfaldiga Memorial jag wågade insinuera, angående en Resas anställande till Lappländerna uti Hi-

storia naturali, den samma affirmerade och mig där till antog; Altså, sedan jag den samma genomgådt, fodrar min skyldighet att jag inför Kongl. Wettenskaps Societeten med min berättelse, huru samma aflupit, allerödmiukast framkomer.

På dett min enfaldiga Relation må blifwa så mycket kortare och redigare, tager jag mig den dristigheten dela henne uti följande trenne delar, af hwilka uti

1:mo sielfwa resan afhandlas med des beswärligheter,
2:do omkostnaderna på och till resan,
3:ie nyttan och samblingen på resan.

1. *Resan.*

12 Maj. Så snart jag af Kongl. Wettenskaps Societeten hade
ärnåt Instruction och Viaticum[2] med behörigt Resepass af
Upsala Cancellie,[3] reste jag samma dag klåckan 11 här
ifrån uti lättaste utrustning som kunne uptänkas, på dett
jag ingalunda skulle blifwa uppehållen antingen dett till
häst el:r foot gälla skulle. Och såsom somaren tycktes
här nedre helt hårt drifwa på, hölt jag före eij wara
rådeligt på wägen uppehålla mig äl:r af den samma
långt afwika, utan allenast med achtsamhet åskoda hwad
hälst märkwärdigt sig wid wägen wisade, och altså dett
skyndsammaste som ske kunne mig till Lappland begifwa.
13. Ankom altså till Gefle dagen äffter kl. 11, där jag nöd-
gades wänta till inemot aftonen på resepass af Lands-
höfdinge ämbetet, som förutan pass ochså order gaf till
Cronobetienterna, att de mig, om jag till Åsila Lapp-
mark komma skulle, all nödwändig handräckning wisa
14. motte. Kom altså eij från Giefle förn dagen äfter kl. 1,
16. då jag i högmässan warit. Gick altsedan fort till Hud-
wickswald, där jag som hastigast talte med Past. Bro-
17. man,[4] intill des man kom till Norby knylen (:uti Me-
delpad dett högsta berget:), hkt jag med möda gick uppå;
sedan genom Sundswald och så widare. War inne uti
18. en Crypta, i siälfwa hälleberget, giord af Naturen, hwil-
ken tillförne warit ett röfware näste.

Olyckeligt war att jag genom hela Melpad näplig. någon häst fick, som icke några gånger stupade om kull, af h:kt jag en gång bröt mig, att jag med möda

rida kunne. Och såsom jag redan samblat några stenar och mineralier, hwilka woro swåra och onödiga att föra
19 Maj. längre, ty reste jag fram till Härnösand, där jag dem deponerade; men uppehölt mig dock här ej öfwer 2 timar.
20. Kom änteligen till dett namkunnoga Skulberget i Ångermanland, h:kt emot des öfwersta spits hafwer uti sig en stor och anselig grotta, af Naturen så nätt utarbetad, att konsten den knapt förbätra kunne. Denna Crypta sades wara aldeles inaccessibel, och att här eij öfwer 2 à 3 någonsin warit. Jag kunne med stor möda öfwertala ett par karlar föllia mig tijt, så aldeles omögligt war dett; wi gick uppföre, kröpo, släpade, drog oss uti grenar och rötter; nu måste wij samma wäg tillbakes för branta klippor skull. När jag således följdt den ena karlen ett par timmar, tycktes mig den andre komma fortare, ty drog jag mig på siden åht honom; jag hade näppelig. kommit 2 alnar ifrån den förra lineen, för än min förra antecessor med foten rif en klippa lös, som slog neder just där jag tillförne gå skolat, om jag den förra följdt, att eld och rök stod omkring mig, och hade, där jag i samma punct icke af den högstes beskydd kommit att draga mig äffter den andre, aldeles krossat mig. Omsider äffter långsamt släp kom wij uti den åstundade grottan, helt trotte. Nedföre gick dett fortare, i dett wij drogom grantupparne till oss, som stodo inwid klipporna och klöfwom så grenarne nedföre, äl:r
23. släpadom nedför branta klippor. Ankom äntelig på 12:te dagen till Umeå.

Jag hade fuller ärnat en tijd resa åht Åsile Lapmark, men ändrade dock min tanke, emädan hwarken somaren äl:r penningarne kunne då wara tillräckelige att komma längst i Norden, där både dett kalla Nordanwädret och de snöfulla fiellbärgen öka wintrens kiöld, att där få se hwad så hårda wintrar uthärda kunne.

Anhölt derföre uti Umeå af Landshöfdinge ämbetet om wijdare förpasning åht Lapland, h:kt jag ock straxt bekom. H:r Baron och Landshöfd. Grundel[3] där samma städes wiste sig helt redobogen och angelägen att en så nödig sak promovera, med ordres och anstalt hoos Cronobetienterna i Lapland, lätt inga ting stå tillbakas, för-

utan dett att han mig åtskilligt märkwärdigt förtalte och sielf sin trägård wisade, med hwad där uti öfwer wintrarne sig berga kan, samt Kongl. Wettenskaps societetens förslag på dett högsta berömde.

25 Maj. Morgonen ther på antogs resan åht Lapmarken, lämnandes den ordinaira Landswägen, hwaremot man fick den swåraste wäg jag någonsin färdats. Han war upfyld med stenar, emällan h:ka tiocka trädrötter sig wefflade, hwarunder woro diupa holer med watn upfylte. All jorden war sank, ty kielen gick här först nu uhr jorden. Stora tallar omkull blåste lågo allestädes öfwer wägen, och de smala biörkar, som snöen nedbögdt gjorde stadigt bomar. Här och där lågo hedar, på bägge sidor så branta, att hästen med största möda kunne gå dem upp och nedföre, hwar emällan woro rinlar och kierr utan broar, där hästen offta gick neder till sadelen. Jag önskade då äga den förmon, jag tillförne så mycket averserat, näml. att få rida landswägen, fast wore dett för Ångermanlands brantaste backar, ty här hotade hästen hwart steg till fallande. Kom dåck
26. omsider, dagen äffter, mot aftonen till Granöen, som är den sista byen uti Wästerbotn, i wäster från Umeå stad, och ligger 7 mihl från landswägen. Jag som intet hwilat sedan jag war i Umeå, blef här öfwer natten.
27. Morgonen där på for Ume Elfwen up före till Lyksele, första kyrkian uti Umeå lapmark, som ligger 5 mihl från Granöen, dit jag anlände pingest affton, el:r samma dag.

Dagen här på, pingestdagen, hade jag tänkt blifwa qwar. Pastor Gran[6] hade williat jag skolat wäntat till nästa Bönedag, hållandes för orådeligt wara koma till Lapparne före han det på prædikostoln publicerat, befarandes, att dett samma mig hända kunne som hans hustru, hwilken tillförna, då hon på dem oförwarandes kommit, blifwit tröstad[7] med bössan. Men som floden begynte träffelig. taga till af wärman i fiellen, skyndade jag på, fick också straxt en Nybyggare, h:kn mig till första lapp siöledes föra skulle.

Reste därföre äffter slutad Gudstienst åstad, tagandes allenast med mig 3 kakor bröd och några rentungor till

matsäk, förmenandes få af Lapparnes renkött, ost, miölk, fisk, fogel etc. Eij häller kunne jag mehr bärga, ty då lappen bär båten på hufwudet wid forsarna öfwer bärg och dalar, måste jag bära både min och hans matsäk.

29 Maj. När wij om morgonen komit till första lappens land, lämnade wij håpen el:r båten wid stranden, och begofwom oss i willa skogen att leta upp lappen. Här war nu mehr inga wägar, inga giersgårdar, intet tekn till bebodt. Wij råckadom åtskilliga tomma kotter, där han sig uppehållet, men intet mehr. Jag som nu war trött af mycket gångande, nödgades hwila mig här i willa ödemarken, medan finnen gick att söka min tillkommande föllieslagare widare, fruchtandes ingen ting mehr, än då han lappen funnit hade, han eij mig finna skulle. Kom dåch wid middagstiden igen, hafwandes Lappen i föllie med sig, hwilken tog mig emot, förde mig till sin kotta, fägnade mig med fisk och friskt watn.

Sedan fördes jag från den ena till den andra, alt till des jag kom långt upp uti floden Juktan, wid pass 25 mihl ofwan Lyksele. Jag lämnar här att uprächna, hwad man lida måste, då man lapparne upsöka skulle, och hwad jag utstod, sedan maten blef all. De fattige skogslapparne hade nu eij dett minsta att till föda anwända förutan endast fisk. Ty nu slachtades intet, eij häller sköts, eij häller hade Renarne begynt miölka.

4 Jun. När jag war komin, såsom sades, kunne jag eij komma [längre] för flodens flödande, utan måste gå till fots ett par mihl, då jag sedan skulle koma uti sachtare Elf. När wij gått något stycke, låg för oss ett kiärr el:r myra af 1/2 mihls bredd, h:kn wij skulle öfwer; hwart steg gick öfwer knäs i watnet, och kiälen låg under föttren; där som han war afgången war diupare. När wij öfwer denna komne woro, funno wij ingen Lapp här, utan nödgadoms ett litet stycke här ifrån antaga ett swårare och en hel mihl långt kiärr; jag wet icke, hwad jag nödigare gick på. Och på dett alla Elementer skulle nu på engång wara widrige, blåste och rägnade des utom. När wij omsider mot kl. 4 om morgonen komit öfwer denna grufweliga swårigheten, funno wij ändoch eij någon lapp; ty nödgades jag aldeles uttrottat lägga mig

här, torka mina kläder och hwila min utsläpade kropp. Jag fick dock föga förfriskning, ty elden brände på den ena sidan och kalla nordanwädret twingade på andra; myggen angrepo ansichtet, händer och ben, att jag ingen ro finna motte. På den utskickade lappen wäntade jag således intill kl. 2 äffter middagen, och befarade nu att han mig öfwergifwit, och jag altså i dödsens öpna gap stadd. Omsider kom han dock, hafwandes med sig en liten swartlagd qwinna med röd myssa och nedslagit hår. Jag wett eij, om Poëterna kunnat beskrifwa någon furia så lik, som denna representerades, hwilken tilltalte mig på swenska: O du stackars karl, hwad för olycka har fört dig i mitt land! ser du hwad swåra boningar wij hafwom. Jag har ännu aldrig om somaren sedt främmat. Hwadan komer du eller hwar will tu? Jag som nu uti 4 dagar ingen mat hafft, förutan någon färsk fisk utan bröd, frågade henne, som i handen bar en liten kättil, om hon någon mat hade. Jo, swarade hon, och kokade en gädda, den hon bar med sig. När jag äta skulle och fick se emällan giälet ligga hopetals matskar, kunne jag föga fördraga hennes spijs, blef mättad, men ej styrkt och förfriskad. Hon sade mig att i andra Elfwen war ingen båt, och att jag samma wäg måste tillbakas, hwilka ord woro som åskeslag i mitt bröst. Jag wett ej hwad jag nödigare skulle pågå, än en så grym wäg, genom de stygiska kärren, som nu eij kunne undwikas. Hon wiste oss dock litet på sides, hwarigenom ½ mihl af dett förra träsket undweks. Emedlertijd råkadom wij i skogen ett skiuhl med tack bygdt på 4 stolpar, hwar uti hängde kläder och en liten renost, den jag straxt af henne begärte, men blef näkat aldeles, ty hon skulle hafwan till wägkost nästa böndag. Jag som nu war så uthungrad, kunne aldeles intet lämna honom, utan lofwade henne hwad hon begiärte, hälst som jag utom den eij trodde mig kunna lefwa en dag. Hon lät mig doch omsider få honom, och den uppehölt någorlunda lifwet. Wij lämnade henne och gingo tillbakas. Riporna gofwo allestäds skrattlöje i skogen åht wår tillbakakomst.

Jag nödgades altså gå floden nedföre igen, tillskrifwandes min ungdoms fehl, som ej kunnat uträkna den möda mig förestådt. Det gick nu hela dagen fort undföre med strida strömmen, äntel. råkade wij emot en holme, hwilken då Lappen, som styrde håpen, skulle undwika, stötte mot en sten; båten gick sönder, wij komom i strömmen, men som dett war ej sä aldeles diupt, blef wij straxt till holmen förda. Lappen miste sin båt, yxa och en gädda; jag ett par upstoppade fogLar, näml. en stor häger swart, med hwit bröst och maga, samt en Rödfogel, *Gvousach* Lappis.[8] Solen sken warmt. När wij wridit wåra kläder och gått 1 mihl wid pas jämte stranden genom buskar och moras, fick wij se en nybyggare, som lågg här uppe i fiske äffter gäddor. Af honom fick jag mat, och han förde mig till
9 Jun. Granöen, där jag mig icke uppeholt, och altså dagen äffter om afftonen kom jag till Umeå. Straxt om morgonen reste jag landswägen åht Pitheå, dit jag på 2:ne
11. dar ankom, ty natten war så behagelig som dagen. Här
12. fick jag förfriskning hos Probst. Solander,[9] reste så uti skiärena några mihl till nystaden. Begaf mig doch straxt
13. åht Lule, dit jag anlände samma dag jag reste från Pitheå; gifwandes mig fögan roo, emädan min hogh stod att komma i tijde på fiellen i Lule Lapland, på dett jag där skulle få se Solem inocciduum, som här skulle bättre synas än uti Torneå.

Reste altså lyckelig. och utan särdeles möda genom nat och dag up för Lul-Elfwen, hwaräst jag fick både mat och skius. De hade här förswarliga båtar, och eij sådane håpar som uti Umeå Lapmark, h:ka woro hopsydda, att då man steg på sidan gick han sönder, och då man eij med achtsamhet satte sig wälfde. Kom altså på
16. 3 dygn till Qvickjock, som ligger inwijd fiellen. Här fick jag af den namkunnoga Pastorskan Grot[10] förpläggning till 8 dagars kost.

Jag gick om afftonen upför Wallivari el:r första bärget på fiellsidan, hwilket war tämeligen drygdt; hafwandes med mig i föllie en Lapp till tolk och dräng, hälst som ganska sällan någon på fiellen fans, som war mächtig dett swänska språket. Trodde mig eij häller

till att begifwa mig så lång tijd ibland detta willa folket, som eij wiste hwad min resa gick uht på. Ärhindrade mig ock, hwad jag utstod uti Umeå Lapmark genom dett jag eij förstod språket. Hade äfwen nog af mig att bära, där jag ock icke provianten föra skulle.

När jag omsider war komen uppå willa fiellen, tycktes mig wara komen liksom uti en ny wärld. Här sågs nu mehr ing. skog, utan idel bärg, dett ena större än dett andra, betächte af en stadig snö. Ingen wäg, inga spor, inga rudera till bebodt hus fans här mehr. Den gröna somaren tycktes här wara bortdrifwen och nedslagen till de diupaste dalarne emällan bärgen. Här sågs nu föga foglar, mehr än fiellrypor, som i dalarna sprungo med sina ungar. Den behageliga wärman, som tilförne wederqwickt både oss och alt lefwande, tycktes liksom fly detta rum. Då solen undertijden tände an, gafs här ej någon swalkande skugga. När jag wände min ögon på örter och gräs, war ganska få, som jag tilförne sedt, så aldeles främmat blef all ting för mig. Jag gick nu uppå de högsta bärgen att se middnats solen. Jag satte mig neder att sambla och beskrifwa örter, att jag aldeles förgat tijden. Tolken påminde mig, att wij hadom till nästa Lapp 5 à 6 mihl, och att man borde skynda sig, om man någon mat skulle få af renarne. Wij gick då för snöbärgen upp och ned, ja på sides, som än war swårare, undertijden hela långa wägen på stenskierf. Wij kom då inmot andra afftonen till första Lappen, h:kn mottog mig wähl, lätt mig få ett par renskin att ligga uti. Straxt kom renarne hem till 700 a 800 stycken. De miölkades och miölk koktes åht mig, som war mycket mächtig. Han lämnade och mig sin egen sked, den han hade i sin tobakspung. Jag begärde genom tolken att hon skulle twättas, dett och straxt skedde, i dett han tog watn i munnen och sprutade på skeden.

När jag ätit och hwilat, stälte jag min kosa rätt i wäst-söder åht Pitheå fiell; därifrån åht höga isbärgen äl:r fiell-ryggen. Och som jag där ifrån hade föga öfwer 4 a 5 mihl neder till Wästerhafwet, tycktes wara nödigt se, huru fiellen säg uht på wästra sidan och om samma

wore här att observera, som på östra. När wij nu stigit på sidan af stora ijsbärget, kom ett stort ijsslagg med ett starkt wäder, som öfwerdrog wåra kläder med en isskorpa; hade dett warit så mot oss, som dett war på sides, hade jag aldrig stådt uht. Här war så kalt, att jag Lapwantar och Lapmudde af tolken låna måste. När jag nu war komen till kanten af fiellen, såg jag nedan för mig dett gröna Norrige, såsom en trägård uti mignateur aftagen, i dett hela landet stod härligen grönt, de högsta träden tycktes här ej wara en span långa.

När jag gick nedföre, tycktes mig snart skola koma dit, men dett war långt längre än jag uträkna kunne. Når jag äntel. hunnit neder, ach hwad nöje fick jag icke då. Jag war komen uhr en kall winter uti den hettaste sommar. De gröne örter, det wähluchtande trifolium, gräset som stod upp till armarne, de angenämme bären och det behageliga wädret här wid fiellroten tycktes wederqwicka alla sinnen. Straxt här wid låg hafwet, och jag tog mig logement hoos en skeppare, som mig dagen äffter åht hafsbrädden föra skulle. Jag hade önskat komit något när till dett bekanta hwirfwelwatten, Mahlströmen, men ing. tordes där när.

28 Jun. Dagen där på forom wij uht åht hafwet, men wädret war hehl moot, så att folket trotnade wid roo; emedlertid förnögde jag mig med hwariehanda ostracodermata, zoophyta och Fucacea, som här upfylde alla stränder. Kom dock om afftonen till Pastor Rask[11] i Torfiorden, som accomoderade mig omsider rätt wähl. Dagen där
29. äffter reste wij än längre, änteligen trotte af motwäder begofwo wij oss till bakes och kom med god winn, tädan wij gångit.

30. Dagen effter gick jag allena helt säker up åht fiellsidan ett stycke, att aftaga fiellens högd; när jag nu här ligger i min säkerhet och hölt på slå ut en sten, skiutes nedan för mig; jag fick straxt se en Lapp stå nedför mig, men hade för långt håll till mig, att jag Gudi lof slapp helt oskadd; men huru altererad jag blef, lämnar jag hwar en att tänka; begaf mig äffter honom ett stycke, att han eij skulle få ladda och gick eij mehr

dit allena. Jag frågade fuller äffter hwilken dett skolat warit, men kunne icke få någon visshet.

1 Juli. Om morgonen här på antogo wij resan up åht fiellen, h:kn upholt oss hela dagen, och twingade så swetten af oss, att dett ej kan beskrifwas, så för des brantthet, som ogemena högd. Doch fick wij swalka oss, när wij kom up på kalla snöbärgen. Stälde sedan resan åht Torneå fiell, som sades wara 40 mihl. Men hwad jag utstod emedlertijd lämnar jag där hän. Ach, huru mången trot steg upp för de branta bärg! Huru många tärande swettningar, huru många matta stunder anwändes icke, förän jag kom till Caituna. Undertijden råkade wij moln, som aldeles förblindade wåra ögon; undertijden strömar, för hwilka wi måste wika af wägen, äl:r afklädda gå genom kalla snöwatnet. Hade wij och icke hafft allestädes kalt och friskt snöwatn att wederqwicka oss i hettan med, aldrig hade wij utstådt. Watn war här wårt endaste dricka, doch förnämligast då wij fick sugat af wåta snöen, ty då wederqwickte dett bäst. När wij komit upp emot Caitumbyen, där folket begynte blifwa aldeles willa, och springa från kottan, då de såg oss på långa stycket, ledsnade jag längre gå här uppföre. Hälst som brödet för 14 dagar blifwet alt. Den feta renmiölken war mycket wämjachtig utan bröd. Missungen (caseus secundarius) förorsakade sådan obstruction, att jag eij längre trodde mig uthärda. Stälde
18 Jul. altså min kosa tillbakas åht Qvickjock, som äfwen war 40 mihl. Här emellan då jag oachtsamt går på snöen, ej achtandes det hohl som [21] watnet skurit genom snöen, faller jag neder genom snöskorpan uti snöbärget. Tolken och wägwisaren kunne mig intet hielpa upp, emädan dett war brant af watnet skurit som en muhr, eijhäller räkte de mig; ty måste de gå hem äffter tog att draga mig upp med. Jag fick ett slag på mitt lår, som jag kände öfwer en månad, i nedfallandet; dett sama hände 8 dar tillförne en min wägwisare. Kom omsider till Qwickjock (2 Aug.), sedan jag warit utan bröd öfwer 4 weckors tijd; ingen menniska kan persvadera sig, hwad swårighet är så länge wara utan bröd, fast ägde man till öfwerflöd annan

löös mat. Jag hwilade mig uti 4 dagar i Qwickjock att återtaga krafter, gaf mig sedan (7) neder åht Lule igen. Wid Purkijaur war ingen båt på norra sidan, ty måste wij giöra oss en flotte att gå in på öen med; wädret och strömen, som gick genom siöen, hulpos åht att draga oss på sidan, att wij med största möda komom fram; dett war ock natt, att ingen hörde wårt skriande. Dagen äffter (9 Aug.) reser jag till Calatz Elfwen att se huru pärlefisket anstältes, ankom äntelig. till Lule (11) igen.

När jag här hwilat en dag, reste jag (13) till Torneå, där ifrån åht Kimi, ett stycke up åht Kimi Elfwen (15), sedan åht Österbotn. Men som jag eij förstod finska språket, kom jag eij fort, utan måste (20) 4 mihl tillbakas. Sedan for jag här och där i skiären på holmarne. I Calix fick jag föllia (27 Aug.) med en Härads-
Aug. 29. höfding[12] till Öfwer Torneå, där ifrån kom jag med en båt till Kengis (4 Sept.) och Jonesvando och alt till jag komer 4 mihl när Juckasiervi (10). Men som här begynte att frysa helt starkt, och war sent på hösten, des utom intet särdeles märkwärdigt att se, dett eij tillförne war observerat, reste jag med samma båt straxt neder, och dett gick fort. Skrifwer sedan för mig hwad jag skulle behöfwa på gästgifwaregårdarne, och reser åht Österbotn i hemwägen, hållande före att altid något nytt kunne ses på en ny ort, ty att resa samma wäg jag reste bort, betalte ej mödan, och att förtro sig siöen war ock, så sent på hösten, asserderligt på så lång wäg. De, som skulle åht Stockholm från Torneå, af kiöpmännerna [hade] hela tijden fåfängt wäntat på winn.

Sept. 16. Reser altså strandwägen genom Österbotn och Finland, näml. genom Ule, Brahestad, gambla och nya
30. Carlby, Wasa, Christina, Biörnborg och Åbo, hwarest jag mig 4 dagar uppehölt, reste (Oct. 5) sedan med posten åht Åland, Ålandshaf, Grisselham, och ankom änteligen d. 10 Octob. till Upsala.

Egenhändiga originalet finnes i Linnean Societys bibliotek i London. Det ursprungliga manuskriptet har uppenbarligen senare blifvit underkastadt en revision, förnämligast bestående däri, att franska ord, hvaraf det öfverflödade,

blifvit utbytta mot svenska. Så t. ex. hafva *accomoderade, continuerligt, curieuxt, convoij, restaurerad* m. m. blifvit öfverstrukna och i stället öfverskrifvits *fägnade, stadigt, märkwärdigt, skiuts, styrkt* o. s. v.

[1] Den 9 Nov. 1732 blef denna reseberättelse uppläst, hvarvid, såsom Linné uppgifver, »Societeten lätt märka, att resan war giort äffter största behag och all möilig activitet. Admirerade all den möda jag utståt, och de lifz asserder man undergåt condolerades». Vid samma tillfälle ingafs ock en förteckning öfver gjorda observationer samt förevisades »collecta curiosa in re naturali». Linné var uppenbarligen härmed ej fullt belåten, enär endast de mineralogiska observationerna upplästes, och dessutom »giordes ej judicia, ej häller attenderades de märkwärdigaste». Samlingarne »sågs hastigt igenom, utan synnerlig reflexion».

[2] Ej osannolikt är, att med »*Instruction*» menas de 76 puncter *Quærenda* af hvarjehanda slag, som finnas antecknade i manuskriptet till *Iter Lapponicum.* »*Viaticum*» torde däremot vara en af Vetenskaps-societeten utfärdad öppen rekommendationsskrifvelse. Denna finnes meddelad i Th. M. Fries, *Linné* I bilag. s. 12.

[3] Detta, hvilket äges af Linnean Society i London, är utfärdadt den 10 Maji 1732 för »Studiosus medicinæ och docens in historia naturali, H:r Carl Linnæus», hvilken »kommer uti ett mycket angeläget och för publicum nyttigt ärende, efter wederbörandes godtfinnande at giöra en resa till Wästerbotn, Lapmarkerne och i återresan igenom Österbotn».

[4] Olof Broman, född 1676, död 1750 såsom prost och kyrkoherde i Hudiksvall. En synnerligen mångsidig man: författare af den första svenska romanen; nitisk och lycklig utöfvare af läkarekonsten, hvarigenom han bland annat var de från Jämtland återtågande, sjuka och frostskadade karolinerna till väsentlig hjälp; ifrig naturforskare, hvarför han ock 1730 invaldes till ledamot af Vetenskapssocieteten, hvilken han meddelade sina iakttagelser öfver Hälsinglands fiskar och fåglar; under 1727—50 verkstälde han tre gånger dagligen barometer-observationer.

[5] Jacob Grundel, född 1657, död 1737, friherre, landshöfding i Västerbotten, generallöjtnant.

[6] Olof Graan, kyrkoherde i Lycksele, »en stilla wacker man; hade beswär af mig både i up och nedresan, befordrade min resa med all omsorg, fägnade mig wähl och skänkte mig en lappbåt uti migniateur, som kostade 2:ne caroliner» (Linnés anteckn.). Var en synnerligen nitisk prest, som »med trohet och ospard flit skött sin tjenst, två gånger om året rest kåta från kåta, hushåll från hushåll och med stor vedermöda och olägenhet vistats i vilda fjellen för att informera sina åhörare i deras Christendomsstycken, hvadan ock desse sjelfkräfjandes lefvererat sina spåtrummor i sin kyrkoherdes händer. — — — Gift med Khdn i Burträsk Lars Hernodii dotter Elsa, för sin ovanliga driftighet kallad Pastor Elsa». (I. Grape, *Svenska Lappmarkens Herdaminne* s. 26.)

[7] tröstad = hotad.

[8] *Corvus infaustus* L., lafskrikan.

[9] Daniel Solander, född 1688, kyrkoherde i Piteå och kontraktsprost, död 1738. »Probst mag. Solander i Pitheå, en god gamal gubbe, accomoderade mig 2:ne gånger honett. Mag. Solander filius hade nog beswär af mig och

äffterlätt ingen ting, hwar med han mig fägna kunne; lofwade sig skola och skaffa mig en lapptruma.» Den senare var far till LINNÉS framstående lärjunge DAN. SOLANDER.

[10] STINA GROTH, gift med kyrkoherden ALSTADIUS, en i flera afseenden egendomlig kvinna; mest »namnkunnig» för att hafva hjälpt regementskrifvaren H. LINDBAUM att fly till Norge, hvarför hon ock af Svea hofrätt åtalades.

[11] »Pastor H:r JOH. RASK [RASCH] i Norrige och Rörstad antog mig först singuliert, men äntelig. honett, accommoderade mig med win och mat helt wähl. Skänkte mig en wacker *concha venerea;* priset ungefär 2 plåtar.» (LINNÉS anteckn.). Han hade »warit uti Wästindien och Africa; har ock beskrifwit sin resa artigt med åtskilliga fiskar och wäxter. ... Här war en wacker dotter, som het SARA RASCH, om 18 åhr, extra-ordinairt skiön; måste äntel. skrifwas till, ty hon har sagt sig aldrig tro, att någon redelig swensk skall koma till henne». (LINN. *Iter Lappon.*).

[12] Denne häradshöfding var MICHAEL EURENIUS HÖIJER, i hvilkens hus LINNÉ »efter en stark och långsam fatigue hwilade sig». I några, i London befintliga anteckningar öfwer personer, med hvilka LINNÉ under Lapplandsfärden sammanträffade, finnes följande: »MICH. HÖJER i Calix en ädel, fin och erudit herre; håller förnämt och wackert hus: antog mig extraordinairt wähl; uti hela 6 dagarne jag war hans giest, tracterade mig magnif. — Hans fru BRITTA MARIA SOOT, Smolanda, ornamentum matronarum et omnium suæ sexus prima till skiönhet, som är berömt. Här såg jag ock dett bäst conditionerade huushold i Nr:tn.»

2. *Omkostnader.*

För än jag sielfwa resan antog, war nödigt att jag mig försedde med oundwikeliga kläder; Och på dett jag så mycket mehr måtte spara, utwalde jag dett gemenaste, som bäras kunne:

	Silfwer Dlr.	öre.
1 st. Råck helt lätt att gå med i fiellen, then på resan för underkläder tiente, af Wästgiöttyg, med foder, upslag, arbets lön etc.	10.	—
1 st. Carpus	3.	16.
1 st. härswängare, liten och lätt att gå med i skogen tillika med gehäng	6.	—
1 st. Compas-glas med Compassens anstryckning . . .	—	11.
1 par Byxor af skin att resa med	2.	—
1 st. Kiepp med måttstock på	1.	4.
1 st. Perspectiv	1.	—
Bössan lagad, med hölster öfwer låsen	—	22.
3 b. Papper till Journal, 3 böcker	1.	—

	Silfwer Dlr.	öre.
1 st. Bläckhorn med skruf öfwer	—	16.
1 st. Wetska att haf:a journalen med några små linekläder uti	1.	—
1 st. dito att hafwa inlagda örter och stenar uti . . .	1.	—

Jag räknar intet, hwad kläder jag älliest af mina egna aldeles upsletet, såsom en blå råk, Linkläder, strumpor etc. Jag hade fuller skor med mig, men af dett swåra Skulberget och andra dylika gick de sönder, att jag i Hernösand måste kiöpa nya.

	Silfwr-mynt dlr.	öre.
1 par skor	2.	16.
1 par kängor uti Umeå	1.	—
1 par dito uti Luleå	1.	—
1 par dito uti fiellen	1.	—
1 par dito uti Qvichjoch uti tillbakakomsten .	1.	—
1 st. hatt uti Calix	2.	—
1 par halfstöflar att resa hem med i wåta höstewädret	2.	—
År altså allenast till oundwikeliga kläder en summa af	38.	21.
Till kost, kammar, säng räknar jag allenast hwar dag 8 styfwer, ty undertijden har gådt mehr, undertijden något mindre. Ex. gr. kammar och säng 2 st., middag 4 styf:r, aftonmat 2 styf:r, offta och i hetta något att släcka torsten med. Hela resan påstod jämt 23 weckor à 7 dlr weckan giör	40.	—

Hwad angår Lapparne, så äro de tämelig hospitala, men .... [oläsligt] wähl begära wedergällning, ja nog snåla, ty då man komer, måste man först gifwa dem tobak, om de skola wisa sig gunstiga, och om morgonen någon styfwer i betalning.

Resan, som sades, war 689 mihl uti alles, då man lägger till dubbla penningar genom de större städer, går dett öfw:r 700 mihls uträckning.

I Lapmarken genom strömarna kostade dett mehr uti Lule och Torneå Lapmarker än på landzwägen, emädan 2 à 3 offta måste roo upmot strömen. Utaf brukzfolk och kiöpmän, som här färdats, hade de öfwermåttan wähl lärdt taga skiehl för omaket.

I Umeå något drägeligare i floden, men ej uti Wästerbotn förn man kom till Lapmarken.

Uti fiällen fast jag gick till fotz, kostade dett mig wärkelig. äfwen så mycket som jag rest landwäg., i dett jag måste betala tolken och des utom den, som wisade mig från den ena kottan till den andra. Så att då wij om dag. ej kunne gå öfw:r 3 à $3\frac{1}{2}$ mihl, måste jag dock betala wägwisaren för ett helt dagzwärk. Postwägen från Åbo till Upsala war sannerl:n dyrare än landzwägen af lika längd.

Jag will nu eij upräkna de många färgor, som äro öfw:r hela Norrland, som undertiden kosta 2 à 6 styfw:r stycket. giör altså vägen allena	175	—
När jag lägger till sammans kläder, mat och skiutz blifw:r summa summarum	255 dlr	Smt
Utaf Kongeliga Wettenskaps societeten upbar jag wid min bortresa uti contanta penningar . . .	133.	$10\frac{2}{3}$
Sielf hade jag med mig uti contant	30	—
Utaf Probsten uti Torneå[1] blef jag undsat med	33.	$10\frac{2}{3}$
Af Profess. Spöring[2] uti Åbo lånte jag . . .	10	—
Till en Borgare här i staden, af hwilken jag legde en zadel till denna min resa, som aldeles på så lång wäg gått sönder, är jag därför skyldig . .	5	—
Är altså utgif:t till hela resan	211.	21.
hkt stiger öfwer den mig tilldelta summan . .	78.	—
Är altså jag, utom dett jag sielf tillagdt (: 30 dl:r:) bortskyldig	48.	$10\frac{2}{3}$

Är också af den förra räkningen, som altsom rättatz giord är, minagerat 44 dlr sm:t eller mehr än hwar 5:te penning[3].

Egenhändigt manuskript i Linnean Societys bibliotek i London.

[1] »Probst Mag. Abr. Fougt i Torneå, en hiertans god, wacker och from herre. Förer stor stat, accomoderade mig pretieuxt, med hwariehanda slags winer; här fick jag fägna mig af åckerbärwin, insyltad åckerbär, conserva et syrup. ejusdem. Holt mig hos sig både uti fram- och bortresan 3 à 4 dagar; prædikar hwar söndag både swenska och finska. Doctus. Fick 2 bäfwergäll och 100 dlr k:mynt i contant; betaltes straxt» [efter hemkomsten]. (Linnés anteckn.).

[2] Herman Spöring, född 1701, medicine professor vid Åbo universitet 1728, död 1747. »En artig herre.» Ledamot af Vetenskapsakademien, i hvars Handlingar finnas intagna 15 af honom meddelade »Rön».

[3] Vid Vetenskaps-societetens sammanträde den 9 November synes en på 255 dlr s:mt slutande reseräkning hafva inlemnats, enligt hvilken han, enär vid afresan blott 133 dlr 10²/₃ öre (= 400 dlr kpmt) erhållits, hade att fordra 122 dlr. Emellertid blef då intet definitivt beslut därom fattadt; »omkostnaderna wille ej attenderas, utan lofwades satisfaction», liksom ock »lofwades wara mig i all giörlig måtta till tienst igen». Detta senare har antagligen afseende därpå, att, såsom i protokollet uppgifves, Linné var »begärandes, att Societeten wille wara honom så favorabel och hiälpa honom til något stipendium», med anledning hvaraf »resolverades att H:r Linnæus, då han will resa til hans Excellence Gref Horn, att gifwa honom successen af dess resa muntel. wid handen, får han med sig et bref och Recommendation af Societeten».

Societetens tillgångar voro, såsom redan ofvan framhållits, den tiden så ömkligt små, att densamma ej förmådde utbetala en så stor summa, som enligt den först ingifna räkningen borde hafva lemnats åt den fattige studenten. Han fann sig därför nödsakad, att vid sammanträdet den 10 Februari 1733 inkomma med en ny räkning, hvari han »minagerat» 44 dlr s:mt. Men äfven med denna afprutning befanns det önskade tillägget, 78 dlr 10²/₃ öre, för stort. Societetens protokoll för den ¹⁰/₂ redogör sålunda för det i denna fråga fattade beslutet: »Såsom H:r Linneus [!] berättade och med ingifwen Räkning bewiste, att han på sin Lappska resa måst sättja sig i anseenlig skuld, så resolv. att han undfår till något understöd 120 dlr [kpmt = 40 dlr s:mt], af de penningar, som af Russworms Enkia betalas pro labore.»* Att Linné häröfver kände sig både besviken i sina förhoppningar och förargad, kan ingen förtänka honom. Dessa hans känslor togo sig ock uttryck i följande efteråt gjorda tillägg:

Kgl. Wettenskapz Societetens omkostnad.

1.	Förn jag reste utur staden blef mig lefwererat	133	10²/₃
2.	När jag kom hem och inlade denna min rächning, blef mig lofwat dett öfriga jag giort mig skyldig till, men en månad där effter, då jag ansökt om promissa, fick jag eij mehr än	40	
	hwar till wålde mäst D. Wallin, men än mehr Prof. Asp.		
3.	Har alltså jag lidit på denna min resa	38	
	dlr smt, dem jag sielf måst betala, ehuru jag sparat och mig med möda dragit fram. Så löna våra Swenske!		
	Jag frågar hela werlden, om någon will taga sig på samma resa med lika omkostnad. Jag wille icke nu resa samma om jag bödes 1000 plåtar.		
	Summa på utgifterna	211	21
	upbörden	173	10²/₃
	Valeat habeatq. societas	38	—

* Härmed afsågs den betalning, som det ålåg först universitetets »bokförare» (= bokhandlare) J. H. Russworm och sedan dennes änka att till Societeten erlägga för åtnjutande af det af Kgl. Maj:t 1728 meddelade privilegiet att utgifva *Acta Literaria Sveciæ.*

3. *Observationer.*

1. Boskapzdöden i Torneå.
2. Aconitum i Melpad ätes.
3. Extemporan säng i ödemarken

ingifna coram
Societate Reg. Lit. et scient.
1733 d. 10 Febr.
af
Carol. Linnæus.[1]

Observatio 1.

De morte repentina Boum Tornensium.

De södre wärmeländer, som äro upfylde med så månge otalige skiöne, aromatiske örter, läskande olera och födande fruchter, tillaga af dem sine förnämste och mäste rätter; De norre Länder där emot, som mindre förråd af dylike behageligheter äro försedde med, lefwa wäl af boskap, willbrådh och annor sådan kiöttmat; fallerar den, ach hur illa står icke då till i Landet! Dett betygade nogsamt Norbotningarna, besynnerligen Torneå stadz inbyggare (: Torneå är öfwersta staden i wårt norden:), som öfwermåttan beklagade för mig sin stora olägenhet med boskap, dem de årligen, sedan boskapen öfwer den långa wintren blefwit framföda, wid första betesdagarna om wåren, uti en så liten stad till 80 à 100, ja offta dubbelt flere, blifwa förlustiga. Budo ock mig, där något stodo att ärnås, sådant examinera, och godt råd meddela.

[Såsom jag ingen ting æstimerade mehr än att uti något måhl kunna tiena min Nästa, rächnade ock eij för en ringa profit om jag en så nödig och både för dem, som för andre dylikt stadde högst angelägen saak kunne uptäcka, lätt [jag] ingen ting äffterstå, som af mig kunne uträttas.][2] Jag examinerade samma boskapz

historiam morbi, så af en som annor, h:kn till symptomata war ganska differant, i dett somlige så, andra annorledes berättade, fant doch att fölliande omständigheter altid instämde. Näml:n att

α. Boskapen, koor och oxar, såsnart de ifrån winterfodret släptes först ut på gräset, till en ganska stor myckenhet blefwo döde.

β. Hwilket doch sedan tager af alt mehr och mehr, ju längre dett lider på sommaren, då ganska få omkomma; om höst och winter döö äfwen ganska få.

γ. De dö sparsim för en och annor; och intet först hoos den ena, sedan den andra.

δ. De släppas om wårtijden uht på en äng, som ligger i wäst-syd från staden, öfwer en wijk, äl:r rättare en dilatation af Torne flod (: hwaräst hon tillförne förnämligast flutit, som nu mehr eij har den myckenhet af watn som tillförne, i dett floden på östra sidan wid Torneå fått öfwerhanden:), där man nu med färga öfwerseglar. På denna äng sades att boskapen framför på någon annor omkommo.

ε. Symptomata, sade jag, berättades nog olika, kom doch öfwerens att de altid öfwergofwo äta; blefwo inflati, fingo convulsioner och faseliga sparkningar, gåfwo ut ynkelige boatus och på en äller annor dag exspirerade.

ζ. Dett undfångne gifft går igenom märg och ben, förändrandes så hela massan sangvineam, att ingen dem wågar nu mera flå, i dett man lärdt af dem, som sådant tenterat, att icke allenast händer, som uti blodet sölatz, utan ock sielfwa ansichtet uti hkt imban af den warma bloden upslagit, exulcererats, corroderats, gangrænerats, och på en äl:r annor sphacelerats och döden förorsakat.

Orsaken tillstodo alla sig eij wetta, förmenandet att dett måtte bestå uti ängden, och antingen af spinlar, älr dett underliga watnet, älr något gräs förorsakas. Andra frågade, om dett skulle wara boskapzsiukan, som så lång tijd i Skåne och de nedre orter warit bekant.

Resolutio.

Att dett ej är någon Boskapzsiuka (: sic catexochen apud nos dictus:) är klart af 3:die omständigheten, Lit γ, ty där den är, giör han fää-huset gemenl:n rent, emädan han är epidemica och altså med [skäl] kallas pestis Bovina; häriar och icke allenast om wårtijden, utan hela sommaren, ja äfwen höst och winter, men denna annorledes; conf: circumst: Lit: α et β.

Ty förfogade jag mig neder på samma ängd, då jag straxt blef warse den Surbrun där är upptagen, fast nu i mindre bruk. Den samma hade åtskilliga utlopp ofwanföre uti ett kär, och satte altså hela tracten ett brunt sedimentum ocraceum, hkt skrämt en dehl af folket, såsom här uti skulle wara något skadeligt; men huru innocente sådane watn äro för boskapen ser man til öfwerflöd, där acidulæ på andre ställen finnas. Spinlar fans här eij mehr änn annorstädes, snarare mindre antahl, eijhäller någre andre species än de nedre hoos oss äro vulgares.

Man behöfde eij så långt gå effter orsaken, ty så snart jag satte foten på land, dit jag med en liten båt öfwerstyrdes, straxt wiste sig den, som till ett sådant mord war skyldig, näml. *Cicuta aqvatica*, svetice *Sprängört,* ehuru wähl hon elliest i Sverige är ganska rar.

[Denna ört är här i Sverige nog rar och sälsam, så att jag wett mig ingen städz sedt henne för än här uppe. S. S. Th. Dr D. Ol. Celsius, membrum societatis nostræ meritissimum, har observerat henne på några ställen här i Upland och kallas vulgo *sprängört,* emedan då hon ätes af boskapen, blifwa the ad crepaturam usq. inflati.] [3]

Men deremot är hon eij så rar uti tyskland och dylika orter.

Den samma *Cicuta veterum* har i långa tijder warit hoos exteros bekant, som fordom brukat henne att afdaga taga ogierningzmän med, och besynnerl. genom Socratis död namkunnog.

Uti de wärmare werldenes delar äro oräckneliga förgifftige örter bekante, som denna långt öfwergå; Men der emot i hela Europa är ingen inquilina som denna förliknas kan; hwar af den lärde Wepferus [4] blifwet förorsakad om henne skrifwa en hehl tractat, hwilken upräknar ett stort antahl af oskyldige barn, som allenast af dett de något litet af henne smakat, most med sitt lif försonat.

Dett är ock wist att åtskillige venena äro hominibus lethalia, som eij äro andra diur skadelige; andra deremot e regione oskälige diur skadelige, men meniskior intet, ty hafwer och Wepferus försökt henne på åtskillige diur, men altid funnit henne lika. Jag will doch här ej urgera, om cruda vegetabilia böra proberas på animalibus pure carnivoris, ut canibus, lupis etc., och om de här gifwa oss säkra experiment. Man ser ju att hunden vomerar allenast af litet rått gräs, fast dett ingen ting mindre skulle præstera än vomitorium hoos Meniskan, ännu mindre hoos Boskap etc. Däremot twiflar jag ock icke, att om man wille truga kiött på ett

animalculum pure phytivorum, ruminans, med mindre dett skulle bekomma det samma, som olia insecten. Sed e diverticulo in viam.

Des namn och synonyma är nödigt tillsättia, som de af Wepfero illa confunderades, på dett hwar och en som angelägen är må kunna lära känna henne och sig för henne achta. Hon kallas

Cicuta veterum.

Cicuta aquatica Gesn. Bauh. hist. 3. p. 175. Wepf. Eph. germ. Dec. 2 An. 6. Ejusd. tr. de cic, aqu. fig. IV.

Cicuta maxima qvorundam Eyst.

Cicutaria Riv. irr. pent.

Sium erucæ folio Bauh. pin. 154.

Sium alterum Dod. 579.

Sium alterum olusatri facie Lob. El. 202.

Sium majus angustifolium Taber. I p. 192.

Sium aquaticum foliis multifidis longis serratis Moris. hist. 3 p. 283.

Beskrifning och figur att tillägga håller iag för onödigt, som den redan hoos de allegerade auctores till öfwerflöd är præsterad. Doch för incolis Botniæ Borealis må följliande nota wara sufficiant, näml. att hon är en planta umbellata, som wäxer i diken älr wid kiär. Har folia fere digitalia, pinnis oblongis composita.

Ingalunda bör hon confunderas med Botanicorum recentiorum *Cicuta* Bauh. pin. hkn de herrar Botanici draga i twifwels måhl om hon är till dett minsta skadelig. Eijhäller bör man såsom Wepferus confundera den med *Oenanthe cicutæ facie succo viroso croceo* Lob., den där är *Oenanthe chærophylli folio* Bauh. pin. et Tourn. inst. Eijhäller med *Phellandrium* Dod. et Tourn. sive *Cicutaria palustris tenuifolia* Bauh. pin., hwilka äro ifrån denna helt distinctæ species. Doch näkar jag icke med mindre både *Phellandrium* och *Oenanthe* äro förgifftiga, såsom mäst alla plantæ umbelliferæ aqvaticæ, som exempla och observationer nogsamt wisa.

Denna ört säger jag mig aldeles wara försäkrad är den, som Torneå-boarna så stor skada tillfogar, som lätt är att se af följliande observationer.

α. Emädan denna wäxte på samma äng, där boskapen blefwo siuka, till stor myckenhet besynnerl. nedre wid stranden, och altså instämer med circumst. Lit. *δ*, emädan hon är så träffelig. skadelig.

β. Och ehuru wähl man ser att de oskiäliga Creaturen offta wijda öfwergå oss menniskior (:kanske af dett wij sielfwa förderf-

wat wår smak med så många heta rätter, och lucht med så mycket snus:) att wetta undfly dett dem skadeligt är, och äta dett hälsosamt är, altså ätes hon af boskapen intet om sommaren (:hwilket jag med förundran äfwen såg på *Aconitum* uti Medelpad och *Hellebori* ista species, quæ *Trollius* Rivinianis dicitur, på fiellen, h:ka [äro] liksom privilegirte, (:ty de äro gifftige:), stå hela åhret af all diur orörde:), äller hösten, hwilket är orsaken att på samma tijder få boskap döö, och de antingen af sot döö äl:r oachtsamhet och snålhet. Conf. circums. Lit. *β*.

γ. Men om wårtijden, då de först komma uht på marken, äro de dels löstne på dett färska gräset, dels snåle och uthungrade af dett menage Ryckterskan måst bruka uti distributione foeni öfwer den långa wintren, ty rifwa de uti sig alt hwad som förekommer utan consideration, allenast de kunna få fylla sig, hälst som planterna ännu wårtijden äro helt små och föga tillräckeliga för en så stor bälg. Des utom lärer och wara swårt åtskilia de skadelige ifrån de dugelige, så länge de äro små, safftfulla och mindre luchtande, ja nästan stående under watn. Circumst. Lit. *α*.

δ. Här af såg jag att de nedersta bladen woro öfwerst afbitne, men intet de andra, h:kt eij ringa styrker min tanka.

ε. Jag såg henne ock öfwerflödigt på många kringliggande sanka ängar, däräst hon med fodret slås, samblas och till winterfödo förwaras, ty är eij under om några äfwen då få sin dehl, ehuru noga boskapen biuda till att skillia och utwällia fodret.

ζ. Alla symptomata stämma öfwerens med Wepferi historier och casus.

η. Utaf den senaste circumstancen (Lit. *ζ*) angående sielfwa blodets effect, som af Cicutæ förgift blifwit inquinerat, är jag aldeles öfwertygad att dett gräs, som Paulino[5] refererades af Nordska cancelleren Janus Bielke, under namn af *Sylnäbbar* norveg. (:quasi acumina subularum ab effectu:) är ingen annor än denna ört, den han beskrifwer at den är Apio risus[6] lik, radix crassa tuberosa, napiformis, quæ a bestia comesta necat sine intermissione. Och om någon fogel äter af aset, moritur, och om han jagas där ifrån, rullar neder i lufften och är död.

Hwar om kan ses mehr uti Sim. Paul. qvadripartit. p. 531. Hon är eij till bladen så aldeles lik *Apio riso* (:*Ranunculi* ista specie:) doch kunne ej mehr prætenderas af en uti botaniquen okunnog; roten är tiock och kort; effecten är klar, ty kan dett ingen annor wara än samma ört, hälst locus stämer in, och i Nor-

rige wäxa aldeles samma örter som i Sverige, der till jag sielf är testis oculatus.

ϑ. I Luleå såg jag henne först uti ganska ringa antahl, där ock få boskap blefwo om åhret döde. Men på andra sidan af Torneå kom hon eij i syne förn på den träffelig. stora Liminge äng, där hon på bägge sidor om wägen helt stadigt wiste sig. När jag äntel. kom fram till byen, frågade jag folket, hur deras boskap begingo sig, då alla med en mund beklagade sig wara framför andra olyckeliga med sin boskap, som årligen hopetals offta dödde, utan till att wetta minsta orsak; äfwen på samma tijd, älr då de först kom uht om wåren.

Af detta alt är klart, dett denna boskapssiukdomen endast dependerar af dett boskapen om wårtijden få äta same cicuta.

Då man således wett caussam morbi & fontem mali, är lättare att præservera än curera, hkt jag på fölliande sätt skulle råda tenterades.

1:mo. Skulle nog meritera, att en liten poicke älr flicka wisades samma ört, och blefwo anordnad att den hwar hon funnes uphämta och dett några åhr af slag, då Cicuta om icke aldeles, merendels kunne utrotas, hälst som hon står altid uti lös botn, och altså wid första pådragande lätt föllier äffter med hela roten, utan att brista af, och således lämna något i jorden qwar, som kan qwickna. Desutom kan dett så mycket lättare ske, som hon ej behöfwer sökas på andra ställen än där som är watnachtigt och wid ripas.

2:ra rådet är, att boskapen hålles på annat ställe om wårtiden, till des gräset woro något upwuxet, och denna fått sin rätta lucht, då Boskapen sedermer sielfwa skulle förstå lämna hwad sig skadeligt woro.

Obs. 2:da.

De Aconito Medelpadico eduli.

Aconitum har ej mindre än *Cicuta* i alla tider warit af sitt gift namkunnog och farligt, ja så att somlige trot dett den som wid samma ört såf, allenast, skulle döö; Och att de pilar, som med aconito woro bestruckne, skulle giöra oboteliga sår, med oreknelige andra swåra exempel, som allestedes uti Medicorum och botanico-

rum scriptis förekoma, ty hafwa ock Poeterna williat persvadera, dett hon af helwetis hundens Cerberi fradga woro upwuxen. Man må allenast wist trygga sig wid Matthioli[7] experimenter gjorde på 4 stycken ogierningzmän till döden dömde, på hwilka blifwit effterlåtit försöka en så giftig örtz krafft; då man ser hwad faseliga symptoma af en liten betta påfölgt, och huru swårt dett med antidotis kunnat förekomas. Ja, äfwen hoos Wepferum de cicut. aqv. finnas lika experimenter giorda på hundar och Lupos, hwilka af convulsioner gifwet up andan.

Af långt lindrigare krafft fant jag Aconitum wara här i norden, ty då jag uti upresan åht Lapländerna in medio maji reste genom Medelpad, kom först i syna dett aconitum, som tädan hit i Horto academico blifwet fört och planterad, komandes under fölliande namn.

Aconitum Lycoctonum luteum CB. 183 *majus* Dod. 436.

Aconitum Lycoctonum Frank. specul. 1.

Aconit. Lycoctonum flore purpureo folio platani Rudb. patr. hort. acad. 1.

Aconitum coeruleum s. Napellus I. Rudb. fil. cat. rar. pl. Laponic. in Act. Lit. Svec. 1720 p. 96.

Napellus Rudb. patr. cat. 29.

Calceolus Lapponicus aut Brassica rhangiferorum Scheff. Lap. 360.

Gisk älr *Giske* Medelpadis.

Detta *Aconitum* stod allestädes wid wägen orördt af boskap och andra diur; Eijhäller ätes hon på fiellen af Renarna, fastän Schefferus[8] kallar henne Rhenkåhl, så att man ser med förundran de oskäliga diurens naturliga art.

Änteligen blef jag warse en hustru, som plåckade des blad, dem jag eij kunne förstå hwar till [de] tiena skulle, hkn lätt förstå att de till mat plåckades, hwarifrån jag henne för allt dett heligt woro warnade. Hon däremot mysandes lätt märka att hon wähl ätit dett förn i dag, och att jag eij förstodo hwar till en så god ört tienlig woro. Ty stiger jag af hästen, föllier henne hem, att i sielfwa wärket se det som hon förtalde. Bladen sönderskuros med andra örter, kokades som kåhl; till middagen kom mannen hem, hwilken med sin hustru, en gumma och nogra små barn giorde sig här af en härlig måltid, utan minsta siukdom älr symptoma, tacka där till och altså har offta dristigheten funnit, det eftertanken eij kunne utgrunda (et sic quæ non invenit ratio, sæpe invenit

temeritas). Dico qvæ propriis vidi oculis. Och att detta är eij nytt har jag hört af andre trowärdige från Jämtland consenteras. Eij mycket olik denna är den observation BERNHARD A BERNIZ[9] *de Napello in polonia non venenoso* Ephem. nat. Curios. annus 2:dus p. m. 79, insat, där han refererar, att en dräng plåckade bladen med andra salater, gaf sin Herre att äta utan minsta symptomat, doch i långt mindre qvantitet.

Här af har jag nödigt fölliande problemata framsättia, och dem jag Physicis nogare examinera lämnar.

α. Om *Aconitum* i locis Septentrionalibus af kiölden mister sin krafft såsom BERNHARD A BERNIZ gissar. Hvilket doch tyckz intet stämma öfwerens, emädan här uppe brukas roten sönderskiärnes, med miölk blandas och flugor gifwas, att därmed fördrifwa dem, hkt ingalunda ske skulle, om hon eij woro gifftig äfwen här i norden.

β. Om des vis deleteria består allenast i roten och eij i bladen? Emädan des root altid giort experimenten hoos MATTHIOLUM och WEPFERUM, såsom wij nyl:n refererat, och roten brukas i Norland att förgifwa flugor med.

γ. Om örten ännu sålänge hon är späd icke hafwer de skarpa particlar, som hon får då den blifwer adultior et rigidior, och altså är innoxa, då hon ännu är ung, men blifwer lethalis, då hon blifwer stor? ty den jag såg ätas, war ännu om wårtiden späd.

δ. Om particulæ acres et corrosivæ icke per diuturnam coctionem altereras?, såsom sker med många andra saker.

På fiellen dår hon, præsertiun ad latera, ömnogt wäxer, brukas hon af Lapparna aldeles intet, ehuru angelägne de då äro om *Fatno* och *jerja*[10], som tillika med henne wäxa.

Observat. 3:ia.

De Lecto in desertis extemporaneo.

Naturen, som till öfwerflöd försedt menniskan med kläder, födo, hus och alt hwad som hälst af nöden wara kan, tyckz liksom hafwa förglömt Sängkläder; ty måste de med stor möda samblas af diur och foglar, där alma Botanica alt annat förser med. Men ach huru mycket ligger icke ännu fördolt, som menniskian eij kunnat dröma om? Hwad möda är icke för en re-

sande, där långt är emällan byar, att man eij komer fram om aftonen, hwad ondt måste man icke då utstå? Här öfwer hafwa physici warit sorgfulle (: såsom olägeligare skulle wara föra sängkläder än något annat med sig:) och uptäncht att med skinsäckar sängkläder imitera, dem man så tät låt ihopsy, att intet wäder utkomma kunde, dem samma upblåste och för bolster brukade, men huru swårt detta låter practicera sig, wet den bäst som försökt.

Då jag i Lapmarken reste upför strömarna, woro om aftonen mine sängkläder anting. båten på land dragen, och öfwer mig hwelfd, älr på sides lagdt emot elden, där jag låg som Diogenes i sitt fat. Äller mästadels Biörklöfzqwistar, som lades både under och på mig; hwilken säng war doch miukare än de förre. Men på slutet och mot bösten då nätterna blefwo kalla, kunne sådane sängar intet förslå, utan [jag] måste med all möda sträfwa fram till någon Lapkotta, där jag kunde få ett par ludna Renskin, af hwilka det ena blef bolster, dett andra täcke, som nog war warmt, fast icke så miukt som Westerbotningarnas harskinsfällar.

När jag en gång i willa ödemarken stad war, och hade med mig en Lapp till wägwisare, hwilade jag, emädan kroppen af dageligit gående war uttrottad. Nordanwädret begynte blåsa genom kläderna, ty begaf jag mig till en biörk att af henne skiära löf till säng. Då Lappen dett såg, log han åt mig, gick till mig och med sin staf mätte min längd. Gick sedan ett litet stycke där ifrån, mätte på jorden en lika qvadrat, skar sedan omkring med knifwen äffter samma afmätning, lossade torfwen på ena kanten, drog sedan upp henne, såsom ett skin af en åhl. Och således gjorde han med 4 stycken, af hwilka ett par skulle wara till mig, ett par för honom till säng.

Dessa torfwor woro ingalunda af gräs älr örter, utan af ett wist slagz Mossa, som kallas

Polytrichum vulgare majus Dill. giss. 221.

Muscus juniperi foliis roseus prolifer Vaill. paris. 131, tab. 23 f. 7.

Romsi Lappis. *Biörnmossa* Svecis.

Detta muscus wäxer allestädes; på backar är dett odugeligit, emädan dett är förkort, i kiärr förwått, i lösa skogar fins dett bästa, och högsta, sådant som Vaillant dett wähl afmålar.

Detta är 2 slag, dett ena har capsulas och petiolos, ty är dett ojämnare och otiänligare; det andra slagetz caules desinunt in stellulas, hkt är här till bäst.

Man måste och laga att man får torfwor, som äro nog stora, ty 2:ne låta intet gierna sättia sig ihop älr tillsamans.

Dett tyckz omögeligen hänga tillsamans, medan hwar stielke är simplex, men roten däremot är så hopweltat, som woro hon wäfwen, att man med största möda skulle kunna skillia dett åht älr rifwa dett sönder.

Notabelt är och att des rötter ligga öfwer på jorden och icke fästa sig neder uti henne som annat gräs, ty föllier hon och icke med, då denna torf updrages, såsom andra.

Dessa torfwer måste doch ristas, att om något grude (:folia aciformia pini, juniperi l. abietis:) fallit där ibland, må dett affalla. Sådane 2:ne torfwor blefwo min säng, af hka en lades inunder, en öfwer mig, doch så, att roten altid war från kroppen, och mossan inåht. Om jag skulle beskrifwa den commoditet, som här uti gifwes, skulle den öfwergå de prächtigaste sängar; och är jag wiss, dett ingen skulle blifwa här om nog persvaderat, förn han dett sielf brukade. Mossan lämpar sig på alla sidor äffter kroppen, att näpelig. dunbädar den förliknas kan. Mossan, så länge hon ännu är grön, har en elasticitet såsom fiäder, att denna säng är så miuk, som någon den kosteligaste bolster; i wärme certerar hon med all annor kläder. Ty desse kläder har man för intet, de äro miukare, applicablare och wärmare än man dem får på härbergen. Man har intet, då de wähl riste äro, till att fruchta blifwa af dem besmittat med ohyra älr någon widhängande siukdom, klåda, fransoser etc. Det gröna mossetz lucht förtager all stank, doch skulle den wara dig beswärlig, förtages hon med ett par lakan, dem jag delicate menniskior recommenderar att lägga närmast kroppen, som eij tohla att mossan rörer dem, doch stickz dett intet. Detta fås på alla ställen man någonsin stad är etc.

Skulle dett ock icke behaga någor annor, wett jag det tienar soldater, som i belägring ligga, älr till krig marchera, hwilkom en sådan härlig säng är omistelig, ja äfwen för hwar en resande. Hon kan ock långa tijder nyttias, allenast den om morgonen då man upståt irroteras med litet watn, då den bekomer. på ett par timar, sin förra elasticitet och där af härrörande miukhet.

Hwem lärdt Lappen en sådan säng anrätta, wett jag icke noga; dett är wist, anting. har nöden, all tingz upfinnare och försökare (:paupertas enim est ingeniosa:) älr Biörnen lärt honom denna säng tillaga. Ty om hösten då biörnen giör sin winter säng, bär han till sammans Biörnmossa, hwaraf detta muscus fått sitt swän-

ska namn, och där uti hela wintren sofwer. Detta har fuller någon gång påmint Lappen, som om natten frusitt, att han samma imitera försökt, då han funnit att rötterna hophänga som en ryda[11].

Jag skulle ock snart persvaderats, att wåra brukeliga Rydor (:kafringar Scanis et Smolandis:) warit giorda ad imitationem hujus musci, emedan de så lika äro, där denna warit tillförne bekant.

Jag recommenderar min säng att af resandom allenast försökas, då jag är wiss att de, som jag, häruti lära sofwa flere än en gång.

I Linnean Societys bibliotek i London, sammanbundna till en bok in 4:o med titel: *Linnæus. Ms. Observationes.*

[1] Såsom ofvan omnämnts, inlemnade Linné jämte sin reseberättelse en förteckning på de observationer eller »rön», som han under färden gjort, till ett antal af minst 206, rörande föremål och förhållanden inom djur-, växt- och stenrikena, ekonomiska ämnen m. m. Hans förhoppning var uppenbarligen, att Vetenskaps-societeten skulle därur utvälja några och genast besluta om deras intagande i *Acta*. Så skedde dock ej, och det var därför säkerligen en känsla af missbelåtenhet, som gaf sig luft, då han nedskref följande: »Om trycket giordes eij någon anstalt. Eij häller wille societeten utwällia observationer, till hka ändå jag catalogen ingifwit, utan då alt woro färdigt, wille utwällia hwad reellast woro.»

På grund häraf inlemnade han i December 1732 de tre här meddelade »observationerna». Äfven beträffande dessa blefvo hans förhoppningar gäckade; de upplästes vid sammankomsten den 1/2 följande år, men — såsom Linné själf uppgifver — man fann, att det »war för långt skrifwet, fast sine ambagibus; tycktes eij häller wara nog reelt. Så cultiveras œconomien i Sverige!» Följden häraf blef, att det enda af hvad Linné iakttagit i Lappland, som fick plats i Societetens *Acta,* blef hans *Florula Lapponica,* anmärkningsvärd äfven därför, att det är det första tryckta arbete, hvari sexualsystemet finnes anwändt. Början däraf finnes i *Acta Literaria* för 1732, och fortsättningen utlofvades skola komma »*proxime*». Detta löfte infriades dock först 1738, då den för 1735 afsedda tomen ändtligen trycktes.

[2] Det inom [ ] satta har af Linné sedan öfverstrukits.

[3] Likaledes.

[4] Joh. Jac. Wepfer, född 1620, död 1695, bosatt i Schaffhausen. Hans arbete *Cicutæ aquaticæ historia et noxæ commentatio illustrata* (Basel 1679) förklaras af Haller (*Biblioth. botan.* I p. 602) vara »eximium opus et ex præcipuis artis nostræ fontibus», fastän det »magis ad rem anatomicam et practicam pertinet, minus ad rem herbariam».

[5] Simon Paulli (här felaktigt benämnd Paulinus), född 1603, död 1680, lifmedicus vid danska hofvet och botanices professor i Köpenhamn, omtalar i sitt stora arbete *Quadripartitum botanicum,* att han i Norge sammanträffat med en generalmajor Georg Reichwein, hvilken visade sig ega sådana insigter i naturalhistoria, att man kunde frestas att kalla honom »*revidivus*

Dioscorides», och att denne berättat åtskilligt om tvenne synnerligen giftiga växter, om hvilka han sedan skref till SIM. PAULLI ett längre, den 14/8 1661 dateradt bref, som intogs i sagda arbete. Den ena af dessa kallades på norska *Sylenæbber* och var för kreatur absolut dödande; den andra, som af brefskrifvaren och norske kansleren JENS [eller JANUS] BIELKE kallades *Ossifragum*, var ett slags *Iris*-liknande gräs med spetsiga blad och hade den verkan, att i djur, som ätit deraf, alla ben genast brusto och söndersmulades, så att man kunde linda de af huden omslutna benpiporna kring en käpp. Obotlig var denna sjukdom dock ej. — Om det nämnda norska allmogenamnet se *Lappsk flora af Carl Linnæus* s. 377.

[6] *Apium risus* = *Ranunculus sceleratus* L.

[7] PETR. ANTON. MATTHIOLI (eller MATTHIOLUS), född 1500, död 1577, läkare vid hofvet i Prag, »*vir, si famam crebris editionibus et versionibus metiaris post ipsum Dioscoridem celeberrimus*» (HALLER, *Biblioth. botan.* I p. 298).

[8] JOH. SCHEFFERUS, född 1621, professor i Upsala, död 1679, utgaf 1673 sitt stora, mycket förtjänstfulla arbete *Lapponia illustrata,* hvari ock ett fåtal anmärkningsvärda lapska växter omtalas.

[9] MARTIN BERNHARD DE BERNITZ, kunglig lifmedicus i Polen under midten af 1600-talet.

[10] *Fatno* = *Angelica Archangelica* β; *jerja* = *Mulgedium alpinum*. Begges unga, råa stjelkar ätas, sedan de skalats, med stor begärlighet af lapparne.

[11] *Rya* eller *Ryda* = grof filt eller sängtäcke.

Innehåll.

Skrifvelser till

Register

till Första afdelningens första del.

Mängden af bref och skrifvelser, som böra intagas i detta verk, nödvändiggör deras ordnande i fyra afdelningar. Dessa äro afsedda att omfatta:

I. Bref och skrifvelser till svenskar, finnar, danskar och norrmän.

II. Bref från personer af nämnda nationaliteter.

III. Bref till öfriga korrespondenter.

IV. Bref från sådana.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES
3 9088 00871 6540